

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

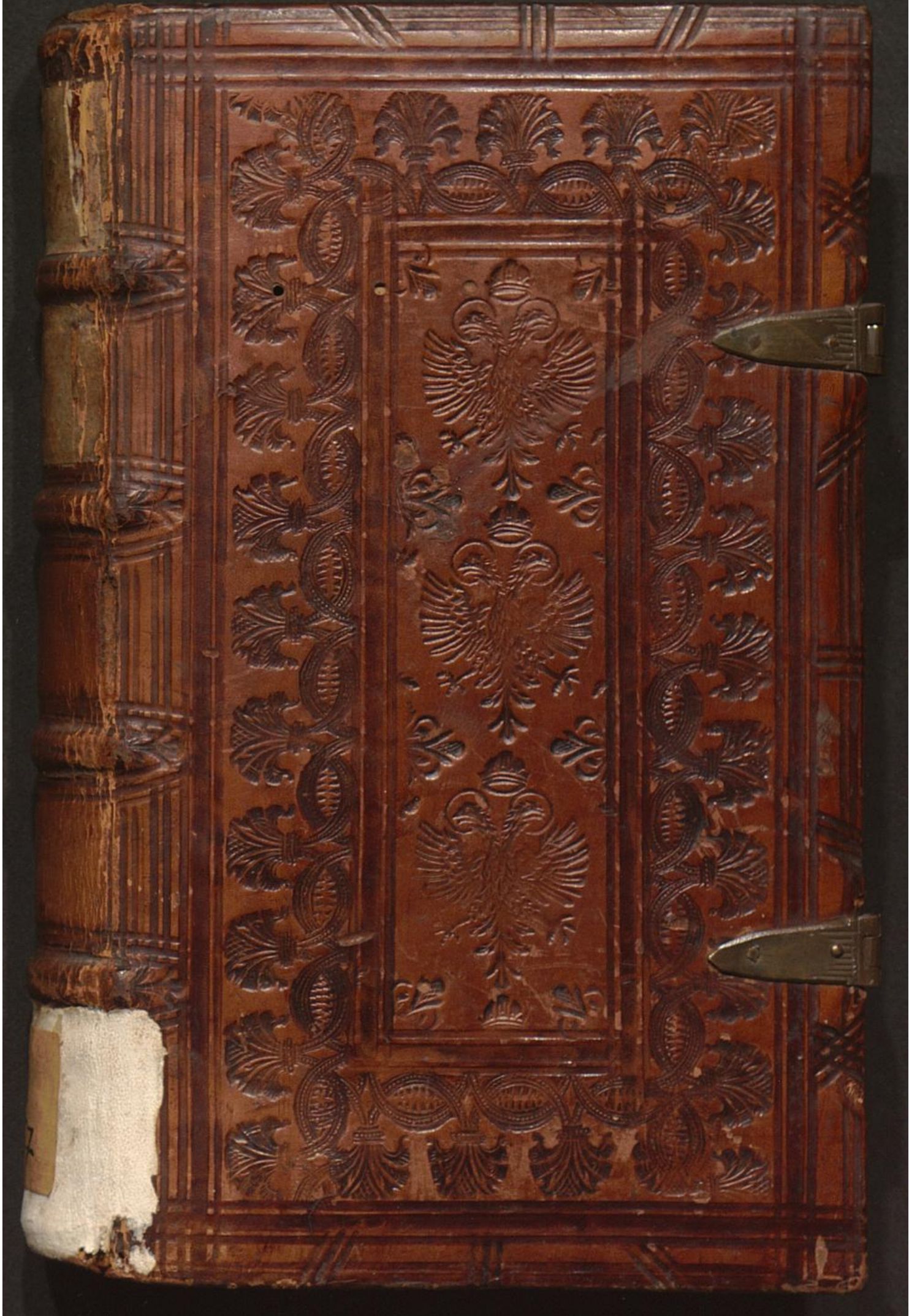
Universitätsbibliothek Paderborn

Pro Tvendo Sacro Coelibatv Axioma Catholicvm

Ceneau, Robert

Parisiis, 1545

urn:nbn:de:hbz:466:1-30468

Th. 2957.

J. VIII

31.

PRO TVEN-

DO SACRO COELIBA-

TV AXIOMA CATHOLICVM: AV-

thore Reuerendo in Christo Pa-

tre Roberto, Arboricensi

Præsule, Doctore &

ordine & origine

Parisiensi.

PARISIIS

Apud Ioannem Roigny, via ad D.

Iacobum, sub Basilisco, &

quatuor elementis.

1545.

PRO TVEIN

OPUS SACRO COELIBA-

VIANA CATHOLICVM: AV-

torum in Christo Pa-

ve Roberto, Abbatensis

Magistro, Doctore &

oratorum & origine

Parisensis.

PARISIIS

in domo Regny, via ad D.

in domo sub Basilico, &

per manus claustris

A
rit
pa
pa
m
di
lin

vt
at:
cis,
retu
min
sean
clau
Pyth
rò p
non
que
pect
med
ty a

AD SPECTABILEM, MERITOQUE SUSPICIENDUM AC VENERANDUM patrem D. Godefridum Tilmannum, apud Vallis viridis cœnobium in pomeriis Parisiensibus Cartusianum ordinem professum, ac bene merentem, liminare præloquium.

*V*X commodius vnquam, fœlicius-ue cecidisse potuit immense & inexhauste semper ac perpetue benignitatis alea, venerãde Pater, quã vt re ac nomine simul verè macarij, hoc est, verè beati: eiusdemque ter maximi, hoc est, philosophi, iudicis, ac theologi, Areopagite causa ab his defenderetur, tuendaque susciperetur: qui vel hoc vno nomine à toto orbe Christiano bene audiunt, quòd censeantur Areopagitis omnibus reticentiores: quorum claustra & cœnobia ex totius professo ordinis non Pythagoricum modò, hoc est quinquennale, imò verò perpetuum ac perenne silentium obseruãt: vt iam non dicantur silẽtiora claustra, imò verius mera atque ipsissima silentia. Sic morum paritas hominum pectora conciliare solet, etiam dum nihil tale ipsi aut meditantur, aut cogitant. Tu igitur ex perpetui silentij assiduis cultoribus (hoc est Cartusianæ professor

familia) vnus nobis conspicuus ades, qui Areopagitam silentarius, deinde ac theosophum theologus sapientem, multiscium trilinguis philosophus, ab iniuria illata vindices: & ea maxime, quae ceteris sauior esse solet, nempe plagiatus. Emerferunt enim his diebus plagiarij nonnulli, qui gnesios ac germanos Areopagita Dionysii foetus ab ipsius parentis sinu surripere voluerunt, hoc est caelestis ac ecclesiasticae Hierarchiae sanctissima opera. Quorum cum, qui ante signanus est, ita corripis ac flagellas, huiusmodi exemplo ceteri effici debeant, ad inferendam iniuriam tardiores, ni velint ipsi fieri fabula mundo. Ita enim traduci merentur, qui impudentia magis ac temeritate, quam alia acti ratione, aduersus priscos, & eos quidem sanctissimos patres, huiusmodi plagiatus flagitium committere uerentur. Et quando semel accepta occasione super his rebus incidit, cum a primo ecclesiae nostrae initio praeterlabentium annorum variam conditionem mecum confero: alterius generis laborem hic nostri aui ecclesiae imminere video, quam quae priscis eam olim premebat temporibus. Olim sequentis summus labor, curaque maxima Patribus erat, scelerum axiomatum inficiatores ac pertinacissimos confutantes suis (quibus maxime pollet) inuictissimis rationis armis confutare, propriisque in hoc maxime effectis telis eorum domare contumaciam: nunc inficiatores

torum loco ac manifestorum hereticorum obrepere
 cœperunt amphibœnæ quædam, virinque homini-
 bus arridentes, à capite tamen & cauda noxiæ: qui-
 bus quicquid opponas, nihil abnuunt: tantùm omnia
 in ambiguo ponunt: hoc scientes, quòd ubi fixa alio-
 qui columna semel inclinare in partem aliquam cœ-
 perit, facile trahi possit in ruinam. Hi sunt ecclesia-
 sticorum dogmatum versutissimi calumniatores, du-
 bitatores delicatissimi, in quamvis partem deflectere
 parati, arundines leuissimo agitata vento, qui in re-
 bus etiam fide certissimis vt tremulæ arboris fron-
 des statim trepidant, & ad omnes flatus vacillant.
 Hi sunt, qui de credulis opinatores, de fidelibus eua-
 dunt planè academici ac prorsus infideles: cùm ne-
 mo nesciat dubitantem in fide infidelem esse. Ita ec-
 clesie decretis occiput obuertunt, facie penitus con-
 uersa in hæresim, (tametsi longè ab ea se abesse vi-
 deri velint:) vt nemo nisi admodum oculatus depre-
 hendere possit, an pro catholicis, an pro hæreticis po-
 tius habendi sint. Hos tamen iure & quidem opti-
 mo asserere ausum esse manifestis hostibus longè per-
 niciosiores. Hæreticos siquidem apertos qua parte
 adoriri possis, in promptu occurrit: istos vix agno-
 scas, qua via inuadere queas. Nam modò aiunt, modò
 negant, modò neutrum agentes solùm hæsitant. Cuni-
 culos sibi effodiunt, rimulas sibi parant: vt dum vna
 nequeunt via, alia saltè sibi effugium adornent. Nec

coelo adherentes nec terra, in medio suspensi ve-
 rant: ut quicquid agas, quicquid moliaris, in quam-
 cunque partem te vertas, prorsus ignores. quo ten-
 as nutantem Prothea nodo: adeo sunt omni ex parte in-
 stabiliores. Hi scilicet sunt nostrae aetatis haeretici, et
 male creduli, nihil quam dubitare aut hesitare si-
 entes aut docentes: ut saltim quando aliud non possunt,
 de fidei male credulum reddant, opinatores potius
 quam fideles: ut ea quae fidei sunt, in opinionem non
 migrare faciant, modò dubitantes de autoribus li-
 brorum canonicorum, modò haesitantes qui libri pro
 canonicis habendi sint: nunc an nostra editio sit He-
 ronimi: an non denique sacramenta omnia a deo in-
 stituta sint necne pro controuerso habemus: si quis
 omnibus pro credendi sciendique methodo artem du-
 bitandi obtrudunt. Hos dubitatores magis quam do-
 ctiores, et dissimulatores potius quam professores
 merito dixeris. Doctoris enim et professoris est ca-
 bria non tam proferre, quam prolata diluere. Ad
 omnibus est in proclui, etiam rerum omnium igno-
 ris, ad omnem haesitare questionem: doctoris
 est obuios quosque enodare nodos, et occurrentes
 quaslibet controuersas euoluere, ac dissoluere que-
 stiones. Quare satius illis fuerat, quae incidebant ca-
 bria non opponere, quam prolata in ambiguo relin-
 quere. Et tamen vel hoc vno nomine sibi placet,
 quòd leuissimis etiam ac vanissimis rationibus (ut

& ipsi leuissimi sunt) agitati, catholica axiomata
 apud imperitos in ancipiti relinquunt: cum nemo ne-
 sciat, multo facilius esse, trabem in puteum deicere,
 quam deiectam sursum erigere. Deiciunt autem, qui
 dubia mouent: erigunt, qui mota dissolunt. Verum
 quid dicam de huiusmodi hominum ineptia, qui ra-
 tiones dubitandi nedum non a se excogitatas profe-
 runt, sed a priscis patribus iam pridem & in lucem
 editas, & sua luci (hoc est extra ambiguitatem) red-
 ditas, quasi ex sua proferunt officina? Atqui illud
 maxime mirum est, si non pigebat eos leuissimas has
 proferre argutiolas: cur etiam non proferebant soli-
 diores obiectis rationibus solutiones? Et certe illud
 eis erat in procliu, si vel a limine tantum veterum
 monumenta perlustrassent. Verum quid facias his
 opinatoribus opinatissimis? quibus ea una cura fu-
 it, ut lucida in obscura, candida in nigra, deniq; axi-
 omata in problemata conuerterent. In quibus dubi-
 tator insignis, imo & dubitatorum antesignanus,
 mihi Erasmus visus est. Quae iccirco, ut video, inse-
 ctarius mi Godefride suauissime: non tam ut odiose illi
 noceas, qui iam apud iudicem, quem nihil latere po-
 test, sua causam peregit: quam ceteros sequaces (qui
 proh dolor plurimi extant) ab huiusmodi exemplo
 absterreas. Qui utinam non tam odiose fuisset inse-
 ctatus ecclesiasticam disciplinam: quam sic tractasse
 visus est, ut de tutoris paribus ad desertoris signa

confugisse videatur. Ob id enim therapeutices, hoc
 est sacris ritibus religionis detraxisse visus est: ne
 ab ipso, quem utinam non temerè deseruisset, ordine
 male audiret: aut si forte audiret, haberet ad manum
 quod retaliari posse videretur. Sic dum quis tunc
 sibi à conuicio, conuiciatorè probris incessere ac pro-
 uertere laborat, ne incruentum à se hostem abire se-
 nat, etiam si iustissime fuerit ab eo impetitus. Tu ve-
 rò mi Godefride nutantem hunc Prothea ita meliùs
 tenes in hac silètiarij tui Areopagita causa, ut du-
 turnum silentium nunc pro voce habeatur: et ea
 quidem vocalissima, imò vero tubali potius: que fa-
 cile queat aduersus huiusmodi calumniatores arti-
 cere viros, Martemque accendere cantu. Horum ca-
 lumniatorum quis non miretur astutiam? A quibus
 si quis percontetur, prolata in affirmatiuam parte
 ratione: Sintne Areopagita opera, quae circumferen-
 tur? Audito statim argumento, dicent se non proprio
 inficiari, quin ipsi Dionysio Areopagita tribui possint:
 verum illud negari à quibusdam. Rursum si in-
 tendas ea non esse Areopagita: dicent, Nec id quod
 carere ratione, esse tamen aliquos qui contrarium as-
 serant. Sicque anguilla elabatur è manibus, ve ipsa in
 medio derelicta. O doctores egregios, imò verius da-
 bitatores (si fas est dicere) strenuos: qui nihil aliud di-
 cent, quam nihil scire, nihil credere. Atqui, inquit,
 an non erat illud sapientis Socratis omnibus ratione

absolutum elogium, Hoc tantum scio, quod nescio?
 Bona verba quaeso. Illud quidem quadrat rebus hu-
 manis, si quis modestiae causa hoc dicat et agnoscat:
 in rebus autem fidei tantum hoc abest ab honestate, ut
 vix cogitari possit quicquam magis impium. Quae
 enim impietas maior esse potest, si quis nec sciat nec
 credat, quae ex incumbente officio & scire tenetur,
 & credere? Faceat hoc loco Socratis sapientia in-
 sapiens, ubi de fide credendisq; agitur: cedatq; sapi-
 entiori, qui ait, Nisi credideritis, non permanebitis.
 Cedant inquam tenebrae verae luci, nepe Paulino do-
 gmati, qui ait, Corde creditur ad iustitiam, ore autem
 confessio fit ad salutem. Credere oportet omnes: cre-
 enda autem explicare & profiteri necesse est eos,
 qui de sacrorum dogmatum interpretatione gloriatur.
 Nam declinantes in obliquationes adducet dominus
 cum operantibus iniquitate. & Qui in minimo va-
 cillat, statim corruet. Atqui facilius multo est in vna
 tantum partem declinantem sursum erigere, quam in qua
 velis vacillantem stabilire. Sed cur ita nutantes va-
 riantesq; perseverant in huiusmodi impietate perdi-
 tissimi homines? Certè non ob aliam causam, quam
 quae à Psalmista recensita est, qui ait, Deum non inuo-
 cauerunt: illic trepidauerunt timore, ubi non erat ti-
 mor. Alioqui (ut idem ait) Si populus meus audisset
 me: Israel si in viis meis ambulasset: pro nihilo forsi-
 tan inimicos eorum humiliassem. Quid autem sequitur?

nempe istud, Dimisi eos secundum desideria cordis
 eorum, ibunt in aduersionibus suis. Quibus & illud
 congruit, Nutantes transferantur filij eius, & men-
 dicent. Tu igitur mi Godefride, cum in hac arena de-
 sudes, ut ex priscis Græcorū voluminibus iam pre-
 dem delitescentem atq; reclusam eruas veritatē: ut
 iam cœpisti, perseuera: & totis ingenij viribus con-
 tende, ne quid deinceps latere sinas in vetustis Græ-
 corū exemplaribus, quod ad elucidandas pernicio-
 sissimas in fide controuersias suffragari possit. Spem
 non defuturū cœlitus his tam piis conatibus nuncius
 afflatum. Nam præter huius causæ incredibilem pe-
 ratem, nunquā tibi deerunt pientissimi patris Prætoris
 (cuius orationibus obnixè cōmendari cupio) totiusque
 Cartusianæ familiæ indefessa orationum suffragia.
 Porro quanta tu religiosissime pater indole ac erudi-
 tione monastici instituti fontem, primæ uanq; origi-
 nem ex venerandæ antiquitatis latebris erutam, orbi
 conspicuā feceris, quid attinet dicere? cum nemo qui
 tua scripta vel à limine salutarit, id aut ignorare, aut
 dissimulare queat. Id ego cum mecum attentius con-
 siderarem: cœpi cogitare, si qua ratione in eo pulchre
 ac sudore versanti suffragio aliquo adesse possem:
 ut scilicet adminiculum aliquod præberem florentis-
 simæ nec non & frugiferæ vineæ monastici status:
 cuius uinū profert uirgines, quodq; deum latificat
 & homines, & sincera paupertatis cultores etiam

per talēta loqui facit. Videbā huic odoratissima & succosissima vinea (quam vndequaq; nostra aetatis vulpecula nihil aliud quam demoliri & euertere curant) opus esse aliquo pedamento, cui veluti paxillo inniti posset. Est autem Cœlibatus therapeutica tam necessarius, quam paxillus viti: quem hac nostra aetate disciplina monastica ofores hostiliter insectantur, vt eam saltē aliqua ex parte nutantē funditus euertant. Ego igitur pro cœlibatu tam sacerdotali quam monastico à nuptiariorū (quos Epicureos recte appellaueris) iniuria vindicando, pro mea virili studiose (quoad fieri per me potuit) conatus sum in arenam hanc descendere. Qua in re si quid promouerim, diuina gratiæ referatur acceptum: sin minus, optem te tuiq; similes (qua etiam infirmiora soletis) æquanimiūte suscipere. I u igitur quicquid id est, boni consulto: & par pari referre cupientē ea, qua soles benignitate, hilari fronte excipito. Per me interim valebis recta utriusque hominis valetudine.

Ex Arboricensi nostro incolatu. 1 5 4 5.

Tuus, quē quoties desiderabis, agnosces tuis desiderijs implendis propensissimum, Robertus diuino munere Arboretanus Episcopus.

AD LECTOREM
PARACLESIS.

SCio non defuturos, hac potissimum contentiosissima aetate, plurimos candidè Lector, qui mihi obnixè imploranti de his, quæ huic nostræ opellæ inspersa forsitan occurrerent, erratis, veniam plane sibi denegaturi. Id quæ tetrici illius censoris Catonis exemplo, qui cum Græcè scripturientem virum Romanum, Latine tantum linguæ peritum veniam petere intellexeret, vel ob id maxime quod atticissimi se ignorare profiteretur, nec in ea lingua sufficienter eruditus, eum nec audiendum quidem pronunciauit, inquit, à nemine fuisse cõpulsam, ut se in huius lapsus discrimen coniceret, cum eum nemo ad scribendum impulisset. In pari igitur causa, parè mihi expectandam esse sententiam promptum est suspicari, nisi ea quæ se conspicuam præbet obiectionè iusta aliqua defensione diluero. Fateor, Christiane lector, nullus me, priuato imperio, in hanc arenam tuendi Sacri Cœlibatus descendisse, pia tamen & ea quidem publica honestate ad id fuisse adactum, ac penè cõpulsam, quod scirem plerosque vndecunq; obrepisse Christianæ disciplinae osiores, & antichristianæ potius licentiæ, quàm libertatis veræ christianæ assertores, speciem quàm pietatis præferentes, in eam partem esse propensissimos: ut scilicet nuptias sacerdotio iungendas, iucato

quidem, verum pestilentissimo errore existiment,
 quem etiã & velint & prædicent publica lege de-
 bere decerni. Quos ea ipsa notã inuredos haud dubiè
 crediderim, qua tertio Officiorũ Cicero Caliphonem
 & Dinomachum notandos censuit: Quo magis (in-
 quiens) reprehendẽdos Caliphonem & Dinomachũ
 iudico, qui se controuersiam dirempturos putauerũt,
 si honestatem cum voluptate, tanquã hominem cum
 pecude copulassent. Huic albo inscribẽdos nemo du-
 bitauerit eos, qui nuptiariorum sacerdotum gregem,
 hoc est, Epicuri de grege porcorum, turbam in condi-
 tam constituere atq; erigere tentant, vel ob eam ma-
 ximẽ causam (si diis placet) vt scilicet saluti eorũ cõ-
 sulatur, qui frequentioribus carnis stimulis agitãtur.
 Sed quenam est ista pietas (vt Augustinus ait) im-
 pia: Quæ misericordia, immisericors: vni subuenire
 aut parcere, & multos in discrimen adducere? Nam
 quò tandem euadent, extincto sacerdote nuptiario, et
 vidua & eius liberi orphani? Neq; enim sacerdotiũ
 deuoluetur ad liberos, ad vxorem minus. Nihil igitur
 illis superesse vides, Lector oculatissime, nisi
 post sordidam atque infelicissimam vitam, despera-
 tionis laqueum. Vix suppetunt vndecunque eleemo-
 syne vel tenuissimæ alendis pauperibus, qui hodie
 omni ex parte scatent: qua igitur arte, qua industria
 ex coniugio sacerdotali in immensum dilatanda tur-
 ba liberorum ali poterit aut foueri? Hocine est, vni

parcendo, innumeros miseria & inedia impatientes
 in desperationis barathrū cateruatim immittere? Et
 id quidē minutulū est, si reliqua cōsideres, quae ex hoc
 vno semel admissō errore, scaturiunt incōmoda, quae
 latius ac fusius in nostri axiomatis progressu expli-
 cata videbis. Hac ego ratione inductus atq; impul-
 sus, ne hac in parte deessem imminenti ruinae, fulcrū
 aliquod ac veluti appendicē opponendā esse existi-
 maui, vt tandē scires, Christiane lector, non tam scri-
 pturiendi libidine adactū, quā pia quādā necessi-
 tate impulsus, ad id operis me accinxisse. ne scilicet
 existimet aduersarius rei nuptiarie male feriatu pa-
 tronus, deesse quid illi opponi possit: cū scriptū esse
 sciam, respondendum esse stulto iuxta stultitiam suā,
 ne sibi sapiens videatur. Habes itaque institui no-
 stri qualemcunque rationem: qua cognita, spero me
 si non ex animi benevolentia gratiam, ex a quo sal-
 tem & bono veniam à te impetraturū: diuina quod
 superest cetera clementiae committo, cuius auxiliū
 tuis precibus adiutus expeto & expecto. Vt ergo
 vno verbo omnia cōplectar: tibi persuādeas velim,
 me huic vni scopo intendisse, idq; potissimū curasse:
 vt quā à patribus accepi ecclesiastica disciplinae cum
 summa honestate coniunctā auctoritatē, sacrosanctā
 illā atq; ab omni iniuria tutā posteritati omnibus vo-
 tis cōmendatam esse cupiam. Absoluto ad hunc mo-
 dum praeloquio, praestare superest quod pollicemur.

DE COELIBATV SACER

dotum, & sacris initiatorum, ac monastico, aduersus Nuptiarios catholicum Axioma.

VO IVRE, NE DI-

cam iniuria (vt blasphemii aiunt) diuinó ne an humano sacerdotibus indictus sit cœlibatus, pronunciaturs, Christi Iesu nomé, ac numen appello & inuoco: vt ore domini consulto foelicus ad veritatis lineam, honestique regulam dicenda succedant: quo etiam animis lectorum infidere queat pura ac sincera veritas. Quod facile spero futurum, si oculos synceros, pectus defœcatum ista lecturus nobis attulerit: adeò pronum est & procliuè veritatis causam protegere ac tueri. Pro qua etiam si tacuerimus, lapides ipsi clamabunt. Iam in ipso negocij vestibulo definitionibus aliquot nonnihil ad rem nostram facientibus viam parabimus, assumptis præloquiis, quæ statim per se, patebunt audita: si tamen controuersie statum constituerimus. Qui totus in hoc versatur, R est éne an perperam maiorum edicto indicta sit sacerdotibus continentia. Quam, qui hostiliter insectantur nostra ætate, legem non solum iniquam pronũ ciarũt, imo vero diabolicam, à satana ortam, detestabilem, erroneam, hypocriticam, impudentissimè declamarunt. Neque hoc scelere contenti, typis æn eis excusam impiam declamationem vulgo visendam, leãtandamq̃ tradiderunt. Insuper & impium illud dogma aliquot vanis rationibus auctũ & fultum, auctius & locupletius reddere nullatenus erubuerunt. Aduersus huiuscemodi supplementum apologeticum ad præsens mihi res est. Rem igitur aggressuri, à definitionibus ordiemur. Primum quid lex, quid institutum, edictum, consuetudo, quid continentia, quid cœlibatus, definientes.

Lex, est recta in iubendo vtandoq; ratio. Alij ita de-

finiunt: Lex, est sententia, qua recta præcipiuntur, & mala vetantur. Gratianus ita: Lex, est scripta constitutio.

Institutum, est ius scriptum, quod tamen rectum habet authorem, quem reliqui imitari non erubescant.

Consuetudo, vsus eruditorum, bonorumue consensus.

Morem ita diffiniunt: Est institutum pertinens ad religiones ceremoniasque maiorum. Aliter: Mos, est observatio, non lege, sed iudicio & opinione confirmata.

Plebiscitum, est quod plebs rogata statuit, atque decrevit.

Edictum duplex est. Quoddam, quod omnes respicit, vel inuitos. & illud primaria obligatione obligat. Aliud edictum particulare seu conditionarium, ligans quidem, sed volentem, neque inuitum, neque omnes attingens, statim, non personæ necessitatem imponens. Et hac ratione duplex est obligatio. Primaria vna, relata ad personam. Secundaria altera, quæ solum vim habet obligandi ratione statim.

Sequuntur prænotamenta, quibus admonitum cupio esse lectorem.

Primum.

Edictum de coelibatu neque omnes tangit, neque inuitos. Item non personam respicit, sed conditionem & statum.

Secundum.

Lex inuitum tenet, ligat, stringit. Edictum de coelibatu non nisi volentem, & sese mittentem in compedes.

Tertium.

Hoc edicto qui ligatur, non patitur iniuriam: quæ volenti & volenti non fit iniuria, neque dolus. Nec censetur dolus passus, nec iniuriam, cuius meliora sunt conditiones.

Quartum.

Eunuchus Christianus symbolum habet cum eo, qui a natura vel violentia impotens, quoniam ferro excisus necessitate arcetur à concubitu, sic iste vinculo voti vel conditionis. Nam de illis dicit Christus, Sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum dei. Neque enim Potestates eos, sed ipsi se ipsos consensu fideque præstita, suo in proposito proposito, sibiipsis ius dicunt, se adstringunt: & sic

fic dicam, castrant seipfos propter regnum dei. Exemplum fumito huius castitatis ab Agnete, quæ ait: Discede à me pabulum mortis: quia ab alio amatore preuenta sum, cui soli seruo fidem.

Quintum.

Christiani, vt sic dicam, spadones huic albo inscribendi non sunt: nisi quibus est iuris facultas denegata aspirandi ad nuptias. Cæteri quidem casti sunt, at non se castrauerunt. Quod enim se castrauerunt, hoc fuit voluntatis, non violentiæ. quando violentum est, cuius principium est foris: reliquum verò est necessitatis seu impotentiae, non facti sed iuris. Et hunc existimo germanum sacrae literæ sensû: ad quem veluti ad scopum sequentia referre conueniet. Hoc vnum per se sufficeret ad obtundendam totam aciem rationum, falso & ineptè contra cœlibatum instructarum: quandoquidem sunt illis omnia tenui pendentiâ filo.

Sextum.

Nihil est tam consilio humano relictum, tamque in hominis voluntate arbitrioque positum, modo illud honestum sit: quod non citra libertatis iniuriam cadere possit sub obligatione: adeo non inter se pugnant necessitas sibi legem dicere volentis, & arduus ille castitatis apex. Quid enim est homini tam liberum, cui tamen persoluendo non se obnoxium reddat voto astrictus, vel iuramento? Audi non me, sed dominum, Deutero. vigesimo tertio, Cum votum voueris domino deo tuo, non tardabis reddere. Si nolueris polliceri, absque peccato eris: ecce libertatem. Quod autem semel egressum est de labijs tuis (hoc si de re qualibet fiat honesta) obseruabis: & facies sicut promisisti domino deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Adde & illud Ecclesiastes quinto: Si quid voueris deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio: sed quodcumque voueris, redde. Vides quod vniuersaliter loquatur, nihil excipiens, neque ipsam quidem castitatem perpetuam. Ita enim se castrauerunt voto astricti, vt non sit eis integrum resiliere, sicut neque castrato per naturam rei vxoriæ operâ dare. HIS iactis fundamentis, pronum est & prohibe aduersæ aciei vim & impetum fundere penitus ac fu-

gare. Hac via obturabuntur ora loquentiū iniqua. Et quē admodum Aquilo dissipat nubes, ita huiusmodi consideratio facile euertet linguam continentiaē detrahentem. Vt ergo natura impotens est naturalis eunuchus, ita ex perpetuo consensu euangelicus rei vxoria nullatenus operari potest.

Pronunciatum septimum.

Conducturus ad opus aliquod peragendum obuios quosque mercenarios dominus, quam volet conditionem, (iusta modo ac honesta fuerit) proponere potest, quam qui propositam receperit, implere teneatur. Qua semel recepta, nullus est resiliendi locus. Alioqui auditurus est retractarius tergiuersator: Nōne ocul⁹ tuus nequā est, quia ego bonus sum? nōne possum facere quod volo de rebus meis? Qui autem dixerit iniquam fuisse latam de cœlibatu conditionem: impingit in sponsum, eiusque im maculatam sp̄sam ecclesiam, vt qui a usu temerario & impio dicat ecclesiam ita statuentem in fide errasse & moribus. Proinde eum talis est, pro heretico haberi debet. Vt ater ille Melanchio, qui nomine reque niger est, quem tu Romane caueo. Id enim iubet qui ait, Hæreticum hominē post primā & secundam monitionem deuita.

Aliud pronunciatum.

Non in lege tantum gratiæ, imo vero & ante Christi aduentum, emerit certa aliqua professio virorum, qui sibi quisque successoribus perpetui cœlibatus legem inderet, atque imponerent. Qui Iosepho oculato testi, Plinio vero aurito tantum Essæni dicti sunt. Verba Plinii referam lib. 5. cap. 17. Ab Occidente littora Essæni fugitant vsque innocenti, gens sola, & in toto orbe præter cæteras mira, sine vlla fœmina omni Venere abdicata, sine pecunia, sociis palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur, largè frequentantibus, quos vita fessos, ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorum milia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fixa illis aliorum vitæ pœnitentia est. Infra hos Engadda p̄pidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmarumque nemoribus: nunc alterum bustum. Inde Melita.

castellum in rupe, & ipsum haud procul ab Asphaltite. Et haec tenus Iudæa est. Hæc ille.

Non igitur nouitia res est apud certam hominū conditionem cœlibatus professio. Quodq; magis mireris, cōmendatur à Iosepho (& quidem amplissimè) Essæorum, (Essanos alij vocāt) contubernium, vel hoc vno potissimū nomine, quod cœlibatum syncerè semper atq; illibatè obseruent. Cuius verba ex lib. 2. belli Iudaici, cap. 7. huc afferenda censui. Tria (inquit ille) apud Iudæos sunt genera philosophiæ. Horum vnum Pharisei profitentur, alterum Sadducei, tertium vero (quod etiam probabilius habetur) Essæi colunt, gente quidem Iudæi, verū inter se mutuo amore coniunctissimi: & qui præter cæteros, voluptates quidem quasi maleficia vitarent: continentiam vero seruare, neque cupiditati succumbere, virtutem maximam ducerent. Itaque nuptias quidem fastidiunt, alienos vero filios, dum adhuc molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt. Non quia cōiugia vel humani generis successionem censeāt perimendam: sed quia cauendam putent intemperantiam scēminarum, nullam earum vni viro fidem seruare credētes. Quia & diuitiarum contemptores sunt, rerūque apud eos communicatio admirationi habetur, neque inuenias alteri alterum opulentiā præstare. Legemque sibi dixerunt, vt qui disciplinam suam sectari vellent, bona contubernio publicarent. Ita enim fore, ne vel paupertatis humilitas, vel diuitiarum dignitas appareret: sed permixtis facultatibus, velut inter fratres, vnum esset omnium patrimonium. Probro autem ducunt oleum, & si quis vel inuitus vnctus fuerit, munditijs corpus abstergere, quoniam squalorem decorem putant, dummodo semper in veste sint candida. Designatos autem communium rerum procuratores habent, & ad vsus omnium singulos, indiuisos. Non est autem illis vna ciuitas certa, sed in singulas multi domicilia transferunt, & aliunde aduenientibus sectæ suæ professoribus, quicquid habeant promptum, exhibent quasi proprium. Denique tanquam consuetissimi ad eos ingrediuntur, quos nunquā antè viderunt. Hinc est quia cum peregrinantur, propter latrocinia tantum armantur: neque præterea quicquam fe-

runt. In singulis autem ciuitatibus, ex eodem collegio specialis curator hospitem constituitur, qui eorum vestimenta ceteraque vsui necessaria tueatur. Amictus autem cultusque corporis, omnibus pueris, in metu & sub cura magistrati agere par est. Nec vero vestitum siue calceos mutat, nisi aut omnino conscissis prioribus, aut longi temporis vsu consumptis. Nihil autem inter se mercantur aut vendunt, sed egeni quisque quod habet præbent, refert ab eo quod ipse non habet: quamuis etiam sine permutacione cunctis libera sit facultas, à quibus libuerit accipiendi quod opus sit. Præcipue circa deum religiosi sunt. Namque ante solis ortum nihil prophani loquuntur, sed ei patria quædam vota celebrant, quasi vt oriatur precantes. Deinde ad quas venerunt singuli artes, à curatoribus dimittuntur. Cumque ad horam quietam studiose fuerint operati, rursus in vnum cõgregantur. Linteisque præcincti velamentibus, ita corpus aquis frigidis abluunt. Atque hac lustratione facta in eadem secreta coeunt, quo neminem alterius sectæ hominem aspirare concessum est, ipsique purificati, velut in sanctum quoddam templum in cœnaculum veniunt: quibus ibi cum silentio residentibus, pistor quidem panes ordine: vnum autem vasculum ex vno pulmento singulis coquus apponit. Deinde voce cibum sacerdos antecuenit. neque gustare quenquam fas est, nisi prius deo celebretur oratio. Post finem quoque prandij vota repetunt. Nam & cum incipiunt, & cum desinunt quasi datorem victus, deum laudibus canunt.

Tunc veluti sacris illis depositis vestimentis vsque post meridiem, ad opera se conferunt. Similitèrque in de reuocant cœnant, considentes etiam hospitibus, si quos fortasse interuenisse repererint. Neque vero clamor vnquam rectum illud neque tumultus inquietat. cum etiam loquendi ordine alijs alij cedant. eorumque silentium extra rectum constitutis, arcanum quoddam videatur horribile. Cuius quædam rei perpetua sobrietas causa est, quodque apud eos edendi aut potandi modus saturitate diffinitur. Sed quamquam aliquarum rerum nihil sine præcepto faciunt curatores, tamen in his duobus, hoc est in iuuando & miserendo, liberi sunt. Nam & subuenire dignis, cum opus est suo arbitrio, cuique licet, atque indigentibus alimenta porrigunt.

Sane cognatis dare aliquid sine curatoribus, interdictum. Idem iracundiæ moderatores iusti sunt, indignationem cohibent, fidem tuentur, paci obsecundant: & omne quod dixerint, iureiurando fortius habent. Ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius vitant. Iam enim mēdacio condemnatum arbitrantur, cui sine deo non creditur.

Summum autem studium veterum scriptis adhibent, ea maximè inde, quæ animæ & corpori expediant, eligentes.

Hinc illis morborū remedia, stirpes medicæ, quamq; vina propriâ singuli lapides habeant, à rimantibus conquiruntur. Sectæ vero suæ studiosis non statim cum eis vna collectio: sed per annum integrum extrinsecus commoranti, cuique eundem victus ordinem tribuunt: dolabram quoq; & quod prædictum est perizoma, & albam vestem tradentes. Cum vero processu temporis experimentū continentię dederit, accedit etiã ad communem cibum, & purioribus ob castificationem scilicet, aquis participat, neque tamen in conuictam assumitur. Post ascensionem quippe cōtinentię, duobus annis aliis mores eius probantur. Cumq; dignus apparuerit, tunc demum in consortium assumitur. Prius vero q̄ incipiat cōmunem habere cibū, magnis execrationibus adiurat se primū quidē colere deum, deinceps quoq; erga homines seruare iustitiã, & neq; propria sponte nocere cuiq;, neque ex præcepto obesse, quinimo iniquos omnes odisse, & collaborare sēper iustitię sectatorib⁹, fidē omnibus seruare, maximè vero principibus. Neque enim absque voluntate dei, quenquam posse ad principatus potentiam accedere. Si vero ipse cæteris præsit, nunquam abuti, nunquam se abusurum viribus potestatis ad contumeliam subiectorum, sed neque veste aut ambitioso aliquo ornatu reliquis eminere: veritatem semper diligere, & habere propositum conuincere mentientes. Manus vero à furto, & animam puram seruare ab iniustis compendijs, & neque aliquid de mysterijs consecrarios celare. Neq; prophanis eorum quippiam publicare, etiam si intentata quispiam morte compellat. Super hæc autem addunt, nihil se de dogmatibus aliud quàm ipsi susceperint, tradere. Fugere autem latrocinia, & conseruatum iri similiter dogmatis sui libros: angelorum nomina his quidem execratio-

nibus explorât, & quasi præmuniunt accedentes. Hæc ille.
 Neque his contentus adiungit: Viunt autem quam longissimè propter simplicitatem scilicet victus, quod eis nimirum accedere puto propter institutionem bene in eis ordinatam. Quorum etiam in aduersis constantiam, supra communem cæterorum aleam, miris laudibus attollit idem Iosephus: Prodidit (inquit) eorum in omnibus negotijs animos, bellum quod gestum est cum Romanis. Tunc siquidem per artuum confectiones, & ignes, ac per tormenta omnigena transeunt, ut videlicet vel in legislatoris aliquid loquerentur iniuriam, vel ciborum quippiam quod non solent, ederent, ad neutrum horum potuerunt compelli: sed neque deprecari suos tortores, aut inter ipsa flere supplicia: in medijs quinimo cruciatibus subidentes, & qui tormenta admouerant, illudentes, constantes animos cum quadam hilaritate reddebant, scilicet quasi qui exissent denuo recepturi. Hæc ille.

Hic mihi vide quis Apelles, aut si quis Apelle profecti potest artis pictoriæ obseruantior, veris ac viuis coloribus aptius conuenienti sue suam depingere queat imaginem, quam author iste Essænorum continentissimos mores, per singula pene lineamenta ad viuum depinxit. in his enim cernere est vniuersam Therapeutices panopliam suis absolutissimè coloribus ornatam. Et hinc quis nõ in promptu colligat vitæ monasticæ formulã tam abesse à nouitio incerto, ut Euãgelicæ etiã legis tempora transcendat? Erubescat igitur frons perfricta Bucheri, quod futurum mihi facit persuaderem, nisi ad solam impudentiam nata videretur.

Atqui in Phariseis aut Sadduceis non pauca circa eorum dogmata se offerunt, quæ merito reprehendas, ut qui Christi Domini censurã (& eam quidẽ acerrimã) nõ effugerint. Phariseos autem malè aliquando audisse, Christo quæ fuisse iustos, nusquã reperias. Vides igitur ut nec priscis æte Christi temporibus defuerint frequentissima hominum contumelia, quæ cœlibatum in concussa obseruatione coluerint.

Aliud pronunciatum.

Liberum fuerit selectæ alicui virorum communitati certas aliquas, à se, suisque posteris obseruandas, indicere leges. Cuius generis sunt innumera toto cœle

Christiano dispersa sodalitia. Visum itaque est, & id quidem iustissimè, priscis Ecclesiæ Patribus, vnam aliquamstatuere professionem hominum selectorum, qui quod reliquum esset vite, sacro Cœlibatui perpetuo deuouerent.

Et hi sunt qui ad sacra tractâda propius accedunt. Tam quid stupidius aut dici possit, aut cogitari, si quis oblata conditione neglecta, spretoque onere velit ambire honorem? Quasi vero seruus legem imponat domino, non dominus seruo. Audiendus itaque est in ea re diuus Augustinus, qui vt Distinct. 4. recësetur, cap. In istis, sic ait, In istis tēporalibus legibus quanquã de his homines iudicent, cum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ & firmatæ, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas. Hæc ille.

Novissimum ex Hilarij sententia præloquium.

Dicitorum ratio ex causis est assumenda dicendi. Neque enim sermoni res, sed rei sermo debet esse subiectus.

His, quæ præloqui oportuit, præmissis, in rem præsentem veniamus.

Legem de perpetua castitate seruanda, ex sacris scripturæ fontibus haustam demonstrare.

Perpetui Cœlibatus institutum non tam humanitus adinuentum, quàm ex diuinis fontibus haustum deriuatumque; vtriusque organi pagina demonstrat, veteris scilicet ac recentioris: potissimumque euangelica & apostolica doctrina rem ipsam, quod dicitur, ac demonstrat. Quid enim apertius perseverantis ad mortem vsque virginittatis exemplam ostendit, quam intemerata semper Virginis manifesta professio, qua se perpetuo integritatem seruaturam ingenuè profiteretur, dum ait, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quibus verbis non in præsens tantum, verum & in posterum viri copulam se negat habituram. Nam si diceret, Virgo sum, & omnis copulæ virilis expers: illud non satis impletet literæ sensum. Nam audire potuisset, Non est mirum, si nondum cognoueris mox viri copulam expertura, ac deinde susceptura prolem. Dicit ergo se ex professo in futurum carnalis copulæ expertem. Id quod pulchrè tradit Gregorius Nisenus, hæc scilicet vir-

b iiij

ginis verba indicare futuræ virginis tenax propositum. Nam si copula coniugali Ioseph desponsari voluisset, cur admiratione ducta est, dum sibi narratur futura conceptio, cum mox posset effici mater iuxta legis naturam, nisi obstaret futuri propositum cœlibatus? Nunc autem humanitus impossibile probat maternitatem futuram, vel ob id maxime, quod etsi Ioseph sponsum agnoscat, nunquam tamen se virum cognituram declarat. Iam enim superius virginitate statuerat, cum necdum sibi sponsum delegeret: vnde & maternitati virginis opponit. Mox autem ut audiuit superuenturum numinis afflatum, quis non intelligat decretum seruandæ virginis altius increuisse? Fuit ergo in deifera matre perpetuæ virginis institutum.

Hanc verborum intelligentiam agnoscit Diuus Bernardus his verbis, Cum sciat dominus meus testis conscientie meæ votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum: quæ lege, quo ordine placebit ei vt fiat istud? fiat nihilominus voluntas eius. Hæc ille. Cui & Beda consentit, dum ait, Quomodo, inquit Maria, fieri potest, vt concipiam, pariamque filium, quæ in castimonia virginis vitam consummare disposui? Hactenus Beda, Augustini sententiam imitatus, qui libro De sancta virginitate cap. quarto sic ait, Priusquam conciperetur (subaudi Christus) iam deo destinata, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ angelo Maria reddidit, Virum non cognosco. Quod profecto non diceret, nisi deo virginitatem antea voveret. Sed ideo desponsata est viro iusto custodituro, quod illa in voverat. Hæc Augustinus: Quis iam hoc perpetuæ virginis votum non diuinitus potius dilapsum, quam humanitus dicat adinuentum? Hoc certe verbum, Non cognosco, non tam virilis copulæ negat actum, quam perpetuæ continentie indicat propositum. Hoc ipsum non obscure recenset cap. Beata Maria xxvii. quæst. secundæ. Quomodo enim ipsa perpetuæ virginis candorem, quem ceteræ virgines sponte domino obtulerunt, vna præ ceteris deo non deuouisset, cum scriptum sit, Adducetur regi virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi in lætitiâ & exultatione? Nec obstat coniugij cum Ioseph fœdus in initum, cum de partium consensu feliciter ob-

seruari possit facer iste cœlibatus : vt abunde docet Cardinalis de Turre Cremata eo loco . Nam cum matrimonio sit traditio potestatis corporis in vsum copulæ, si petatur, & oraculo certior effecta fuerit virgo beata, nunquã repetendum copulæ carnalis vsum: in nullo secum pugnant & coniugij fides, & perpetuæ candor virginitatis deo deuoræ ac dicatæ, cum etiam (quod fortius est) & virginitatis honor, & genituræ prouentus sese mutuo amplexati sint. Quod quidam hoc carmine recensuit,

Partus & integritas, discordes tempore longo,

Virginis in gremio scœdera pacis habent.

Ita vt hæc secum merito asseueranter dicere potuerit,

Sum quod erã, nec erã quod sum, nunc dicer vtrunq; . Mansit enim quod erat, nempe virgo : nec erat quod est, videlicet mater : nunc vtrunque dicitur & virgo & mater. Quandoquidem, vt Isidorus ait in cap. Coniuges, eadem causa & quæstione, coniuges verius appellantur à prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus. Et vt Chrysostomus sentit, Gratiano recesente in cap. Matrimonium, Matrimonium non facit coitus, sed volũtas. Item & Ambrosius, dum virginem instituit cap. sexto, Non desfloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Id quod manifeste constat de Adam & Heua, de quibus necdum inita copula carnali dictum est, Quos deus coniunxit, homo non separet. Sed hæc parerga. Huc ergo omnia spectat, vt intelligamus deiparam semper virginem perpetuæ virginitatis decus, insignemque triumphum deo deuouisse, cum diceret, Virum non cognosco, hoc est, me perpetuo non cognituram virũ decerno. Nec enim satis dixeris, Non cognoui : sed omnino, Non cognosco. Id quod Erasmus agnouit, dicens, magis impleri sensum scripturæ, si legatur, Non cognosco: vt & ipsa Græca exemplaria monstrant. Ambrosius tãetĩ videatur legere, Non cognoui : apertissime tamẽ in hanc recidit sententiam, cum dicat Mariam credidisse futurum, vt virgo pareret, non tamen legisse quomodo id fieret. Quod cum ita se habeat, quid aliud intelligitur, quam de seruanda etiam in posterum virginitate tenax fixũque propositũ ? Dum enim vidit se virginem parituram, quid aliud quãna

virginitatem suo animo præfixit? Proponerat igitur se non
quam virum cognituram. Vides, vt nostro proposito mirè
alludit & arridet germanus literæ sensus. Huius autem
perpetuæ virginitatis in voto & effectu perseverantiam la-
culenter aperit Diuus Ambrosius sexto cap. de institutione
virginis, Dilectus, inquit, domini vt maternæ virginitatis
perseuerantiam suo comprobaret iudicio, quasi filius de ma-
tris pudore sollicitus, ne quis eam tanto conuicio temeræ
integritatis aspergeret: dignum quippe erat, vt qui lacrimas
veniam donabat, matrem dubio pudoris absolueret. Dicit
ergo ad matrem, Mulier ecce filius tuus. Dicit & ad disci-
pulum, Ecce mater tua. Ipse est discipulus, cui mater com-
mendabatur. Quomodo marito vxorem tolleret, si fuerat
Maria mixta coniugio, aut vsum tori coniugalis cognosce-
rat? Hoc autem ad perpetuæ propositum virginitatis per-
tinere non obscure demonstrat Ambrosius esse, cum ad La-
sebiu[m] scribat, eum commendans, quod Ambrosium filium
perpetuo virginitatis voto addixerit, huiusmodi in litteris
confirmans autoritate Apostoli priore ad Corinthios 7.
Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem,
potestatem autem habens suæ voluntatis: & hoc iudicium
in corde suo seruare virginem suam, bene facit. Si ergo com-
mendatur, qui alium deuouet: quanto laudabilius agit, qui
se perpetuo tradit obsequio? Et alio loco ait idem Ambro-
sius, Hæc est Maria, quæ nobis non solum virginitatis in-
centium attulit, sed etiam deum intulit. Vnde letus & ex-
ultans tanto munere dicit Esaias, Ecce virgo concipiet, &
pariet filium. Christus per hanc vnam descendit, sed m-
tas vocauit. Egregia igitur, quæ signum sacræ virginitatis
extulit, & intemeratæ integritatis pium Christo verum
leuarit. Hæc ille.

Aliud præterea ex huius intemeratæ virginis exemplo
se nobis conspicuum præbet documentum, quo delinquentium
error exploditur: qui aiunt neminem posse suam deo voue-
re virginitatem, nisi qui certo fuerit edoctus oraculo, quo
constet se in ea perseveraturum. Sed & hunc virgo beata
elidit errorem: quæ necdum oraculo admonita perpetuam
se se addixerat virginitati, futuri euentus nondum præfata
aliàs non fuisset turbata in sermone angeli, secum cognita

quæ nã foret ista salutatio. Ideoq; August. ait, Proposuit se perseveraturam virginem, nisi aliter deus ei reuelaret, committens virginitatem suam diuinæ dispositioni.

Docet & hoc Annæ matris Samuelis facinus egregiũ, quæ ita futurã, si quam deus cõcederet, prolẽ perpetuò deuouit, vt domino perpetuò deseruiret. Quo exẽplo promptissimũ est suũ domino polliceri cœlibatum, si votis aspirare dignetur. Sic & baptismali voto omnes pollicemur nos abrenunciaturos diabolo, & omnibus põpis eius. Quæ res & futura, & non nisi diuino præstari potest auxilio. Si igitur nemo vouere poterit, quod vel à futuro p̄det vel à subsidio externo: nemo ex voto aliquod aggredietur opus, nec pœnitens abstinentiæ rigorẽ, nec diues cleemosynam, nec religiosus animo conceptã polliceri audebit orationẽ: imo nec aliquod opus bonũ, cum scriptũ sit, Sine me nihil potestis facere. & illud, Omnia opera nostra operatus es in nobis. Vouere igitur possumus, quæ ex nobis exequi nequaquã valemus. Pollicemur deo fidẽ nostrã, quæ tamẽ donum dei est. Nam dominus si quod habet, non vult: quæso, quid accipiet? Denique sicut à deo petimus panem nostrũ, ita illi promittimus donum suum, & futurã in castitatis aut abstinentiæ proposito perseverantiã, etiam citra futuri euẽtus oraculũ. Ad hoc enim sufficit bona mēs cum diuini imploratione auxiliij. Nam qui cœpit, ipse p̄ficiet bonũ opus. Quot enim hominũ milia de deo bene sperãtia citra diuinũ oraculũ quẽ humiliter vouerãt, fideliter præstiterũt? Dicit Paulus in Corinth. 1. epistola cap. 7. satis sup̄q; ostendit minime expectandã sup̄ futura perseverãtia apocalypsim, priusq; deo deuouetur virginitas, cum oēs velit esse sicut seipsum. At non ab omnibus exigendã c̄set reuelationem. Quis enim credat oibus ad p̄fectionẽ tendẽtib; reuelatiõẽ opus esse? Quin & de virgine satis esse dicit, si potestãtẽ habeat suę volũtatis: & hoc iudicat in corde suo, vt seruet virginitas. Spõtanea volũtas hic exigũt cũ humili imploratiõẽ, de oraculo expectãdo nulla m̄tio. Itẽ, Beatior erit, si sic p̄mãserit virgo: non dicit, recepto prius oraculo. Illud certe constat, quod fidelis dominus non sinet nos tentari vltra id quod possumus: sed faciet in t̄tatione p̄uentũ, vt possimus sustinere. Illud nobis oraculum instar omnium esse debet.

Amplectendum potius diui Augustini consilium, qui vigesimonono de virginitate ait: Præsumite, fidei, roboramini, permanete, qui vouetis & redditis domino deo vestra vota perpetuæ continentia, non propter presens seculum, sed propter regnum cælorum. Nemo, inquam, diffidat, cui scriptum sit apud Esaiã quadragesimooctauo: Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem: assument pennas sicut aquila: currēt, & nō laborabunt, ambulabūt & non deficiēt. Christus itē ait: Omnia possibile esse credēti. Et Paulus, Omnia, inquit, possum in eo, qui me cōfortat Christus. Iam quid illi satis esse possit, cui isthæc minus sufficiēt conculca? Bona igitur mente, & humili oratione, opus est: quod oratio humiliantis se, nubes penetrat: nec quiescit, donec appropinquet: nec consolabitur, donec accipiat. Hæc est, quæ vincit inuincibilem, & ligat omnipotentem. Qui & ipse ait: Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dari vobis: quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se? Quæ de re ita Hieronymus: Hæc datum est, qui à deo petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laborauerunt. Vt autem ait Chrysostomus, Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt. Palma proposita est: qui concupiscit gloriam, non cogitet de labore. Hoc auxilium gratiæ volentibus nō denegatur, dicit enim dominus: petite, & accipietis. Hoc igitur vno deiparæ virginis exemplo perpetua stabilitur integritas, & nota editur falsitas.

Nunc ex alio euangelii loco superest stabilire perpetuum virginitatis votum. Matthæi videlicet decimonono Christus ait: Sunt eunuchi de matris vtero sic nati, sunt, qui ab hominibus facti sunt: & sunt, qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Hic euangelicus locus omni sollicitudamante (si quis alius) in hoc pronunciatu videtur ad fundandum perpetuæ virginitatis institutu. Quis enim est spiritualis ille eunuchus, nisi qui (cum natura potens sit) vno à se exemit omnem libidinis amplexandæ facultatem: ut nemo ex omnibus est, nisi qui voto perpetuæ se addidit castitati. Huic certè intelligentiæ omnes ad vnum ecclesiæ proceres conspirant, atque consentiunt. Diuus Hieronymus sic ait: Tertii sunt, qui se castrauerunt propter regnum

cælorum: qui cum possint esse viri, propter Christum eunuchi fiunt. Hic certè (vt ita dicam) eunuchismus omnem libidinis actum in posterum adimit. vt quod natura facit in altero, in isto faciat voluntas. Ait enim Chrysostomus: Qui se castrauerunt, non membrorum dicit abscissionem, sed malarum cogitationum interemptionem. Verùm utrobique implicita est necessitas quædam: vna ex natura, altera ex tenaci firmoque proposito. Consentit Origenes ita inquit: Magna res propter regnum dei suscipere eunuchizationem, quod non capiunt omnes, sed quibus datum est. Datum est autem omnibus, qui huiusmodi sibi gladium petunt à deo. Atqui gladius iste nihil aliud est, quàm voto firmatum propositum perpetuò abstinendi à venereis. Diuus Ambrosius in hoc euangelico pronunciato stabilien-dæ virginitatis proram puppimque constituit lib. de virginibus tertio: dum initiatas sacris mysteriis & consecratas integritati puellas nubere prohibet: negans hoc esse improbum, vel nouum, vel inutile. Nam si esset improbum, ergo improba essent vota omnium, & improba forent ea, pro quibus præmia constituta sunt. Sed neq; nouum. Christus enim integritatem hanc docuit in spadonibus, qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Itaque, inquit, iam tunc dominus docuit esse debere intemerata studia castitatis. Vnde & apostoli eam cæteris præeminere cernentes, dicebant: Si ita est causa viri cum vxore, non expedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicarunt onera vin culi coniu-galis, & veræ integritatis gratiam prætulere. Post hæc ita colligit: Est ergo cælesti voce probata virginitas, dominicisq; ex petenda præceptis. Verùm quia non nulli sunt, qui huiusmodi votum non facile admittant, nisi in grandæua iam ætate caducis: huic errori ita obuiat Ambrosius: Non abnuo, inquit, sacerdotalis esse cautionis debere, vt non temerè puella veletur. Spectet planè, spectet ætatem sacerdos, sed fidei vel pudoris. Spectet & maturitatem verecundix, examinet grauitatis caniciem, morum senectam, pudicitix annos, animos castitatis: deinde si matris tuta sit custodia, comitum sobria sedulitas: si hæc præsto sunt, non deest virgini longæua canicies. Si hæc desunt, differatur puella tam moribus quàm annis. Non ergo ætas reiicitur

florentior, sed animus examinatur. At certe Theclam non senectus, sed virtus probavit. Et hinc quid plura contem- cum omnis ætas habilis deo, perfecta sit Christo? Denique non virtutem ætatis appendicem dicimus, sed virtutis ac- tem. Nec mirere in adolescentulis professionem, cum lege- ris in paruulis passionem. Scriptum est enim: Ex ore infan- tium & lactentium perfecisti laudem. An dubitamus, si us- vsque ad continentiam sequatur adolescentia, quem visum ad mortem confitetur infantia? Et quasi incredibile por- mus, si puellæ nubiles Christum sequantur ad regnum, quæ etiam pueri sequebantur in desertum? Sicut legimus, quæ saturata sunt de quinque panibus quatuor millia hominum exceptis, inquit, pueris & mulieribus. Nolite ergo à Chris- to arcere infantes: quia & ipsi pro Christi nomine sustulerunt martyrium. Talium est enim regnum cælorum. Vocat enim dominus, & tu prohibes? De ipsis enim dominus ait: Venite eos venire ad me. Nolite adolescentulas arcere, de quibus scriptum est: Propterea adolescentulæ dilexerunt te nimis, & introduxerunt te in domum matris suæ. Hæc ille. Quæ idcirco longius protracta recensui, vt discant, si queant erubescere Epicuri de grege porci: qui omnes ordines, gradus, ætates, ab amplectendæ castitatis desiderio impudentissime ab- terrent. Quos aptissimè depinxit Sapiens, dum ait: In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos ab- imitat. Qui potius antesignanum nostrum Christum imitantes, inuitare debuerant ad præmium: vt præfecti suos milites ad ardua inuitant, dicendo, Qui potest capere, capiat: hoc est, tametsi non omnes ad hæc ardua assurgant, se tamen quisque excitet periculum facturum, an rem tam insignem assequi possit. Dicit autem, Qui potest capere: vt à deo potius expectemus auxilium, quàm de virium nostrarum me- sura. Non enim sumus sufficientes ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Capere igitur monemus, non præstare hoc egregium margaritum: facilius autem est capere ab eo qui offert, & nos inuitat vt petamus, quàm ipse ex nobis præstare valeamus. Vt autem hic vela complectemur, non obscurè monstratum est in his Christi verbis nobis proponi perpetui cœlibatus indiuisum propositum, qui scilicet eunuchus spiritualis à se abdicat omnem libid-

nis nedum vsus, imò etiam facultatem, iurisq̄ue si non facti potestatem. Nam eunuchismus iste necessitatē dicit nō naturæ, sed obligationis. Hos nimirum euangelicæ legis eunuchos euangelicæ & ipse propheta Esaias futuros pronunciauit quinquagesimosexto cap. ita inquit: Non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum: quia hæc dicit dominus eunuchis, Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meū: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus. nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Quibus verbis, si quibus aliis, designantur castitatem suam deo deuotētium apud deum reposita præmia. Nam de his maximè doctores sacri hæc verba intelligi volunt. In quibus est Ambrosius de virginitate. Quorum etiam ordo commendatur ab eodem Esaiâ quinquagesimoquarto. Cui & Paulus succinit quarto ad Galatas cap. Lætare sterilis, quæ non parit: ordo videlicet continentium eorum, qui ex professo cœlibatum seruant. Erumpe, & clama, quæ non parturis, quia multi filii desertæ, magis quàm eius quæ habet virum. Nam vt Hieronymus ait: Virginitas replet cœlum, & humana connubia terram, & ex cœlibatu innumera prodiit spiritualium soboles puerorum. Nec enim suis eunuchis caruit veterum patrum prisca ætas, plurimum alioqui coniugio & proli suscipiendæ intenta. Habuit enim suum Abelem, cuius virginitatis candor roseo martyrii sanguine aspersus, in futuras retrò generationes triumphat, dum iusti meretur epithetum ab ipsa veritate pronunciatum, dum sanguinem Abel iusti appellat, quod nomen excellentius est à filiis & filiabus. Quid quòd ex virgine terra primus parens prodiit, ex cuius etiam virginis costa prima omnium mater Heua emerfit. Huic succedere posteriores cœlibes. Iosue, de quo sic ait Hieronymus aduersus Louinianum: Ostende mihi Iesum Naue vel vxorem habuisse vel filios, quod si monstrare potueris, victum me esse fatebor. Nazareus Senfon vel hoc vno titulo posteritati commendatur, nisi hoc laudi eius detraxisset, magna parte honoris adempta, quòd vxorius plus æquo factus est hostium præda. Contrà verò hoc ad gloriæ cumulum accessit in filia Iephtæ, quòd hinc virgo migrare

potuerit . Quo nomine congaudendum illi potius est, quam dolendum, quando (vt Hieronymus ait) nuptiæ coniunguntur morte, virginitas post mortem incipit coronari.

Huic catalogo inscribendi sunt Helias & Helisæus, etiam si rumpantur ilia stupido Iouiniano . Ioannes enim Baptista in sua virginitate perdurauit, quem Christus dominus venisse asserit in spiritu & virtute Helie, sed neque dissimili corporis integritate ac puritate. Hic autem nemo dubitauerit innumerum prophetarum numerum, qui sub Helie atque Helisæi signis militabant, abiecta re vxoria & familiaribus curis, imò nec eis vel de limine salutatis, cœlibatum diligentissimè coluisse, cum Ioannes Baptista fuerit Helie viuum quoddam simulachrum, Helisæus vero seueræ semper abstinentiæ antesignanus fuerit . Quid memorem Hieremie prophetæ deo dicatam ab vtero purissimam castitatem ? De quo Hieronymus in prologo, fuit Anathotites, qui est nunc hodie vicus tribus ab Hierosolymis distans millibus . Sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctissimus, virginitate sua euangelicum virum Christi ecclesie dedicans, qui & vaticinari puer exorsus est . Dicitur cum suo trium puerorum comitatu non tam corporali eunuchismo, quam perpetuò ex animo castitate firmata posteritati gloriosus euasit, vt qui non tantum cœlibatus sed cœlibatus apud posteros exemplum dici meruit . Neque enim filios habere potuit, qui adhuc puer in captiuitatem ductus est: nec ullos sua iusticia filios liberare potuisset, nisi ex laterali cognatione prognatos.

Accedente autem euangelica luce impleri comparanda domini virginum continentiumque immenso cratere. Huius virginitatis antesignanos enumerabimus, Iouenem apostolum vel hoc vno nomine plus ceteris distinctum, & à puero apostolorum adscriptum collegio. Quia idcirco ad prælaturam assumptum Hieronymus negat, cum foret ipse virgo, quia, vt ait, ætati delatum est, Iouentrus enim senior erat: ne adhuc adolescens ac pueræ progressæ ætatis hominibus præferretur . Tantum tantum apud hunc valuit virginitas, vt arcana & hauserit & deposuerit, quæ nuptiæ capere non potuissent: vnde

in hoc delectus sit ex omnibus, cui virgini virginem matrem dominus commendaret. Ioannis Baptistæ seuera castitas, & casta seueritas omnes ad se in desertum suo etiam trahebat silentio: vsque adeò totus mons fumigabat, eo quòd dominus descendisset super eum.

Paulum fuisse virginem nemò citra pudorem audebit inficiari, qui modò hoc vnum apud se cogitauerit, quòd lapidantium Stephanum vestimenta reposita essent apud pedes adolescentis, qui dicebatur Saulus. Quòd si adolescens fidei colla submisit: quomodo illi vacasset coniugij vincula subire, qui mox non acquiescens carni & sanguini abiit in Arabiam, quiq; postea consulturus erat, quòd qui habent vxores, sint tanquam non habentes? Et quòd apertius est: Solutus es ab vxore, noli quætere vxorem. Hoc autem omni dubio procul virginem eum demonstrat, quòd ait priore Corinthiorum septimo, Volo autem vos omnes esse sicut meipsum. Quòd certe citra inuidiam velle non poterat, nisi virgo fuisset. Quis enim citra iniuriam optet virgines à suo gradu excellentissimo ad viduitatis deiicere statum, hoc est, à tribunali ad subsellia? Alioqui dicturus erat, Vellem omnes fieri plusquam meipsum, nempe virgines. Nec enim, qui se abortiuum profiteri non erubuit, inferiorem à virginitate gradum à se abnegasset, si solum viduus, non virgo fuisset. Quis enim solum viduus ac verè pius virginibus sese nedum æquiparare audeat, quin potius sibi in infimo stanti in supremo sedis honore triumphantes virgines assidere cogat? Hæc igitur satis apertè docent Paulum fuisse ac permansisse virginem. Nam quòd quidam obstrepunt de potestate mulierem circumducendi, quasi vxorem habuerit Paulus, quam circumduceret, vnius illis Hieronymi autoritas satis esse debet, qui ait, Vbi de comedendo & bibendo, ac de administratione sumptuum præmittitur, & de mulieribus sororibus infertur, perspicuum est non vxores debere intelligi, sed eas, quæ de sua substantia ministrabant. Nam quòd additur, sorores, tollit vxores: & ostendit eas germanas in spiritu fuisse, non coniuges. Nam si vxorem Paulus

habuisset, dicturus erat, Nos qui vxores habemus, si-
 mus tanquam non habentes. vt mirum sit, quam pra-
 posterè Erasmus collegerit Paulo fuisse vxorem, cum o-
 mnino contrarium hinc eliciatur, nisi quòd spirituali-
 bus oculis illi opus erat. Nam quis non potius diceret
 se optare coniugatos redigi in ordinem inuuptorum,
 quàm inuuptos in ordinè coniugatorum? Sic caueat dum
 progredi se putat, regreditur. Atqui in via dei non pro-
 gredi, regredi est. Vult ergo Paulus inuuptos mane-
 re inuuptos, sicut ipse est: aliàs vellet omnes esse con-
 iugatos. Sic solet affectus nimium propensos in rem
 quampiam transuersos agere. Quod Psalmista nota-
 uit, dicens, Ipsi obliquati sunt, & ceciderunt, nos au-
 tem surreximus, & erecti sumus. Nec satis habuit Era-
 smus hoc delirasse loco, nisi & eadem semper chorda ab-
 errans, in Philippensibus quarto cap. pronubi pariter-
 gens, Diuum Paulum, & eum quidem virginem, inuuptam
 trahat ad nuptias. Qui mos est nuptiatoribus istis per-
 liaris, vt magnatum exemplo sua imperfecta tegant. Qui
 de germano compari mulierem vxorem facit, refragante
 etiam dictione, vbi pro virili genere fœmineum vult in-
 telligi. Dum enim legitur, Germane compar, grauius ha-
 bet, si legatur, Germana coniunx, noua quadam meta-
 morphosi, virili sexu in fœmineum verso, refragante, ni-
 hilominus Theophylacto, imò & exèplari Græco, & inter-
 prete Hieronymo, vbi dictio *γυναικ*, virili effertur gene-
 re. Adeò nuptiator, litera etiam refragante, propensius est
 in rem nuptialem, vt etiam nihil minus cogitantes, imò
 prorsus auersantes coniugia, trahat ad nuptias. Verum
 hæc larua nec diu, nec multis imponit. Quod autem
 pseudohieronymi, vt ait, autoritatem eleuat, qui ger-
 manum nomen dicit esse hominis, & compar officii, nihil
 scire oportet eum non esse Hieronymum, sed potius Pri-
 masium Diui Augustini per omnia æmulatorem, sicut &
 Theophylactus Chrysoctomi imitator est. Quod autem
 dixi Primasii esse opus, quod operibus Hieronymi imitari-
 tur, id quidem primo intuitu constabit, vbi quis exempla-
 ria inter se conferet. Verbis enim paulum immutatis, nul-
 lum est sententiarum discrimè. Atqui Primasii apud omnes

non leuis est autoritas. Maneat igitur suus ecclesie sensus solidior, quam vt interturbari possit vnus Eusebii sententia ecclesiasticae historiae libro tertio: quando ne Hercules quidem contra duos, quanto minus contra omnes, qui praecesserunt, qui que sequuti sunt syncerae pudicitiae fautores & illustratores? Eusebii siquidem scripta quanti Hieronymus aestimet, vel hinc conicere licet, quod ait, ad Minerium & Alexandrum scribens, Ego & in adolescentia & in extrema aetate profiteor Origenem & Eusebium Casariensem viros esse doctissimos, sed errasse in dogmatum veritate. Nam praeter citatos sic ait Ambrosius, Non diceret Paulus, bonum est innuptis vt sint, sicut & ego, nisi esset integer corpore. Nec diceret, Vellem omnes esse sicut meipsum habens vxorem. Nam hoc dicens, virgines esse nollet, quod absit, quin & iuuenulus anticipatus est gratia dei. Haec Ambrosius in priorem ad Corinthios septimo. Alio item loco dicit Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis. Neque audiendi sunt, qui Paulum vxorem habuisse confingunt, cum de continentia differens, intulerit, Volo omnes esse sicut meipsum. Non potest tantorum virorum leuis esse autoritas de sensu scripturae medullitus hausta, nisi quod nuptiatores isti malunt alieno velamine suam impuritatem tegere, quam propriam detegere turpitudinem contrarias extollendo virtutes.

Iam si caeterorum apostolorum discipulorumve conditionem percurrere libet, inueniemus eos magna ex parte nuptiarum fuisse expertes. Id autem satis constat, quod si qui ex eis vxorem habuerint, fuerunt quasi non habentes. Nulla certe, paucis exceptis, vel vxorum vel sobolis ex veterum scriptis extat memoria: quin & si qui vxores habuerint, eas acceperunt, quo tempore euangelium nesciebant: quo assumpto negotio, coniugale officium a se abdicarunt. Constat nihilominus Lucam medicum octogenarium in virginitate perdurasse. De Iacobo autem fratre domini, quo modo illi vacasset rei vxoriae operam dedisse, qui, vt recensuit Hegesippus, de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec vnctus unguento, nec vsus balneo,

& cetera? Ioseph, vt diuo Hieronymo placuit, virgo
virgini desponsatur. Et mirantur nostræ ætatis Epicurei,
vnde irreperit cœlibatus ipsi ecclesiæ catholicæ: qui po-
tius mirari debuerant, quomodo non amplius diffusus sit
in omnes ordines. Si tamen expenderent, quantum dif-
fusa fuerit per Alexandrinam ecclesiam, diuo Marco au-
thore, continentia, quam, vt diuus Hieronymus ait, se-
radicitus inseruit, vt omnes ad continentiam suo exem-
plo cogere videretur. *Qua* de re idem Hieronymus in Phi-
lone, Apparet, inquit, talem primum Christo credenti-
tium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur
& cupiunt, vt nihil cuiusquam proprium sit, nullos inter
eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuiden-
tur, orationi vacatur & psalmis, doctrinæ quoque & con-
tinentiæ, quales & Lucas refert primum Hierosolyma fuisse
se credentes. Pendet itaque à diuino instituto & aposto-
lico exemplo, qui hodie sacerdotali adhæret ordini, cœ-
libatus.

Tertius iam stabiliendæ continentiæ locus occur-
rit ex diui Pauli testimonio, qui priore ad Timoth. quin-
to ad hunc præcipit modum, Adolescentiores viduas de-
uita. Cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere vo-
lunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam
fecerunt, qua scilicet voto adstrictæ tenebantur. Quo-
doquidem hunc locum omnes vno ore ecclesiæ proceres
de voto castitatis interpretantur, vt apertè docent post Car-
yostomum Theophylactus, & post Augustinum Prima-
sius. Sic enim Theophylactus ait, fidem irritam, conuentu
dicit & pactiones, quas inanes fecerunt. Eas tamen cum
Christo pepigerant, quocirca damnationem acquirunt.
Primasius autem sic ait, Primam fidem irritam fecerunt: quia
fecerunt sibi illicitum, quod licebat, vouendo castitatem.
Et hæc, inquit, regula non solum in viduis, sed & in vir-
ginibus tenenda est. Hinc diuus Augustinus ad Iulia-
nam, In electa & deo voto oblata non solum capessere
nuptias, sed velle nubere damnabile est. Nam & hoc de-
monstrat apostolus, dicens, Nubere volunt, habentes dan-
nationem, quia primam fidem irritam fecerunt, est non
nubendo, tamen volendo. non quòd mala iudicentur ne-

præ, sed damnatur propositi fraus, damnatur fracta voti fides. Et super psalmo septuagesimo quinto, Quid est primam fidem irritam fecerunt? scilicet vouerunt, & non reddiderunt. Et ita aliis plerisque locis interpretatur Augustinus. Huic sanè interpretationi de integro astipulatur consilium Carthaginense quartum cap. ultimo, & consilium Toletanum quartum cap. quinquagesimo quinto. Consilium item Auracense cap. vigesimo septimo, conspirantibus Aurelianensi & Elibertino consiliis. Aurelianense quidem decimo septimo capite, Elibertinum vero decimo tertio ista confirmant. Nec ab huiusmodi scopo abscedit Ambrosius, qui ait temerarium esse profiteri, quod ætati adhuc iuuenili credi non debet. Damnationi enim fit obnoxius, qui ab hoc declinat, quod rectè fecerat. Cæterum Augustino per omnia fermè consentit Anselmus, eisdem penè verbis hanc confirmans sententiam, ut vix prodire possit, etiam si sit impudentissimus, qui celeberrimum hunc patrum cōsensum nedum lacerare, sed nec arroderi queat.

Nunc progrediendum ad vltiora.

Apostolorum collegium vsu non caruisse votorum, leui manu demonstrare.

Constat ex his, quæ nuper protulimus ex scripturæ sacre thesauris desumpta, voti deo placetom hostiã ex spiritus sancti instituto emeruisse. Nunc (quod ipsi magis mirabuntur nuptiatores hæretici) palàm faciemus nec apostolico quidem cœtui vsum defuisse votorum, paupertatis inquã atque cœlibatus. Quæ vota in ipsa primitiua ecclesia tantisper magna ex parte perdurauerunt, donec ipsa in vinculis charitatis perseveraret: necdum Iudææ limites egressa adhuc angusta populo, cum nec ad cæteras toto orbe diffusas nationes peruenisset. Quod posteaquam factum est, ea bonorum communicatio contracta est ad certos quosdam therapeutarum conuentus, qui dei cultores speciali nomine vocabantur. In quarum congregationum locum subière, qui hodie monachi & cœnobitæ vocantur, & à Dionysio Areopagita therapeutæ. Quod

c iij

ergo in vniuersitate populi Christiani seruari non potest ad therapeutarum collegia contractum est, nempe bonorum in commune possessio, & perpetua obseruatio castitatis. Hanc enim vitam obseruationemque apostolicam vocat Augustinus, quasi illa à fontibus apostolicæ obseruationis ad cœnobia conuentusque monasticos deriuata sit. Huius rei locupletissimi testes nobis erunt Philo Iudæus de ecclesiæ Alexandrinæ laudibus, ac diui Marci illius institutoris. Diuus item Dionysius Areopagita, qui de therapeutice plurima disseruit. Cui adstipulatur Georgius Pachymeres, huius diui Dionysii interpres, qui ante mille abhinc annos viuere desit. Qua de re fusius proxime differemus. Illud ad præsens stabiliehdum erit ipsos apostolos ex professo in primitiua ecclesia sua bona in communi tenuisse, ac cœlibatum, quoad licuit, obseruasse, ut qui ante euangelium vxores habuerant, ipso illo cœlestes fierent tanquam non habentes. Qui vero rei vxoris molestias nondum contraxerant, ab inito sacerdote nunquam inière iugum coniugii. Quam quidem obseruationem etiam ipsa Orientalis ecclesia agnoscit. Quæ quauis ad sacerdotium recipiat coniugatos, nunquam tamen eos, qui cœlibes sacris fuerint initiati, ad nuptias transigrare permittit. Nunc igitur probandum est apostolorum alioqui suarum proprietati ex professo abrenunciasse, & oculis quidem vsos, sed in communi. Cuius rei etiam si cætera desint, hoc vnum fidem facere potest & equidem certissimam, quod Matthei quarto dicitur. Illi cœnabulo relictis retibus sequuti sunt eum, nempe Petrus & Andreas: quodque de Iacobo & Ioanne subiungitur, Illi relictis retibus & patre, sequuti sunt eum. Cuiusmodi abdicatio qualis fuerit, abundè Gregorius docet. Malum (inquit) reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renuaciam. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt. Ex quo elicere promptum est, apostolos non res solùm, quin & facultatem sibi acquirendi ac priuatim possidendi abdicarunt. Chrysostomus hinc alludens ait, In hoc nos docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfectè ad cœlestia peruenire.

Huius autem priuatæ possessionis abdicatio ex alio colligitur loco, nempe Matthæi decimonono, cum Dominus dicat: Vade vende omnia quæ habes, da pauperibus, & sequere me. Cui diuino instituto obtemperasse apostolos Petr^o profitetur, præmium inde requirens his verbis: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis? Cajetanus autem verbum (omnia) ad negocia refert, non ad possessiones: sed pudendo nimium errore. Nam hoc verbum Christi: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: quis nisi stupidus de negocijs intelligat, & non de rebus possessis? quasi vero Dominus velit, aut nobis consulat vendere sollicitudines nostras, & dare illas pauperibus. Hoc certe (vt rectissime Catharinus ait) est scripturam non exponere, sed corrumpere ac peruertere. Non ergo secus hæc verba intelligi possunt, quam de rerum possessionum abdicatione. Atqui huiusmodi abdicatio non solum in præsens, imò & in posterum facta fuisse intelligenda est, id quo non nisi voto fieri potest. Apostoli itaque facultatem aliquam priuatim possidendi à se penitus abdicarunt, qui nihil nisi in communi possidebant. Nec solo proposito, nisi voto firmato, huiusmodi facultas auferri potest. Quod Christus confirmans ait: Vos qui reliquistis omnia. Omnia dicit, nihil excludens: ergo & futuram rerum in priuato possessionem. Aliàs non omnia reliquissent, qui sibi ius priuatim & negociandi & possidendi reseruassent. Si mihi diffidis, audi Augustinum dicentem: Dixerant potentes illi, Ecce nos reliquimus omnia. Hoc votum potissimè vouerant. Sed unde hoc eis, nisi ab illo de quo dictum est: Dans votum vouenti? Huiusmodi abdicatione apostolos vsos dicere habet, qui modo intelliget in apostolis æqualem fuisse rerum mundanarum abdicationem. Atqui Diuus Matthæus sic sua reliquit, vt spem futuræ possessionis omnium procul ab se abijceret. At æqualis in omnibus fuit abdicatio rerum, si non in re, certe in proposito. omnes ergo ius priuatim possidendi à se abdicarunt. Cum autem dominus dicat, Si quis dimiserit patrem, uxorem, filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet. Constat agros non alienari, nisi in perpetuum. Est igitur huiusmodi abdicatio perpetua. **V**sus autem rei uxoriæ nullo alio quàm voto abdicari po-

test. Iá si quis obijciat, ad retia & remos redijisse piscatores apostolos. Hoc certe factum est, vt in cõmune rebus vterentur, non vt priuatim aliquid possideret. Sed quid opus est ampliore testimonio, cum in Actis legatur secundo, quartoque capitibus: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum qui possidebat aliquid, suum esse dicebat: sed illis erant omnia communia. Porro qui omnia in communi possidet, nihil priuatim sibi reseruat. Nec est quod quis hæsitet in verbo, possidebant. Possidebant quidem, sed in communi. At nemo puto existimabit discipulos aliud ore pronunciasse, & aliud concepisisse animo. Si igitur dicebant omnia esse communia, non aliud corde cogitabant, præsertim quum Petrus ob mendacii causam extremo supplicio affecerit Ananiam & Saphiram. Voce igitur & ore amplectebantur apostolorum inter se communionem. Cui sententiæ ad stipulatur id quod nuper relatum est de Anania & Saphira, quos incognitus obiurgat Petrus, dicens non eos mentitos hominibus, sed deo: cui sane non mentirentur, nisi quod à pollicitis recessissent. Præcesserat igitur promissio, quæ non nisi votum rationem habet. Quod autem ibi dicitur: Nonne manens tibi manebat, & venditum in tua erat potestate: illud ad possessionem in communi pertinet. Nam cum non esset cogens inter illos, & cuique daretur prout illi opus esset: perinde erat, atque si vendens precium agri apud se retinisset.

Nam qui nullius eget, satis possidet. Nec ineptè tamen aliam sequi poterimus coniecturam, si intelligamus tunc primum voto fuisse abrenunciatum rerum priuatæ possessioni, quum distractæ rei precium substerneretur apostolicis pedibus. Quod signum erat efficax solennizati voti.

Re itaque nondum exhibita prædium possessori manens manebat: & rei venditæ precium adhuc subiacebat potestati venditoris, donec sponte traditio fieret per abdicationem rei pedibus apostolorum exhibitæ: sicque votum sequens tunc primum prioris priuatæ possessionis extinguebat libertatem.

Hæc per se ita liquent, vt mirum sit Caietanum in uerbo sensu aduersam huic hausisse sententiam. Quod si in ea re hæsitabat, consulere debuerat sanctissimorum patrum interpretationem: quæ (si quando occurrit dubium) nobis viceo-

ræuli esse debet. Quandoquidem Hieronymus ita declar-
 rat, Quod licitum erat, per votum sibi fecit illicitum: sicut
 Ananias & Sapphira, quibus post votum de precio possessi-
 onis suæ retinere nihil licuit, illicitè tenuerunt: ob quam
 causam subita morte prostrati sunt. Idem Paulinum mona-
 chum instituens, sic ait: Iam non sunt tua quæ possides, sed
 dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ & Sapphiræ.
 Illi sua timidè seruauerunt. Tu considera, ne Christi substã-
 tiam imprudenter effundas, id est, ne immoderato iudicio
 rem pauperum tribuas non pauperibus, & secundum dictũ
 prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Quod au-
 tem, sua, Hieronymus dicit, id quidem verum in communi,
 sed non priuatim. Qui iccirco peccabant, quòd de commu-
 nibus priuata facere tentarent. Conspirat in hanc senten-
 tiam Gregorius, qui ad Venantium ait, Ananias pecunias
 deo vouerat, quas diabolica viçus persuasione subtraxit.
 Deniq; exemplũ istud omnibus est in digitis, quoties ex-
 ecrari volumus vitium temerati voti paupertatis. Quod fi-
 eri minime deberet, si huiusmodi exemplum nihil haberet,
 cum voto commune. Recensentur hæc à Gratiano in ca-
 pite Ananias, decima septima, quæstione prima. Com-
 probantur ea quæ diximus, diui Clementis Romani ponti-
 ficis sententia: quam recenset Gratianus in cap. Dilectissi-
 mis 12. quæst. 1. his verbis: Istius consuetudinis more reten-
 ti etiam apostoli, eorum quæ discipuli communem vitam du-
 xerunt. Erat enim (vt bene nostis) multitudinis credentiũ
 cor vnum, & anima vna &c. A qua tamen sententia Car-
 dinalis de Turre Cremata Humbertũ secutus resedit: ne-
 gans ex voto, sed tantũ ex charitate bona fuisse commu-
 nia. Verũ quia vrgetur hoc nomine votũ ex verbis glossæ,
 quæ Ananiã dicit votũ vouisse sicut & ceteros, tãdè admit-
 tit votũ, sed temporale in præsens tantum, non in posterũ
 duraturũ. Deuouebãt, inquit, ea quæ tunc habebãt: nõ tamẽ
 abrenunciabant ex voto omnibus videlicet in posterũ ac-
 quirendis. Huic tamen sententiæ reclamatur sacrorum
 turba doctorũ, quin & res ipsa. Nã apostoli vsq; ad mortem
 in eodẽ pposito perdurarũt, videlicet relinquendi omnia,
 & sequendi Christũ. Non igitur fuit tẽporale, sed perenne
 votũ. Alioqui mittentes manũ ad aratrum, respexissent re-

trò. Nec legitur vbi aut quādo hunc ritum communicationis bonorum mutauerint: quin potius Gregorius hoc verbum; omnia, ad præsentia & futura extendit: vt supra monstratum est. Sed quid opus multis, cum toto suæ vitæ studio apostoli pro regno cælorum militarent? Qui semel omnia reliquerant, relicta quomodo resumere potuissent, quum eadem semper causa in eis perseverauerit omnia relinquendi? Illud tamen non negauerim hanc proprietatis abdicationem non fuisse inter omnes Christianos: verum potissimum inter eos qui se adnumerabant eil legio apostolico in Iudæa. Et hanc iterum abdicationem confirmat Vrbanus Papa in cap. Scimus, eadē causa & quæstione: vbi de communi vita voto firmata loquitur. Et hunc viuendi ritum apud suos non adinuenit, sed hausit potius Augustinus, vt non tam dicendus sit author, quàm regulæ apostolicæ imitator, vt est in cap. No dicatis. Non est igitur humana hæc constitutio, sed diuina potius & apostolica. Quin & totā cœnobiticæ disciplinæ pompam ab apostolicis fontibus sumpsisse exordium abundè docet Abbatis Pyramonis capitulū quintum collationis, apud Cassianum, Quo perlecto nihil superest, quod ad eandem huius rei faciendam vtrā desyderare possis.

Qua ratione cœlibatus perpetuus ordinibus sacris adhaeserit, pluribus argumentis demonstrare.

P Alā ex prioribus fecimus non paupertatis tantum, sed & perpetuæ castitatis votum, tradente scriptura sacra, diuinitus institutum: nunc qua aut ratione, aut modo sacris ordinibus medullitū hæserit, agnoscendum est. Huius enim origo longo abhinc repetenda est initio, à prima siquidē origine traditæ legis Moisaicæ. Si quando tractandæ rei sacræ se offerret occasio, primū omnium publicitus indicebatur: sanctior quædam à mortalitatis commercio abstinentia. Exodi decimonono, cum lex à domino tradenda foret, audiit populus, Erat parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris. Quid igitur censendum est de his, qui ad fingula pene momenta altari assident, & res tractant sacratissimas, cuiusmodi sunt, sacerdos, diaconus, & hypodiaconus

Iam si sacerdoti pro veteris legis vsu nuptialis concedebatur facultas : ea erat tot, tamque variis adstricta repagulis, vt pene eligibilis foret vxorem non duxisse. Nam semel amissa vxore, alterius ducendæ nullus supererat locus. At qui difficilius cōtinet carnis semel expertus delicias, quàm qui semper fuit tori maritalis expers. Et id quidem erat allusio ad futurum euangelicum cœlibatum. Sic enim parua leuem faciunt ad grauiora viam.

Deinde cùm libertas orandi à continentia pendeat (vt diffuse tradit diuus Paulus in Corinthiis priore, septimo) quid nisi perpetuo cessandum est à nuptiali sollicitudine, cui semper est orandum, cuique semper altari oportet assistere? Nam & Zacharias, Lucæ primo, à domo & familia aberat, donec impleretur dies vicis suæ atque officij. Hinc prodiit celebris Bedæ sententia, Huic conuenit semper cōtinere, cui semper incumbit orare.

Ad hæc, 1. Reg. 21. munditiam puritatemque triduanā exigebat sacrorum panum delibatio, dicente Achimelech ad Dauid, Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum. Si mundi sunt pueri à mulieribus, manducant. Et hic aberat longe à pane illo vero: quin potius ab illo distat, quantum cœli à terra: de quo dictum est, Non Moy ses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Nam authore Hieronymo in epistola ad Titum, Tantum interest inter panes propositionis & corpus Christi, quantum inter vmbra & corpora, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum & ea ipsa quæ per exemplaria figurabantur.

At hic mihi dicturus est coniugij propugnator, fateri se immunditiam omnem debere procul esse ab huiusmodi sacrorum administratione: coniugium autem non esse de genere immundorum, cum scriptum sit, Honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus. Cui respondendum, quod vt aurora per se quidem lucida, meridianæ luci collata obscura & tenebrosa censetur ita & huius coniugij vsus immunditiæ quandam rationem habet, si cum sacrorum administratione conferatur, etiamsi per se culpa vacet. Id ne effectum à me putes, ecce promptum tibi scripturæ testimonium nuper prolatum, Si mundi sunt pueri à mulieribus, mā

ducent panes. Hinc diuus Hieronymus aduersus Iouinianum ait, Panes propositionis, quasi corpus Christi de vxorum cubilibus surgentes, edere non poterant. Contemplandum est, quod dixerit Achimelech; Si mundi sunt peccati ab vxoribus, videlicet quod ad mundiciam corporis Christi, omnis coitus immundus sit. Hæc ille. Huc spectat Augustini præ clara sententia libro quaestionum veteris & noui testamenti. Nunquid omne quod ante cæteros licet, ante imperatorem licet? Quanto magis in dei causis. Ac per hoc antistitem eius puriorem cæteris esse oportet. Ipse enim personam habere videtur, quia necesse habet quodammodo Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et huic non solum concubitus non licet, verum etiam ministro eius: quia ipse mundior debet esse: quia sic etia sunt, quæ ministrat. Nam sicut ad comparationem leucæ tenebræ non tantum obscuræ, sed etiam sordide sunt: ad comparationem autem stellarum lucerna caligo est: ad solis vero comparationem stellæ nebulosæ sunt: ad dei autem claritatem sol nox est: ita quæ ad nos munda & licita sunt, ad dei dignitatem quasi illicita & immunda sunt. Quamquam enim bona sunt, dei tamen personæ non competunt. Nunquid non tunica mediocrius hominis quamuis munda, imperatori tamen sordida & illicita est? Similiter & saxonitica senatori? Ac per hoc antistites dei puriores esse debent, quam cæteri: quia & Christi habent personam, & ministros dei mundiores esse oportet. Nemo enim imperatori ministrat, nisi vestimentis claris & mundis indutus. Deus autem quia natura clarissimus est, ministros eius natura magis quam vestibus mundos esse oportet. Hæc Augustinus. Si ergo huius vitalissimi panis usus est sacerdoti euangelico continuus, quomodo ergo usum hunc non cõtina sequatur continetia: vt qui indefinenter sacrificat, indefinenter se castitati deuoueat, iuxta Origenis sententiam in lib. Numerorum, homilia 21. Alludit Hieronymus aduersus Iouinianum, Habuerunt quidem vxores nonnulli apostoli, sed quas eo tempore ceperant, quo euangelium nesciebant: qui demum assumpti in apostolatam relinquunt coniugale officium, cum Petrus dicat, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Hinc & Paulus, Tempus hoc

est, qui habent vxores, sint tanquam non habentes. Quod si nec illis permittitur vti, quas legitime duxerant, vxoribus: quomodo igitur sacerdoti euangelico licebit ducere nondum habitam? Item que Paulus ait, Qui sine vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, & diuisus est. Atqui contemplationis vnitas non admittit diuisionem, & ministerij assiduitas nõ recipit huiusmodi intermissionem.

Docent, quod hoc loco persuadere nitimur, innumera, quæ sacerdotale coniugium sequerentur, incommoda. Primum rerum pauperibus distribuendarum iniqua distributio, quæ non sine grauissima pauperum iactura tota in vsum familiæ cederet. Exemplo nobis esse debet filiorum Heli intemperata lasciuia. Deinde si omni statui cœlibatum adimas, adeo vt omnes omnium locorum ordines generationi vacari oporteat: continuo experietur vel vnus ætas hominis orbem ipsum minime suffecturum ei, quæ mox successura est, soboli. Huius à me pronuntiati si quis experimentum scire volet, sibi ob oculos suæ mentis constituat quatuor ex vno generationes, in quibus omnes educendæ proli daturi sint operam. Iam, si ex vno quinque prodeant liberi, secunda generatio quinquuplatam prolem educet, tertia vero centum viginti quinque liberos proferet. Quarta vero sexcentis viginti quinque ex vno progenitis filiis, qui oppidum implere sufficiant, familiam oneratam videbit, idque infra sexaginta annorum interuallum. Iam mihi vide, nisi huic effrenatæ ac luxurianti propagini modum aliquem imponat cœlibatus, quis tandem locus capiet homines? Bene igitur Sapiens ait, Tempus plantandi, tempus euellendi quod plantatum est. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Ab initio orbis nascentis tempus erat plantandæ syluæ: nunc autem vtendum est sylua cædua, non quod occidatur, qui nati sunt, sed vt modus ponatur nascituris: qui nulla re melius adhiberi potest, quàm per cœlibatum. Ex huius continentia commodo collige in laxis coniugij habenis irreparabile incommodum.

Pepererunt hæ sacerdotales nuptiæ graue in toto ordine discrimen. Inde enim tumultuosus emerfit à plebe aduersus sacerdotium contemptus, etiam vsque ad seditionem,

idque circiter annum domini millesimum septuagesimum quartum, auctore Roberto abbate diui Michaelis. Cum enim in Neustria à sede apostolica madata prodissent super huiusmodi cœlibatus obseruatione sub Gregorio septimo, qui antea Hildebrandus appellatus est: qui, rimum nuptialem sacerdotibus interdixit, extantibus super hoc nonibus, vt in cap. Preter hoc. xxxii. distinct. Itaque lxxiii. distinct. cap. Si quis episcopus. Cum igitur Gregorius septimus celebrata synodo & simoniacos anathemate, de nuptiariorum sacerdotes suspensione officii plecteret: oblitendo etiam plebem ne concubinariorum, qui se legitime coniugatos fuisse contendebant, sacris, dum ab eis celebrarentur, adisteret in eorum confusione. Graue inde scandalum ortum est, quale vix ab initio nascentis ecclesie factum auditum sit: aliis pro coniugio, pro cœlibatu alioquiniose contendentibus. Et hinc captata occasione tantus horror sacerdotalis nominis apud laicos obortus est, vt de plebe etiam vilissimus contra ordines sacros insurgeret, de ecclesiasticæ prælaturæ iugum excuteret: venturaque est vsque ad sacramentorum contemptum, dum omnia autem merantur, aut in dubium vertuntur. Suos quisque baptizant infantes: & quibus sacrum deerat oleum, aurium prætinuo vice olei sibi quisque desumebat, eo humore pro oleo vti. Et hi quidem cum vitæ dies vltimus instaret, videntes à coniugatis sacerdotibus omnino recipere renuunt: oblitquia sepulturæ ab eis aut præstita, aut præstanda paripendentes. Decimas alioqui debitas aperte denegant, denique vsque ad sacrosanctæ ac omni honore dignissimæ ecclesiasticæ contemptum, conculcationemque deuentum est. Et hoc odium pene inextinguibile laicorum mentibus insupsit ob sacerdotes, quos videbant coniugatos: cum tamen verus esset concubinatus, quàm coniugium. Hi scilicet erant fructus sacerdotalis incontinentiæ: qui diuelli non poterunt, donec vno consensu sacerdotes cœlibatum ampleterentur. Vt enim cætera taceam, quis libens ac volens sacerdoti coniugato suæ conscientiæ secreta committat: scilicet uxorem eius ac liberos vix sibi temperaturos à probis & conuiciis, si forte vir uxori saltem imprudens huiusmodi secreta reuelat?

Præterea vt perspicuum sit nuptiatoribus istis, quantū à gradu deiiciat nuptiale negociū sacro ordini coniunctū ipsos sacerdotes: ponam illis ob oculos miserā ac infelicem coniugij sacerdotalis conditionem, vt à Brochardo monacho describitur in Syria obseruari, in itinerario suo Hierosolymitano, cuius rei se oculatum testem asserit. Enarrationis tenor ita se habet: Nota quòd Catholicus ipse & omnes alij prælati sunt monachi, nec quisquam nisi monachi ad hæc ecclesiastica admittuntur officia. Clerici vero seculares & sacerdotes fere nullam habent autoritatem, nec aliud agunt, nisi quòd diuina celebrant officia. Ad omnes horas signum faciunt cum tabula lignea (non enim campanas habent) & tunc nocte surgunt ad matutinas preces, excitantque se mutuo, vt omnes conueniant: nec iterū dormitum eunt post illas absolutas preculas, sed sedent in ecclesia docentes populum vsque ad auroram. Sacerdotes omnes sunt vxorati: nec aliquis permittitur exequi sacerdotis officium, nisi legitimum habeat vxorem. Sabbato duntaxat & die dominico missas celebrant: reliquis diebus per hebdomadam amplexibus vacant. Mortua vero vxore sacerdos continebit, nec aliam poterit ducere vxorem. Et si fornicatus aut adulteratus fuerit, sine spe vlla amittit officium & ecclesiam. Quòd si vxor eius adulterium perpetraverit, sacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & ecclesiam perdet. Vxor vero adulterans nasum perdet: & vir qui cum ea concubuerit, castrabitur, etiamsi legitimam habuerit vxorem. Id ego semel fieri oculis meis vidi. Mortuo vero sacerdote, vxor eius relicta continebit: & si aliud præsumperit inire matrimonium, comburetur: sin meretricari libuerit, nil mali patietur. & id sæpe apud illos euenire solet. Et hæc mihi videtur potissima causa esse, quòd tot in illis terris inueniuntur meretrices. Nam vxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures committentes furta non admodum nociua, & alij malefactores, qui mortem non commeruerunt, castrantur, ne filios generent paternorum morum imitatores. Id scio, quum essem apud regem Armeniæ, habuit regina plures quàm sexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus suis libenter audit verbum dei: quibus etiam singulis diebus ho-

ra tertia illud à monachis, quos *Vetrapethe* vocant, deuote ex sacris libris proponitur, vtentibus expositione Iohannis Chrysofomi, Gregorij Nazaneni, atque Cyrilli, quem ipsi *Kyryllum* proferunt. Deuoti & morigerati sunt in ecclesia: nec facile vllum ibi videas dissolutum aut indisciplinatum. Quum episcopus sacrum facit, habet altarios suos ministros, puta diaconum, subdiaconū & acoluthum. & cum magna grauitate ceremonias solitas celebrat. Habet *Brochardus* monachus. Cuius enarratio quid aliud ostendit, quàm monachorum, qui cœlibatū obseruant, excellentiam: contrā vero nuptiatorum abiectissimam & infelicissimam seruitutem, vel ob hoc vnum, quod cum spiritu cœperint, carne consumantur. Quocirca rectissime censuit pius iuxta ac doctus, vir sane integerrimus, Iudocus *Clichtouæus*: qui ita perspicax est iudicioq; puro, vt quod ante oculos situm est, non satis habeat intueri, sed rerū virtus sua metiatur prudētia, quæ vere spiritualis est, cum ait, Quod aperta nuptiali in sacerdotio fenestra, totius ecclesiastici ordinis status decolor statim appareret, ac foeda informitate conspurcatus. Iam cum nec summus ipse pontifex statuere possit quicquam, vnde decoloretur status ecclesiæ, constat matrimonij vsum sacro ordini admittenti vire non posse. Eademque opera retunditur in salum penitus & infatuatum *Erasmi* cōsiliū, qui pro Matrimonio declamans sic ait, Mihi sane videtur non pessimo consiliarius rebus ac moribus hominum, qui sacerdotibus ac monachis ius indulgeat coniugii. O stupidum consiliū, quod nec amplecti dignantur, qui sunt apud Syriam *femichiniani*. Nullas enim monachis permittunt nuptias, etiam si licet nedum sentiat, imo & consulat *Erasmus*. Quam graphicè Christus dominus carnalem istam sapientiā depinxit qui ait, Si sal infatuatum fuerit, in quo terra salietur? Ad nihilum vltra valet, nisi vt conculcetur ab hominibus. Sic dominus solet infatuare *Achitophelicorū* istorum cōsilia. Quæ cū aliis mala sint, sunt tamē ipsis pessima cōsultanda.

Vt autem in viā redeamus, plane intelligit lector occulatus ex his, quæ diximus, minime secum conuenire & aliudam in sacris operam, & nuptialis curas negotii: quando vt *Brochardus* nuper enarrauit, iugo maritali alligari la-

cerdotes maxima parte temporis arcentur à factis. Hi enim sacra potiùs delibât, quàm de integro perficiant: quâdo vna tantum die hebdomadae sacris vacare liceat nuptiaris istis sacerdotibus. Sic domino visum est olim Israclitico populo celestis Mannæ duleedinem non priùs imperitari, quàm exhausta foret penitúsq; consumpta, quam secû ex Aegypto tulerat, farina.

Nunc quando semel enumerandorum diferiminû viâ, quæ coniugiû sacerdotale circumstant, sumus ingressi, libet pauca, ex multis delibare, quibus liquido cõstabit, quòd (si ita se habet causa matrimonij in sacerdotio) omnino non expediat sacerdoti nubere, etiâsi liceret. Licet enim, & non expedit id, quod cum culpa vacet, attiguum (vt sic dicam) secum attrahit culpam: veluti de naphtha dicitur, quòd cognatas ad se euocet flammâs. Primum quidem ecclesia Græca, cui visum est huic coelibatus iugo colla subducere, vt nec vasa sua deo sancto & vero sacrificatura munda accurate seruaret, iam seruit cum filiis suis, ablatumque est ab eis regnum, nempe intelligentiæ scripturarum, datumque est genti facienti fructû. Quid memorem curarû ac sollicitudinû turbamî inconditam, quæ nuptiatores obruere solet? Primû quidem, vt poeta ait,

Semper habet lites alternaque iurgia lectus,

In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Vides vt coniugij diuisio hominem distrahit ab vnitae ac solitudine, cum tamen dominus dicat vnum esse necessarium, nempe contemplationem, sacerdoti. Hæc enim est pars optima, quæ ab eo auferri non debet, qui semper adsistit altari. Hoc inquam est breue compendiu, quo ad diuini nominis contemplatione itur & reditur. Nam qui sine vxore est, vt Paulus ait, sollicitus est quæ sunt domini, quomodo placeat deo. Vt igitur nulla esse potest conuentio lucis ad tenebras, ita nec bene ac feliciter cum connubio sacerdotioq; conuenit. Agnus enim immaculatus puros ac sedulos exigit ministros, qui ait, Sancti estote, quia ego factus sum dominus deus tuus.

Caterû non lóge abest huic cõnubio sacerdotali (neq; id quidẽ leue) imminens periculû, nepe irregularitatis, non ex parte tantû viri, imo vero & vxoris, si forte aliquẽ ex vi-

ri cōsanguineis carnaliter cognoscēs, postea ad viri sui cōcubitū reuertatur. Hinc mille tricæ, & laquei innumeri cōnubiis suboriri solēt: à quibus longe abest cœlibatus.

Vt ne interim omittam, quòd rerū ecclesiasticarū vtilitas & cōmoditas in varias transmigratura sit familias vnus beneficium cœlibatus. Non enim transibit ad posteros, sed ad quosuis beneficii vacātis capaces & idoneos. Alioquin à patre infra septa eiusdem domus perpetuo demigraret in filios, si coniugii locus detur apud ordinatos. Nam quid frequentius accidere potest in huiusmodi familia sacerdotali, quàm perpetuum sacrilegium: dum scilicet filiorū & hæredum turba necdum expectato cadauere (id quod nec vultures faciunt, qui cadauera expectant) vniuersam suppellectilem harpyarum more dilaceratam scēdarent? Quis enim modus dari potest huic furori, dum sibi quisque consulit, ne perpetua laboret inopia: quando nec hodie turba ipsa nepotū, quæ longius absistit à stipite, arceri potest à prædā ac rapina? Quid igitur censeas de vxore & filiis, cum melius muscæ sequantur, cadauera lupi: ita & prædā sequatur turba, non hominem?

Rursum quis tam Stoicus seu apathicus, vt carnem suā aliquando odio habeat, & non curet eam? At, latissime distat Stoicus ab Epicureo. Cura igitur familiæ semper torquebit animum sacerdotis, & in diuersa misere afflictam mentem distrahet quotidianæ necessitatis curis implicita, nisi hic vnus cœlibatus huic morbo medeatur.

Quid, quod indecorum est, si filius patri in altari ministrat: ne dicatur hæreditate possideri sanctuarium dei? Quare vna opera antiquari oporteret in eā rem editor canones. Atqui vt canis à corio vix absterrebitur vncto, ita & egre, imo & difficilius multo fili⁹ diuelleretur à latere patris. Quem licet expellas furca, tamen vsque recurret.

Hic mihi videant antichristianæ licentiæ assertores, quibus belle consulant, vt videri volūt, Christianæ (vt aiūt) libertati. Hoc enim non est liberare à malis, quin potius in malorū lernā retrudere sacerdotiū. Id quoque perspicuum est vel cōmuni naturæ iudicio, cuius solius impulsu sacerdotis vix cōtinuo pudore suffunderetur, vbi audiret se aut presbyterissimam, archidiaconissimam, canonissimamve appellari. Hic pu-

Innatus docet minime cōuenire sacerdotibus cōiugia.
 Adde quòd tota diametro à se inuicem distāt animi pu-
 ritas vitæ sacerdotalis comes indiuidua, & rei venereæ (vt
 sic dicam) brutalitas: quando (vti diuo Augustino visū est)
 nihil ita mentem virilem de arce deiicit, quàm attactus fœ-
 mineus. In eo enim brutescit vis tota rationis humanæ.
 Qui igitur inter coniugium & sacerdotium concordiam
 somniat, prius efficiet, vt placidis coeant immitia, vtq; ser-
 pentes aubus gementur, tigribus agni. Iam quis non
 videt ex his tori maritalis deliciis dilatandā effrenatā mul-
 titudinis turbam: quæ tamen absterreri debuerat vel vnus
 seueritate cœlibatus? Quis demum infinitæ multitudinī
 occurrere poterit, si semel liceat rei vacare vxorię, vnā cum
 sacrorum cultu ordinum? Quisq; enim vnā cum vili mi-
 nisterio frui volet sacerdotio. Et quo tandem deueniet por-
 tio illa designata pauperibus, cūm omnia peritura sint in-
 ter manus filiorum & hæredum? Iam nemo, nisi cæcus,
 intuetur, neque vtile, neque expediens, sed neque omnino
 decorum congruūve sacerdotio admiscere cōnubium.
 Id quod plane intellexerūt viri spirituales, quorū expectā-
 dum erat iudiciū. Nam spiritualis omnia diiudicat, etiā se-
 creta dei. Quibus ea cum primis non infima cura fuit, ne-
 dum auertere à nuptiis sacerdotium, imo id efficere, vt ipse
 nuptiæ transmigrando euolarent ad cœlibatum. Id quod
 fieri posse censuit Eusebius Papa circiter annum Domini
 trecentesimo quintum: vt recenset Gratianus in cap. De-
 sponsatam. 27. quæst. 2. Carnales vero nuptiatores quid
 nisi contemnendi sunt? Quorū probris insectanda veniūt
 iudicia, cūm spiritualis istorū iudex oculatissimus Paulus
 dicat, Carnalis homo nō sapit quæ dei sunt. Stultitia enim
 est illi. Nemo tam fuerit stupidus, vt aut canū latratus ina-
 nes curet, aut certe cœcorū velit imitari vestigia. Omnes ad
 vnum viri spirituales legem de cœlibatu aut tulerunt, aut
 latam cōmendauerunt. Negligendi ergo sunt Epicurei isti
 lasciuix libidinūq; præcones, in quibus sensum commu-
 nem merito desideres. Lege si lubet Cardinalem de Turre
 Cremata in cap. Diaconus, 27. distinctione. Item ex ca-
 none Apostolorū 27. In nuptis autem, qui ad clerum pro-
 uecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiāt, sed

d ij

lectores cantorésque tantummodo.

HABES Christiane lector, si huc oculos admouere
liber, rationem cœlibatus sacerdotio adiuncti euangelico.
Nunc quis in ea coniunctione modus seruatus sit, paucis ac-
cipe. Mox ab illucescente euangelico sacerdotio ita se ha-
buit coniugiũ ad sacerdotale munus, vt ferme ad lucẽ tene-
brar: quãdo vbi semel accesserit sacerdotiũ, nullus superest
cõnubio locus more vtriq; ecclesiæ cõmuni & semper illi-
bato: ecclesiæ dico Oriẽtali & Occidẽtali, Græcæ in quã &
Latinæ. Verũ ante Syrici Innocentiũ; expleta tẽpora cõ-
iugio præeunti accedere & succedere potuit sacerdotiũ, ja-
re quidẽ non tam laudato propter excellentiam, q̃ indulto
propter necessitatẽ. Istud Hieronymus non sicut, qui ad-
uersus Iouinianũ ait, Eligebantur mariti in sacerdotiũ (pri-
ma scilicet ecclesiæ ætate) non nego: quia non sunt tanti vir-
gines, quãti necessarij sunt sacerdotes. Nã in exercitu assu-
muntur infirmiores, vbi non subest numerus fortiũ: ita non
suppetẽte numero virginũ aut continentiũ, assumbũt cõ-
iugati. Et id quidem coniugiũ vsu coniugali licitũ erat, sed
magna ex parte mutilum orationis, sacrificij aut prædica-
tionis causa. Quorum vsus continuus vertere cogebat
vxores in sorores, ita suadente diuo Paulo, Tempus breue
est, qui habent vxores, sint tanquam non habentes. Atqui
in hoc coniugio cœlibatus multo post tempore mansit in
consilio, non autem in præcepto, vsq; ad tempora Syrici &
Innocenti, ad annũ videlicet restauratæ salutis quadrin-
gesimũ. Adhuc mœsis erat in herba, necdũ albescebant
aristæ, vt falx continentia sacerdotio admoueretur: nec er-
rat durioribus præceptis lignũ fumigãs extinguendũ. Satis
erat cõsuluisse, q̃ qui vxores haberẽt, essent tanq̃ non habẽ-
tes. Accedebat igitur sub id tẽpus sacerdotiũ cõiugio, nõ cõ-
iugiũ priori sacerdotio, vsq; dũ frugib; iã adultis falce leges
refecãda foret. Datũq; est in mandatis, vt ad ordines sacros
non eligantur, nisi vel virginẽs, vel vidui & pposito ac vo-
to, simũlq; ecclesiæ catholico instituto in æternũ pudici. Id
quod elegãti carmine expressit Arator in Actis apostolicis
Ecclesiæ nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices iubet esse suos: & quærit in omni
Cauta tribu quos rite probet: nec sanguinis iste,

Sed meriti successus erit.

Attendentes igitur ecclesie proceres, quod quos noctu die-
 q; oportuit pro plebe orare, oporteret etiam & mundiores es-
 se, & nuptiali sollicitudine carere (vt censuit Ambrosius pri-
 ore ad Timoth. 3.) hanc sacerdotio legē indixerūt, vt nec
 coniugiū sacerdotio, nec sacerdotium accederet coniugio:
 tāetsi nonnūq̄ sacerdotiū succedere possit, cōnubio alterius
 partis morte dissoluto. Iam si quis furibundus opponat
 humanā esse huiusmodi constitutionē ac sanctionē: fateor
 illud quidē, sed quā nemo in ecclesia euertere possit: vt que
 sit ex diuini iuris fontibus hausta, quo scilicet iure cauetur,
 Mūdi estote, qui fertis vasa domini. Veluti si quis sinū Per-
 sicum aut Indicū vocet, qui tamē vere pars est maris Ocea-
 ni: ita & vniuersalis cōstitutiones ecclesie humanitus qui-
 dem promulgatæ sunt, sed diuinitus excogitatæ & infusæ
 mētibus humanis, vt non puræ & humanæ, verū quadāte-
 nus diuinæ appellādę sint: quemadmodū sinuū recessus ab
 Oceani appellatione non prorsus abhorret. Et vt riuus p-
 cedit à scaturigine fōtis, ita & hęc institutio à iure diuino:
 præsertim cū per ecclesiā lata sit, quæ nec in fide, nec in
 moribus errat, & cui omnes subesse oportet. Ius ergo huma-
 num est, sed diuino annexū. sponsæ lex est, sed quæ nunq̄
 præsentē careat spōso. Cui instituto ecclesia occidētalis ad-
 hæsit: hoc cauens, ne quis deinceps sacris insigniretur ordi-
 nibus, nisi qui spōte cœlibatū amplecti vellet: & ita ample-
 cti, vt ad continentiam posthac sese adstrictū vel suo silentio
 profiteretur: cū illi pponitur, vt aut ordini cedat, aut ex-
 pectationi futuri cōiugij. Quia in re nullus queri potest sibi
 aut illatum dolum, aut factam iniuriam, cū scriptum sit,
 Multo melius est non vouere, quā post votum promissa
 non reddere, Ecclesiastes quinto.

Vt autem grunientium porcorū strepitus supprimatur,
 qui ex Epicuri grege prognati Christianorū nomine glo-
 riantur: quos propria malitia ita excæcauit, vt querant im-
 pietatem in domo iusti, suis pedibus sancta conculcantes:
 docēdum est hanc legem ex omni parte iustam esse, & nul-
 li adferre iniuriam, quando nemo cogitur. Nemo enim cō-
 gi potest ad asperiores vitam, nisi sibi fecerit præiudiciū:
 alias in pœnam peccati cogeretur ad seuiorem viuendi

ritum, vt est in cap. Præfens. 20. quæst. 3. & in cap. Puella. 20. quæst. 2. vbi sola taciturnitas facit præiudicium. Hic autem nemo cogitur, vt præclare docet Bernardus in tractatu de dispensatione & præcepto his verbis, Regula omni homini proponitur, imponitur nulli: prodest si deuote suscipitur, & tenetur: non tamen, si non suscipitur, obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, non in potestate proponentis, volutarium merito dixerim, non necessarium. Attamen hoc ipsum quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendum: profecto in necessarium sibi ipse conuertit, nec liberum habet dimittere, quod ante tamē non suscipere liberum habuit. Ideoq; quod ex volutate suscepit, ex necessitate iam tenebit: quia omnino necesse est eum reddere vota sua, quæ distinxerunt labia sua: & ex ore suo aut condemnari iam aut iustificari. Hæc ille. Et ob eam causam non otiose legislator Moses Exod. 18. cap. retulit in literas. Quod cum cetera de manu sua indumenta altaris ministri reciperent, fœminalia tamen seu subligacula quisq; sibi de more aptabat: vt hinc intelligeremus nemini iugum castitatis imponi, quin potius onus illud vnūquēq; scientē ac volentē pro arbitrio in se recipere. Subligacula enim sibi quisque aptabat, nemo alteri. Neq; aliud diuus Paulus voluit, cum diceret De virginibus præceptum non habeo: consilium autem do. Nam de ceteris ornamentis ita legimus, Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & baltheos ac tiaras in gloriam & decorem: vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo. Secus de fœminalibus. Facies inquit, fœminalia linea, non vt eos induas, sed vt ipsi ea sibi componentes operiant carnem turpitudinis suæ: à re-nibus vsque ad fœmora, & vtentur eis, quando appropinquant ad altare, ne iniquitatis rei moriantur. Hæc igitur aptandorum subligaculorum religio manifeste probat cœlibatum assumi non tam alieno imperio, quàm priuato eius, qui ordinatur, arbitrio.

Vt autem obiter dicam, casu accidere potest, vt quæ libertate coniugii priuetur etiam inuitus publicæ utilitatis causa: cuius tuendæ gratia etiam vita exponenda est: sicut membrum, ne reliquum corpus pereat, periculo

opponit naturali quodam instinctu. Quemadmodum si quis expressis, non tamé animo conceptis, matrimonij verbis coniugium se velle inire simularet: in fauorem tamen matrimonij consentire cogitur, nisi prius consenserit. alioqui nulla esset in contractibus humanis firma securitas, & naturalis fœderis regula semper & vbique nutaret, si audiretur, suam simulationem profiteri volens. Nam cui nō creditur prius affirmanti, nec credendum est etiam neganti. Pari certe ratione in voto emisso, aut habitu religionis per annum gestato, aut si vxor coniugem viderit ad meliora vota transire, dissimulando sibi præiudicium facit: & vbi antea continentiae non consenserit, consentire cogitur. aliàs fenestra aperiretur dissolutioni votorum omnium, nec vlla esset in huiusmodi sacris ritibus fixa perseverantia. His casibus ad partem relegatis, sua cuique manet aut continentendi, aut secus, integra libertas: quæ in nullo læditur, etiam si conditio aliqua honesta, vtputa deinceps continendi, sacro ordini annectatur: exigenda ab his, qui sese deinceps offerent paratos huic prouinciæ subeundi. Nam qui accedunt, nulla offenduntur iniuria, si eis ordo denegatur, ad quem nihil adhuc iuris habent, nisi præstita promissæ quæ eis præstanda declaratur, conditione. Frustra igitur queritur sibi factam iniuriam, cui denegatur id, in quo nihil iuris habet. Iam quàm recte annexa fuerit ordini sacro huiusmodi cōstitutio cœlibatus, vel hinc patet, quòd optimus quisq; officio tam insigni vix censeatur idoneus. Quid igitur mirum, si honestis conditionibus ad perfectiora inuitentur ordinandi? Interuenit ecclesiæ autoritas, quæ in fide & moribus non fallitur. Lenissima quæque collegia honestas posteritati cōditiones imponere possunt & leges: quas nisi quis receperit, suo cōsortio censeatur indignus. Iniqua foret conditio ecclesiæ & grauiter onerosa, si staret in sacerdotio coniugium. Nam sacerdotia ipsa deuoluerentur ad filios plerunque inutiles futuros, neglectis vtilioribus: qui ad id officium eligendi venirent. Nec vnquam sacerdotium aliquod ab hæreditaria possessione eximi posset sine dura & graui querela: aliàs filij bonis paternis inhiantes, cum summa inopia & inedia calamitosam vitam ducerent. quibus incommodis solus medetur cœli-

d iij

batus. Ideoque hanc prouidam legem eleganter commen-
dat Arator poeta, dum exigit à sacerdotio castitatem, ut ha-
beat quos rite probet: nec hæreditate, sed prouida electio-
ne possideatur sanctuarium Dei. Iusta igitur & sancta est
lex cœlibatus instituti, quæ multa secum adfert perfectio-
nis morumque compendia: nemini ius suum adimit, & plu-
rima dispendia vitat. Nec obstant qui interim committun-
tur abusus. Non enim culpa vini est, sed culpa bibentis.
Aliàs cœlum & ipsa elementa de medio tollenda veniunt,
à quibus pestilentissimus aer nonnunquam oboritur, totus
quandoque orbem magna ex parte vsque ad internecionem
vexans & flagellans. Sicque tollenda esset ab hominibus vo-
luntas ac libertas: quæ nisi adesset, infernus non foret. Tol-
le (vt Augustinus ait) libertatē, infernus non erit. He-
sunt pseudoeuangelicorum stupidissimæ argutationes, plu-
reaque ac stupida iacula: quibus nihil imbecillius aut duri-
us aut cogitari potest. His certè incantationibus & carminibus
Circe socios mutauit Vlyxis, nempe ex hominibus in por-
cos, ex catholicis in hæreticos. Vt autem Grilius ille apud
Plutarchum nulla ratione adduci potuit, vt abiecta feritate
humanitatem resumere vellet: cui non solum vita proxima
placebat, imò vero multis probris humanę sortis conditio-
nem insectabatur, hoc ipsum nostris hæreticis accidit. Qui
quum ratione & honestate catholicos à bonis institutis di-
uellere non possint, scommatum ac blasphemiarum plau-
stra sibi vndecunque coaceruant, vt vel solo odore vel gu-
stu continentię sacerdotalis prætereuntibus immitant
fastidium. Quòd si circumspectos & oculos suis neque-
ant irretire sermonibus, fumos saltem offundant incautis,
& hoc ab improbis impetrent, quod modestioribus per-
suadere nequeunt. Verùm illis relinquamus suos deos
iratos.

Non incongruum fuerit hoc loco Orientalis ab Oc-
cidentalibus ecclesia varia instituta, variumque ordinem, suis
distinguere limitibus. Cuius rei apicem diligenter exequi-
tur Cardinalis de Turre Cremata in capite, quod autem,
vicesima septima distinctione. Rem autem paucis accipe.
Hoc inter Græcos conuenit & Latinos, quod in mino-
seruantes à coniugali copula non absterrentur: qui maine

res vero semel adepti sunt, ad matrimonium contrahendū prorsus sunt inhabiles. Maiores appello à diaconatu supra. Fuit enim quando subdiaconatus non dicebatur sacer ordo, nempe vsque ad tempora Gregorij Magni. Sic enim ab apostolis traditū est, vsuque perpetuo receptū, ne quis maioribus inauguratus ordinibus, habilis sit matrimonio contrahendo. Hoc docet apertè sextæ synodi canon, ad Græcos etiam pertinens, Si quis eorum. distinct. 32. & cap. presbyteris. distinct. 27. capite etiā, Cū in præterito. distinct. 88. In hoc autem discrepat Occidentalis ecclesia ab Orientali, quod Orientalibus connubio iunctis licuit & licet ordinum & coniugij vti officio. Id quod Occidentalibus licuit, licet reclamantibus (sed non prorsus efficaciter) sacris Pontificibus, adusque tempora Syricij & Innocentij primi. Qua tempestate lege cautum est, ne deinceps ad ordines sacros coniugia reciperetur. Hoc docet Stephanus Papa in cap. aliter. 31. distinct. vbi verbum copulantur, pro vsu copulæ accipitur, non pro matrimonio. Græcorum autem vsus digestè traditur eadem distinctione, in capite Nicæna synodus. Item & in cap. quoniam. ex sexta synodo, quæ tempore Agathonis Papæ edita fuit. Occidentalis autem regulæ tenor & observatio præter cap. nuper citatū, Aliter. declaratur in cap. assumi. & in capite præterea, 28. distinct. simulque in cap. proposuisti. & cap. plurimos. distinct. 82. sed maxime in capite, ante triennium. 31. distinct.

Hæc sunt, in quibus conueniunt ac discrepant Orientalis ecclesiæ ministri ab Occidentalibus. Vnum tamē suboritur dubium, Si licuit Orientalibus Græcis ferulæ manum subducere, ac legem de cœlibatu à suo cœtu repellere: cur non idem possit licere Latinis, vt scilicet communi consensu à se abdicent cœlibatum, vbi saltem maior pars consentiat, præsertim quum in cap. Nicæna synodus, plus effecerit dissensus vnius, quàm consensus multorum, & potior sit conditio prohibentis? Prompta est ad id responsio, quod lege iam lata, & causa eadem legis manente, vt spirituali cuique viro apparet, qui solus iudex est idoneus, nullus est iam recantationi locus. Secus est dum lex primū statuitur, & antequam plenè stabilita sit. Nec aliquid proferri potest, vti ex dilutione

contrariarum rationum constat, ob quod inuerti debent, aut mutari pium sane, utile, decorum, honestum, expediens (vt multis rationibus demonstratum est) & apprimè religiosum consilium. Græci vero an optimam partem elegerint, ipsi viderint, qui à consilio Diui Pauli recesserunt. Non damnamus Græcos: verum Latinorum canonem de coelibatu rectè stabilitum, ideòque amplectendū, etiam priorum patrum consensu adseueramus.

*Patrum series, qui coelibatum
sacerdotio copulandum
censuerunt.*

IAM tandem videtur opportunum patrum seriem texere, qui suis canonibus ac decretis coelibatum cum sacerdotis ordinibus coniunxerunt, iunctum auxerunt, ac sic illustrarunt: eorum videlicet, qui post Christum dominum huius coelibatus institutorem, eiusque primipilum strenuūque buccinatorem Paulum, & castitatis & continentie antesignanum indefessum, in hac coelibatus acie egregiam nauarunt operam. Occurrit itaque post collegiū apostolici ordinatissimam aciem, Pontifex, & martyr Calixtus anno à parta salute ducentesimoquarto: qui matrimonium sacerdotibus interdixisse, edito etiam super hoc canone, manifestè deprehenditur distinct. 27. in cap. presbyteris. Vbi presbyteris, diaconibus, subdiaconibus & monachis contrahenda prohibet connubia. Et inde deductum est solenne illud placitum, Votum solenne, seu monachatus, seu ordinis faceri, dirimere matrimonium contractum, & impedire contrahendum. Qua de re suo loco disseretur. Huius lateri continuo Diuus Urbanus adhæsit pontifex ipse ac martyr sub annum Domini ducētesimūvigēsimum. Is, inquit, ipse, qui præclarissima castitatis semina in Sicilia seminauerat, Calixti edictū non tantum probauit, sed auxit. Nullum enim ad episcopatum assumendū censuit, nisi qui aut presbyter, aut diaconus foret. Extat super hoc canon, Nullus in episcopatum 60. distinct. Qui & paupertatis votū mira dexteritate illustrauit: id quod sua decretalis epistola

docet, prolato in hoc Ananiæ Sapphiræque exemplo. Vbi communem vitam eligere volentibus de rebus ecclesiæ prouidet, ne quis inter eos egens inueniatur. Non procul ab his vt tempore, ita & proposito abfuit Diuus Stephanus, vtraque redimitus corona, martyrii videlicet ac pontificatus. Qui vt cœlibatus candori alluderet, sacrarum vestiũ vsum adiunxit: vt est in cap. vestimenta, de consecratione distincta. prima. Anno post hæc circiter quadringentesimo duo ingentia lumina orbi affulserunt Syricius & Innocentius pontifices summi: quorum edicta recensentur, ac canones plerisque locis. Nam Syricij buccina tonat, præter suæ decretalis caput septimum & octauum, in cap. plurimos. & cap. quia aliquanti. 82. distincta. Quo interim loco aduertendum tunc temporis non fuisse vsque adeo puritati addictum subdiaconatus ordinem, vt nuptijs vacare non posset. Nam primum sacer esse cœpit sub ætatem Gregorii Magni circiter annum domini sexcentesimo. Syricio protinus accessit Innocentius primus, auxiliariis copijs decretalium epistolarum elegantissime fultus, ad Victoricum Rothomagensem (alias Victoricum) super ea re sua decreta dirigens. Qui Victoricus fuit in catalogo præsulũ Rothomagensium numero octauus. Recensetur huius Innocentij edictum ad Victoricum, quæ Gratianus Victorinum appellat. 31. distincta. in cap. tenere. Nec dissimile est, quod sequenti epistola ad Exuperium Tholosanum episcopum scribit, recensitum à Gratiano, octogesima secunda distinctione, capite proposuisti. Vt autem sciamus, quorum suffragijs suffulti fuerint hi sacri Pontifices, constat ex ratione temporum eorum subscripsisse sententiæ clarissimos præsules ac doctores Chrysostrum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum. Extat epistola Ambrosii ad Syricium epistola. 81. qua Iouiniani dogma omnibus suffragijs damnandum esse docet. Iouiniani Vigilantijsque confutationes à diuo Hieronymo editæ, variæque diui Augustini pro cœlibatu propugnacula omnibus sunt in prospectu. Dixisses illam ætatem in hoc à domino fuisse pleno exercitu instructam aduersus grunientium porcorum morsus alioqui sæuissimos.

Et tamen quum hæc satis esse debuissent cuius etiam auidissimo, ac rerum cupidissimo nouarum, commo-

dum accessit magnæ virtutis & nominis Leo huius nomenclaturæ primus. Qui si forte pares eloquentia habuerit, vix reperias cui cedere debeat in tota Romanorum acie pōtificum. Qui inquam de sacris ordinibus priorum confirmat sententiam ad Ianuarium Aquileiensem scribēs, recensente etiam Gratiano in cap. omnium sacerdotū. xxii. distinct. Quo loco & episcopatum ordinem vocat, & subdiaconis etiam continentiam indicit. idque ante diui Gregorii tempora, nempe sub annum domini quadringentesimum quadragesimumquartum. Verum lex nō statim, cum promulgatur, obligat: sed tum primum vim obligandi habere cœpit, cum vsu recepta creditur, diui scilicet Gregorii ætate.

Hinc erit transitus ad annum domini sexcentessimum, quo magna eruditione, neque impari virtute floruit Gregorius ille cognomento Magnus. Cuius insignis probitas & auctoritas ei soli incognita est, qui nihil nouit. Huius auctoritate, quæ ad præsens vsque perseverat, ab episcopatu vsque ad subdiaconatum inclusiuè annexus est cœlibatus. Cuius sententiam enarrat Gratianus in cap. ante trienniū. distinct. xxxi. Quo loco à Pelagio præcessore suo editum canonem, videlicet Ante triennium, partim confirmat, partim aut tēperat aut elidit. Id quod declarat de Turre Cremata super eo ipso cap. ante trienniū. A cuius canonis promulgatione tandem inualuit moribus vtentium viurpata consuetudo. Et id quidem pro Occidentalibus. Nam quid Orientalibus congrueret, docet cap. Nicæna. ex historia tripertita, & cap. quoniam. ex sexta synodo tempore Agathonis congregata circiter annum domini sexcentessimum sexagesimum. Item & cap. aliter. ead. distinct. ex auctoritate Stephani primi.

Sequitur deinde Martinus, quem ponè sequutus Eugenius, cœlibem, vt historiæ tradunt, ordini sacro vitam indixit, & vt iuxta ecclesias proprias domicilia sacerdotum construerētur, instituit. xii. quæst. prima cap. necessaria est. Is autem, quem diximus, Martinus circiter annum domini sexcentessimum quinquagesimum canonem edidit, cuius initium est, Diaconus. xxvii. distinct. Ex cuius oraculo constat, quòd silentium promouendi habetur pro consensu ad

cœlibatum. Nam cœlibatus ad eò annexus est ordinis, vt alterum sine altero, hoc est posterius sine priore non recipiatur ab eo, qui scit & audit. nam & hoc loco tacens consentiens personam induit. Cui succinit cap. Diaconi. distinct. xxviii. Sic tacēs de icōtinētia, clamare cēssetur de cōtinētia & tacēdo nonnunquā loquimur. Et de hoc in cap. seriatim. xxxiii. distinct. Vbi etiam dicitur, q̄ viro vouente cum solēnitare, mulier facti conscia etiam tacēs vouisse intelligitur.

Nicolaus deinde primus, dum maiorum suorum decretales approbat, vt est in cap. Romanorum. xix. distinct. quid aliud quā cœlibatum statuit? Nec eo contentus oraculo, aliud præterea edidit super castitate monastica in cap. quod interrogasti. xxvii. distinct. scribens ad Albinum Viennensem archiepiscopum, & id circiter annum domini octingentesimum sexagesimum tertium.

Anno deinde millesimo quinquagesimo huic sacræ institutioni de cœlibatu sua auctoritate adfuit & præfuit Leo nonus pontifex, Tullensis primum episcopus, vita insignis, miraculis clarus: cuius dicta recensentur in cap. omnino confitemur. xxxi. distinct. Quo loco citans pontifex verba Pauli priore ad Corinth. nonò, nequaquam ita intelligendus est, vt voluerit Paulo attribuere vxorem. Vnde & rectè Primaſius ait: Habemus potestatem sororem mulierē circumducendi, quæ scilicet nobis ministraret. Non dixit, ducendi tanquam vxorem: sed, circumducendi tanquam sororem & adiutricem, nequis de vxore sua ipsum dixisse putaret. Nam illæ mulieres comitabantur apostolos, vt eos suis bonis iuuarent: quæ bona ab eis pro mercede prædicationis recipiebant. Ergo erant sorores, non vxores. Quod vel ex eo constat, quòd Iacobus & Ioannes carebant vxoribus. Non ergo circumducebantur vxores, sed sorores. Adde, quòd apostoli non accepissent præmium à suis vxoribus, quas nutrire potius debuissent. Hoc apertè dicit Augustinus lib. de opere monachorum, dicens. Ad hoc fideles mulieres habentes terrenam substantiam ibant cum Apostolis, & ministrabant eis de substantia sua, vt nullius indigerent eorum, quæ ad necessaria huius vitæ pertinet, iuxta illud Lucæ, Erat Maria, quæ vocatur magdalene, & Ioāna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ mul-

tæ, quæ ministrabant eis de facultatibus suis. Idemque Augustinus subiungit, Hoc quidem non intelligentes, pro muliere coniugem interpretati sunt, sed fefellit eos verbi Greci ambiguitas, quod scilicet & vxor & mulier eodem verbo Græcè dicitur, quanquam hoc ita posuerit apostolus, ut si filii non debuerint: quia neque mulierem tantummodo ait, sed sororem mulierem: neque ducendi, sed circumducendi. Veruntamē alios interpretes nō fefellit hic ambiguitas, & mulierem non vxorem interpretati sunt. Quod quidem putat non potuisse ab apostolis fieri, ut cum eis sanctæ conversationis mulieres irent, quacunque euangelium prædicarent, ut eis de sua substantia ministrarent necessaria: Adadam & illud ex Theophylacto: fœminæ utique locupletiores sequebantur apostolos, illisque & necessaria subministrabant, & vacuos quibusuis curis reddebant, ut prædicationi duntaxat intenderent vires. Hoc antidoto lectorem præmuniendum esse visum est, ne quam errandi anam ex eo canone arriperet.

At verò Urbanus secundus, qui circiter annum millesimum centesimum ex Cluniacensi monacho pontifex effectus est, canonem edidit, quo subdiaconatum inter ordines sacros, hoc est continentia perpetuè addictos adnumerat: ut est in cap. erubescant. xxxii. distinct. Edidit & aliud cap. eos qui. quo concubinas etiam pœna seruitutis coercet.

Qui deinde Urbanum sequuti sunt pontifices, omnes penè ad vnū vsq; ad Gregorium nonum egregiā nauarunt operam in tuendo fouendōque cœlibatu, & componendū sacerdotum moribus, ut ex plerisque decretalium titulis & capitulis perspicuum est. Præsertim in ea arena diligentissimè vehementerq; sudarunt Innocētius secundus, Alexanderque & Honorius ea appellatione tertii. Quibus vix spiritualibus viris potius, quàm carnalibus istis nuptiaribus fides adhibenda est. Ut interim omittam ex catholico doctorum in hanc ipsam sententiam vno consensu conspirantium, ut mirum sit, qua audacia, ut ne dicam impudentia, leuissimorum hominum colluies hac ætate insurrexerit, quæ obuiam ire audeat. Quæ omnia hęc circo dicta sint, ne quis rationis temporum ignarus existimet institutum de cœlibatu recēs inuētum à neocericiis

præfulibus, aut synodis. Iam enim nemo id ignorare poterit, qui vel calculum temporum mente collegerit. Poteram & conciliorum catalogum inducere super huiusmodi cœlibatus instituto, nisi scirem plura recēseri à Gratiano xxviii. distinct. toto penè decursu. Insuper & xxxi. ex quibus cætera colligi promptissime poterunt. Huc etiam spectant canones, qui in tota causâ. xxvii. quæstionis primæ area sparsim leguntur tam ex conciliorum, quàm pontificum manifestis sententiis ac decretis. Denique in concilio Carthaginensi quarto cap. centesimo decimoquinto ita legimus, Si quæ viduæ se deo denouerint, & in religioso habitu apparuerint, & postea transferint ad nuptias: secundum apostolum damnationem habebunt, quia primam fidem irritam fecerunt, ut vel hinc agnoscere possis de mente Pauli fuisse votum continentiæ perpetuum, sensu per ecclesiam approbato. Et hanc quidem mentem in Paulo agnoscit Augustinus, qui ait, Quid est dicere, primam fidem irritam fecerunt: hoc est votum, quod in viduitate emiserant de castitate seruanda, violauerunt, cum post tale votum emissum, nupsent. Huc conspirat concilium Toleranum quartum similibus penè verbis, Viduæ nempe astrictæ voto, si ad nuptias transferint, iuxta apostolum non sine damnatione erunt. Et de hoc voto continentiæ Augustinus ad Armentarium suum interponens iudicium, ait, Priusquam esses voti reus, liberum fuit ut esses inferior: quanuis non sit gratulanda libertas, qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti: qualis manifestus, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, nō prior. Modò autem tanto, quod absit, miserior, si fidem deo frangeris, quanto beatior si persolueris. Nec ideo te vouisse, pœniteat, imò gaude iam tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis, ipse adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix est necessitas, quæ ad meliora compellit. Hæc Augustinus. Ex his palam est votum continentiæ perpetuum ex mediis scripturæ fluentis haustum esse, non (quod hæretici impudenter aiunt) humanum fuisse inuentum. Accedit ad cumulum

eiusdem August. sententia de fide ad Petrum cap. 3. Scdm
 apostoli dictum, qui statuit in corde suo firmus, non
 habens necessitatem; potestatem autem habens suæ volun-
 tatis, & vouerit continentiam deo, deo debet eam vsque in
 finem tota mentis sollicitudine custodire, ne damnationem
 habeat, si primam fidem irritam fecerit. Similiter & coniu-
 gati viri & coniugatæ mulieres, si ex consensu perennem
 deo vouerint continentiam: nouerint se sui voti obnoxios
 detineri, nec iam sibi debere commixtionem carnis, quam
 primitus licitam habuerunt, sed deo se debere continentiam,
 quam vouerunt. Idemque cap. vigesimo nono lib. de sancta
 virginitate, votum perpetuum his verbis commendat. Pre-
 sumite itaque, fidite, roboramini, permanete qui vouetis, &
 redditis domino deo vestro vota perpetuę continentię, nõ
 propter præsens seculum, sed propter regnum cælorum. Et
 huius rei fidem perficit & auget idem ipse Augustinus ad
 Pollentium lib. primo ca p. 24. Non solum autem in cœli-
 dum non est, quod facit non quidam, sed omnis qui dimittit
 vxorem suam & ducit alteram, etsi propterea duxerit vt
 faciat Christianam, sed etiam quisquis non alligatus vxori
 continentiam deo vouerit, nullo modo debet ista compen-
 satione peccare, vt ideo credat vxorem sibi esse ducendam
 quia promissit, quæ nuptias eius appetit, futurâ se esse Chri-
 stianam. Quod enim cuiquã antequam vouisset, licebat, cũ
 id se nunquã facturum vouerit, non licebit, si tamen id vo-
 uerit quod vouendum fuit, sicut est perpetua virginitas, vel
 continentia post experta connubia solutis à vinculo coniu-
 gali, vel ex consensu viuentibus & carnalia debita sibi in-
 uicem relaxantibus, fidelibus castisque coniugibus, quod
 alterum sine altera, vel alteram siue altero vouere phas nõ
 est. Hęc ergo, & si qua alia sunt, quæ rectissimè vouentium
 cum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt,
 quæ sine ylla conditione vouerunt. Quia & hoc dominum
 præcepisse intelligendum est, vbi legitur, Vouete & red-
 dite domino deo vestro. Vnde & apostolus de quibusdam,
 quæ continentiam vouent, & postea nubere volunt, quod
 eis antequam vouissent, vtique licebat. Habentes (inquit)
 damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.
 Nihil ergo expedit quod illicitum est, & nihil quod prohibet

dominus, licitum est. Et vt finem citandorum ex Augusti-
 no locorum faciam, quid in psalmum septuagesimumquin-
 tum ipse pronunciauerit, referamus. Sunt vota propria sin-
 gulorum. Alius vouet deo castitatem cōiugalem, vt præter
 uxorem suam nō nouerit aliam, sic & fœmina vt præter vi-
 rum suum nō nouerit alium. Alii etiam vouent, etsi experti
 tale cōiugiū, vltra nihil tale pati, nihil tale cōcupiscere aut
 sustinere, & ipsi vouerunt aliquid maius quàm illi. Alii vir-
 ginitatem suam ab ineunte ætate vouerant, vt nihil tale vel
 experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt, & isti
 vouerunt plurimum. Alii vouent domum suam esse hospi-
 talē omnibus sanctis adueniētibus, magnū votum vouent.
 Alius vouet relinquere omnia sua distribuēdo pauperibus,
 & ire in cōmunē vitam, in societatem sanctorū, magnū vo-
 tum vouit. Vouete & reddite domino deo vestro. Quisque
 quod vouere voluerit, voueat, illud atēdat, vt quod vouerit,
 reddat. Vnusquisque deo quod vouet, si respicit retrosum,
 malū est. Hæc Augustinus. Post hanc itaq; veritatē in tanta
 luce repertā quisquis vltius discutit, in luce caliginem, in
 veritate mēdaciū quærit. Illud enim certo certius est, q̄ si
 sacri institutū cœlibatus diuinæ displicuisset maiestati, nec
 huiusmodi cōtinētum vitā heroicis decorasset virtutibus,
 nec mortē miraculis illustrasset. Cōstat enim vel ipsius ine-
 lucstabilis veritatis auctoritate vnāquanq; arborē a suo fru-
 ctu cognosci. Gratū igitur semper fuit monasticū, si ritē ser-
 uetur, institutū, ex quo veluti ex equo Troiano, clarissimi
 toto orbe Christiano heroes prodire. Vt iam mirū sit, post
 tā insignia documēta quis lethæus sopor mentē eorū obscu-
 ret, vt ea damnēt, quæ potius suspicere, admirari, laudibūsq;
 in cælū tollere debuerāt, nisi q̄ excæcauit eos malitia eorū,
 & vt sapiens ait, In via stultus ambulans, cum ipse inspiciens
 sit, omnes stultos æstimat. Ad eō procliue est stupidis ac de-
 liris istis hominibus reliquos suo pede metiri, & ex seipsis
 tantū de aliis sumere cōiecturā, quasi nemo illuc attingere
 possit, quō ipsi luto infixi, humiq; repētes, suisque inuiscati
 sceleribus nequeant asurgere. Huc commodū se offert
 assuendū, & (vt sic dicā) agglutinādū virginitatis encomiū
 ex Hildeberto Cenomanēsi episcopo ad quandā reclusam.

Quænam (inquit ille) quies esse potest anime, cui vel maritus est pro supplicio, vel conscientia pro flagello: His accedunt innumeræ formandi seminis molestiæ, quæ cõceptû nunciant, naturam persequuntur. Vultû pallor inficit, caput vertigine fatigatur, renû dolor assiduus, stomachi frequens indignatio. Esuritur etiam inter delicias, & quibusdã nubeculis circumuolantibus oculi tenebescunt. Hæc & alia nuptiarum incõmoda, quæ numerare longum ducens apollo, Tribulatione, inquit, sustinebunt huiusmodi. Nec tamē nuptiis detraho, sed labori requiæ, seruituti præfero libertatē. Virginitas enim quedã carnis libertas est, nihil illi debens seruituti, de qua dicit apostolus, Mulier nõ habet potestatem corporis sui, sed vir. Virginitas maritalis ignara negotii, nõ labores puerperæ, nõ noui partus spurcitas experitur. Virginitas vigilias nutricis ignorans quæ multa suppellectile, quibusve sorbitiunculis alūnus indigeat, nõ inquirat. Virginitas cõtenta paruo, sollicita est pro natura, nõ ambitiosa pro matrona. Virginitas curarû est silentiû, pax carnis, vitorû redemptio, virtutû principatus. Virginitas angelicam redolens cõuersationem cantat canticû nouû, canticum felix, canticum quod nemo potest dicere præter eos, qui cû mulieribus nõ sunt coinquinati. Cantat aliquid virgo, quod vidua cantare nõ potest, quod nõ potest cõiugata. Quicquid autē cõiugata cantat vel vidua, totû potest cantare virgo. Porrò canticû omnium laudem creatoris & actiones intellige gratiarum. Laudant ergo Christum virgines Christi, laudant viduæ, laudant etiã coniugate. Laudat cõiugata: quia ex eo habent, quæ vel nubunt præter culpam, vel operibus misericordix redimunt, quã nubendo cõtrahunt culpã. Laudat viduæ, quia ex eo habent, quæ ex parte nuptiarum secundû deû, denuò dedignantur nubere propter deû. Laudant innuptæ: quia ex eo habent, vt quibus licuit hominibus nubere virginibus spiritu, deo nubere mallent & carne virgines & spiritu. Ecce sacrarum virginum canticû sacrum, canticum non vetus, sed nouum, non illius scilicet Adæ, in quo & per quem mentis & carnis corrupta est integritas: sed eius, in quo & per quem non solûm sanata, sed etiam sanata per angelos glorificata est humanitas. Huius laus & exultatio virtus, canticum est quod ignorant viduæ, quod ne-

sciunt conjugata. Cæteris nimirum virtutibus exultare possunt, & agere viduæ bonæ gratias: possunt etiam nuptæ, si tamen bonæ. Ex virginitatis autē bono nec nuptæ possunt, nec viduæ quanuis bonæ. Solis virginibus virtus est ista à Christo, Solis istius præmium virtutis & à Christo & cum Christo. Cum Christo quippe cōmunem quodāmodo fortiuntur coronā virgines Christi, quæ solæ iuxta Ioannē sequuntur agnum quocunq; ierit. Hūc agnum viduitas quidē sequitur, sequitur etiā cōiugalitas. Cæterum nō quocumque ierit, vel iugalitas eum sequitur vel viduitas. Vtraq; etenim ceterarū virtutum tramite sequi potest agnū, quoniā potest imitari Christū. Per virginitatis verò semitā neutra potest agnum sequi: quoniam Christū neutra potest imitari. Virginitatis enim refforationē sperare, naturæ obliuio est. Cântant enim canticū nouū solæ virgines Christi. Solæ sequuntur agnum quocunq; ierit. Quibus quippe fuit cū Christo quoddam virginitatis participiū, quoddā est & in præmio consortiū. Sub hoc autē sponso fecunditatē nō impedit integritas, nec famulante cōcupiscentia filii procreatur. Beatum sane coniugiū non cotidianis onerosum molestiis, nō de christiano sollicitū, nō virginitati suspectū. Beata nimirum sponsa, cuius pudor dū concipit, nō deperit: dū generat, nō laborat. Beatissimus etiā sponfus, cui, nisi cohæreat nulla virgo est, nulla casta, nisi eū diligit: nulla libera, nisi ei seruiat. Eius amore nihil honestius, quo nec regia erubescit sublimitas. Eius amplexu nihil mirabilius, ex quo parit, nec perit virginitas. Eius prole nihil viuacius, cum qua nulla propagatur mortalitas. Eius dote nihil vtilius, in qua sufficientiam comitatur æternitas. Is in sponsa sua transitoriam non quærit pulchritudinem. Non intexto vestibus auro, non splendore natalium gloriatur. Affectatus decor & quicquid aliud quàm quod natum est, oculos fascinat & intuentes: odium prouocat, non gratiam: repudiū, non fauorem. Ille nimirum deformem non aspernatur speciosus forma præ filiis hominum: pauperi iuhens copulatur, diues in omnes qui inuocant illum, distortas amplectitur & gibbosas, cui semper oculus simplex totum corpus lucidum facit. Generosa non attendit nomina, generationem eius quis enarrabit? In decrepitas ardet aniculas primogeni-

tus ante omnem creaturam. Nullam sterilitatis arguet, qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lactem. Vnde tamen est, quo ille sponsam ablaetat, & propriam diffitetur. Huius etenim ratio disidii sola mentis est: corruptela. Mentis deformitas offendit virum, sponsalia diripit, ab iudicat dotem, eliminat introductam. Mentem tuam amantem explorat, & ex eius qualitate vel dicat repudium, vel matrum pollicetur. Huic autem suspecta est superbia: nec fieri potest, ut cum eo in gratiam reuertatur. Diversum est viri que hospitium, nec in eodem cohabitât animo, quibus non licuit cohabitare in cælo. In cælo nimirum nata est superbia, sed velut immemor, qua inde via ceciderit, illuc vitæ redire non novit. Ea de supernis corruens, & parentans in terris; omnibus suis apud inferos æternam pepigit mansionem. Ipsa expressissimis & simplicibus orta substantiis, puros adhuc animos inquietat, ausa victoriam sperare de homine, quæ de angelo triumphavit. Vale atque in valle humilitatis diuinarum stillicidiis scripturarum pudicitia liliū ne marcescat irrigare memineris. Hæc ille.

Erant certè deo dicatæ virgines iuxta Theodori historiam lib. primo cap. xviii. quo tempore Helena Constantini parens, & pietatis cultrix, Hierosolymanam pennis annos fermè nata octoginta. Sic enim refert Theodorus de Helena loquens, fecit & aliud dignum memoriæ laudatissima illa & suspicienda regina. (Reginam vocat regis maiestatis parentem) Congregatis enim virginibus vitæ cultricibus plurimis, sedibus præparatis, discumbere illas iussit, & ipsa circumiens, ut famula ministravit, cibum apponens, pocula porrigens, vinum infundens, & pelui allata aquam infudit manibus illarum. Ex his facile intelliges sacrarum virginum choris eam non caruisse ætatem.

Constat ex his quæ dicta sunt, frequentes fuisse virginum conuentus ad tuendam conseruandamque virginitatem voto sacramentoque adstrictas. Quodque magis mireris, idem ipse Philo, quem ex Eusebio lib. octavo Polydorus citat, nobis locupletissimus testis erit. Esset enim institutum ac placitum sacramento fuisse firmatum, cum dicit ad huiusmodi institutum non admitti aut pueros aut adole-

lescentes propter instabilitatem ætatis, & quod sequitur, istud est. Quod igitur summè deum diligant; multa nobis argumento sunt, castitas perpetua, iurisiuradi nulla mētio, mendacii odium. Et paulò mox sequitur, Nullus domū habitat, quæ omnium communis non sit: vnum erarium, vnus sumptus omnibus est, præterea vestis communiter omnib⁹ proposita, communis cibus & potus, cōmunis mensa, denique omnibus cōmunis vita. Quis hic nō agnoscat perseverantem vsque ad mortem & castitatem & vitæ cōmunionē, à qua non sit liberū resiliire? Id quod manifestius etiam in fœmineo sexu idem ipse Philo docet, Christianam therapeuticen commendans à primis ecclesiæ cunabulis exortā. Cum viris inquit quos dicimus, sunt & fœminæ, in quibus plures iam grandæuæ sunt virgines, integritatem casti corporis non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes, dum sapientiæ studiis semet gestiunt non solū animo, sed & corpore consecrare, indignum libidini mancipare vas ad capiendam sapientiam præparatum, & edere partum eas, à quibus diuini verbi sacrosanctus, & immortalis experitur, ex quo posteritas relinquatur corruptelæ mortalitatis obnoxia. Obsecro, quæ nā foret huiusmodi vsque ad mortē deo sacrata virginitas, nisi voto firmata foret? An non huius voti forma præcesserat in deipara & semper intacta virgine, cū diceret, Quo modo fiet istud, quoniam virū non cognosco? aliàs non operosum fuerat expectare partum, nisi & in præsens & in posterū idem perseverasset animi institutum.

Diua Iphigenia nisi voto castitatis perpetuò se alligatam sensisset, non vsque adeò constanter Hirtaco regi, & eius nuptias poscenti, & religionis Christianæ iugo ea lege se submittentem, postulata denegasset. Ex his itaque constat nunquā defuisse therapeuticæ perpetuæ continentiæ vota, vt iam non dicamus hanc votorum institutionem aut humanitus aut recens esse inuentā, quin potius cœlitus & prisco admodū ritu ad nos vsque deriuatam: quin & omnem in hac re scrupulum diuus Paulus amputat, dum etiā viduis proprio obligatis sacramento & voto omnem nubendi facultatem adimit, vt iam nemo integra religione de votorū obseruatione etiam ab ipsis ecclesiæ primordiis dubitare queat. Ait ille secunda ad Timotheum tertio, Adolescen-

tiores viduas deuota. & sequitur, Sibi damnationem accipiunt, quia primam fidem fregerunt. Hic quid aliud intelligi potest, nisi violatum castitatis votum, cuius fractio damnatione meretur? Qua de re alio etiã differitur loco. Fuit igitur ab omni æuo ante Benedicti tempora apud nonnullos, præsertim therapeutas, perpetuæ etiam castitatis professæ votiq; firmata obligatio. Noster insuper Dionysius Galliarum & præsul & apostolus, therapeutica professionis locupletissimus testis est, cuius super hac re sententia non est vt recenseam, vt quæ sint omnibus hierarchiam ecclesiasticam perlustrare volentibus obuiq;. Fuit etiã diuini Irenæi ætas conscia huiusmodi votorum, vt quisq; agnoscat nullam ætatē ab ecclesia nascente huiusmodi therapeutica professione fuisse vacuam. tãtum abest, vt recens nata fuisse credatur. Nam eo ipso Irenæo authore lib. aduersus hæreses tertio, pontifex Euletherius illius temporis asclepiæ præsulatum tenebat Romanum, idq; sub annum domini centesimũ nonagesimum plus minus. At verò Verbanus huius nominis primus, proximè secutus videtur hæc tempora. (agnoscat quod dico, quisquis chronographiam viderit) Iniquã Verbanus apertissimè declarat in sua decretali epistola, cui titulus, De rerũ communionem, tum temporis ipsam communicationem ex professione voti fuisse obseruatam. Nam posteaquã omnes Christi baptismate renatos adhortat, est, demum ad eos descendit, qui se voto adstrinxerunt, dũ ait, Et quicumq; vestrum communẽ vitam susceptam habet, denouit se nihil propriũ habere, videat ne pollicitatione suã irritam faciat, sed hoc quod domino pollicitus est, fideliter custodiat, ne damnatione, sed præmium sibi adquirat. quoniam satius est non vouere, q̃ votũ prout melius potest, nõ perficere. Grauius enim puniatur, qui votũ fecerunt, aut fidẽ perceperunt, & votũ nõ perfecerunt, aut malè vitã finierunt, q̃ illi q̃ sine voto aut fide mortui sunt, & tamẽ bona egerunt opera. I nũc, & si poteris, nega hæc ætatē voti paupertatis fuisse ignarã. Quãtũ autẽ Cypriani seculũ in huiusmodi voto se exercuerit, antiquitatis scrutatorib. noti⁹ esse existimo, q̃ huic quicq; à nobis debeat recẽseri. Verũ vt nõnullorũ labori partecã, quos magis ociũ q̃ labor ingrèdi delectat, p̃ferã nõnulla diuini Cypriani testimonia, quibus apertissimè cõstabit nõ

memoriam modo votorum, imo & ipsum vsum illo seculo Christianis fuisse frequentissimū. Vt interim omittā quod Tertulianus non modo de hac re sententiā tulit, imo vero de velādis virginibus iustū volumen edidit. Quodq; idem ipse Cyprianus mox vt ad fidē Christi conuersus est, omnē suam substantiā pauperibus erogauit: quo fit vt haberet, quibuscum in cōmune viueret. Verū q̄ aperte attestetur huic vtorū obseruantia, ipsius sententiā non obscure demonstrant. Diuus Cyprianus ad Quirinū, vbi de voto agit, meminit voti paupertatis: quod etiam probat ex Actis Apostolorū cap. 5. Cur impleuit satanas cor, tuum mentiri te spiritui sancto: non hominibus mētitus es, sed deo. Quam sententiā ad votū pertinere censuit, vt scias communicationē bonorū sub voti vinculo cōsistere. Quod autē alio in loco permittere videtur virginibus, ne vratur, vt nubāt: illud ante votū emissum intelligi oportet: aliās euanesceret illud quod idē ipse citat ex Deuteron. cap. 23. Quæ egrediuntur per labia tua, obseruabis, & facies quod locutus es ex ore tuo. Nam de voto adstrictis sanctimonialibus etiam velle nubere, perniciosum esse & damnabile ostendit, cū paucis interiectis subnectit, Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit? & per zeli dolorem gladium in manu sumit? Ita Christus iudex noster cū virginem sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam iacere cum altero cernat, quantum indignatur & irascitur? Quæ, inquit, hoc crimen admisit? Non mariti, sed Christi adultera est. Hæc ille. Hæc nimirū sunt voto adstrictæ, quibus nullatenus nubere licet, etiam Cypriano auctore. Non ergo de omnibus intellexit, dum ait, Si p̄seruare nolūt vel non possunt, meli⁹ est vt nubāt. Istud enim ante voti vinculum, illud post emissionē accipiendū est: cōsentiente diuo Hieronymo, qui aduersus Iouinianū ait, Si nupserit virgo, non peccauit: non illa scilicet virgo, quæ semet dei cultui dedicauit. Harum enim siqua nupserit, habebit damnationem: quia primam fidem irritam fecit. Virgines quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt q̄ incestæ. Hæc ille. Illud non omittam, quod in hanc rem protulit idem ipse diuus Hieronymus ad Paulinū de institutione monachi, Si cupis esse quod diceris mo-

nachus, id est solus: quid facis in vrbibus, quæ vtiq; non sūt solorū habitacula, sed multorum? Habet vnūquodq; propositū principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabritios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetæ amulentur Homerū, Vergiliū, Menandrū, Terentiū: Historici, Thucydidem, Salustium, Herodotū, Liniū: Oratores, Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tulliū. Et vt ad nostra veniamus, episcopi & presbyteri habeant exemplū apostolorum, & apostolicos viros, quorū honorem possidētes, habere nitantur & meritū. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulos & Antonios, Iulianos, Hilarionem, Macarios. Et vt ad scripturarū authoritatē redeam, noster princeps Elias, noster Eliseus, nostri duces filij prophetarū, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluentia Iordanis. De his sunt & illi filij Rechab, qui vinū & siceram non bibebant, qui morabatur in tentoriis, qui dei per Hieremiā voce laudantur, & promittitur eis, quòd non deficiat de stirpe eorū vir sanctus stans corā domino. Hæc ille. Nec obscure hanc perpetuā continentiam agnoscit Chrysostemus in sermone de libello repudij, ita inquit, Etiam si nupserit virgo, non peccauit virginem hic dicens, non eam quæ renunciauit, sed eā dūtaxat quæ nondum experta est coniugium, & non factam obnoxia perpetuæ virginitatis promissione. Hæc sunt, quæ therapeuticam illustrem ac omnibus orthodoxis gloriosam reddūt, soloq; nomine venerandā: adeo vt quisquis eius gloriæ inuidet (inuidet autē quisquis arrodit monachismum) impium ac irreligiosum se esse demonstrat. adeo nemo malus bonum institutum vnquam fauore profequitur. Cōtra vero probi omnes ac religiosi monachismum (si modo illic sancte viuatur) aut amplectuntur, aut nisi quid aliud possint, laudibus attollunt.

Reliquum itaque est amplius ac diffusius altera, quæ mox sequitur, huius operis sectione instituti monastici reuerendam antiquitatem, euangelicæ paupertatis opibus dotatam, continentia ac coelibatus puritate illustrem, ac profundæ obedientiæ radicibus innixam, ex vetustissimorum authorum sententiis demonstrare: quanquam de cō-

libatu plurima ex dictis colligi possunt: quæ quidem omnia in monachismo non satis agnouisse Erasmus Roterodamum sero tandem pœnituit. verum sat cito, si sat bene. Docet hoc ad Cartusianum quendam propria ipsius manu scripta palinodia: quam hoc consilio contexere libuit, vt si qui imitati sunt peccantem, imitentur & ipsi pœnitentem. quando in priore rubor & verecundia, in posteriore vero vera est constituenda gloria.

TOMVS SECVNDVS,

De Monasticorum ordinum primordiis.

Sque adeo non est res seu recēs seu humanitus adinuēta Therapeutice, vt sit potius priscū, imo inter prisca antiquissimū, cœlitūsq; demissū institutū. Therapeuticē appello monasticæ vitæ formulā. Nam therapeutæ olim cultores seu monachi dicebantur, qui anachoresin obseruabant, & seuerioris vitæ institutum, quæ monachismū dicere possumus. Formula enim est vitæ syncerioris ac defæcata, cuius obseruatores seculo vale dicentes, se totos vitæ contemplatrici ac theoricæ deuouebant. Constat autē Eliæ Eliseiq; tēporibus non defuisse ampla ac numerosa therapeutarū, qui tum prophetæ cēsebantur, collegia atq; cœnobia. id quod plane liquet ex 3. Reg. 18. cap. Abdias autē timebat dominū deū valde. Nam cum interficeret Iezabel prophetas domini, tulit ille centū prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in spelūcis, & paut eos pane & aqua. Quod autem huius cultores instituti negociis secularibus de more renunciarent, vel hinc patet, q̄ 3. Reg. 19. Elisæus dixit ad Eliā, Osculer, oro te, patrem meum & matrem meā: & sic sequar te. Qui etiam iuxta tunc tēporis floruisse therapeutarū collegia siue cœnobia vel hinc patet, quod 4. Reg. scribitur, Egressi sunt filij prophetarū, qui erant in Bethel ad Elisæum. Erant autem filij eruditione & disciplina, non natura, mutuo conuiuentes, ac rebus diuinis vacātes. & hinc

4. Reg. 4. habetur, Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant coram eo. Et paulo mox eiusdem cap. 6. dixerunt filij prophetarum ad Elisæum, Ecce locus in quo habitamus coram te, angustus nobis est: eamus vique ad Iordanem, & tollant singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Hinc liquet non defuisse cœnobarum numerosa collegia, qui deo seruietes, rebus mundanis vale dixerant. Viginti-que monasticum institutum sub Elia & Elisæo, anno ab orbis condito aut supra quater millesimum ducentesimo nonagesimo, quo scilicet tempore Elias Thesbites in eorum curru in cœlum euehitur, qui est annus ante natalem Christianum nongentesimus nonus.

Ordo insuper Therapeutarum seu monachorum multo tempore floruit apud Iudæos in Phariseorum Essenorumque collegiis. Nam cum syncerioris vitæ essent Essenæ, præstarentque cæteris, constat Phariseos suo viuendi instituto, si in eo sincere perstitissent, commendabiles fuisse, cum de eis dicat Paulus in Actis cap. 26. Quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus, & nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à deo, isto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostræ nocte ac die seruietes, sperant deuenire. Neque enim rectum Phariseorum institutum reprehendit Christus, sed simulatam eorum religionem, & aduectas de capitulis proprij officina superstitiones: quibus ademptis, nihil est cur vituperandi fuissent Pharisei. Nos autem de pura eorum religione loquimur, non de simulata ac supersticiosa. Atqui ex Iosepho, atque aliis probatis authoribus, plane constat Essenorum familiam insignis fuisse continentis, qualis est quæ ordini monastico congruit. Floruerunt autem huiusmodi instituta tempore Machabæorum, ante Christum natum annis plusquam trecentis. Nam de Essenis Iosephus lib. 18. cap. 2. Antiquitatum ait, Iudæorum philosophos fuisse, qui cuncta in deum redigunt, immortalem dicunt animam, sacrificia communia habent, vxores non ducunt, nec seruos habere curant. Hi erant sui temporis therapeute seu monachi. Sed de hac re supra copiosius.

Canonicos dicimus, qui ex cõmuni placito ac voto orati

tionis ac mutue bonorum distributioni obnoxij erat. Erat autem hoc veluti elementum quoddam atque exemplar futuræ communio- nis in ordine canonicorum, qui triplici voto adstricti se regulares appellat. quem D. Augustinus logo post tempore institutus, ab apostolico fonte se hausisse profitetur. Hic ergo ordo statim ab orbe redempto primum illuxisse visus est tempore Apostolorum: quoniam erat creditum cor unum & anima una, nec quisquam proprium aliquid se habere dicebat. Anno à Christiano natali 24. floruit huiusmodi Therapeutarum institutum, quod postea desit esse omnibus Christianis commune: sed redactum est tandem in eorum sortem, qui temporibus Philonis sobrie ac continenter vixerunt: ut auctores sunt idem Philo & Euseb. lib. 2, 16, & 7. capitibus. quam sententiam confirmat D. Arcopagita Dionysius, qui ad Caium Demophilumque Therapeutas scripsit, eos proprii admonens instituti. Sed & Georgius Pachymeres ipsum Philonem ita loquentem introducit, In plerisque orbis regionibus hoc genus monachorum repire est. Oportebat sane boni istius sic perfecti fieri participem non Græciæ solum, sed & reliquam gentium barbariam. Eorum enim, qui à solitaria singularique mansionem cognomentumque sortiti sunt monachi in Aegypto, quorum numerus creberrimus est maxime circa Alexandriam. Ut enim ubiuis gentium quisque est optimus, in eam concurret demigrare colonia, p inde atque in patriam therapeutarum. Addit insuper Philo huiusmodi therapeutas lucem diurnam totam philosophiam impedere solitos, & corporis curam in breue noctis transferre momentum, asserens nonnullos in tertium diem, alios vero in sextum diem distulisse cibum. Hæc de tertio monastici instituti ætate dicta sunt. Superest alios percurrere monachorum ordines, ordinumque origines.

Ab hoc prisca monachatus ævo affulgere cœpit, & totis (quod dicitur) radiis orbem illustrare efficacissimum vitæ monasticæ institutum, utpote sanctis legibus regulisque ita circumseptum, ut limites designatos neque ad latum quidem vnguam transilire liceret. Viguit hæc formula in Anachoretis, quos ab eremi cultura Eremitas vocamus. Qui si quando gregatim agerent, monachi cœnobitarum: si vero selectim ac priuatim, Anachoretarum dicebantur. Hoc genus therapeutarum sub Constantino Impatore floruit, ducibus & antesignanis Paulo eremita non primo, ut quidam volunt; eum enim Ioan-

nes Baptista lōgo pr̄uenit intervallo, Antōnio, Hilario, ac ceteros authoribus. Incidit gloriosum illud Anachoretarum (yt sic dicam) apicium in annum à Christiano ortu trecentessimum, Siluestro Papa, & Constantino imperatore. Erant enim tum temporis in vasta eremo sub Pacomio Patre innumerabiles monachi, sub Amos abbate ad numerum fermè quatuor milium chiliadum, præter aia cœnobibia monachorumque conuentus, qui nullo comprehendi poterant numero. Hic interim nobis dicetur ordo Anachoretarum, qui in eo viuendi instituto penè perdurarunt usque ad tempora diuorū Basilii, Chrysofomi, Hieronymi. Fuisse his temporibus ex voti professione virgines Theodoritus author est libro 3. cap. 6. A scalone, inquit, & Gazze mulierum perpetuam virginitatem professarum alios dissecuere, & ordeo compleuere, ac porcis escam obiecere h̄c 19. eiusdem, Publia nobilissima sc̄mina. Hæc habebat sc̄cū virginum castitatem vitæ professarum: hæc omnia erant tempore Iuliani Apostatæ, & qui eum præcesserat Constantij Imperatoris anno 340.

Ordo Basilianorum, qui certis legibus, viuendiq; formulis à diuo Basilio editis viuere cœperunt, cœpit illucessere orbi sub magno Pontifice Damaso, Imperatore Iuliano, Basilio Magno, Gregorio Nazianzeno, Hilario Pictauiensi, Ioanne Damasceno, diuo Hieronymo, Martino Taronensi, ac reliquis insignioris notæ pontificibus, qui sub id tempus mirum suę sanctitatis, atque eruditionis inextimabilis odorem sparserunt. Extat huius ordinis regula diuo Basilio auctore. De hac re Theodoritus in catalogo. Huius scilicet Basilij sunt psalmorum matutini cantus, & cœtus virorū ac mulierū virtutem & continentiam exercētū *ἀσκήσις* Græci dixerunt.

Ordo Augustinianus à diuo Augustino regula ac legibus descriptus, florere cœpit circiter annū domini quadringentesimum trigessimū, summis ecclesiæ pontificibus Siricio & Innocentio, imperantibus Theodosio, ac deinde Arcadio, Hieronymo, Ambrosio, Chrysofomo, diuo Martino, Gregorio Nazanzeno sui claritate nominis orbem illustrantibus. Hunc ordinem non tam à se institutum quam ab Apostolis deriuatum idem Augustinus censeret voluit.

Plura ea de re & fusius ex Volaterrano libro Commentariorum vigesimoprimum haurire poteris. Hic ordo quum multis annis a sua sinceritate defecisset, primum restitutus est suae integritati a diuo Norberto Praemonstratensis familiae institutore: deinde sub annum Domini millesimum quadringentesimum per Frigionariam congregationem, alias appellatam Lateranensem, in Italia in legitimum ordinem redactus. nouissime vero in Gallia a congregatione, quam appellant Castrinantonis (vulgo Chasteaulandon) suae puritati restitutus circiter annum millesimum quingentesimum. Qui viri in hoc ordine floruerunt, ex Raphaelo Volaterrano discere poteris. Diffusa est in multa hominum milia haec Augustiniana familia. Aiunt enim coenobia olim in Europa ad quatuor milia sexcentaquinque inuenta fuisse, habu- itque sui instituti pontifices maximos, Gelasium primum, Leonem octauum, Alexandrum Paschalem, Luciumque se- cundos. Itemque Alexandrum, Innocentium, Honorium, suae nomenclaturae tertios. Cardinales amplius trecentos, denique viros sanctitatis opinione praestantes & celebratos plus minus septies mille quingentos.

Ordo Benedictinus initium sumpsit in monte Cassino circiter annum Domini quingentesimum trigesimum sub id tempus quo Gregorius Magnus, Mauricio imperante, ecclesiae praesulatum tenebat: quo tempore floruit, vigu- itque vitae regularis ac continentiae virginis diuae Brigidae sacrum tyrocinium. Ex hoc vno augustissimo sancte, ac defaetissimo viuendi instituto, veluti equo Troiano, in- numeri monastice integritatis praerogae perierunt: quandoqui- de emisit huius foetura ordinis Romanos pontifices qua- tuor & viginti, Cardinales praeter centuriam octogintatres, Abbates insignes supra chiliadem quingentos septuaginta. Lapsa demum in quibusdam locis sincerioris vitae tenore, repullulauit ordo Celestinatorum, de quo mox plura dicturus sum: tandemque sub Eugenio quarto surculus emer- sit congregationis sanctae Iustinae, quae transuersos a linea, deuiosque tyrones regulari exemplo ad viam reduxit. Senserunt eiusmodi purioris regulae nitorem in Gallia conuetus Casal- lis Benedicti, diui Sulpitij coenobium apud Bituricas; Geme- ticense item claustrum in agro Caletensi, diui Vincentii te

plum apud Cœnomanos, demum apud Lutetiam Parisiorū diui Germani Pratenſis eſdes. Hi omnes cultioris ac ſyncerioris vitæ exemplar, ab vnius congregationis fonte, diuæ ſcilicet Iuſtinæ pie ac religioſe receperunt.

† Ordo Cluniacenſis emerſit anno Domini nongentiſimo duodecimo. Præerat tum ſedi apoſtolicę Anaſtaſius ſecundus, imperio vero Conradus primus, authore Bernone ſuccedētibus illi Abbatibus Odone, Adamaro, Maiolo prius Maticenſi archidiacono, Odibone, qui deſunctorū memoriam orbi inuexit, celebremq̃ reddidit, annuo ritu obſeruandam, Hugone, viris opinione ſanctitatis clariffimis.

ſ Ordo Vallis vmbroſæ illuxit orbi Chriſtiano anno domini milleſimo octauo. Alij vero referunt huius originem in annum milleſimum ſeptuageſimum ſeptimum ſub Gregorio ſeptimo; authore Ioanne Galberto Florentino, ſimoniacæ labis vehementiſſimo inſectatore.

ſ Ordo Humiliatorum prodiit in lucem anno Domini milleſimo decimoſeptimo. Hi primū exilio mulctati ab Henrico Imperatore tertio, vnā cum vxoribus diuinis laudibus, abſtinentię ac lanificio egregiam nauarunt operam. demum ſibi redditi, priorem vitæ formulam aut tenuerūt, aut certē auxerunt, vt ſemimonachi cenſeantur. Probator ordinis Innocentius tertius.

7 Ordo Camaldulenſium primordia ſumpſit anno Domini milleſimo trigefimo tertio, diuo Romualdo authore, Benedicte nono Pontifice: i n hocq; emerſiſſe videtur, vt Benedicte ordinem lapſum ſuo reformaret exemplo.

ſ Grandimontenſis ordo pullulauit anno milleſimo ſeptuageſimo ſexto. Caput ordinis Stephanus Stephani nobilis Aruernus. Prima ſedes ſita fuit ad montem Muretum. Loricam nudo corpore geſtabat, vixit nihilominus annis octoginta.

ſ Cartuſianus ordo, de quo ſuprà dictum eſt, viguit ſemper & floruit, hucusque illibatus permanens, ſui ſemper ſimilis, nulla ex parte vacillans, ab anno Domini milleſimo octogefimo ſexto. In ſuo ſemper inſtituto perſeuerat, authore primario Brunone Canonico Carnotenſi, patria Colonienſi, ſcholæ Pariſienſi rectore ſua etate clariffimo, primo ordinis abbate Hugone Gratianopolitano præſule.

10 Ordo Siftertiensium sub diuo Roberto Molismensi, de quo supra plurima tradidit Robertus, originē habuit anno domini millesimo nonagesimoquarto. Cui ordini proximē successit, tanquā ramus ex radice, flore fructuque sua uissimus Clareuallensis ordo, diuo Bernardo authore primario: idque sub anno Domini millesimo centesimo trigesimoquarto sub Stephano abbate Siftertiensi.

11 Ordo Celestinorū ortū habuit anno dñi millesimo nonagesimo sexto à Petro de Murrone, eremita primū, deinde in summum pontificem electo, qui Celestinus quintus dicebatur: tandemque pontificatum abdicauit. Verum egregiam sanè post se familiam relinquens, Celestinorum clarissimè suæ sanctitatis, celeberrimique exempli commendationem posteritati reliquit. Hi enim sunt Celestini, qui Carthusianis moribus quadantenus similes, constantissimè hucusque in sua integritate perdurarunt. nec à primæua institutione vel ad transuersum quidem unguem recessisse deprehenduntur. Istos, ut Carthusianos in officio semper continuit solitudo, uisitatio & silentium. Nam caput exēptile facit, ut omnes regulæ sint subditi. Hinc ortum adagium, plus prudentiæ continens, quàm uerborum elegantiæ. Per so, si, vi, tenetur Carthusia in vi. So. i. solitudinē. Si. i. silentiū. Vi. i. uisitacionē. Nā uisitatio & caput exēptile faciūt, ut leges præ sint regibus potius, quàm reges legibus.

12 Ordo Templariorum institutus est anno Domini Millesimo centesimo uigesimo. Hi scilicet Templarii præter militiam professam, religionis ergò orationem dominicam certo numero repetitam pro canonicis horis pronuntiabant, albo amictu uestiti.

13 Ordo Præmōstratenſis à loco præmonstrato sic dictus, ut quē diuo Nortberto, natione Lotharingo, angelus præmōstrat in star mōtis Moria: qui appellatus est mons, quē Dominus uiderat. Hic, inquā, locus Præmōstratus, nō de ppe mōstratus, ut aliqui uolūt, hodie quoque manet totius sedes ordinis in medio situs nemore in diocesi Laudunensi. Est autem Laudunum, quasi mons popularis. Erii cœpit sub Calixto secundo, anno domini millesimo centesimo uigesimo secundo plus minus: in hoc institutus, ut lapsus ordo canonicus Augustini suas detergeret sordes, & huius Nortberti

suorumq; affectarum exemplo meliorem formam induerunt.
 14 Ordo Guelmularum autore Guelmo olim duce Aquitaniam, initium habuit anno Domini millesimo centesimo, quinquagesimo octavo plus minus. Huius familiae aliam etiamnum Albi Mantelli dicuntur, quo velamine quondam tegebantur, nunc vero cuculla induri incedunt. Guelmularum autem qui huic instituto dedit originem, dux Picardie fuerat, fautor schismatis, stans a parte Petri Perleonis antipope aduersus Innocentium secundum: qui diu Bernardi zelo commotus, omnem ferociam exuens, anachoresin seuerissime exercuit, ferrea ad nudam cutem cathena alligata, penitentiae posteris reliquit exemplum. Hac est imitatio dexterę excelsi, qui tangit montes, & fumigant: qui que ferocem leonem in mitissimum agnum conuertit.

15 Ordo semperac superbeatae & benedictae Trinitatis, de redemptione captiuorum in agro Meldensi, loco frigidissimi cerui appellato, Gallicę Cherfroit, in dicio semper adorandae crucis caelitus effulsit: idque anno Domini millesimo centesimo nonagesimo septimo, Ioanne Mata & Felice anachoreta authoribus: quibus apparuit e caelo crux rubri caeruleique coloris. Qui ordo in hoc ab Innocentio tertio approbatus est, ut huius professores redimendis e facibus infidelium captiuis assiduam darent operam.

16 Anno domini millesimo ducentesimo suo fulgore orbem illustrauit ordo Dominicanus fratrum predicatorum sub Dominico Calaguritano: simulque ordo Minorum sub diuo Francisco, flagrantissimo pietatis cultore, prebente huiusmodi ordines Honorio tertio pontifice: quorum propagines vni mendicitati innixi, totum orbem impleuerunt.
 17. Moxque anno Domini millesimo ducentesimo decimo optimo accessit ad numerum ordo sanctae Clarae: anno sequenti de vigesimo ordo beatae Mariae de monte Carmeli confirmatur. Moxque subsequitur confirmatio ordinis Eremitarum beati Augustini anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo. Quos ordines Honorius tertius sua auctoritate interueniente firmavit.

18. 19. 20 Ordo seruorum beatae Mariae semper virginis et ordines habuit anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto, tempore Martini quarti, huius familiae capite Placido.

lippo Tudertino. Comprobat^o ordo est sub diui Augusti-
ni regula à Benedicto vndecimo, & Urbano sexto.

1. Templariorum ordine exautorato, profususq; deleto,
continuo succedit ordo militum sancti Ioannis, anno Do-
mini millesimo trecentesimo decimo sub Clemente quin-
to: successeruntq; Ioannitæ milites magna ex parte Tépla-
riorū reliquijs. Cui ordini accessit ordo militaris Teutho-
nicorū sanctæ Mariæ. Horū insigne est candid^o amictus cū
nigra cruce. Ex instituto barbam nutriunt, neminem nisi
ex suo genere admittunt. Ex Hierosolymis pulsi Pruteni-
am, pulsus infidelibus, receperunt.

2. Ordo sanctæ Brigidæ anno Domini millesimo trecen-
tesimo quinquagesimo nono primū exoritur sub Urbano
quinto, viris & mulieribus sub eodem tecto habitantibus
institut^o: ita tamen, vt superiora tabulata mulieres, inferio-
ra vero viri colerent. Templum erat vtrisque commune,
ita vt omnibus abbatissa præfesset. Huius formula regimi-
nis toto fontis Ebraldi ordine obseruatur. Sic enim religi-
osus abbatissæ subest, vt olim virgini matri Ioannes Euan-
gelista fuerat commendatus his verbis, Mulier, ecce filius
tuus. quæ verba huic instituto occasionem dederunt.

3. Ordo Iesuatorum primū apparere cœpit anno do-
mini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto in vrbe Se-
nensi, sub Urbano quinto. Priuatas domos incolunt, certis
tamen legibus in uicem astricti, & simili ainctu à cæteris
discrepantes, auctore primario Ioanne Columbino.

4. Ordo Montoliuetensium anno Domini millesimo
quadringentesimo inualescere cœpit, primario auctore Ber-
nardo è Ptolomæorum familia in colle Senensi. Probator
ordinis Gregorius decimus tertius. Hoc fermè tempore e-
mergere cœpit ordo eremitarū Hieronymi, sub ritu tamē
diui Augustini: qui initium apud Phesulas, progressum ve-
ro in Hispania elegantissimum habet.

5. Ordo Pœnitētium fœminarum anno Domini mille-
simo quadringentesimo nonagesimo exoritur, auctore fra-
tre Ioāne Textore (Gallicè tisserrant) minorita: primum-
que huius ordinis cœnobium erigitur apud Lutetiam Pari-
siorum. Pridem hoc institutum etate beati Ludouici sedem
tenuit in cœnobio diui Antonij Campensis prope muros

Parisienses. Verùm labentibus annis illis successit conuentus virginum, qui hodie extat sub Siffertiensium regula degentium.

Ordo Minimorũ auctore diuo Francisco de Paula, natione Siculo, ad muros Turonica ciuitatis initium habet, anno Domini millesimo quadringentesimo plus minus octuagesimo.

Plura de his quicunque scire desyderat, legat Raphaelem Volaterranum lib. 21. & Polydorum de inuentoribus rerum lib. 7. qui cum cætera eleganter, & magna fide descripserit, hoc vnum ex eo fidem minimè meretur, quòd dicat temporibus diuorum Antonii, Baslij, Hieronymi, totoq; retroacto æuo monasticum viuendi genus simplex fuisse semper ac liberũ, nullisque votorum repagulis obseratum. Id quò longè absit à vero, non difficile fuerit ostendere ex his quæ ex historia Theodoriti in Iuliano Apostata declarauimus. Credibile tamen est ansam accepisse nonnullos aut detruncandi, aut certe arrodendi status monastici: qui tamen ex suis fructibus omnibus affatim sese commendabilem præbet. Quòd si quosdam reperias ob id contemptos & despectos, quòd palàm ab orbita semel inchoata recedant: tantũ abest, vt hoc nomine inculpandus sit monachus, vt maxime etiam probandus veniat. Ea enim lex magna commendatione digna censenda est, cuius obseruatores deo hominibusq; probatur: contra vero ludibrio habentur desertores. Hæc enim arbor non nisi bonos suæ nature solet producere fructus: improbi autem sunt & caduci, qui ab huius arboris succo degenerant. Minimè igitur vituperari debet, verum commendari potius ordo iste, quem non omnes pro sui excellentia aut arduitate attingere possunt. Quem qui deserunt, prorsus delirant: qui vero inchoatum prosequuntur, egregiam sane laudem, & præmia ampla reportant.

Sunt tamen nonnulli, quos malè habet monachismus: vel hoc vno nomine, quòd monachorum claustra scholæ potius, quàm monasteria dicenda veniant. Verum quid, ad me quo nomine vocentur, modo in eis mores, pudicitia, continentia, purissimæ seruentur? Id quòd sine arctissime obseruatione disciplinæ nullatenus præstari potest. Quæ rei

adegit claustraphylaces, vt qui vellent huiusmodi institutum amplecti, perpetuæ disciplinæ scirēt se esse obnoxios.

Ad hunc certe lapidem mihi offendisse videtur in sua Cappadocia Vadianus, quod pugnancia secum exigit ab hac cœnobitica viuendi formula, nempe morum puritatē perpetuam, & vinculi temporaneum nexum. Quandoquidem vbi libera, dum quis volet nec eo amplius, erit monachismi observatio, quis in officio contineri poterit? Quid aliud in claustris videri poterit, quàm fornicaria quædam, in qua modò abeuntes, aliàs vero reuertentes formicas inspicias? Nihil vbiq; stabile, nihil constans, nihil firmū illic esse poterit. Hoc verum esse sciret author ille, si modo perlegisset beati Benedicti formulam de instituto monastico, apud quem gyrouagi pessimè audiunt. Legisse item debuerat Augustinum de opere monachorum. A quibus tanquàm expertis consilium potius haurire debuerat, quàm in re incognita leuem tulisse sententiam. Nam quod humana coniectura nonnunquam vtile credit, sequens experientia noxiū esse demonstrat. Vt enim vna hirundo non facit ver, nec obscura dies vna hyemem, nec serena altera æstatem: ita nemo appellauerit mēsurnum annuūmue monachum, nisi perpetuo in suo instituto perseueret, sic scilicet vltima semper expectanda dies homini. Quod autem ad eruditionis rationem attinet, malim piū ac modestū quàm elatum multa eruditione monachum. Nec prorsus improbo magna ex parte doctrinarum expertem, modo hoc vnum curet, nempe domino reddat vota sua, quæ distinxerunt labia sua. Illudq; habeat si xū in pectore à deo perpetuò requirendū. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam tuā doce me: vt prius habeat moribus & discipline insudare, quàm literariæ eruditioni. Vtrunq; si adsit, non damno: verum prius posteriori ita præfero, vt si alterutro carendū sit, bonitas sit scientiæ anteferēda: non vt præstans modo, imò vt necessaria. Quis enim tam alphabetus, vt nesciat viros monasticę professionis illustrissimos, tamen si literarum expertes, totum orbem & vita & miraculis illustrasse? An ignoramus verè dictum à Paulo: Scientia inflat: charitas vero ædificat? Quid autem de temporaneo monachatu cœsuerit Augustinus, paucis intelliget, qui modò ad eius di-

Et animam aduerterit. Sic enim ait de opere monachorū, cap. 28. Diabolus tam multos hypocritas sub habitu monachorū vsquequaq; disperfit. circueuntes puincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusq; stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum vendicant, alij simbras & phylacteria sua magnificant, alij parētes, vel cōsanguineos suos in illa vel in illa regiōe se audisse viuere, & ad eos pergere mentiuntur, & omnes petunt, & omnes erigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ precium sanctitatis: cum interea vbicumque in factis suis malis deprehensi fuerint, vel quoquomodo innotuerint, sub generali nomine monachorum, vestrum propositū blasphematur. Hæc ille. Hinc discant omnes non annum, sed continuū esse debere monachum: non varium, sed constantē: non temporaneum, sed perpetuum: atque ita pudore suffusa cessabunt perpetuum arroderē monachatum, quasi verò ab huiusmodi technis ac nugis reipublicæ Christianæ molles pendeat.

Huc etiā spectat ea, quæ de perpetuo cōtinētis voto pultim^o. Ex quibus quisquis defæcatā habet mētis acie, perspicue intelliget, quod quemadmodum sinus Perficus, Indicus, Gangeticusve ex intima ratione pertinent ad mare Oceanum, ea videlicet habitudine qua riuus pertinet ad fontem ita & paupertas, castitas, atq; obedientia iuri diuino euangelico fœdere perpetuo iunguntur, ab ipso scilicet certissima origine deducta. Quid enim aliud designat lex illa paupertatis euangelica: Vnde quæ habes, & da pauperibus, Mathei decimonono. Vfus item apostolicus, quo omnia discipulis erant communia, Actuum secundo.

Præterea quis riuus à fonte intimius deduci potest, quam cœlibatus ab eo quod scriptum est, Sunt qui se castrauerunt propter regnum dei. qui potest capere, capiat, Mathei 19. Quæ verba hortantis esse ac vehementer allicientis, non autem absterrentis, vna est sanctorū patrū sententia cōcoris quasi ita dicat, Beatus qui poterit capere, quando scilicet non expedit nubere. quale & illud est, Beati pauperes spiritu, &c. Cui adhortationi multis rationibus succinit Paulus, priore ad Corinthios 7. Qui, inquiens, matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui nō iungit, melius fa-

cit. Idēq; arbitratur bonū esse hominē mulierē non tangere: quin potius optat omnes esse sicut seipsum, utpote cœlibes & innuptos, atque adeo virgines. Iam vnde obedientiæ promptitudo deriuari queat aptius, & hauriri commodius, quàm ex eo quod apud Lucam nono scriptum est: Qui vult venire post me, abneget semetipsum? Hinc vastissimum pelagus prodijt apud Cassianum de institutis renūciantium. Hinc est illud Augustini oraculum, Tolle voluntatem, infernus nō erit. Hinc & illud abbatis Ioseph oraculum decimasexta collatione, quo legali quadam sanctione apud viros spirituales perscriptum esse asserit, quod nemo plus iudicio suo quàm fratris credere debeat, si nunquā velit diaboli calliditate deludi. Hinc & illud Sapientis oraculum, Ne innitaris prudentiæ tuæ. Sic enim fiet, ut nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate alter se submittat alteri, suadente Paulo, Honore inuicem præuenientes. Qua in re audiendus est abbas Ioseph capitibus vndecimo & duodecimo. Scriptū enim est, Vir spiritualis omnia diiudicat, etiam secreta dei. Carnaliū vero ridicula capita potius subsannanda veniunt, quàm curanda. Non enim accipit stultus verba prudentiæ, nisi dixeris quæ versantur in corde ipsius. His tribus euangelicæ doctrinæ fluentis absorbeat ac suffocatur Cerberus ille triceps, qui suo ore trifauci orbē vniuersū deuorare cōtendit: quem graphice depinxit diuus Ioannes in sua Canonica, ita dicens: Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, quæ castitas suffocat: aut superbia oculorū, quæ spontanea paupertas extinguit: aut superbia vitæ, quam suffodiens mansuetissima obœdientia radicitus euertit. Iam igitur aptissimè succedit de obedientiæ vi, energia, venerandōque instituto priuatim ac speciatim differendi locus.

Voti obœdientiæ antiquissimum institutum liquidò demonstrare.

f iij

Nec vlla re minus aut vetus aut priscum fuisse obedi-
 etiæ institutū existimabit, q̄squis præfecturę in cę-
 nobiis rationē vel ipsi^o p̄fecti nomine cōsiderauerit.
 Nam abba quid aliud quā patrem significat, teste Paulo,
 qui ait: In quo clamamus abba pater, sumptum nomen à ve-
 tustissima lingua Hebraica: cum episcopus nomen sit recen-
 tius, vtpote ex Græco desumptum? Vt autem ex nomini
 vetustate rei etiam deprehendatur antiquitas, constat fili-
 os prophetarum olim appellatos, in quos ipsi propheta ius
 paternum exercerent, eos & eruditione instituendo & mo-
 ribus. Erat ergo pater spiritualis is, quem hodie abbatem
 vocamus: sicque ab eo tempore in hanc vsque ætatem deduc-
 ta est spiritualium filiorum selecta, ac verē monastica ob-
 cediencia. Cui præstandę obnoxij erant ij, qui filij diceban-
 tur prophetarum. Non enim alia ratione filij aut diceban-
 tur, aut erant, quā aut morum disciplina, aut sapiētia eru-
 ditione. Hi nimirum erant, quorum vetustatem recenset in
 Hebræis diuus Paulus, dum ait: Circumierunt in molotjs,
 in pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti, quibus
 dignus non erat mundus. Tales, inquam, erant hi, qui-
 bus Helisæus tuguriola extruenda curauit: & quos alioqui
 fame perituros aluit. 4. Regum 4. & 6. Hos sola obediencia
 filios faciebat, & morum disciplina. Non est ergo recē-
 inuentum obcēdientiæ monasticæ aut res, aut nomen.
 Nam de ea speciatim loquimur.

De Essæorum obcēdientiā quid attinet dicere, quorum
 disciplina viuendique formula, ac parendi necessitas, a Io-
 sepho pariter ac Philone multis nominibus commenda-
 tur. A verbis eorum recensendis abstinemus. Alio enim
 loco enarrata sunt.

Iam quam obcēdientiā in propriæ voluntatis abdi-
 catione consistat, Christus Dominus nihil aliud, quā
 obcēdientiā statuit, quum ait: Si quis vult venire post
 me, abneget semetipsum: tollat crucem suam, & sequa-
 tur me. Abnegat autem se, cui nihil iam restat agen-
 dum ex propriæ mentis arbitrio, sed alienæ subiecit o-
 mnia voluntati. HVC Etiam & illud spectat,
 quod Dominus ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiami-
 ni sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Atqui paruulus non proprio, sed alieno, & eo quidē pater
no, regitur arbitrio. Qua de re præclarè diuus Hierony-
mus ad Rusticum monachum ait, Præpositum monasterii
timeas, vt dominum: diligas, vt patrem: credas esse salutare
quicquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices,
cuius officii est obcedere, & implere quæ iussa sunt, dicente
Moysē Audi Israel, & tace. Chrysostomus aduersus vitupe-
ratores vitæ monasticæ huiusmodi obcedentiam ita com-
mendat, vt in ea vitæ monasticæ proram puppimque consti-
tuat. Obcedentię vim sanctę atque energiam eleganter il-
lustrat Casianus in collatione abbatis Piamonis: qua per-
lecta, nemo nisi cum summa impietate obcedentię voto de-
trahere potest. Quæ quidem apud dominum tatum valuit,
vt suis cultoribus spiritū prophetiæ impetrarit. Author hu-
ius rei idem ipse Casianus de institutis renunciatum lib.
quarto, vbi de abbate Ioanne cap. xxiii. sic ait, Ponimus pri-
mum abbatem Ioannem, qui commoratus est iuxta Lico,
quod est oppidum Thebaidis: quiq; propter obediētia vir-
tutem vsque ad prophetiæ gratiam sublimatus, sic vniuer-
so claruit orbi, vt etiā regibus mundi huius merito suo red-
deretur illustris. Nam cū in extremis, vt dixim⁹, Thebaide
partibus commaneret, nō ante præsumebat Theodosius im-
perator ad præpotentiū bella tyrānorum procedere, quā
oraculis illius animaretur atque respōsis. Quibus confidēs
velut cœlitus sibi delatis, trophea de bellis desperatis atque
hostibus reportabat. Hæc ille. Iam quis tam impius, vt dā-
nare audeat pium obediētia institutum, cum videat illud
domino probari signis atque miraculis? Deus est qui iusti-
ficat, quis est qui condemnet?

Totus Casiani liber de institutis renunciatum refertus
est huius obediētia spiritualibus emolumentis, ex quo cō-
pertum cuius esse poterit nō sine numinis afflatu mētibus
hominum immissam fuisse hęc obediendi legem: cū idem
in proœmio ita dicat: In Thebaide cœnobii est quanto nu-
mero populosius cūctis, tanto conuersationis rigore distri-
ctius. Siquidem in eo plusquā quinque milia fratrum sub
vno abbate reguntur, tantaque fit obediētia hic tam pro-
lixus monachorum numerus omni æuo seniori suo subdi-
tus, quanta non potest apud nos vnus vni vel obedire per-

modico tempore, vel præesse. Quorum tam longa perseverantia, humilitas atque subiectio, que admodum tam diuturna perduret, quæve institutione formetur, per quam usque ad incuruam senectam in cœnobio perseveret, opinor nos debere perstringere. Hætenus ille. Vides renunciatio nem hoc loco designari non annuam, sed perennem: non rariam, sed perseverantem, non momentaneam, sed perpetuam. Quod & apertissimè cap. xxxiii. ostendit, dicens melius esse non vouere, quàm post votum promissa, non reddere: sed que non temere recipiendos eos, qui renunciaturi accedunt, ne rei grauioris supplicii efficiantur. Quin & totum cap. xxxvi. meminit huius perseverantiæ usque ad mortem duratura. Memineris, inquit, quod si quæ destruxisti, iterum reedifices, præuaricatorem te constituas: sed potius in hac nuditate, quam coram deo & angelis eius professus es, ad finem usque perdures. Non enim qui cœperit, sed perseverauerit in his usque in finem, hic saluus erit. Hæc ille. Nulla in his verbis reliqua esse potest temporanei monachatus cõstitutura: quam disciplinæ ecclesiasticæ ofores suo Marte exco gitarunt, huc respicietes, ut dum de perpetuo temporaneum, deque necessario arbitrarium monachatum constituere molitur, huiusmodi professionem monasticam breui, si queat, momento annihilent ac perdant. Verum ut nunquam liuori deesse poterit quod arrodat, deerit tamen quod deoret, cõsumat, aut perdat. Est enim omni adamante solidior, omni candidior ebore, omni denique gemma venustior vitæ monachalis honesta disciplina: quæ nec dissoluere possunt aut machinæ, aut rauco fulgura missa sono. Et ut cætera o mittam, firmum sane ac perseverans vitæ monachalis institutum florentissima diui Augustini ætate viguisse perspicuum adeo est, ut in ea re si quis hæsitet, nihil aliud quàm inscitiam suam prodat, idque magno suo nominis incõmodo. Quid enim stupidius est, quàm de mente Augustini dubitare, que nullo non loco se præstet obuiam eius scripta vel ab ipso libere salutati? Libet igitur pauca ex plurimis delibare. primum occurrit illud, sermone de obediencia: Placuit vobis omnibus vnum in deo sentire, & omnia cõmuniter possidere. Hæc autem facere voluistis non coactè, sed sponte: & usque ad mortem viuere sine proprio profiteri voluistis. O presby-

ter attende, & vigilanter attende, q̄ promittere tuum fuit, sed dimittere nō est tuum. Alligatus es vxori, noli iam quere solutionem. Absolutus es ab vxore, noli iam quere vxorem: quia tecum habes causam. Ligasti te mihi, nunquid te compuli? Nunquid te rogavi, vt venires? Nunquid applausi promittens hæc & illa? Absit omnino. Igitur esto fidelis, & dabo tibi coronam vitæ. Noli mihi resistere, sed esto vsq; ad mortem obædiens. Noli mihi resistere, quia omnis potestas à deo est: & qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Non tamen veni, vt super vos potestatem haberem: sed tantum, vt cū fratribus meis viuerem in solitudine. Et ecce nunc episcopus sum, & pauperem me esse non erubescō. Quare? Quia pauper paupertatem seruare promisi. Cauete igitur, ne me pauperem relinquatis. Pauperes tecum esse voluistis, cauetē ne diuitiis capiamini. Illud quoque ad obædiētæ vinculum pertinet, quod subiungitur. Cauete ergo sacerdotes, ne aliquis vestrum audeat insurgere contra prepositum vel presbyterum, qui omnium vestrum curam gerit. Ipsi enim positi sunt in ecclesia ad nostram utilitatem, vt prouideant quid agere debeamus, vt etiam pro nobis rationē deo reddat, & vnitatem ecclesiæ custodiant: de qua dominus nos voluit esse sollicitos, ne tanquam oues nō habentes pastorem per diuersos errores ab vnitatem fidei diuisi essemus. Sicut enim vnus est dominus, & vnus pastor: sic & vnū ouile esse voluit. Propterea noluit dominus scindi tunicam incōsutilem, quæ integra erat, quia non patitur ecclesiæ violari vnitatem. Ideo Paulus ait, Obsecro fratres per nomē domini Iesu Christi, vt nō sint in vobis schismata, sed seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Nam sicut multi radii procedunt ab vno sole, & tamen vnum lumen est: ita & nos multi ab vno capite procedentes, omnia pacificè & communiter possidere debemus. Ex hoc certe diui Augustini loco oculatus quisq; facillè deprehendet sanctæ obediētæ originem ex scripturæ sacræ fontibus deriuari. Nam si, auctore Paulo, obediendū est principibus ac ducibus, quos tāquam legem viuam præesse politię necesse est, hinc planum esse omni regendæ & instituendæ cōgregationi opus esse non mutis tantum legibus, verū & viuā lege vt sunt in politia principes, in familia parentes, & in eccle-

sacro cōiūto pastores, quos meritò quis vocet nomophylaces. Et hi quidem frustra instituuntur, nisi subsint iusta parendi necessitate obligati. Si igitur necessaria est obedientia pro tuenda ciuili tranquillitate & concordia, quanto magis vbi de salute animæ, conuersione morum, & rerum diuinarum contemplatione alenda fouendâque agitur? Quæ omnia tractantur, in cœnobiis ad disciplinæ regulam ritè comparatis. Quàm enim vtilis sunt huiusmodi cœtus, & sacra comitia, tam necessaria sunt leges, & qui legibus conseruandis præsumt nomophylaces. Quæ omnia vana forèt, nisi accesserit obedientiæ vinculum, parendique necessitas. Ideoque meritò hoc loco diuus Augustinus exigit à sibi credito monachorum grege, iure, & eo quidem iustissimo, debitam obedientiam: cuius necessitatem ex sacre scripturæ fontibus haurit, seruandamque omnibus proponit. Idem quoque in sermone de communi vita clericorum ad fratres eremitas sic inquit, Ecce ego dico audite. Qui societatem communis vitæ iam susceptam deserit, à voto suo cadit, à professione sancta cadit. Obseruet iudicet scilicet deum, non me. Et paucis interiectis sequitur, Ego scio quantum mali sit profiteri sanctum aliquid nec implere. Vouete, inquit, & reddite domino deo vestro. & Melius est non vouere, quàm vouere & non reddere. Virgo si nõquam fuit in monasterio, & sacrata est, illi nubere nõ licet: si autem cœpit esse in monasterio & deserit, virgo est, sed dimidia ruit. Clericus si à proposito cecidit, quo professus est communiter viuendi societatem, dimidius & ipse cecidit. Hæc ille. Nemo certe inficiari potest ex Augustini officina prodisse locos, quos nuper citauimus: cum apertissimè declarat suum de vita monachali institutũ, eiusque ingressum ac progressum. Quorum nemo conscius esse poterat, nisi vnus Augustinus: præsertim cum nominatum ceteri sui sanctissimi instituti indiuiduos comites, auctoresq; & fautores. Quæ omnia non nisi ab Augustino dici poterunt, sed ne cogitari quidem.

Rideat ordinem monasticum quantum velit scurriliter Erasmus, nihil profus inde referet à viris cordatis, nisi sinistram aut emulatores aut signorum suorum delictoris opinionem. Dum enim aliis inurere notam existit

mat, grauiorem sibi proprii nominis iacturam parat: ac veluti in puluerem sufflans, oculorum sibi aciem lucemque adimit. Deniq; malum ad se attrahit, vt Cæcias nubes. **Qui** dum Paulini paraphrastæ personam sustinet, sibi temperare non potuit, quin scurræ ageret statum monasticum traducens, mutatis parumper elemētis. Carmelium, Augulium, Franquillium, Benoſium, portetosa nomina suo Marte cōficta vnus protulit, secundum credo non habiturus nec histrionem quidem, aut mimū imitatore. Non enim ita debuit diui Pauli autoritate abuti, vt his scōmatibus suo nomine cæteris illuderet, & quidem viris, quales eos magna ex parte existimo, non sine honoris præfatione nominādis, & eo quidem si nō doctioribus, certe (absit inuidia verbo) melioribus, magisq; probatis deo & hominibus. Idem quoque Erasmus in sua cōcionatoria sylua ægrè admodum ferre videtur, si quis monachum appellauerit Augustinum, quem tamen perpetuo & continentia & paupertatis voto fuisse adstrictum inficiari nemo poterit, qui in suorū lectione voluminum vel mediocriter versatus fuerit. Nam quid apertius his Augustini verbis: Episcopus sum, & pauperem me esse nō erubescō. Quare? quia pauper paupertatem seruare promisi. Atque vtinam sibi temperasset ab istis Erasmus, in quibus edendis nihil præter dedecoris aut ignominia notam sibi comparasse potuit, vt qui volens nolens Augustinianæ familiae legibus per sanctè iuratis fuerat adstrictus. Prosit quod hic dicimus posteritati, vt saltem pudor auocet reliquos ab huiusmodi impio & irreligioso liuoris ac detractiois exemplo. Est autem hæc sylua, vt de ea aliquid obiter dicam, noua quadam feritate insignis aduersus doctores sacros, vt illud dicere possumus, Egressus est aper de sylua, singularis ferus depastus est eam. Singularem ferum appello, qui omnes præ se aut contemnit, aut mordet, aut lacerat, aut arrodit. **Qui** dam ad declamationes agendas quinam imitandi sint proponit, primas, cæteris longo interuallo sepositis ac semotis, Demostheni ac Ciceroni tribuit. Hoc est verè syluam constituere, hoc est frondosam verborum lenocinio, & ad aures mulcendas magis quam ad excitandos affectus Christiano more fructuosam.

Qui scire debuerat loquendum esse ad cor Hierusalem, quodque in concionibus declamandis post fusam ad dei orationem prora & puppis in zelo consistit: nequando dicatur, Prophetæ tui prædicauerunt tibi falsa & vana, & noluerunt aperire iniquitatem tuam, vt te ad penitentiam prouocarent. Iam quis ignorat Paulum ex professo in concionibus tractandis: qui ad Corinthios priore cap. 2. ait, loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Sed rem totam acu tangit in eo quod mox sequitur, Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Deniq; in hoc totus versatur, vt doceat aut nihil conducere, aut parum habere momenti ad rem euangelicam humanæ sapientiæ lenocinia: quæ potius stupidum ac propria philautia ebrium reddunt concionatorem, quàm afficiant auditoré. Cuius hic vnus scopus esse debet, vt somnolentos excitet, gelu torpentes accendat, & de saxeis, quoad fieri poterit, cerea reddat pectora. Quod minime fieri poterit, dum aures tantum mulcentur, nisi cor ipsum penetraverit vis atque energia verbi.

Nec hoc cõtenta errore viri hui⁹ audacia, suæ insuper cësurre temeritatē adiungit. Dum enim ab eo recësentur orthodoxorum dotes, vix vnus euadit & alter sine nota & flagello. Origenes nihil attingit affectuū. Tertullianus apud hunc censorem nostrum durus & Afer, nec scurrilitatis suspicione carens. Hilarius parum habet gratiæ. Ambrosius nostræ ætati est incommodus, si creditur huic Rhadamantio, ac etiã subobscurus. Hieronymus, quod non nisi presbyter esset, parum in concionando exercitatus. Augustinus, si tamen hunc audimus, numeris similiter definentur plus satis gaudet. Gregorius eadem nota apud hunc innotetur: cum nesciat hic iudex temerarius, quantum possit docendi formula ad mouendos affectus, iuuandamque auditorum memoriam. & tamen hoc ineptum videtur, sed apud ineptos cæcosque & iniquos in hac re iudices. Bernardus arte caret, ad formandum mores non prorsus inutilis, sed monachorū. Gerson totus friget apud hunc: qui vix

nam simili calore aut arsisset, aut certe tepuisset. Thomas naturæ potius debet quàm arti, si quid habet aptitudinis. Reliqua concionatorum turba apud hunc agonothetam, sed in ea re vix elementarium, iam toto est explosa teatro. Sicque nemo morsus huius apri euadere potest, etiã si pulsatus roget, & pugnis bene cæsus adoret, vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti. Cùm autem vix vllus ex sacris doctoribus huius momi censuram morsumve effugiat, soli Demosthenes & Cicero ad astra feruntur: adeoque præferuntur cæteris, vt neminem habeant cui conferri possint: cùm tamen, quod ad concionandi negocium pertinet, & ad excitandos ad pœnitentiam animos nemo sit ex toto cœtu enumeratorum vel infimus quidem, qui non plus promoveat negocium Christianum, quàm omnes humanæ professores sapientiæ: cùm isti nihil habeant cum phrasi verbi diuini commune. Isti tantum mulcent prurientes aures: illi vero incendunt etiam penetralia cordis. Hoc agnouit qui dixit, nempe Paulus in Hebreis cap. 4. Viuus est sermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intètionum cordis. Sic hodie vltro se offerunt temerarij iudices rerum, quas non nouerunt, quas nec extremis quidem digitis vnquam attigerunt. Nam hic mihi dicat Erasmus, quoties ad populum concionem habuerit, quot hominum chiliades ad pœnitentiam adduxerit. Qui tamen editis à se opusculis monachorum centurias non paucas (quod vtinã negari posset) à propriæ professionis auocauit instituto: si non ex industria, certe magnã in hoc præbuit occasionem, dum illis arma parat tuendæ desertionis post desertum ac dissolutum suę professionis vinculum. Iam qui nihil est expertus (de vsu concionandi loquimur) quid scit? Scire autè debuerat, quòd vir simplex ac timens deum zelo dei armatus, etiam si modico humanæ sapientiæ fultus adminiculo plus adferet vna concione prouentus ad excitandos piorū animos, addo etiã & impiorū, q̄ quiuis tota eloquētię panoplia stipatus, aliàs euacuaretur crux Christi, vt Paulus indicat. & id quidem quotidiana docet experientia. Sed probatione quid opus est? Nonne hoc ipsum Lucas docet in

Actis apostolicis? Scriptum enim est, Videntes constanti Petri & Ioannis, comperto quod homines essent sine literis & idiotæ, quasi dicas nihil artis habentes, admirabantur, & nihil poterant contradicere. Curabit igitur concionator, qui modo rem vtiliter gerere volet, vt eos in se recipiat affectus, quos alii infundere cupit. Id quod orationis zelus præsidio assequi poterit. Plus enim profecisse in concionando experientia docuit viros zelo armatos, quam toto eloquentiæ satellitio stipatos. Sed quid opus est verbis, cum nihil aliud doceat Paulus, qui ad Ephesios scribens ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitie in cœlestibus: propterea accipite armaturã dei. Pergit autem describẽs huius armaturæ speciem. State, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia telonequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me: vt detur mihi sermo in aperture oris mei cum fiducia, notum facere mysterium euangelij, pro quo legatione fungor in catena. ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui. Hæ scilicet sunt artes, hæc sunt vera concionatoris arma, quibus instruendus est ac munendus Christianus concionator: nisi malit orator esse vaniloquus, carens fructu, solo frondium virore contentus. At huiusmodi oratorem non instruit Paulus: quem tamen, sed falso, ecclesiastem appellat Erasmus. Proinde caueat, ne huiusmodi cantibus indormiat, quisquis concionando salutem animarum inuigilat: ne multum laboris insumens, nihil inde referat prouentus, præter inanes apud quosdam aures popularis flatus: vt olim per figuram accidit sacratissimis Christi discipulis, qui tota nocte laborantes nihil prenderunt, vsque dum mittentes in dexteram nauigij rete, super piscaturæ vberes (& propria expectatione ac labore ampliores) fructus reportarunt. Quandoquidem euntes ibant & flebãt mittẽtes semina sua: veniẽtes aut venerunt portantes

manipulos suos. Et hoc quidē ipsum declarat germana vocabuli ratio. Siquidem coheleth, quem nos ecclesiasten dicimus seu concionatorem, Hebræis congregantem significat: eum nimirum designans, non qui spermologus tantum est aut seminiuerbius, nihil aliud quàm aures demulcens: sed qui viuę vocis ardore & actu auersos à lege dei, ac quodammodo Sirenum cantibus dementatos, ad pœnitentię lineam redire compellit. Vt est in fabulis de Orphæo, qui sua dictione & cantu ingentia ligni robora rupesque faxeas saltare cogebat. Quod nunquam efficiet dictio leniens tantum & mulcens, sed viua vox & zelo accensa: quę meritò dici possit, lucerna ardens & lucens.

Hic mihi forsan respòdebit Erasmus, Hos ego omnes Christianos authores laudibus non modicis ad sydera tuli, singulorum singulas dotes enumerans. Verum quid prodest laudasse, quem mox sis vituperaturus? An non magis conspicua est vnica in scripto litura, quàm tota etiã à tergo descripta pagina? Quid enim scripsisse iuuat, si mox obscuras quę scripseris, atra linea? Aut quid prodest pulveri infixisse vestigia, si statim cauda deleantur? Quis nescit laudandum quidem parçè, sed vituperandum parcius. Deniq; quisquis ea quę suis commendationibus ædificauit, vituperando destruit, quid aliud quàm præuaricatorem se constituit?

Atqui parum decorum quispiam existimabit defunctorum manes insectari, & certamen inire cum vmbri. Huic respondeo id, quod idem ipse Erasmus aduersus Albertum Pium ait, Quid si vmbre etiam ipsę post mortem sequunt, & post mortem duratura viris innoxiiis vulnera infigunt? Hoc igitur in se recipiat Erasmus, quod Pio Alberto obiecerat. Iustum quippe est, vt quam in alios legē tulerat, eandem patiatur & ipse. Alioqui ego silendum existimarem, si ipsa quoque maledicta aut improbe scripta silerent. Quòd si adhuc apud posteros viuunt, lacerant, mordent, obloquuntur: an mihi non licebit pridem etiam mortuos, & eos quidem illastres & innoxios ab iniuria vindicare: quam recēs defunctus intulit, spirante adhuc vulnere? quando & hoc ipsum passim legimus fecisse ecclesię proceres ad retundendam maledictorum aduersus pios memoriã, ne scilicet mor-

bus vt cancer serperet: & vt vulnus acceptum antidoti cuius cautione sanaretur. Licet igitur respondere mortuo adhuc litiganti, & quidem aduersus mortuos. Ignosce lector, quòd in vindicanda Patrũ iniuria fuerim fortasse plurimus: quando hoc ipsum, si non aliud forsã atrocius, tei postulabat indignitas. Ad filum iam redeat oratio.

Tertium iam superest conscendere gradum, quo citius operis fastidium attingamus: quo scilicet demonstrandum est ineluctabili autoritate stabilitas adserciones de coelibatu non posse vllis aduersariorum machinis diuelli, sed neque dimoueri. Hic igitur finis erit toni huius secundij.

TOMVS TERTIVS.

*Inanes prorsus hæreticorum calumnias nullo
negocio discutere ac dissoluere.*

VVM ea que inconcussa autoritate vniuersi antiquissimo ac receptissimo probata reliquimus, cuius theodidacti certissima sint factura fidem, quam apud omnes quoque habitura sunt: nisi forte apud quosdam præfractos, & suis iam exæcatos affectibus non desunt tamen, qui impudentium canum more oblatrent, deuoraturi si possint, quem nec arrodere queunt, monastica sacerdotalisve continentie statum. eo que peruenire contendunt frigidissimis quibusdam argutiis iam plus millies fuis ac refuis, vt nihil aliud quam actum agere videantur, & crambem toties recoctam suggerere. Dicat eorum nihil aliud quam vomere vt resumant, & resumere vt eorumant ea, que à priscis hæreticis prolata, à viris que sanctissimis iam pridem sepulta fuerant, volentes ac reuoluentes. Sed omnia frustra, quod exitus ipse docebit. Consilium igitur est fucos ac laruas retegere, reiectas traducere, & quam vanæ sint quam que futiles huiusmodi ratiuncule manifesta luce declarare: vt si saltè non pudet, vt sunt stupidi omnes huius erroris adsertores: pudeat saltem eos, qui non

dum delirium hoc penitus imberunt, videri tamen volūt huius erroris fautores aut imitatores.

Primum tamen omnium de via tollendum est, quod aduersariorum mentem transuersam agit, erroris offendiculum: quo plerosque laborare videmus, qui sentiunt quosdam ita esse affectos, vt omnino continere non possint. Hoc igitur primum scire oportet neminem esse, cui non sit aperta via ad cœlibatum, si tamen strenuam ac indefessam ad id velit adhibere operam. Hæc enim est omnium authorum sententia, qui carnis castra deserentes, spirituali lumine illustrati sunt. Id quod de singulis verū est, secus de vniuersis. Nunquam enim fiet, vt vere dicas, omnes debere cōtinentiam amplecti: singuli autem si velint, possunt. Proferemus igitur primum huius adsertionis testem Chrysostomum super Matth. 19. cap. in opere imperfecto, Non omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datū est. Non dixit, Non omnes possunt, sed, Non omnes capiunt. Id est, Omnes quidem capere possunt, sed non omnes capere volunt. Palma proposita est: qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugne timerent. Moxque sequitur, Sed dicunt quidam illis sic datum fuisse. Rem non applicat pugnae, sed homini: quanto magis nos cadentium negligentia imputare debemus, non difficultati virginitatis. Quod autem dicit, Quibus datum est: non hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratie acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in Euangelio dominus dicit, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Debet autem voluntas præcedere, & sic sequitur gratia. Nam nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluuiam fructificat sine terra. Hæc ille. Iam si quis forte calumniabitur non cōstare hoc opus esse Chrysostomi, illud saltem negari non poterit, quod in integra interpretatione legitur his verbis, Non omnes capiūt, sed quibus datum est. Ita rem extulit, præcipuamque ostendit: & hac ratione at-

traxit, atque hortatus est. Iam quomodo hortaretur ad im-
 possibile? Sed audi quod paulò mox sequitur, Possè autem,
 inquit, nos perpetuam seruare continentiam ostendit, di-
 cès, Sunt eunuchi, qui ex vètre matris ita nati sunt: & sunt,
 qui ab hominibus facti sunt: & sunt, qui seiplos castraue-
 runt propter regnum cœlorum. His omnibus ad optandâ
 eligendamque virginitatem inducit. Possibile nanq; id esse
 hominibus hoc fere modo confirmat, &c. què ex eo sequi-
 tur. Nec hoc contentus adiigit, Qui potest capere, capiat.
 Ita magis animat atq; incendit, vel quia magnitudine vir-
 tutis ostendit, vel quia inæstimabili misericordia sua noluit
 rem in necessitate legis concludere. Et adhæc possibile
 id esse monstrat, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed
 si electionis opus est id, inquires, quomodo incipiens statim
 dixit, Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singu-
 lare id esse certamen perdiscas, non vt sorte datam necessi-
 tatem suspiceris. His enim datum est, qui sponte id eligunt.
 Quod ideo dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio esse
 se opus. quod quidem omnibus paratum est, si volumus in
 hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est, quâ-
 docunque res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi. Vt
 etiam quando dicebat, Vobis est datum nosse mysteria reg-
 ni cœlorum. Quod maxime ita esse præsentis loco appro-
 batur. Nam si datum solummodo superius est: at nihil pe-
 nitus, qui se in perpetua virginitate conseruant, conferre
 videntur: superflue ipsis regnum cœlorum pollicetur, nec
 merito à cæteris eunuchis distinguit. Hæc ille. Non po-
 terat quisquam apertius docere, aut neruosius demonstra-
 re, nemini esse denegatum assurgere posse ad continen-
 tiæ cœlibatûsque apicem & excellentiam. Iam si quæ sint,
 quæ impotentiam præferre videantur, ea non sunt ad ne-
 cessitatem naturæ referenda, sed ad imbecillitatem potius
 ac molliciem eius, qui suæ desertionis prætextum aliquem
 quærit. Vt cùm quis dicit se non posse assequi id, ad quod
 trahitur inuitus, aut dum quietem præfert labori.

Nemo tamen arbitretur vnicum esse in hac sententia
 Chrysostrum, quando huic, vt in cæteris ferme, ita & in
 hoc maxime Theophylactus accedit his verbis, Dicit do-
 minus magnam esse virginitatis possessionem. At eam non

ab omnibus recte seruari, sed ab his duntaxat, quorum cooperator est deus. Nam hoc loco, Datum est, valet, quibus cooperatur deus. Illis autem datum est, qui petunt. Omnis enim qui petit, accipit. Hæc ille. Si ergo nemini facultas negatur petendi, ita vt in cuiusuis facultate sit petere: quis dicere audeat aliquem non posse obtinere? Istud manifeste pugnaret cum euangelio. Nemo ergo catholice dixerit cuiquam esse impossibile continentiam adsequi.

Iam si cui hæc minime sufficiunt: præsto aderit non inferioris authoritatis testis Hieronymus, cuius in Matthæum hæc verba sunt, His, inquit ille, datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, quærês inueniet, & pulsanti aperietur. Vbi autem dicitur, Qui potest capere, capiat: quasi hortantis vox domini est, & milites suos ad pudicitia præmium concitantis. Quem autem de impotentia sermonem interfecit, ea (vt diximus) difficultatem & arduitatem quandam sonant, non omnimodam necessitatem.

Concinit huic sententiæ Augustinus sermone quodam de castitate, dicens, Nemo dicat à fornicatione se custodire non posse. Fidelis enim est deus, dicit Apostolus, qui non permittit nos tentari supra id quod possumus. Talis vnicuique homini tentatio datur, siue in carnis desyderio, siue in quacunque molestia: qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio succumbere possit. Vides vt detur medium inter nubere & vri, nempe istud euangelicum, Hoc genus dæmoniorum pellitur ieiunio & oratione. Præsidium istud quod inter nubere & vri medium est, dum quis vehementer tentatus nec vritur, nec necesse est vt nubat, Paulus in se recepit, qui ait, Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter dominum rogavi, vt discederet à me. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Vides vt tertio repetita oratione diuus Paulus à domino impetrauerit, vt liber esset ab vtroque incommodo, & tædio nuptialis vinculi, & vstionis flagranti periculo. Quod autem illic de titillatione carnis agatur, porius quàm corporali quapiam ægritudine, præter præscorum patrum consensum plane suffragatur

dius Hieronymus ad Eustochium, cuius apertissime sententia recensetur in cap. Si Paulus. 32. quæst. 5. Quin & Augustinus super eo quod ad Corinthios nono dicit, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: sentit non caruisse Paulum concupiscentiarum motibus, quos diuina tamen gratia refrenabat. Theophylactus in Corinthiis satius habet dicere huius stimuli nomine intelligi veteris quædam incitamenta, quibus nonnunquam vrgetur. Primasius hoc loco, tamen in aliam partem videatur esse propensior, sentit tamen in Romanis eum non profus stimulo caruisse carnis, dum ait, Quis neget Apostolum cum hæc diceret, adhuc fuisse in corpore mortis huius: Illud addēs, Liberari à corpore mortis est omni sanato lægure carnis concupiscentiæ non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam. Quod quidem apertius liquet in Corinthiis prioris 9. cap. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Non fingo (inquit Primasius) certamen, aut in vanum pugno. Qui igitur certabat, non carebat stimulo vi abstinentiæ retundendo. Vbi & Augustinus ait, Quid faciet agnus, vbi tremit aries? Verum de hac re exactius in Casiano collatione 23. Vt cunq; res habeat, vt nemo potest accusare impietatis eã, quam dicimus, de Paulo sententiã canonis etiã authoritate firmatã: ita & catholice asseri potest non defuisse diuo Paulo remediũ repetitæ orationis suffragio: vt scilicet neque vreretur, neque nuptiali iugo victus teneretur: quæ est nostræ adsertionis basis & fundamentum.

Idemq; alia via ex eodem stabiliri potest. Dico, inquit, non ego, sed dominus, mulierẽ à viro non recedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Nã si demus eam non posse reconciliari suo viro (quod certe vsu venire potest) nec patere illi viam ad nuptias, vt Paulus ait. Quid igitur? dicemus ne eam vri debere? Absit, vt quis dicatur vinculis peccati ita adstrictus, vt inde resiliere non possit. Quare necesse est, vt dicamus viam illi patere ad eoz libatum, quæ est mediã inter nubere & vri. De hac re absolutius cum de diuortio, domino adspiratẽ, agetur. Videant hæretici qua rima hinc euadere possint: nec vitra suum tueantur errorem, dum pernicaciter adseuerant in hæc hominem detrudi posse angustias, vt illi necesse sit vel nu-

bere vel vri. Quod prorsus à scripturæ linea probatur alienum. Nec se ultra velamine verborum tueantur Pauli dicentis, Melius est nubere quàm vri. Hoc inquam non asserit Paulus simpliciter, sed ex conditione tantum, dum ait, Si se non continent, hoc est, si eis liberum est non continere, & strenue opere labores & tædia perpeti nolunt, iam secundum indulgentiam permittitur eis nubere. Dicit ergo, Si non continent, non quia non possunt, sed quia continentia inter aculeos tædium ferre recusant. Nam & hoc designat quod præcedit, Alioqui bonum est illis si permanferint sicut & ego. Quasi dicat, Illud & bonum & possibile esse in continentia permanere: si tamen efficaciter velint adhibere operam. Quod si nolunt continere, nubant: si tamen nondum (vt Sedulius ait) meliora deuouerunt. Vides quàm felici cursu respondeant sequentia prioribus.

Pari etiam lege tenebitur mulier, sui que similes, cuius conditio recensetur in cap. Quod interrogasti 27. distinct. quæ postquam celsit in fata maritus, viam perpetuæ continentia ex professo aggressa est, Quæ cum verso velo recurrere vellet ad nuptias, quod diceret se omnia per simulationem egisse: manifesto ecclesiæ decreto vetita est resiliere, & iure quidem optimo. Vti enim ibi dicitur, Si consenserimus, quod omnia ecclesiastica sacramenta quisque pro ut vult fingat, omnis ordo ecclesiasticus turbabitur, nec catholica fidei iura consistet, nec canones sacri rite obseruabuntur. Hæc ibi. Pari ratione non venit audiendus, qui post annuam instituti monastici professionem petit relaxari, allegans professionis verba protulisse, sed non ex animo: alioqui pari opera suo arbitrio relinquedi erunt qui se baptisatos quidem fatebuntur, sed præter animi liberum consensum. cui tamen sententiæ iura refragantur: in quibus est capitulum, Plerique, de consecratione, distinctione 4. & quadantenus facit capitulum de Iudæis, 45. distinct. Nam si ita creditur neganti se non consensisse, eo tandem peruenerint ætatem, resiliendi à iugo legis Christianæ, vt quos constet non adhibuisse consensum. Cum igitur nulla hic dispensatio locum habeat (nihil enim potest cuiusuis auctoritas in destructionem, sed tantum in ædificationem)

omnino sequens videtur, locum non habere dispensatione in eo, qui post pronunciata professionis verba negat intervenisse consensum: quin potius cogendus est, vt sero saltem sapiat atque consentiat. Vnum enim pro multis dabitur caput, & eo facilius atque expeditius, quod non censetur dolum passus, cuius meliorata est conditio. Cogendus itaque est ad pergendum in ea qua semel coeperit ire via. Imo ad consentiendum, si antea non consenserit. Quid autem efficiat, imo quid non efficiat dispensatio contra publicam auctoritatem, id probat quod meretur nomen dispensationis. Videant igitur qui contra sentiunt, ne dum extricare volunt eos, quibus se praestant indulgetes, ipsos potius innoctet & illaqueet. Nunc redeundum est in via. Nimirum. Quis enim credat neganti, qui sibi non vult credi affirmanti? Ananias quoque vita priuatus est, eo quod mentitus esset spiritui sancto: quocirca meretur ista sua libertate priuari, vt qua praedictum sibi sponte fecerit, nemine ad id compellente. Iam quid faciat haec mulier? Nubat. At hoc vetant canones. Vrat? Nequaquam. Hoc enim Dominus vetat. Quid igitur superest, nisi medium inter nubere & vri? Roget igitur cum diuo Paulo dominum, vt auferatur stimulus carnis. Quod nisi refrigerium, nisi in actu temperiem senserit, mox auditura est, Sufficiat tibi gratia mea. Nam & virtus in infirmitate perficitur. Vides vt nemini deest medium inter nubere & vri, seu libertatem quis habeat nubendi, siue ea careat facultate, modo tamen egregiam & Christiano pectore dignam adhibere velit operam.

Docet Ambrosius lib. Hexameron 5. cap. 19. non ita abhorre naturam à cœlibatu, vt eum potius ipsa quibusdam animantibus indiderit. Turtur, inquit, iterare coniunctionem recusat, nec pudoris iura aut complacitū viri resoluit fœdera, illi soli suam charitatem reseruat, illic custodit nomen vxoris. Discite mulieres quanta sit viduitatis gratia, quae etiā in auibus praedicatur. Paulo mox sequitur, Turturibus deus hūc infudit affectū, hanc virtutē continentiae dedit, qui solus potest praescribere quod omnes sequatur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non tentatur occasionis illecebra, nescit primam fidem irritam facere. Hæc ille. Non igitur

excedit naturam hominis, quod accedit vsui & nature turturis. Cur enim oratio apud hominem non impetrabit, quod turturi natura concessit, etiam non petenti? Idem libro de Viduitate sic ait: Quod pro consilio dicimus, non pro præcepto imperamus, prouocantes potius viduam, quàm ligantes. Neque enim prohibemus secundas nuptias, sed non suademus. Hæc ille. Qui igitur dissuadet coniugiū, scit non esse homini prorsus necessarium. Sed & coniugiū seruitutem appellat. Absit autem, vt dicatur homo ita seruituti adligatus, vt libertatem sibi asserere non possit. Sic enim ait idem Ambrosius. Videtis quàm euidentis sit coniu-
galis definitio seruitutis. Si igitur bonum coniugium seruitus est, malum coniugium quid est? Idemque ad virginem lapsam multis verbis cœlibatum non impossibilē esse prædicat, ita inquit: Sed dictura es forsitan: Non potui sustinere, quia carnem fragilem circūferebam. Respōdebit tibi beata Thecla cum suis innumerabilibus socijs, Et nos eadē carne amictæ fuimus: non tamen plenum propositum castitatis nostræ, aut fragilitas carnis potuit mutilare, aut sæuitia tyrannorum deicere. Hic nullam admittit Ambrosius necessitatis excusationē. Ex quo & illud sequitur, dicit aliquis: Melius est nubere quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Ceterum quæ spōdit Christo, & sanctum velamen accepit, iam immortalis iūcta est viro: iam si voluerit nubere, communi lege coniugii adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Hæc ille. Est igitur medium inter hoc quod est nubere & vri, nempe vehemens & flagrans tuendi cœlibatus desiderium per seueranti ad deum oratione semper efficax. Idem de virginibus libro tertio blasphemiam confutat eorum, qui impietatis arguunt vouentes, ita dicens: Si improbum est virginitatis propositum, improba ergo vota sunt omnium, improba est vita angelorum. Sed improbum videri non potest, quod hominibus pro præmio constitutum est: nec potest eius rei species displicere, cuius veritas & in fructu est, & in voto.

Diuus Gregorius perpetuum cœlibatum holocaustum appellat homilia super Ezechielem viceſima. At nemo dixerit holocausti dignam esse nomine rem impiam,

aut penitus impossibilem. Pensamus (inquit ille) quid est sacrificium, quid holocaustum. Sacrificium est, cum quis suum aliquid vouit, & aliquid non vouit. Cum vero omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit, omnipotenti deo uouerit, holocaustum est. Qua in re haud dubie perpetua continentia clauditur. His adiungerem ex Damasceno, quæ in causa sacræ uirginitatis aduersus uoluptatis patronos argutissime perorauit libro de orthodoxa fide quarto, capite uicesimo quinto, nisi scirem locum omnibus esse peruium. Diuus Thomas, quem tota recentiorum turba sequuta est, his per omnia succinit citatis in hunc locum ueræ pietatis cultoribus, in ea potissimum interpretatione, quam in Matth. decimonono texuit: illud primum asserens ex dicto apostolorum à Christo quidem non reprobat, sed temperato, per se quidem expedire cuius non nubere. At expediens nihil esse potest, nisi idem ipsum possibile sit: tametsi quibusdam ex circumstantia minime expediat, ut qui non assurgant ad eam uirtutem, quæ ad huiusmodi continentiam uiam parat. Illi ergo carent ea uirtute, seu uirtutis strenuitate: non autem prorsus absunt à continendi facultate. Mox pergit illud interpretari, Qui potest capere, capiat. quo loco Hieronymum sequutus, hæc uerba exhortationis uicem habere ostendit, Facit, inquit, dominus, uti dux in exercitu, dum proponitur præmium ei, qui primo ciuitatem sit ingressurus. Sic Dauid olim Iobab proposito præmio recipiendæ Hierosolymæ occasionem dedit. Sic Apostolus in Corinthiis ait prioris duodecimo, Aemulamini charismata meliora. Omnes tamen (inquit) oportet sectari meliora, si non effectum, certe (quod minimum est) affectum. Neque enim bonus est, qui qui non cupit esse melior. Quin & hoc adiungit, Tametsi non possimus ex natura hunc continentia attingere aspicem, hoc tamen quiuis potest ex gratia, cum scriptum sit, Petite, & accipietis. Adde quod Paulus ait: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus. Subiacet itaque uoluntati isthæc gratia coniuncta potestas. Qua quis ita confidit ut dicere possit, Dominus illuminatio mea, & salus mea. quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non time-

bit cor meum, Si quis itaque non posse continere dicatur: hoc non simpliciter, sed ex circumstantia accipiendum est, nempe vel ex initi conditione coniugij, vel ex eo quòd ita quis despondet animum, vt nolit ferre resistendi tædiũ, ac laborem. Hæc ferme omnia ex diui Thomæ sententiã: quæ ita affabre textui congruunt, vt vix se offerat quod vel addi possit, vel adimi.

Hanc omnium doctorũ sententiã ex toto Pauli decursu demonstrari posse luculenter ostendemus, Omnibus .s. patere viam ad continentiam, qui modo sibiipsis ac diuinę gratiæ nõ deesse velint. Primum diuus Paulus vult omnes esse sicut seipsum. At certe ridiculum omnino foret quippiam serio desiderare omnibus, quod nonnullis impossibile esse iudicet. Nec desunt alia pleraque ex Paulinis locis argumenta, Siquidem ait ille: Bonum esse homini mulierẽ non tangere, seu (quod idem est) à carnali abstinere commercio. At nemo bonũ esse dixerit cuiquam id, cuius capax omnino esse nõ possit. Nemo enim dixerit bonũ esse homini, si fiat angelus secundum naturam: aut asino, si volaret in cœlã. Cur ita? Quia fieri nõ potest, vt hæc eueniãt. Ita quoque nemo bonum dicat esse cuius homini continere (nam indefinite loquitur Paulus) nisi huius continentię quiuus homo capax esse posset. Deinde subiungit: Si se non continent, nubant: nimirum hoc supponens, fieri posse vt se contineant, si egregiam & viro dignam adhibere velint operã. Nam hæc conditionis nota libertatem designat, liberãque facultatem, vt cũ dominus dicit, Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. & Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. & alia id genus innumera, quibus in vtramuis partem libera designatur facultas. Item quomodo diuus Paulus cuius indifferenter consuleret iter virginitatis arripere, quã sciret multis impossibilem? Ait autem, De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do. Porro aliud est scire aliquid non esse futurum, & scire fieri non posse. Nam idem Paulus ait: Deus vult omnes homines saluos fieri. Quod quamuis futurum non sit, hoc ipsum tamen est possibile, alias nemo vellet diabolũ saluari, cum iam res transferit in impossibile. Huc etiam spectat quod adiungit: Bonum est homini sic esse. Vbi indefinitè de homine

fermo est, hoc est, de quouis homine. Quod si bonum est, utique & possibile erit. Pergit item Paulus, & ait: Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. Iam ad quid diceret Paulus, Noli quærere vxorem, ei, qui vxore carere non possit? Poterit igitur cuius solutus abstinere à re vxoria. Iam si fieri potest, adfertore Paulo, vt qui habent vxores, sint tanquam non habentes: quanto magis, vt qui non habent, deinceps vxore careant? hoc est, cœlibatum exercentes contineant? Aut quomodo diceret, Ad vtilitatē vestrā dico, nisi illud possibile foret? Nihil enim potest dici vile, quod ipsum non censeatur esse possibile. *Addamus & istud: Qui iungit virginem, bene facit: qui non iungit, melius facit. Hæc igitur abstinencia possibilis est. Iam laetius, probatum esse videmus nemini, dum tamen pietas id desiderabit, præclusam esse viam ad cœlibatum. vt ex hoc erubescere oporteat libidinum patronos, imprudentissimósque veneris præcones: qui huic vni fundamento innixi, totam cœlibatus aciem diuellere ac prosternere se posse putant: nullum aliud remedium esse putantes ei, qui carnis sentit aculeos, nisi vnicum nuptiarum subsidium. Quod plane falsum est & impium, & sacra scripturæ dogmati ex diametro aduersum. Quin potius intelligere debuerant certissimū illud spiritus sancti oraculum (nisi quod docet, quàm parum sint theodidacti, hoc est docibiles dei) quo reuelante scriptum est: Prope est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.*

Iam satis in ipso limine sumus immorati, nunc opportunum fuerit propius accedere, ac breui manu ostendere, quibus laruis obducti sacri cœlibatus hostes suis technis, imò verius præstigiis, conentur causam suam argutarum fūco reddere potiorē, vt explosis, quas oculis imprudentium obtendunt, nebulis, promptum sit cuius nudæ ac sycera veritatis iubar intueri.

Sequitur responsio ad obiecta Munsteri.

Primum igitur obuiandum erit his, qui se veluti ante-

signanos in hoc certamine præstant & exhibent. Et in his Munsterus se aduersum offert, quasi primæ aciei ductor Iudaico stipatus sodalitia, qui in Matth. xix. cap. nobis opponit impiam recutorū scommata & conuitia, quibus cœlibatum Christianum suis Thalmudicis figmentis flagellare non cessent. Aiunt enim (vt idem refert, impiè tamen magis quàm prudenter, cum videatur in eorum causam plus equo propensus) Christianos nihil aliud agere, quàm tradere filios & filias igne libidinis vrendos, dū perpetuo eos addicunt cœlibatui, ac veluti immolare idolo Moloch, igne scilicet concupiscentiæ traducendos. Huic Iudaicæ perfidiæ patrono hæc vna responsio sufficiet, habendum esse pro lucro à viris turpissimis, & toto orbe profugis vituperari, quorum vituperia vice laudis nõ grauatim recipimus, qui pinde negligēdi sunt, vt grunientes porci, canesve latrātes. Nam quid detur, aut quid apponatur ad linguā dosam? Quid? nisi sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Acclamandum igitur erit aduersus hos canes hac propemodum formula:

Procul ò procul este profani,

Inclament omnes, totòque absistite claustro.

Virginei cœtus neve his accedite sacris

Impiuri, exleges, gens toto in gloria mundo,

Gens superis inuisa bonis, odiosa quibusque.

Quid autem mirum, si lucifugæ istæ noctuæ ad virginitalis & continentia, atque adeo lucis euangelicæ iubar cæcutiant, quando nec ipsius Moyfi, qui de facie prodibat, fulgorem sustinere potuerunt. Ideoque, vt diuus Paulus ait, non sine mysterio velamen ante oculos eorum positum est. Nam qui coniugii vincula ferre non potuerunt, ob duritiā cordis indulto illis diuortio: quomodo perpetui cœlibatus gloriam æquanimiter sustinere poterunt? Quare relinquamus illis deos iratos. A quorum patrocinio si in hac potissimum causa abstinuisset Munsterus, Minoritanum professus ordinem, id quod dissimulari non potest, & causam cœlibatus tuendam suscepisset, beatus cum illo actum existimarem. Quod minime egisse conuincitur ex suis ipsis verbis, dum ait, Vides hic lector, quomodo Iudæi nobis impropereant confusionem nostram, imò confodiunt nos pro-

prio gladio nostro, dum diuum Paulum nobis obicit, qui
mault Christianum hominē nubere, quā periculose vi-
Nec obstat, precib⁹ posse impetrari, vt detur vnicuique caste
viuere, cū Christus ita pronunciet: Non omnes apprehen-
dunt verbū istud, sed quibus datum est, quib⁹, inquit, datur
est, non qui suo arbitrio id elegerint, poterunt cœlibē age-
re vitam. Hæc ille. Quod ergo hic dicit preces minus suffi-
cere, vt detur cuique caste viuere, hoc planē Christianæ pi-
etati aduersum esse monstratū est in huius tertij tomij pre-
ludio. Nec obstat difficultas: cum omnem difficultatem la-
peret larga dei bonitas, quæ dat omnibus affluēt, & non
improperat. Huius magnificentiæ specimen præbet dum
ait Ioann. 15, Si manseritis in me, & verba mea in vobis ma-
serint: quodcūque volueritis, petetis, & fiet vobis. Quod au-
tem toties difficultatem in cœlibatu causatur:
Difficile est, fateor, sed tendit ad ardua virtus.

Et facient pugnam præmia iuncta leuani.

In virtute labor: sed in ipso certa labore

Spes aderit, certo tempore fida comes.

Denique Munstero sese aduersum præbet Origenes, qui
homilia in Leuiticum 19, sic ait: Nutrimenta spiritus, sunt
diuina lectio, sermo doctrinæ: his alitur cibus, his conuale-
scit, his victor efficitur. Nolite igitur dicere quia volumus,
sed non possumus: volumus continenter viuere, sed carnis
fragilitate decipimur. Tu certe das stimulos carni tuæ, tu
eam aduersus spiritum tuum armas, & potentem facis.

Idem sentit Chrysostomus ad Hebræos homilia 17. Non
oportet dicere non possum continere, & accusare condito-
rem. Si enim impotētes fecit nos, qui iubet accusandus est.

Qualiter igitur ais, multi non possunt? Dic, quia non vo-
lunt. Si enim voluerint, omnes poterunt. Propterea & Pau-
lus ait, Volo omnes homines esse vt me ipsum: quia sciue-
rat, quod omnes poterāt vt ipse. Hanc igitur facultatem om-
nibus competere posse ex hoc etiam non obscure colli-
gitur, quod dominus ait: Sunt qui se castrauerunt propter
regnum cœlorum. Atqui eadem est omnibus volendi petē-
diq̄ue libertas, & obtinendi facultas: cum dominus indi-
scriminatim solem suum faciat oriri super bonos & ma-
los. Et Psalmista ait. Accedite ad eum, & illuminamini: &

facies vestrae non confundentur. Quis enim sperauit in eo & derelictus est? Et amico nocte etiam in tempesta petenti non denegat panes quotquot habet necessarios. Nam filio petenti panem, nunquid porriget scorpionem? Quae omnia eo spectant, vt certo sciamus dominum nemini negaturum sua dona petenti. Prodeat huc etiam & probus & idoneus, suaque antiquitate venerandus Graecus author Euthymius, qui sententiam hanc confirmat his verbis in Matthaei 19. Soli illi sermonem hunc suscipiunt & ferunt, quibus datum est hoc donum à deo, datum est autem his qui petierunt. Petite enim ait, & dabitur vobis, petentibus (inquam) non simpliciter, sed feruenter & perseveranter, & vt semel dicam, sicut oportet. Significatum est ergo virginitatem, dei donum esse, datum his qui petunt vt oportet. Hæc ille.

Hæc idcirco dicta volui, vt Munsterus sui que similes de cætero discant non blasphemare aduersus desertum (vt aiunt) per eos coelibatum, qui scire debuerant suspecta eorum esse testimonia, qui signis propriis desertis ad contrariam aciem confugerunt.

Sunt tamen audentes contra sentire, sed illos conuincit ratio, nec enim habent quo se tueatur, asseuerantes fieri posse, vt quis post votum, eo quod continere nequeat, possit dispensari, vt matrimonium contrahat. Eo enim (vt aiunt) casu, foret alioqui perplexus ille qui vtitur inter duo peccata, fornicationem scilicet, ac iuratae continentiae desertionem: non intelligentes nunquam deesse remedium ei qui tentatur, quo liberari possit à lapsu carnis, cum certa fide teneamus id quod Paulus ait, Fidelis dominus, non sinet nos tentari ultra id quod possumus, sed faciet in tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Nec se ipsam potest negare veritas, quæ ait: Si vos cum sitis mali nostis bona data dare hominibus, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum bonum petentibus se? Accedit & illud ex diuo Iacobo in canonica: Si quis indiget sapientia, petat à deo qui dat omnibus affluenter, & non impropert. Qui enim dedit votum vouenti, qui scilicet cepit, ipse perficiet bonum opus. hic autem supponimus, vouentem, se suaque omnia, dum voueret, supposuisse deo, idque modesta sinceraque mente. Iam quis negare audeat quod dominus ait, Si verba mea in vo-

bis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. nunc & dicas aliquem esse perplexum, cum facilis ac tutissimus (nisi te fides deserat) pateat ad salutem accessus. nunquam enim resiliet à conventis qui te ad meliora vocavit. Contra igitur sentire, nihil aliud quam diffidentiam olet, quæ non longè abest à blasphemia. Huc enim spectat illud, Modice fidei quare dubitasti? Falluntur autem qui existimant idem esse vri quod tentari. Vri enim malum est, propter quod vitandum, Paulus nuptias indulget, sed in nuptis & viduis (vtpote nullo vinculo alligatis) Melius est (inquit) nubere, quam vri. non quod vtrunque bonum sit, vri enim malū est. Quippe, cum is dicatur vri, qui tentationi succumbit. Melius itaque dicitur vsu vulgari, vt si quis ita dicat, Melius est quod tu comedas, quam te ipsum inedia interimas. hoc est, vnum tenendum est, vt aliud euites. Sic minus bonum, melius est malo: im propria tamen locutione, qua etiam dici solet, melius est vnum te oculum habere, quam nullum.

Cæterum tentari, tantum abest vt malum sit, vt dicitur Iacobus dicat, Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis: & iuxta Paulum, Tentatio parit probationem. & ad Thobiam Angelus, Cum iustus esses, necesse erat vt tentatio probaret te. Quare & Paulus audiit, Sufficiat tibi gratia mea. virtus enim in infirmitate perficitur, Vt inde elucescat tentationem fide ac humilitate comitibus, gratiæ & gloriæ potius quam vitio esse affines. Absit igitur vt idem sit vri quod & tentari. Vritur qui succumbit: qui vero tentatur, nisi prior animū desponderit, victoriam obtinet. Fide enim sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.

Nihil itaque opus est, vt dicas votum continentiæ cedere præcepto de contrahendo. nunquam enim efficiet vt quis teneatur ad contrahendum, post votum, ad fornicationem vitandam, cum non desit remedium auxilii diuini si petatur: secus autē de voto abstinentiæ à carnibus ad mortem vitandam, cum nusquam reperiat medium ex diuino oraculo depromptum inter votum huiusmodi abstinentiæ, & extremum mortis periculum. Inde fit vt votum istud cedat præcepto de vita conseruanda, vbi iudicio humano nul-

lum aliud appareat remedium. Et hæc est causa differentiae inter votum continentiae, & abstinentiae à carnibus. Quod scilicet illud non careat diuino remedio, oraculo dei promisso. Istud autem non habet unde vouentem possit à morte liberare, propter quod subtilissime Paulus ait, Esca ventri, & venter escis, indicans escam esse necessitati extremæ subiectam, vt votum abstinentiae, necessitati extremæ cedat. Secus autem de actu fornicationis. vt enim idem ait, Corpus nõ fornicationi, sed domino. Secus item de remedio coniugii post votum ineundi. Non enim est necessarium, cum inter vtrumque ex diuino oraculo constet esse medium, quod vtinam attendisset dominus Alphonsus Canariensis præsul, vir suspiciendæ & eruditionis & eloquentiae, adde etiam & pietatis zelo aliqui insignis, qui ab hac sententia deflectere visus est, citra tamen necessitatem. Si quidem in hoc vno hallucinatur, quod existimet dari posse aliquos qui continere prorsus nequeant, quadam vocabulorum affinitate delusus. Quasi vero idem fuerit dicere, Sunt quidam qui non capiunt verbum istud: seu si dicas, qui capere omnino non possunt. Non enim capiunt, quia non possunt, sed quia nolunt: quod certe possent si frenuam in re huiusmodi nauarent operam (vt supra ex probatissimorum authorum consensu demonstratum est) Et huic affine est illud ex Paulo, Si se non contineant, nubant. veluti si ita dixeris, possent quidem assurgere si vellēt, cum tamen sint liberi & nullo alio astricti vinculo, nec vltra velint molestias carnis perpeti, indulgemus vt nubant. Indulgemus inquam, non iubemus, neq; consulimus. Hoc enim est quod alio loco dicit, secundum indulgentiam dico: non secundum imperium. Et in Corinth. 7. Cui vult nubat tantum in domino, beatior autem erit si sic permanserit secundum consilium meum. Vides neque præcipi, neque consuli coniugium, quacunque etiam ex causa, cum aliud non desit præstantius à domino petendum protinusque recipiendum (si obnixè petatur) remedium. Nemo igitur incuset aut diuinam erga nos incuriam, aut absolutam impotentiam, quin potius propriam causetur socordiam. Ideoque tota (vt in reliquis solet) via aberrat Philippus Melanchthon, virtutem dei & sacra scripturæ mysteria

(quod sibi minimè videtur) ignorans, existimans præceptum esse matrimonium, ad molestias carnis vitandas. Si enim diuus Paulus ita existimasset, nunquam dixisset, volo omnes esse sicut ego sum. Item & illud, Volo vos sine sollicitudine esse. Nam quomodo singulis suaderet cœlibatum, vbi certo sciret ex præcepto quosdam teneri ad nuptias ineundas. Donum quidem dei est cœlibatus, sed cunctis obuium dicitur (qua decet) dexteritate petatur. Omne quidem datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est. Quo si quis indiget (indiget autem qui voto astringitur) petat à deo, qui dat omnibus affluentè. Si apud aliquem essent in præcepto ineundæ nuptiæ, qua fronte Paulus auderet dicere, Solutus es ab vxore, noli querere vxorem? Delirat igitur Melanchtho, ex indulgentia faciens præceptum, cum Paulus spiritum dei ex professo habens, id omnino neget, omnibus ab vxore solutis suadens cœlibatum. Nec existimes vim præcepti habere verba hæc, Vnusquisque propter fornicationem vxorem suam habeat, sicut nec ista, Qui potest capere, capiat. Hæc enim consulentis sunt, illa vero indulgentis. Non semper præcipit modus imperandi. Verum aliquando docet, suadet, precatur, permittit, indulget. Ex his omnibus apertissimè constat neminem esse aut fore cui non protinus adsit continendi præsens facultas, divino tamen freta subsidio. Quo fit vt nullo casu quis, voto semel (vt dicitur) emisso, religionè solui possit, vt ducere valeat vxorè, cuiusuis etiam dispensationis prætextu, præsertim ad molestias carnis vitandas, cum votum quod est in præcepto, nunquam cedat indulgentiæ de matrimonio. Aderit enim semper præsentius, præstantiusque remedium, quod quidem ita ad manum est, vt quemuis ab omni perplexitate, coniugii etiam ineundi obligatione absoluat. Qui contra sentiunt, falso innituntur fundamento, addentes etiam verbo dei: qui cum contentus fuerit dicere esse aliquos qui non capiunt verbum istud, illud de suo adiungunt quosdam esse qui non possunt capere. Quod prorsus falsum est, & à communi ecclesiæ sensu alienum. Qua in re cum in reliquis elegantissimè differuerit, imo (vt amplius dicam) non hæreticos solum, imo seipsum vicerit præsul Canariensis, in hoc tamen (bona eius venia dixerim) à recto nulla vi impulsus

mihî defletere visus est. verum nemo vigilat omnibus horis. Legat qui volet Philippicam eius decimam nonam.

Quin tu mihi vide lector, hanc sententiam recidere in Melanchthonianum errorem, qui scilicet profitetur, eum qui vratur (etiam alias voto astrictum ad cœlibatum) præcepto vrgeri ad ineundum coniugium. Nam si nullum datur medium inter id quod est nubere & vri, & neminem inconcussè tenemus esse perplexum inter duo peccata, quid aliud sequi potest quàm sacerdotem, ne vratur, teneri ad coniugalem copulam ineundam? Quod si verum est, quid opus erit dispensatione ei qui ingenuè profiteatur se velle parere mandato de suscipiendo coniugio, ne scilicet vratur? iam quis erit modus aut finis dirimendi voti, vt quisque pro arbitrio confidenter asseueret sibi imminere lapsum carnis, nisi adsit remedium coniugalis copulæ? Mox futurum vides vt sibi quisque, dum volet, viam apertam inueniat ad nuptias celebrandas, prætextu huius præcepti de matrimonio ineundo, ad vitandum scilicet imminens lapsum carnis. Absit autem à disciplinæ ecclesiasticæ honestate tã late patens, tamque perniciosus error.

Oportuit in ea re fusus quàm voluissim euagari: neque enim breui manu de via tolli poterant, quæ se offerebant offendicula.

Videant igitur quàm sibi non consent, imo quàm longe à sinceræ religionis orbita defleant, qui suo patrocinio (vt ne dicam lenocinio) sacerdotium matrimonio laxatis canonum habenis coniungere tentant. Primum illud mihi videant quam sint suæ conditionis immemores, qui in hoc à deo vocati erant, vt se opponerent sepem pro domo Israel, qui que iuxta Urbani pontificis edictum, erubescere debuerant, se tamen impudenter exhibent patronos eorum quos pudor ab huiusmodi petitione auertit. Illud mihi dicant connubiorum sacerdotalium defensores ac precones, An de futuris tantum loquãtur, qui nondum castitatem professi sunt, an de his etiam qui se in huius voti solennis vincula coniecerunt, nemine quidem vrgente, nemine compellente, quin potius absterrentibus his qui huic negotio præsunt, illud identidem repetentibus, Sumite materiam vestris, qui acceditis æquam viribus, & versate diu

quid ferre recusent, quid valeant humeri. his inquam atque aliis admoniti sermonibus, frustra implorant dispensationis auxilium. cum nec sit dispensandi materia, sed neque legitima causa. materiam subesse negavi, cum satis constet nulla dispensatione effici posse, ut ius tertio questum ab eo auferri possit inuito. Cum ergo ius sit questum deo & ecclesiae ex traditione corporis per votum solenne ad perpetuae castitatis obsequium, auferri non potest huiusmodi seruitus deo & ecclesiae promissa, nisi constet per revelationem aut decretum de consensu partis cui ius questum est. Nam summus pontifex tametsi possit iritare contractum antequam fiat, nullatenus tamen poterit contractum iam celebrato auferre ius acquisitum parti. Procul hinc igitur abest relaxandi materia. Causa vero dispensandi est iusta necessitas, non tam priuata quam publica, quam longe hinc abesse promptum est ostendere. Publica nulla subest, imo potius sequitur totius ordinis ecclesiastici iniuria. dare enim haec contagio labem, etiam in plures, sicut grex totus in agris vnus scabie cadit ac porrigine porci, vnaque conspecta liuorem ducit ab vna. Sed neque occurrit necessitas priuata, utpote vitandi lapsus carnis: neque enim ignis igne extingui solet (imo potius augetur) sed abstinentia & oratione. Nam spirituales morbi spiritualibus remediis compescendi sunt, & aqua potius frigida solitarii mororis ac plius incendium extinguit quam crassus liquor olei, ex copula carnali procedens. Non est igitur copula carnalis opportunum vitandae libidinis remedium, minus etiam necessarium: cum intercedere possit promptissimum aliud & sanctius & propius a caelo veniens temperamentum si petatur. Omnis enim qui petit accipit, & qui querit inuenit, idque apud eum qui facit in tentatione prouentum ut possimus sustinere. Quin potius blasphematur qui asserere audent, vnicum vitandae libidinis remedium apud eum qui tentatur, esse coniugium. Quid enim aliud sequitur, quam nullam esse spem auxilii a deo, seu quia non possit, seu quia per duritiam quandam non velit? vtrunque meram olet blasphemiam, diuersum prorsus atque aduersum asserente scriptura quam supra retulimus. Omnis qui petit, accipit ab eo qui dat omnibus affluenter, & non improperat. qui etiam se

propensissimū in nostra subsidia his verbis declarat, Si vos cum sitis mali, nostis dona data dare hominibus, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se, gratiam inquam aut resistendi, aut certe flammam illam extinguendi. Subtracta igitur necessitate euanescit dispensandi, aut facultas aut occasio. Nunc superest vt dicant, detrahendum posteris iugum castitatis impositum, vt suo scilicet quisque cōsilio relinquatur an velit continere, an cōiugium inire. Sed quis conduxit hōs patronos ad suffragium præstandū his qui nondum petierunt, neque adhuc cogitarunt? R eliqui pro patrociniō mercedem accipiunt, rogati in re etiā honestissima. Isti in re turpi nullo (de quo constat) catholico atque orthodoxo conducente aut rogāte, suam conferunt operam. Prodeant prius & nominatim se inscribant, qui abrogandæ castitatis patrociniū inplorant, protinus audituri, qui vult edere nucleum frangat nucem. Delicatus est miles qui sine certamine vincere cupit. Si non vacet tibi castitatem seruare, nec vacet etiam ad altaris ministerium accedere. Aulæ conditiones in se recipit, qui aulicos ambit honores: perpetui sacrificii ministerium, perpetuam castitatem exigit. In virtute labor, sed spe minuēte laborem, gaudia succedunt. Sustine igitur, cum spe tamen non defuturi auxilii tentationes, & abstine à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam. Ne quære glandes frugibus inuentis, cedat copulæ carnalis intempestiuū pharmacum, diuino ac presentissimo (si petatur) remedio. Prope enim est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timētium se faciet, & deprecationē eorum exaudiet & saluos faciet eos. Quis ferat petulantiam serui, qui on^o suis humeris à domino suo legitime impositū nedū contendat excutere, imo vero hoc ipsum reliquis etiā subire volētib⁹, vt illud etiā abiiciāt persuadere conēt? Quis patiat seruū domino ius potius dicere, q̄ ab eo recipere, ambientē? An nō hoc ipsum sapiēs vsq; ad horrorē detestatur, in quies, Propter tria cōtremiscit terra, propter seruū dominantē, & stultū quando satiatur panibus. Prouerb. 30. Idipsum Ecclesiastes vsque ad stuporem admiratur cap. 10. Vidi (inquiēs) seruos incedētes in equis, & principes ambulantes super terram, quasi seruos. Dominorū enim est legē

h ij

imponere subditis, quos iussa capeſſere neceſſe eſt, ſi tamen cupiant oblatis conſcēdere culmen honoris. Nemo cogit ac cedentē ad ordines continere. hoc ſolum prædicatur ordinādo, nō niſi per caſtitaſ limē iter eſſe ad ſacri miniſterii decus & honorē. Capulo gladius accipitur, anſa quodlibet retinetur, freno equ⁹ ducitur, cornu taurus ligatur, vno ce libatu gradus ad ſacri ordinis faſtigium conſcēditur. Iā non eſt contendendū de legibus toties repetitis ac refricatis, omniumque conſenſu ſtabilitis, ſed potius viuendum ſecundum leges. Qui enim petit traditionē hanc ab Apoſtolis ad nos deuolutam de non cōtrahendo poſt ordinem ſuſceptū matrimonio abrogari aut antiquari, pari opera expectet ſacrificium miſſæ, orationes pro defunctis, purgandarū animarū ſuffragia poſſe aboleri. Quæ omnia ex æquo ab vna potiffimum radice traditionis apoſtolicæ procedūt. O infeliciffimos Epicureos nuptiatores atque infeliciores eorū patronos, qui relicto refrigerio fontis aquæ viæ, fodiūt ſibi ciffernas diſſipatas in abrogandis continētia legibus, quæ cōtinere non valent aquas pietatis aut honeſtatis. Cœlibes vix habent vnde ſe ac famulitium ſuum alere poſſint, vnde igitur nuptiarū iſti ſibi cōgregare poterūt opes ac ſubſidia ad vniuerſam familiam alendā neceſſaria? Quin defuncto ſacerdote, qua tandē arte vxor vidua filiique orphani ſibi vitam comparabunt, cum beneficium ad patroni voluntatem, ad aliam manum deuenit? An non ſufficit tibi pauperum, qui paſſim obuii ſunt ſubleuanda inopia, niſi aliam tibi familiam ad ſatiandam tuam libidinem compares? cui alēda vix ingens opum theſaurus, vel ſacerdotiorū immenſus cumulus ſufficere poſſit. Nihil in his nuptiatorum votis certere eſt, niſi turbatum, cōfuſum, ac plane præpoſterū. Qui ſacris inſtituantur, non recipiuntur, niſi prouentus alicuius continui ſubſidio freti: quo ſuffulti, tenui ſaltem frugalitate vitam tranſigere poſſint. Nunc quā immenſus exigitur titulus ab eo qui coniugium inire velit & ſacerdotium, ingens vtique & immenſus, qui niſi pinguis ſit & opulentus, familiæ in poſterum alendæ non ſatis vnus erit. Quid illud? an in fide & moribus in hunc vſque diem errauit eccleſia, quæ ſemper obſtitit ne coniugium ſacerdotio miſceretur? Illōsne ſtupidos eſſe dicetis (ō nuptiatores im-

probi) vos autem sapientes? At ipsi spirituales erant, qui omnia diiudicabant, etiam profunda dei. Vos autem carnales. Atqui vir carnalis (vt ait Paulus) non sapit que dei sunt, stultitia enim est illi, qui dum se existimat sapientem, stultus efficitur. Præstiterit igitur vt viuamus moribus præteritis, etiam si loquamur verbis præsentibus, quando (vt ille ait) Moribus antiquis stat res Romana virisque, quod de spiritualibus intelligendum esse nemo diffiteri poterit. Illud autem mirum, quod qui volunt intrudere in sortem ordinis sacerdotalis coniugium, arceant coniugatos à suo ipsorum cœtu ac contubernio. Quid aliud audituri sunt, quàm quod dici solet, Tute patere legem quam ipse tuleris? Absit igitur vt cœlibatus ex professo cultores, viam suo patrocinio aperiant nuptiatoribus, quos, velut ignauum fucos pecus à præsepibus sacrorum ordinum arcere debuerant. Vnus est (etiam si cæteri absint) theologorum ordo, qui huic nupturientium torrenti se totum opponere debet, nec sinere omnia in peius ruere, ac retro delapsa referri. Habes igitur qua ratione queas coruos deludere hiantes: qui non in aliud laborant, quàm vt carnalia spiritualibus, terrena cœlestibus, lutea aureis & argenteis miscendo confundant. denuo idolum effingentis comminuendum potius quàm venerandum: cuius caput sacerdotii titulo venerabile, aureum, pedes vero negotiorum secularium sollicitudine ferrei partim, partim vero testei sint & lutei. Iam quid alias nationum externarum academias dicturas censes? si ea quæ cæteris prælucere consuevit inter orthodoxorum collegia aut vna, aut prima ad huiusmodi deuorandas delicias habenas laxauerit. Ecce (inquier) quomodo argētum versum est in scoriam, quomodo mutatus est color optimus, quomodo filii Effrem in zentes & mittentes arcum conuersi sunt, imo peruersi in die belli. Dicas oues in hircos mutatas, aut certe canes in lupos. Sint igitur procul à nobis sacer ordo & scæmina iuncti. Nos patrum vestigiis inhærentes, quod superest, relinquamus lutheranis deos iratos, nisi breui ad matris sue sinum reditum maturare parent, ac sese infra patrum sacrorumque ecclesiæ procerum placita continere.

Pigeret sane nimiumque puderet à patrum placitis ita

abhorre, vt ab eis in ea re cōstitutos terminos refrigerādos esse censeremus. Habemus autē cœlibatus in sacris ordinibus constituendi antesignanum ducem Ioannem de Gersono, in dialogo super ea quæstione confecto, sub annō domini quartum ac vigesimum super quadringentesimum ac millesimum. Qui rebus ad viuum expensis, totus in hoc est vt citra controuersiam dicat, omni spe adempta con nobis, rectē à patribus, ordinibus sacris adiunctum fuisse cœlibatum. qui naturæ geniales querelas componens ita nomine Sophiæ perorasse legitur. Dicebat enim natura, Cur non censēs tollendum esse votum à sacerdotio, cum non sit ei diuina aut inseparabili societate connexū? Ad hæc ita Sophia respondet, quasi stet in nō vouendo tota reformatio, quæ non peccent vxorati. Sed nec refert magnopere, si votū nequaquam sit annexum essentialiter sacerdotio, postquā ita coniunctū sibi est, vt omnis illud suscipiens nedum voueat, sed votū etiam solennizet, matrimoniū dirimens iam contractū, non minus quā in monachis. Sed nec plus habet dispensabilitatis vnū quam alterum, nisi quod facta monacho dispensatione, desinit esse monachus, quoniā status importat tria vota de sui ratione. Sacerdoti vero concessa dispensatione voti, sacerdos tamen manet. At vero hic non versatur reformatio principalis, sed per alia media qualia nunc & hic aperire non est consilium. Hoc dicimus, quod de duobus malis minus est, incontinentes tolerare sacerdotes quā nullos habere. Sicut abutimur bonis dei, sic vitur ipse malis nostris ad electorum salutem, nominatim in sacramentorū ministracione. quod olim figuratū est in pasta Helix per coruos, in quibus peccatorum nigredo figuratur. Non expectet aliquis quod area dominicæ ministracionis tanta possit sollicitatione purgari, quin plures sint paleæ vitiosorum, vt luxuriosorum inter quos latent & fouentur, tanquam grana purissima cultores castitatis. Quis scit si plures nunc ecclesiastici custodiant in cœlibatu castitatem illibatam, quam si iuncti coniugio maritalem integre conseruassent? Quis nesciat in multis & de multis desiderabilibus facilius esse totaliter abstinere quā vsum moderari? Vidit hoc Epicurus assertor voluptatis, qui teste Seneca dicit, Vis diues fieri: non diuitiis adiciendū, sed

cupiditatibus & concupiscentiis detrahendum, adeo vel diuitem vel voluptuosum fieri non in exterioribus situm est, sed intra nos. Quid quod non humana præsumptione regitur ecclesia, sed spiritus sancti directione prout omnia tēpus habent. Fuit ecclesia primitus sine dotatione temporalium. qualiter postmodum per Siluestrum & alios sanctissimos spiritus sanctus large dedit. sic aliquādo per coniugatos regebatur ecclesia, vt in antiqua lege: nunc per cœlibes in noua. Concludimus tandem nos interea contentos esse debere remediorū postulatione, qualia qualiterque retigimus, vt tranquille concorditerque maneamus sororio nexu iunctæ, natura cum sophia. Natura, fiat precor ita. Hęc Sophia. In summa, vis dicam, audiendus est nobis Paulus perpetuo carni indicto silentio, qui priore ad Corinthios 6. sic ait, An nescitis quoniam membra vestra, templum est spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate deum in corpore vestro. Idemque 7. Vnumquęque sicut vocauit deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesiis doceo, vnusquisque in ea vocatione in qua vocatus est, in ea pmaneat. Mox subiūgit, Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Minus autē velitis imperiosissimū omnium muliebris querelæ subire iugum. Nam vt ille ait, Semper habet lites alternaque iurgia lectus, In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Iam qui volunt omnes de medio tolli abusus, præterquam quod suis futilibus plane remediis, nouos nec minus noxios inducunt & aduehūt, prius naturæ totius ordinem inuertent, quàm finem imposuerint his qui passim suboriuntur, qui que sine magistro discuntur seu vitiis seu erroribus. Nouerint interim inepta remedia veris quandoque periculis esse nocentiora. Nouerint probrum probro non esse diluendum. Nouerint sibi delegisse dominum ex sacerdotali ordine multa hominum milia quæ non flexerunt genua coram Baal. Nouerint & solem apud Græcos esse in occasu, qui pridem rutilantior oriebatur, non multo post quàm à se abiecerunt castitatis iugum suauius, solósq; esse calogeros thori maritalis expertes, qui apud eos de integro sacerdotum functiones impleant, plurésq; esse fili-

lios desertæ à conjugali thalamo ecclesiæ Latinæ, quæ
eius quæ habet virum, Græcæ nimirum, quam scimus om-
nes durissimam sub Turca subire seruitutem: cui merito il-
lud obiici potest, Vos dereliquistis dominû, & ipse dereli-
quit vos in manu Sefac, vt vel isti saltè deprehendatis, qui-
tum interfit inter iugum dei, & iugum hominum. Quod si
aliqui labantur, vt est via carnis lubrica, non longe aberit
qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.
Reliquum est, vt dicat qui lapsus est, Priusquam humilia-
rer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui. Nam
vt est in prouerbio, Qui fugit, denuo pugnaturus est. Fi-
delior certe, iuxta Gregorium, factus est Petrus, postquam
fidem amisit.

Satius esse intelligant, vt aliqui ad altiora vocati, ces-
sent à generatione quàm præ multitudinem sobolis generari
na aliam loco extrudere conatur. Interim non negaue-
rim adolescentulis, ac bonarum etiam literarum ignaris ne-
gandum esse ad sacra aditum, expectandamque esse ma-
riorem ætatem. utpote si videbitur annorum triginta, que
nisi adsit, nullus pateat ad sacros ordines aditus. Cesset igitur
atro carbone notandus Melanchthon, nigra dealbare, &
alba loquendo denigrare, & veterum canonum placita: quem
ita Phygius Campensis suis depinxit coloribus, vt si quis
vltra quicquam attingere velit, opus eius absolutissimum
obscurer potius quàm illustret. Iam ad alia properemus.

Sequitur Responso ad Buceri calumnias.

Hanc, quam prædiximus, velitationem atrocitate superat
Buceranus incursum. Qui peculiari quadam temeri-
tate hinc suam delirij telam orditur, asserens, quod cœliba-
tus Nonnorum (vt vocat) & Nonnarum bonus esse non pos-
sit: quod non assumatur propter regnum cœlorum, vt scilicet
verbo & opere possit promoueri. Quo loco si de verbo tan-
tum prædicationis agitur sexum totum muliebre à sacro cœli-
batu excludet: de quo à Paulo dictum est, Mulierem in ecclesia
docere non permitto. Quin & chorum anachoretarum vniuersum
hac sequissima sua sententia damnabit: qui cum cœliba-
tum mordicus tenuerint, à prædicatione verbi abstinuerunt,
sibi tantum canentes musisq; cœlestibus, vna contenti soli,

tudine. Deniq; omnes literarum ignari à cœlibatu excludetur, eo quòd verbo prædicationis pmouere non possint, aut dilatare cœlestis regni negociũ. Si autem verbũ etiam selectæ consolationis intelligat, quid obstat, quo minus verbo & opere, imo & magnæ pietatis exẽplo, Nonni (vt ait) & Nonnæ regnum cœlorũ promouere possint? Cur non solitudo plurimum monicũ habeat ad cœleste regnum propagandũ, cum multum valeat oratio iusti assidua? Diuus Gregorius monasticũ ordinem tanti facit, vt piã eorũ conuersationem miraculis claruisse testis ipse oculatus cõstãter asseueret. Bucerus negat deo optimo placere monachismũ. Quæso, vtri fides potius adhibenda est? Spiritualĩ ne, an carnali viro? Pio ne, an impio? Idẽ ipse Gregorius monialĩ lachrymas & abstinentiam vrbem Romam à Longobardorũ vi & iniuria tutã reddidisse ingenue testatur. Bucerus quoad anniti potest, diris deuouet hunc ordinẽ. Quid hic agendũ nobis est? An cæcum ducẽ sequemur, oculato teste posthabito? Nemo sane id faciat, nisi qui impium ac irreligiosum se esse demonstrat. Gregorius ad Mauriciũ Imperatorẽ sic ait, Scio quanti his diebus meis in monasterio milites conuersi miracula fecerunt, signa & virtutes operati sunt. Quòd si cœlibatus iste ad hoc conducit, cur tam improbus est & iniquus iudex, vt solitariã vitã cœnobiticã agẽtes sua sentẽtia dãnatos velit, qui cõtinentiã amplectuntur? Cum dicimus orantes, Adueniat regnũ tuũ: nõ de verbo tantũ prædicationis agitur, vt neq; alio loco dum Christus ait, Primũ quærite regnum dei, & iustitiam eius. Promouetur certe regnum cœleste, non prædicatione tantum verbi, quin etiam puræ ac syncerioris vitæ exemplo, flagrantioratione, & diuinæ contemplationis theoria: quæ vna dos therapeutici status conditionem implet. Monachus enim non prædicantis, sed lugentis habet officium: vt sua & populi peccata defleat. Miseranda certe est hæreticorũ cæcitas: quos ita mentis vertigo agit præcipites, vt videre nequeant vbi corruant. Nemo ab istorum iniuria tutus euadet, si tamen audiatur tam impia sententia. Soli duces verbi cœlibatum colere poterunt, si damnatur solitariorum continentia.

Quòd autem dicit Nonnos & Nonnas non ob cha-

ritatem amplecti cœlibatum, vnde illi audacia tanta, vt sua fronte iudicare audeat alienum seruum, qui domino suo stat aut cadit? Nam huiusmodi charitatis intentio secretius in pectore residet, quàm vt à quouis honine agnoscere possit: quanto minus iudicari?

Nec hoc contentus errore, amplius ineptire pergit, dicens, quòd vt cœlibatu aliquid merearis apud deum, nuptias posthabere impietas est. Hoc enim est deo non satis fidere, dum poscitur merces pro eo, quod aliàs deo debetur, & quod vere donum dei dici debeat. Et vt ad sollicitas suæ temeritatis artes recurrat, ait in cœlibatu monastico nihil aliud esse quàm hypocrisis, ventrisque ac nominis studium. Hoc inquam impropere audet viris etiam sanctissimis, neminem excipiens, omnes in vniuersum eadem nota inurens, ventris vt si quis alius, venerisque patronus præcipuus. Qua in re Antichristi personam sustinet, dum extollitur super omne id quod dicitur deus, de internis affectibus iudicans, priusquam venerit dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. Solius enim dei est scrutari corda & renes. Quid insulsius hac assertionem, quæ spem omnem mercedis de Christiano pectore tollere nititur, cum contrarius accedat Paulus, dicens, Sic curro, non quasi in incertum, sed potius de mercede futura certus. Qui & alio loco dicit, Scio cui credidi: & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. Iam enim docuimus mercedem à deo expectari posse, & quidem sanctissime, ex gratia & promisso, magis quàm ex obligatione & debito, etiam si id ipsum propter quod merces expectatur, sit donum dei. Nam omnia quæcunq; à nobis aut fiunt aut offeruntur, dona dei sunt, iuxta illud 1. Paralip. vltimo, Cuncta quæ in cœlo sunt & in terra, tua sunt. Tuæ diuitiæ, & tua est gloria, tu dominaris omnium. Tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Agnouit etiam hoc Martialis ethnicus, qui ait,

Iupiter ambrosia satur est, & nectare viuitt:

Nos tamen exta Ioui, thura, merumq; damus.
Alioqui si quod habet, non vult: quæso, quid accipiet? Dona

igitur dei sunt, & de manu dei prodeūtia: ex quibus licuit semperq; licebit, non exiguā expectare mercedem. Frustra alioqui nobis prēmia proposuisset, dicens, Ibunt, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala, in resurrectionem iudicij. Et qui redditurum se pollicetur unicuique iuxta opera sua, quid aliud q̄ expectandā boni operis mercedem docet? Nobis igitur sperare licet, nam & sperare iubemur. Nec aliquid piaculi fuerit, si quis nuptias cœlibatu postponat. Quod tamen impius iste impietatem vocat. Ut enim lib. de viduis Ambrosius ait, Non aliud reprehenditur, ut aliud prædicetur: sed omnia prædicantur, ut quæ meliora sunt, præferantur. Honorabile coniugium, sed honorabilior integritas. Nam & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Quod igitur bonum est, vitandum non est: sed quod melius est, eligendum est. Vbi præceptum est, ibi lex est: ubi consilium, ibi gratia est. Licet itaque nuptiis præferre cœlibatum: quem (ut idem ait) dominus honore prouocat, magisterio docet, inuitat exemplo. Inuitat & Paulus dicens, Bonum est, si maneant sicut & ego.

Verum multi sunt, inquit, qui continētiam appetentes, sese exponunt grauissimis incontinentiæ periculis. Ad id respondet Ambrosius, Ergo nemo militet, ne aliquādo vincatur: nec pedis vtatur obsequio, qui gradiendi periculum reformidat: nec oculi intendat officio, qui concupiscentiæ timet lapsum. Hac certe ratione tecta nunquam essent subeunda, ne quis è tecto lapis delapsus nos offendat. Nec fabricanda arma, nam plerique gladio periere. sed nec sumendus ad leuandam inopiam cibus. Nonnulli enim, faucibus obstructis, interierunt. Nam & quidam acino, alius vero pilo strangulatus expirauit. Sed & in ipsum Deum hæc noxa perueniret, si huiusmodi querela locum habeat: qui & præcepta tulit, in quibus offendimus omnes: & elementa creauit, quorum pestilens afflatus multa hominum milia ad interitum perduxit. Quid igitur huic vanissimæ ratiocinationi obiiciendum est, nisi quod Iacobus in sua Canonica ait, Si quis indiget sapientia, postulet à Deo: postulet autem in fide nihil hæsitans. Et quis est, qui desperet, qui modo dicentem

audierit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et qui hoc dicit, dat omnibus affluenter, & non impropert. Cessent igitur oblatrare canes aduersus hunc cœlibatum: qui vtiam essent canes muti, nō valentes latrare, quando meliora, aut saluti viciniora proferre nequeunt.

Iam quis ferat atrocem huius iniuriam ita saeuientis aduersus continentia nitorem, qui ore impuro euomere ausus est castitatem officere solidæ animarum atque corporū sanctimonix, & paupertatem dispensationi euangelicæ? Sub hoc itaque iudice crudeli sauoq; tyranno cadet à causa perpetua intemeratę virginis integritas, quę ex constanti decreto virum non cognoscit. Euanescet Ioannis Baptistę & Euangelistę sanctimonia, si castitas officit solidę puritati. Supprimendum erit purum & castum de virginitate comparanda ac tuenda Pauli consilium, dum ait, Solutus es ab vxore, noli querere vxorem. Annę prophetissę, cuius laus est in euangelio, institutum damnabitur: quę cæmen vel hoc nomine cõmẽdatur, quòd vidua permanferit vsque ad annos octogintaquatuor, non discedens de templo, ieiunijs & orationibus seruiens nocte ac die. Si verum est quod asserit Epicuri de grege porcas, castitatem officere solidę corporum & animarum sanctimonix, quis non miretur impudentiam frontis perfrictę, cum horum verborum halitus obuio cuique nauseam pariat? At ne id citra rationem dictum putes, profert suę assertionis causam, semper proficiens in peius: vt peculiare solet esse hæreticorum. Malim (inquit) monachos esse maritos, quàm scortatores. Quid audio? Monachus solitarius est. Qui si familię curam habeat, quomodo aut esse aut dici poterit monachus, qui etiam reus sit fracti voti? Proinde ac si aliquis dicat, Malim te esse prædonem, quàm parricidam. Iam qui cum vxore est, diuisus est: quomodo igitur idem vnus erit & plures, solitarius & diuisus? Hic videtur per somniū alludere fabulę de Geryone tricorpore, aut de tricipite Cerbero. Vix credas apud se fuisse hominem, qui tam secum pugnantia profert. At longe aliter censuit Paulus, qui in Romanis tertio capite ait: Nō vt blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere faciamus mala, vt veniant bonarum quorum damnatio iusta est. Consultius autem egisset Buce

rus, si meliore mente recepta dixisset: Malim pauciores numero monachos sacerdotésue, & eos quidem continentes, sacris initiari, & cum iudicio deligi, quàm multos effrenes, qui nec ordinis placita, nec canones seruant, qui que sine lege, sine regula passim per orbem vagantur. Hoc si dixisset, vnanimi omnium frueretur cōsensu. Ne simul iustus deleatur cum impio, neue dispareat ordo monasticus, cuius splendor & honestas totum orbem suo fulgore illustrauit. Quid enim commeruit sacer piorum cœlibatus, si quorundā petulantia nonnullis dederit offendiculum? Detrahantur noxia, nulla interim infontibus inferatur iniuria. Imo potius audien dus erat Christus, qui ait, Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem, vt non simul eradicetur & triticum. Non enim eradicandæ sunt vites, si vnà cum illis succrescant spuria vitulamina. Eradicetur potius quorundam effrenata licentia vt apud viros pios ac religiosos tuta castitas permaneat, quã quòd propter incestos de medio tollatur, quæ viris iustis semper placuit, toto orbe Christiano laudata continentia. Quòd si fiat, plures erunt filij desertæ, quàm eius quæ habet virum. Non dissimili scommate hoc delirium retūdit Bernardus, qui libro de dispensatione & præcepto hūc stuporem eludit, dicens, ac si quis requirit, Quanam morte perire consulendum sit eum, qui seipsum forte perimere velit, incendiōne, an præcipitiō? eum potius in hoc suaderi debeat, vt suæ vitæ & saluti consulat, & infixum menti errorem delere prorsus, atque abstergere curet. Id quod profunda & humili ad deum fusa oratione facile fiet.

Prosequitur cœptum suæ temeritatis iter, ita dicens, [Quòd autem pōtifiçæ castitatis adsertores aiunt præcib⁹ posse impetrari, vt detur vnicuique cœlibi viuere, Christo contradicunt, qui ita pronunciat, Non omnes sunt capaces dicti huius, &c.] Cum tamen hæc verba Christus minime pronunciarit, quin ita potius, Non omnes capiunt verbum istud. Atqui non idem sit dicere, Non omnes capiunt verbum istud: & Non omnes sunt capaces. Non capit, qui sua sponte tentationū carnis tædia ferre detrectans, periculū permutat periculo, coniugii vinculo se adstringens. Qui vero dicit hominem prorsus non esse capacem, facultatem negat, quantumuis conetur assequēdi quod optat. Rectius

interpretatur Chrysoſtomus, Non capiunt, quia nolunt. Non autem dixit, Non eſſe capaces, quaſi minime poſſint. Sed & errorem errori adiungens, ſic ait: Deus non vult omnes cœlibes viuere. Non igitur cuiuſque cœlibatus ad gloriã dei faciet. puerili ſophiſmate incautiſſimã offuſcans, Nam & quiuis è triuio rideret ita colligentem: Non omnes poſſunt ingredi hanc aulã: igitur nõ eſt cuiuſuis ingredi eã. Quis neſcit collectim nõ cõuenire omnibꝰ cœlibatũ, & tamẽ ſeiuũtim cuiuis cõpetere poſſe? Hæc nimirum ſũt collectiones nõ tã captioſæ q̃ ridiculæ cuius in Dialectica tyrũculo. Proinde nõ omnibꝰ, inq̃t, orãdũ eſt p̃ cœlibatu. Cũ tamẽ Paulus dicat: Volo omnes vos eſſe ſicut me ipſũ: Diſtributiua locutio eſt, & nõ collectiua: vt Dialectici volũt. Quin & ampliꝰ pergit ſuũ oſtentare deliriũ. Qui, inquit, orant p̃ cœlibatu, quin etiã orãt ne cibo neceſſe ſit, & alijs vitæ huiꝰ rebꝰ onerari. In prõptu reſponſo eſt. Dominꝰ nõ inuitat nos ad perpetuã inediã, cũ tamẽ hortetur ad cœlibatũ. In quo Chriſtus & deipara virgo, & alij pretere rea innumeri, excellenter p̃durarũt: qui tamẽ inediã hanc perpetuã nõ exercuerunt. Verũ adhuc inſanire pergit. Imo, inquit, cur nõ oratione ſua impetrãt, vt ſemel depoſito corpore beati ſint? Sed quid hoc ad rhombum? Hic agitur de perfectione vitæ, & tu diuertis ad conſummationem mortis. Cuius quidem deſideriũ nõ omnino vicio datur: niſi forte tibi nõ probetur Pauli ſententia dicentis ad Philippenſes primo, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Aliud eſt probare potiora dum viuus, & ad ardua tendere: quod laudabile eſt, & per ſe, decorũ. Aliud ſinem querere laborũ: quod his tantum cõgruit, qui legitime certauerũt. Nobis potius conuenit dicere: Dimitte me, vt glutiam ſaliam meam. Perfeſtorum eſt illud, Curſum conſummaui, ſi dem ſeruauĩ: de reliquo reſpoſita eſt mihi corona iuſtitie. Alias profert ſuæ cæcitatũs indices, tendiculas, teneriores vtique aranearum telis, vt quæ nec inſecti vnus animantis duriuſculum onus ferre poſſint. Quæ tãmen ita ſibi ſubtiles eſſe videntur, ac neruoſæ, vt medium tenere poſſint quẽuis etiam Gigantem robuſtiſſimum. Cuius textura eſt, quòd ineptẽ nugatur, impium eſſe operis à deo expectare & expetere mercedem: quam exigere

videntur, qui professæ continentiaæ præmia expectant. sed impius est iste, qui impietatem somniat etiam in re maxime pia: nisi Psaltem quoq; impietatis arguat, qui ait, Etenim seruus tuus custodit ea, & in custodiendis illis retributio multa. Alio item loco: Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter æternam retributionem. vt Hieronymus in Hebraico legit. Nam Aacheb retributione signat. Et vt mox diximus, Paulus repositam sibi coronâ iustitiæ expectat citra omnem impietatis notam. Alioqui quid attineret dominum ipsum mercedis æternæ præmium proponere certantibus, nisi & ipsum expectare & desiderare liceret? Cui totus inhiat Paulus, nec temere dicens, Sic curro, non quasi in incertum: sic pugno non quasi in aere verberans. Id autem omnino licet, modo ne tanquam ex debito, sed ex gratia potius pollicentis speretur. Spes autem vt ex eius definitione constat, partim gratiæ, partim meritis innititur. Hoc certe est hæreticis perpetuum & peculiare malum, vt offundant oculis fumos, ex veris elicere falsa: vt eorum collatione inquinata reddantur, quæ tamen per se vera sunt. Si Dominus inuitat vt petamus præmiû: quid piaculi fuerit id, quod sua gratia pollicetur, expetere? Et tamen hæretici ita absone colligunt, nempe veluti à thesauris ad carbones. Expectas à deo mercedem? Vis igitur inprobe deum tibi constituere debitorem.

Sed nec sibi temperat, quo minus insectetur disciplinæ regularis formulam, dicens eam officere puritati ac nitore legis euangelicæ. Nam positis constitutionibus, (vt ait) humanis, videri potest lex euangelica non sufficere animarum saluti. Sed ignorat stupidus iste, quòd sanis, & bene habentibus abunde sufficit cibus delicatus boni succi, & affatim nutriens, quum tamen debilibus, & ægrotis, ob eorum inappetentiam debilitatemque stomachi, minime conueniat per se alioqui optimus. Sic & perfectis vna lex euangelica sufficit, imbecillioribus autem formulæ viuendi ad acquirendam perfectionem viam faciunt. Vt cubiculum iam ingressis clauæ nihil opus est ostium re-ferante, quæ tamen necessaria est ingressuris: sic opus malleo & incude, nondum fabricata sera, qua perfecta & completa superuacaneû sit huiusmodi desiderare instrumenta.

Qui apicem montis attingit, nihil opus habet in ipso infundere ascensu: qui vero in imo stat, gradis adhuc illi restat via. Denique regularis disciplina perfectioni conducit acquirenda, quum fastigium legis euangelicæ sufficiat acquirere. Sic fit, vt constitutio humana viam paret ad diuinam. Illud ex Paulo cuius peruium esse potest, qui ait priore ad Corinthios tertio, Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus. Tãquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis. Ad leuandam hominum inedia per se quidem sufficeret adulta iam & matura seges in agro: nos tamen illi sepe adhibere solemus, ne feræ noxiæ diripiant, ac breui momento perdant hominum labores, Sic regularis disciplinæ institutum suos cultores in officio continet, & impedimenta adsequendæ perfectionis longius arceat. Hæc prescius considerata omne ambiguum facile tollent.

Hic demum suæ improbitati finem imponere debuit Bucerus, si quis apud eum esset aut finis aut modus: quæ tamen non inueniens, crambem plus millies recoctam impudenter mensis apponit, asserens nemini licere cœlibatū sectari, nisi cui datum sit, cōtempo (vt suo Marte effingit) coniugio. Neque enim qui aurum præfert, contemnit argentum: nec qui cœlibatum coniugio præponit, spernit matrimonium. Multos denique esse asserit, qui falso arbitrentur se esse hoc munere donatos. Ad id quidem vna responsio sufficit, quemuis huius doni esse capacem, qui modo velit in sua petitione constanter perseuerare. Nam sine penitentiã sunt dona dei: nec aliquem deserit, nisi à quo prius deleritur. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni genere, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. **Actuum 10.** Donum quidem à deo est cuius prestandum ex equo, qui modo se paratum præstabit. Sed neque expectandum est cœlitus oraculum, priusquam voueas. quando nec deipara virgo id expectauit, priusquam voueret. Quia ex imo pectore ad deum fusa oratio, sufficiens est ad huiusmodi impetrandam gratiam. Alioqui oraculum desiderandum Paulus docuisset in Corinthijs 7. quod tamè tantum abest vt exigat, vt etiam dicere non dubitauerit, Qui

statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit. Hic nullus de expectanda reuelatione sermo, aut habetur, a ut innuitur. Neque in huiusmodi proposito conseruando opus est miraculo, si exactam miraculi rationem attendas. Nam quotidie dona huiusmodi cœlitus demittuntur, alioqui omnia dona dei miracula forent. Non tamen longe abest à ratione miraculi: quandoquidem in carne præter carnem viuere angelicum potius est, quàm humanum. Sed nõ ita rarum, quin à quouis flagrantis orationis subsidio possit impetrari. Id a utem dixerim, ne quis aut prodigij, aut oraculi mole absteritus, sub onere gemat, ac tandem desperet. Quis enim desperet de eo, qui semper bene velit, vt optimus, qui que nihil non possit, vt maximus? Tantum adsit pius ac feruens ad impetrandum animus. Qui vbi aderit, qui petit accipiet, qui quærit inueniet, pulsanti quoque aperietur. Nõ igitur absterrendus est miles propter varium belli euentum, vt fugiat: sed excitandus, vt vincat. Qua in re grauissime peccant hæretici, præpostero ordine omnia peruertentes. Animi feruor & audacia ex periculi occasione captanda est, nõ pusillanimitas assumenda. Hæc est magna pars decipularum, quas coelibatui obtendit Bucerus in Matth. cap. 19. quarum vanissimas nugas retegendas curauit, ne quis cæcū ducem sequutus, errandi occasionem accipiat.

Sed quid non petulanter audeat, & impudenter attentet serpentis huius modo euadendo tortuosi, modo in inuadendo pungendoue amarulenti, virulenta nequitia? Hoc enim apud se statuit, vt abiecta luce veritatis ita sua responsa adumbret & obscuret, vt nescias in quam partem inclinare velit, eo nimirum & astu & ingenio, vt si forte se videat irritum, ac luce veritatis deprehensum, latebras aliquas sibi paret, in quibus pro nacta occasione delitescere possit, interimque è manibus prosequenti elabi. Denique illi perpetuum est ac perenne, omnem induere personam, in quam velit se transmutare effigiem: non vt omnibus cum Paulo omnia fiat, verum potius vt omnes dementet ac fallat, secumque in erroris præcipitium trahat. Id quod acutissime in hoc Bucero Vintoniensi præsul Stephanus deprehendisse cernitur. Qui ob id cœsuis vanam

nulliusq; frugis esse, cum hoc præsertim hæretico, cõtenti
 nã, cum omnia catholicis arma adempta sint, quib⁹ retineri
 possint refuge, perstringi reluctantes, aut cõfodi primaces.
 Scripturæ vni⁹ patrocínio se tuetur, cū tamen nihil minus,
 q̃ scripturã sequi velint: sed potius suã corruptissimã intel-
 ligentiã venentur in illa, eum sensum affigentes, non qui à
 spiritus sancti mēte, patrũve sententia pendeat, sed qui eorũ
 potissimũ seruiat affectibus. Quid igitur facias, dū in dimer-
 sos sensus sub prima disceptationis initia scriptura discerpi-
 tur, quorũ vnus legētẽ ædificet, & alter destruat? In duello
 prius cõuenitur de paribus armis: hic nihil reliquũ ab hære-
 ticis relinquatur, quod possit esse vtriq; cõcertatiũ cõmune
 nõ interpretatio patrũ, nõ apostolica traditio, nõ cõciliorũ
 pontificũve decreta, scriptura nuda in medio relinquatur,
 sed nullo pbabili sēsũ, nulla fixa interpretatione munita.
 Accedit ad huiusmodi difficultatẽ lubrica hæreticorũ in re
 quapiã asserēda fides, incõstans assertio ac varia semper &
 mutabilis, frõs impudēs & pfriēta: & in quãuis partẽ verita-
 tilis, vt sphericũ in plano in quãuis partẽ volubile, atque om-
 ni euripo mēs versatilior. Quin & more chamelēorũ af-
 fingūt sibi & assimilat quoscũq; colores, & p̃ occurētẽ cau-
 sa fingūt omnia atq; refingūt. Nec his cõtenti, succo loligi-
 nis (quãdo aliud nõ possūt) aduersarios loquēdo denigrat:
 cū deest illis lana quã texere possint: vt interim dilabantur.
 Vnũ itaq; superest, quo teneri queāt, cõpendium: vt ex pro-
 prijs eorũ dictis plerunq; secum pugnantibus, nõ satis me-
 mores illos mendaces cõvincere possis. Nec mirũ, si melio-
 res se impetāt maledictis, cū sint ipsi apud pios omnes de-
 ploratissimi, omniũ impuritatũ assertores ac patroni, in epe
 veneris & luxus impudētissimi præcones, incesti & nefarii
 coitus ex p̃fesso defēsores, religionis ac disciplinæ osiores,
 & contēptores puicacissimi, in dilatãdo luxu & augēda car-
 nis licentia supra omnem fidẽ largi ac p̃fusi: in commendã
 dis autem atque extollendis spiritualibus donis, castitatis,
 inquam, atque temperantiæ, parcissimi: negãtes, expectan-
 dum esse donum dei pro tuendo coelibatu: imo neque pro
 eo vt obtineatur, orandum. Sic enim Bucerus ait, Dominũ
 rogandum non esse pro dono continentię ab his qui quã-
 uis professi sunt, tamen ad coniugium potius quã ad cõ-

libatum deputati sunt. Sed vnde sciemus, quando, quae
 etatis parte cuius hominum ad coniugium potius, quam ad coe-
 libatum deputatus sit? Imo qui suis precibus obtinuit gra-
 tiam, ut voueret: quomodo tam delirus erit, ut desperet de
 gratia id praestandi, quod dei auxilio vouit? An ignoramus
 scriptum esse: Qui coepit, ipse perficiet bonum opus: & pri-
 cipium esse plusquam dimidium totius. An stupidus erar,
 qui ait, Ter dominum rogavi, ut auferretur a me stimulus
 iste? Sed inuenit impostor Bucerus commentum aliquod,
 quo telum istud elidere possit: qui contra omnium catholi-
 corum sententiam haec verba Pauli, Sufficiat tibi gratia mea,
 neget intelligenda esse de auxilio ad tuendum coelibatum:
 verum de favore potius ad ineundum, priore statu mutato,
 coniugium. Quasi parcius sit dominus ad coelibatus auxili-
 um praestandum, si conuenienter petatur, quam ad coniugij pro-
 mouendas molestias: cum tamen det omnibus affluenter, & non im-
 peret. Quasi qui dedit votum vouenti, denegat auxilium
 promissum prestare volenti. Verum quid sibi vult istud, quod
 mox sequitur, Virtus in infirmitate perficitur? Quis enim
 negare audeat haec verba ad continentiam pertinere? pro qua tenen-
 da & augenda Paulus orabat: potius quam ad coniugij sta-
 tum, cuius iugum abijciendum consulebat, inquiens, Solu-
 tus es ab vxore, noli quaerere vxorem. Rursum, Qui non nu-
 bit, melius facit. & Qui habent vxores, sint tanquam non ha-
 bentes. Alias non dixisset, Castigo corpus meum, & in serui-
 tutem redigo: ne cum alijs praedicauerim, ipse reprobus effi-
 ciar. dicitur alioqui, Accingor ad thori maritalis iugum
 subeundum, ne stimulus carnis agitated vrar. Hic (si audimus
 Bucerum) cui vna vxor satis non esset, alia etiam more Bar-
 barico querenda foret ad extinguendum portentose libidi-
 nis furorem. At longe fallitur caeca Bucerii impietas, ut qui
 scire debuerit lignorum potius subtractione & frigide in-
 fusione, hoc est, abstinentia & lachrymis, quam ignem libi-
 dinis igne extingui. An ignorat quod scriptum est, Si man-
 seritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque
 volueritis petetis, & fiet vobis? Ideoque vnusquisque in qua vo-
 catione vocatus est, in ea permaneat. Non igitur inuenio,
 quam ratione continentiam professi, iure deputari possint ad
 ineundum coniugium: nisi dicas tibi fuisse reuelatum, quod quoties

cœlibi acciderit carnis tentatio, dominus mutata sententiâ cœlibatu deputet eum qui i. a. afficitur, ad subeundû mari monij iugum. Sed dæmonis hæc commenta sunt, nō dei oracula. Quis enim tam impius, vt audeat dei benignitatem hominum moribus stultè metiri, ac pl^o posse dicat impunitatem libidinis, quàm vim ineluctabilem lachrynosæ conuersionis: cuius tanta est energia, vt vincat inuincibilè, & liget omnipotentem? Interim dormitabit ne tua illa fides, quæ cū sola (vt falsò prædicat) possit quoduis delere peccatû, an nō etiâ poterit libidinosæ huius tētationis extinguere fomētû? Quòd si id possit, qua impudētia dicere audebis nuptias esse vnicū remediū vstioni extinguedæ? Ad hæc cum alijs tardi^o, citi^o alijs molestia libidinis accedat, factò ad tēp^o de cōtinētia periculo: nōne aliquando saltē per vos uolere licebit? Licebit vtiq; nisi votū omnino extinctū velit: viuet autē semper & vigebit, etiâ si nolueritis. Si igitur detur loc^o voto, quid si accedat tētatio? etiâne descendēdū erit à signis promissi iâ cœlibatus? Absit à nobis tā pestilēs error. Quid autem si non possit vxorem inuenire is qui libidinis æstum patitur? Tūne etiâ negabis affuturū illi cœlitus pro tuenda continētia auxiliū? An qui sceminā petijt, auxiliū inueniet: & qui votū semel emisit, non reperiet ad suam vocationē tuendam subsidium? Hoc vno cōmento quid absurdius? Alioqui longe grauior & periculosior erit causa cœlibatus, quàm matrimonii: contrā tamē iudicant Apostoli dicētes, Si ita se habet causa matrimonij, nō expedit nubere. At Bucerana impietas diuersū ex diametro asserit, adeo grauē esse causā, pmissi cœlibat^o, vt minimè expediat pmittere. Delirabat igitur Paul^o, qui volebat omnes esse vt seipsū, cōtrariū hortate atq; adeo iubēte illud ridiculū omni subsānatione dignū, ac puerili etiâ voce exhibēdū, q̄ ait donū cōtinētix potissimū cōsistere in quadā humorū tēperatura, & corporis ad venerē ineptia, qua fieri possit, vt sine omni naturæ lucta continētia seruetur. Sic solent philosophari Epicurei isti carnali cœno inuoluti, vt in voluta bro sus, qui ita statuerunt oculos suos declinare in terrā, vt quæ à cœlo petēda erāt, nil nisi terrena sapientes, à natura expetant. Non est ô Bucere hoc talentum terræ defodiendum (nam qui de terra est, de terra loquitur) sed à deo po-

tius expetendum cum omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum sit. Atqui bellus iste conciliator locorum sacrae scripturae, ita Moysen cum Paulo componendum censuit, imo (vt verius dicam) spiritum sanctum in utroque loquentem, vt dicat hanc sententiam: Non est bonum homini esse solum, pertinere ad singulos: Illud autem, Bonum est homini mulierem non tangere, ad naturam communem, seu ad vniuersitatem generis humani. O rem ridiculam, quod singulis bonum est, id est vniuersitati non bonum. Perinde est, vt si quis subridens omnino ac subsannans dicat ieiunare collegium, vbi nemo de sodalitate sibi temperet à cena, dum tamen mensam publicam nihil apparatus inferatur: aiunt enim tunc aulam ieiunare. Hæ sunt ideæ hæreticorum ac naturæ (vt sic dicam) communes. Sed quis ex patribus hanc nobis aduexit nouam doctrinam? Proferat Bucerus vnum ex omnibus ecclesiarum patribus, qui sententiam Moysi ad singulos, Pauli vero placitum retulerit ad vniuersos. Proferet, inquam, sed non prius quam cælum mari coniunxerit, & mare cælo. Quis enim nescit dictum illud: Non est bonum homini esse solum, referri ad primæuam naturam humanæ originem. vt ex coniunctione maris & femine crederet posteritas, vt multiplicaretur & repletet terram? Quia semel repleta, cessat vrgere præceptum de ineundo coniugio, cui successit libertas colendi cœlibatus. Quid autem putidius eo quod ait, omnes ad matrimonium vocari his verbis: Vnusquisque propter fornicationem uxorem suam habeat? cum manifeste verba ostendant non nisi de coniugatis istud intelligi. Qui si micam salis habuisset, id deprehendere poterat ex vocabulo, suam. Neque enim suam quis appellare potest uxorem, nisi sit coniugatus. Deprehenditur etiam istud ex verbo habere. Habeat, inquit, suam, hoc est, eam tractet affectu vsuque vere maritali. Nam de his qui non sunt coniugati, diuersum sentit ita dicens: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis, si permanserint sicut & ego. Vt scilicet qui prius coniugatos instituerat, quid cœlibatui conueniret, ostenderet.

Sed quod insulse ac peruerse tractet verba Pauli ad Timotheum loquentis de his, qui primam fidem irrita fecerunt. Primum negat fidem de voto intelligi, sed de vniuersa in Christum religione. Deinde ab ea responsione deflectens,

ait: etiam si de voto intelligatur, tamen dānatio illa (de qua Paulus) non ad iudicium dei refertur, sed hominum. Demit-
 tertio etiam vacillans, & à prioribus pronunciatis resiliens.
 Esto (inquit) quod fides de voto, damnatio de gehenna in-
 telligatur: illud tamen minime pertinet ad fœminas verum
 ad commonefaciendos episcopos, ne facillè permittant ve-
 res & fœminas vouere continentiam. Hic quàm varius ac
 lubricus est Bucerus, vt nec cum patribus, nec secum, nec
 cum veritate constare possit. reluctantem nimirum ac remitte-
 re luce veritatis, patrum autoritate, qui hanc fidem de vo-
 to interpretati sunt, & testæ simulationis ac fraudis con-
 scientia.

Denique nihil vsquam recipit Bucerus, nisi quod ex pro-
 prij somnio capitis prodierit. At ego vicissim nihil ex eo re-
 cipio, nisi quod ex patrum, procerumq; ecclesie sententiā
 proferatur. Ne igitur prorsus inermis in acie hanc descen-
 disse videatur, adfert Cypriani autoritatem: qua videri po-
 test iussisse Cyprianū, vt deo dicatæ virgines nubant, nēpe
 ex epistola vndecima de virginibus deo dicatus. Qui si reli-
 qua Cypriani verba cū hoc vno contulisset, vt pote ad Qui-
 rinū li. 3. ca. 30. facile intelligeret hanc permissionē ad in-
 itiatas tantū virgines referri, nondū tamē p̄fessas. Sic enim
 conciliari possunt, quæ in speciē cōtrariæ videntur diui Cy-
 priani sententiæ. Hic autē perinde agere videtur, atq; si a-
 liquis ex virgulto vno euellere prorsus ac eradicare con-
 tur annosā totā, quæ virgultū ipsum p̄tulit, frondosam, fru-
 giferamq; arborē. Hoc enim agit, qui ex vno Cypriani ver-
 bulo, reliquos ex Cypriano locos, quib⁹ voti soliditas con-
 stituitur, conatur euertere. Atqui si res ferat, sati⁹ fuerat ab
 vno authore cum cæteris omnibus discedere, quā pro suo
 vnus errore tuendo turbā doctorū à se impudēter abijce-
 re, & sub factitia & adulterina quadam scripturæ umbra ve-
 ræ lucis radios depellere. Id quod Bucero peculiare esse so-
 let. Desinat igitur impius ille has blasphemias euomere.

Primò q̄ lex cœlibatus sit impossibilis, reclamāte cœlibe
 Paulo, q̄ ait, Omnia possū in eo qui me confortat Christus.
 Quem absit vocasse ad rem impossibilem posteros, cum dī-
 ceret, Volo omnes esse, sicut ego sum.

Secūdò impudēter mētī legē cœlibat⁹ esse naturę cōtra

riam, cum gratia non evertat naturam, imo potius ornet & illustret. Neque enim fides, ad quam mordicus tenendam obligamur, contra sed supra naturam est. Superat enim humanæ mentis aciem: Matrimonium autem, quod secundum naturam est, subiicitur cœlibatui, tãquam minus maiori: nō tamen aduersatur, sicut lumen naturale fidei. Quemadmodum de instinctu naturæ est, vim vi repellere: non tamē violatur natura, imò verius perficitur ex consilio euangelico: quo docemur, cædenti alterã præbere maxillã. Alias cōtra naturam faceret quicumq; adolefcens, nisi mox cōtraheret matrimonium, si huiusmodi abstinentia esset cōtra naturã.

Tertiò grauius offendit, statuens legem cœlibatus voluntati diuinæ esse contrariam. Hoc enim dicens, blasphematur in Paulum, qui sexcentis pene locis nos inuitat ad cœlibatum: quem nemo citra blasphemiam dixerit contrariũ voluntati diuinæ consuluisse.

Sed illud non minus impudenter assertum, donũ continentię ne his quidem concedi, qui ipsum à deo petierint, refragante omnino dicto Christi, Si vos cum sitis mali, nō stis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

Quæ omnia nihil aliud quàm desperationem spirant, & diffidentiam de obtinendo in spiritualibus rebus auxilio diuino, cum tamen nihil non de deo præsumat in admitenda ac recipienda indulgentia diuina, in his quæ ad carnalia desideria pertinent. At nō ea fuit mens, sanctorum patrum, qui in spiritualibus omnia audent, in carnalibus vero cum Paulo ab omnibus se abstinere. Sapiens enim videt, & præcauet: stultus autem transilit, & confidit.

Ego sanè posteaquã recentius editos codices ex Phygio Campensi euoluere apud me omnino decreuissem, atque erroris huius latebras in lucem proferre contenderem, fodiendo (quod dicitur) vsque ad algam: suspicari tandem cœpi ex vno potissimum eorum paradoxo hanc erroris putidam lacunam produisse. Profitetur apud Phygium Campensem castitatis osor Bucerus, id se habere pro axioma, nulla deo placere posse nostra opera, nisi quæ ex præcepto fiant, eoque pertineat vt per ea commodetur proximo. Ex quo errandi ansam Conradus Lagus iure-

consultus in methodica iuris traditione, suæ professionis limites egressus, minus quàm vellem feliciter arripuit: atque seuerans legem de cœlibatu ex voti professione suscepto, instituto dei & naturæ repugnare: nec ita posse violentis vinculis contineri, vt non erumpat. Illud adiungens: quod sicut aqua nec vi, nec arte cogi potest, vt perpetuò contra suum naturalem motum ascendat: ita nec impetus naturalis in homine coercebitur, vt citra periculum salutis in eo penitus conquiescat. Sed longè fallitur, qui naturalia voluntariis prorsus, necessaria spontaneis, terrena caelestibus, quasi ex æquo se habeant, imprudenter conferat. Non sic sacra prophanis conferuntur. Nemo enim nisi delirus, canibus catulos, matribus hœdos, sacra prophanis componere attentabit vnquam. Dona dei precibus obtinentur, è cælo pendent: sic tamen vt omnia sint possibilia credenti. Reliqua verò naturæ opera ita deus, qui eam cœdidit, administrat, vt proprios motus agere sinat. Pergit tamen humano potius quàm diuino iureconsultus huius faceri cœlibatus machinâ arietare, in omnia se vertès, vt persuadeat votum de cœlibatu esse contra verbum dei, sed nihil aliud quàm principium repetit, identidè resumens quod probare debuerat. Ait enim, Tam peccat, qui citra verbum voluntatem dei sibi fingit: quàm is, qui ductus consilio humano aliquid contra verbum dei instituit. Cui respondendum, nullum hic esse fictionis locum, nisi què ipse finxerit. In verbis enim Christi nulla est fictio, qui suos cohortatus ait, Qui potest capere, capiat. Non enim qui hortatur, absterret, aut arcet, quin potius inuitat, & allicit. Errat ergo fictionis verbum assumens. Neque enim aliquid fingit citra verbum dei, qui fauori diuino innixus hortantem sequitur, & vocantem audit, hoc secum repetens: Propter verba labiorum tuorum ego custodiam vias duras. Ego in quâ & mei similes in odorem vnguentorum tuorum curremus, id quod adolescentulæ fecisse leguntur, quæ dilexerunt te nimis. Non sunt ista, mi Conrade, humana, sed diuina consilia, nec contra verbum dei, sed ipsissima Christi non tam iubentis præcepta, quàm adhortantis consilia. Qui igitur consulentem audit, nihil contra dei verbum operatur.

Tu vero à calcaria in carbonariâ trāsīs, qui à sacerdoti

coelibatu ad incisionē sanguinariam prophetarū Baal, toto
distantem cœlo, miro impetu transcurris. Illud deo viuo ac
vero offertur, istud in idoli Baal cultum referebatur. Impiè
igitur eumis tādē, quam animo conceperas, blasphemīā,
ita dicens, Talia sunt & vota monastica, quibus se obligant
ad perpetuam continentiam, arbitantes se summo ita pla-
cere deo: sed in quanto errore sint, inde liquere potest: Pri-
mò, q̄ non extet mandatum dei, quo exigeret continentīā
tanquā cultum. Quid his verbis (tanquam cultū) intelligas,
nihil mea refert. Vnum scire debueras multa deo placere,
quę illi præstantur, honesta: etiamsi nō exigat ex præcepto.
In quibus istud est, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia
quę habes. Cui & illud ex Paulo accedit, De virginibus
præceptum non habeo, consilium autem do. Addis à nemi-
ne exigendam continentiam, quia periculosa sit. In quo bis
erras. Neque enim est periculosa, sed honesta semper & lau-
dabilis, insignis inquam & ardua, & quę cum laude & præ-
mio tenetur ab his, qui diuino auxilio innixi, illi adhærere
student. Non est igitur periculosa continentia, sed potius
incontinentia, vtpote pestilens & noxia. Erras item, qui
putes eam exigī, cum nemo ad eius professionem compellatur.
Iam quò amplius progredieris, eò grauius exorbitas,
& deflectis à recta. Ais enim Bucerano cōmento innixus,
errare monachos continentiam citra præceptum obseruā-
tes tanquam cultū. Monachi certe continentiam mordicus
retinent in hunc maximè finem, vt purius ac liberius con-
templationi insistere possint. Quid in tuo cultu intelligas,
tu ipse videris. Neque enim curamus Buceranas glandes,
frugibus inuentis. Tu verò culpa vacare nō potes, qui rei,
quę ad te nō attinet, te immisces, si vera sunt in quibus ver-
saris placita, dum temporaneam castitatem permittens, per-
petuam ita explodis & damnas, vt eam velis esse contra na-
turę institutum, quod planè impiū est. Dona enim dei tam-
etsi quadantenus sint supra naturam, non tamen con-
tra naturam. Fides enim est supra captum humanum, non
tamen aduersatur rationi, cum omne verum cuiuis vero
consonet & congruat. Sic & cætera dona dei, quę qui pe-
tit, accipit, & qui quærīt inuenit: nam & pulsanti aperietur.
Nec enim temerè nobis ea dona precatur Paulus, qui

ait, Pax dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda
& corpora vestra.

Iam tuæ modestiæ oblitus, abiecto temperamento, errare monachos, qui cum sentiant se non posse continere, instituto dei & naturæ reluctantur. Aliam quoque impietatem euomens, stultitiæ eos arguis in voti professione. Tu verò tuâ ipsius cecitatem non agnoscis, ei maledictio obnoxius, quod apud prophetâ legitur, Vt qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Impudenter itaq; & vanissime erras, qui iudicas vouentem non posse continere. Nam fidelis est dominus, qui non sine nos tentari ultra id quod possumus. Si iuris diuini adyta penetrasse tibi per oecium licuisset, facile intellexisse poteras verba Iudith à morte mariti vsque ad finem vitæ continentiam vidualem obseruantis, quæ ad hunc modum repouenda censui, Iudith. 8. Qui estis vos, qui tentatis dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Tu verò Lage ita exhauris diuinæ bonitatis largitatem, vt illi metas & tempora ponas, qui nullam in suis largitionibus aut metam recipit, aut mensuram. Quod igitur temere iam prædixeras, incautè repetis, tertioque insulfissime recensens, non esse tanti vota religionis, vt propter ea stulte recipiatur, quod naturæ & dei instituto repugnet. Sed nec peccatum peccato redimitur, vt male ac perniciose imbutus existimas, nec vllum flagitiosum errorem agnoscimus seu in vouendo, seu in conseruando celibatu.

Nec leuiter errant, qui pro eodem haberi volunt, tentari & peccare. quasi verò idem sint, certare & vinci. Quod tantum abest à recto, vt ipsa etiam tentatio plerunque victoriam pariat. Hoc intellexit, qui ait, Tentatio patientiæ operatur, patientia probationem, probatio vero spem, & hoc maximè in spirituali certamine, in quo tam debilis est hostis, vt vincere nequeat nisi volentem. Tentari itaque aut certare, nec vinci est nec vincere: sed via quæ ad vtrum velis, peruenire possis. Non est igitur peccatum tentatio, quin potius methodus ad victoriam & præmium. modò nequis sibi deesse velit. Illud impudentissimum,

quod aiunt maris & fœminæ coniunctionem vsque adeò esse intimam iuri naturæ, vt ab ea abstinere sit offendiculum aduersus legem. Quid enim contumeliosius est, quàm dicerè Christiferam virginem peccasse in legem naturæ, iniquitatem, Virum non cognosco? Eademque opera Eliâ, Ioannem Baptistam, quin & Christum ipsum dominum canes impudentissimi aut mordere audebunt, aut arrodere. Sed istud obiter dictum sit.

Quod si hæc (vt ipse ingenuè fateris) acriorem requirant disputationem, tibi ipsi imputare debes, qui hoc tantum egeris, quod canis in Aegypto, bibens scilicet & abiens, aut Cato in theatro in hoc tantum ingressus vt abiret. Hoc enim est more Parthorum fugacium pugnam inire, qui fugientes tela contorquent. Hæc igitur poterunt vnica litura deleri, vt reliquo operi venusto sanè atque eleganti suus seruetur honos. Hæc nullatenus dissimulanda existimaui, vt scilicet susceptæ functioni nõ deessem, qui cœlibat^o patrocinium semel in me receperam. Verum quia facile est coniectare, vnde huius delirii ansam hauseris, nempe ex fece Buceranæ impietatis (quod apertè liquet ex impio eius paradoxo, quod ipse recenset, Non esse deo grata opera, quæ citra eius præceptum fiant) ideòq; in communè arenam placitum istud refutaturus, descendere operæ præciū visum est. Hæc certe sententia à fonte Erasmi per impurum Buceri canalē, vt Campesii Phygii locupletissimus autor est, ad nos vsque peruenit, adeò nemo est qui ignoret, quod vbi Erasmus innuit, Bucerus irruit: & quæ ille oua fouit, genimen istud viperæ excludit, vt nescias vtrum verius sit, seu quod Bucerus erasmizat, an quod Erasmus bucerizat.

Vt autè ad rem ipsam propius accedamus: nec vnã, nec immodicã impietate redolet Buceranum illud cõmentum, quod ex Erasmi penu se hausisse, pfitetur, quo vanissimè asseritur, Nulla deo placere posse nostra opera, quæ nõ iuxta eius præceptum fiant, atq; eo ptineat, vt p ea cõmodetur pximo. Primum enim (vt me à logomachia extricè) de his quæ cœsentur cõmoda pximo, nemo (qui aliqd sanæ mētis habet) dubitauerit omnia ea cõmodum adferre pximo, quæ suo exēplo ad respiciētiã inducūt homines morib^o effrenatos: cuiusmodi sunt abstinentiæ, ieiunia, austeritates, ritus ecclesiæ, quibus

ornatur regina illa Christi sponsa, in vestitu deaurato, cuncta varietate: quibus abiectis, periret ecclesiastica politia, & è conuictu humano tranquillitas, & ordinata inter homines obediētia. Ideoq; si quisq; facultatē iudicandi sibi tribueret, quatenus procedere deberent decreta maiorum, & vsquequo se extenderet commodum proximi: nullus esset in orbe neruus disciplinæ, nisi à patrū legibus pendere nos oporteat, potius quàm à privatis quenq; iudiciis. Illud ergo est è re proximi, & id quidē necessario, vt pastoreū præcepta sequamur, & eis obtemperemus. Iam quot impietates isthæc vnus erroris lacuna pariat, qua dicitur, nullū esse opus laudabile, nisi quod à præcepto domini pendeat, parumper excutiamus. In primis de Maria Magdalena legitur, Bonum opus operata est in me: quod tamen nullatenus erat in præcepto. Quid autem cōmodi adferbat proximo huiusmodi vnctio apud eum, de quo scriptum est, Non dabis sanctum tuū videre corruptionē? imo magis in ea laudatur affectus, quàm euētus: & tamen opus illud adeo gratum fuit, vt audirent etiam Apostoli, Vbiq; prædicatum fuerit euangeliū istud, dicitur, quia factū est in memoriā eius. Quod si dicas sufficere aut affectū, aut exemplū: certum erit hac ratione omnia opera supererogationis cōmodare proximo. Ideoq; euanesceēt ea, quæ ex isto pronūciato hæreticus dānata volebat. Hac enim ratione & vota & ieiunia proximo commoditatē adferunt. Verū ad alia progrediamur. Cū piæ mulieres Christum resurgente vngere miro tentarent affectu, illud neq; habuerunt in mandatis, neq; aliquid cōmodi Christo adferre poterant, cū etiam tangere eū prohiberētur: & tamē nemo (nisi delirus) negabit opus illud gratum domino fuisse & acceptum. Quid de Ioanne Baptista dicam? qui cū esset in penitissimis deserti recessibus extra hominū pecudumq; vias, volucrumq; volatus: quæ tum ab eo fiebant, quæso, quid cōmodi adferbant proximo? Atqui sua illa heroica anachoretis nulli obligationi præceptōve obnoxia erat. Quam tamen quantis in cælum laudibus extulerit is à quo vera & solida omniū nostrum gloria pender, quid attinet dicere? cū scriptura sciamus, Quid existis in desertū videre arundinē vëto agitatam; &c. Quis ergo dicere audeat ingrata & illaudata ei,

fuisse opera, quæ non erant secundum præceptum, nec magna ex parte commodabant proximo, utpote omnibus incognita: cum vitæ eius pars maxima nihil nisi anachoresin sciret ac meram solitudinē? Quid ad hæc dicturus est omnium impietatum fex & lacuna Bucerus, fidei potius desertor quàm assertor, disciplinæ spurcator non repurgator, morum non tam corrector quàm corruptor? Veruntamen ut aliquando discat erubescere, si ruboris capax esse potest frons petrificata: resiliat saltē ab effatis suis infatuatissimis & corruptissimis canonibus seu regulis irregularibus, cum audierit Paulum diuersum omnino pronunciantē. Ait ille, Qui nubit, bene facit: qui non nubit, melius facit. Vides cœlibatum non esse in præcepto, cum per Paulum liceat nubere: esse tamen acceptum imo gratius coniugio, nullo etiam respectu habito ad id quod comodat vel incomodat proximo, si ad commodum referas, de quo ad præsens agitur. Quo etiam spectat illud à Christo adolescenti propositum, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus, & sequere me. Nulla hic præcepti mentio & plurima laudis & gratiæ se offert occasio, cum de perfectione captanda agatur. Dicat igitur fex impietatis, & osor totius honestatis, cur præ cæteris dilectus fuerit euangelista Ioannes: nisi ob eam potissimum causam, quod nullo urgente præcepto conscenderit virginitatis palman, ut apprehenderet fructus eius? Rursum an non poterant Apostoli citra offensam sua sibi retinere, qui tantopere ab eo commendantur, eo quod reliquerint omnia ob Christi sequelā, ut qui audierint, Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel? & quæ sequuntur. Quin & omni cessante mandato subiunxit dominus, Omnis qui reliquerit domum, aut agros, aut fratres, aut sorores, centuplū accipiet, & vitam æternam possidebit. I nunc, & dicas nullum esse opus gratum deo citra præceptū: cum cumulatifime præmiū recipiant, qui cessante mandato ad opera supererogationis se accingunt. Dies me deficeret enumerantem opera deo acceptissima, quæ citra præceptū à veræ pietatis cultoribus obseruata fuisse leguntur. Cuiusmodi sunt Abelis oblatio & sacrificia, de quibus nullū extat præceptū. Noe multiplex & varium holocaustū, etiam supra id quod

mandati limitibus continetur, Abraham, Isaac & Iacob religiosissimi cultus, præter eos qui erant in præcepto, Rechabitarum speciale institutum in cibi temperantia, vini abstinētia, & reliqui austeritate victus. Quid de Helia, Helisæo, alijsq; dicere attinet? qui ob id tamē laudantur, quod circuierint in melotis, in pellibus caprinis, errantes in solitudinibus & montibus, in spelūcis & cauernis terræ. Cum autem Maria cōmendatur, quòd optimam partē elegerit, quæ non auferetur ab ea: ex mandatōne, an potius ex vultroneo animi instituto se ad pedes Christi cōferebat auditura verbū illius? Achab vir alioqui impius, nullo præcepto coactus, dum ciliciū & cinerē subter se sterneret. nunquid audire meruit, Quia humiliatus es mei causa, non addam, vt faciam malum istud in diebus suis? Accedat Niniuitarū insigne & à Christo ipso commendatū ieiunium citra vilius mandati legē receptum: à domino tamen vique adeo col laudatum, vt idē ipse dixerit, Viri Niniitæ surgent in iudicio contra generationem istam. Nulli nota magis est domus sua, quàm omnino frequentior, toties ac toties repetita ciborum ac deliciarum omnium abstinētia. Ezechia oratio lachrymosa, Esdræ perpetui apud posteros exempli austeritas: Iudith, Hester, Danielis, Machabæorum sponte, nullo vrgente præcepto, obseruata ieiunia. Valeant igitur improstores isti, morumq; corruptores, arrosos votorum, speculatores cæci, lupiq; voracissimi: nec vltra audeant suis impurissimis & ab omni honestate alienissimis canonibus imperitæ plebi fumos offundere, cum audiant Niniuitas dicentes in hac etiam parte commendatos, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Quid illud in Osea, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Moxq; sequitur, Egredietur vir de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Sed hæc eorum opera q̄ grata domino fuerint, ex hoc vno manifeste liquet, quod dicitur, Vidit deus opera eorum, & misertus est super malitia, quam locutus fuerat vt faceret. Ea tamen quæ diximus omnia, neq; à præcepti lege pendebant, neq; ad id vt proximis aliquid inde frugis reportaret. Sed quæ quamq; incredibilis est in hoc vno Bucero cæca temeritas, qui vno suo mucrone confodere tētat omnes

omnium anachoretarum qui sint, qui fuerint, qui que futuri sperantur, sacras cōtemplationes, admirabiles potius q̄ imitabiles austeritates & pœnitentias, cœnobarum insuper omnium, qui vita, moribus & miraculis vsq; ad extremos orbis cardines claruerunt, huius sathanicæ tormento machinæ contendat euertere. Relinquendus itaq; est homo huiusmodi tanquam penitus euersus, ac suo ipsius iudicio condemnatus. Illud quis ferat, quod suo paradoxo persuadere nititur vnicum ad compescendos carnis æstus titillantis remedium esse maritale coniugium? Quo cōmento vix aliud perniciosius inuenitur. Huic tamen sententiæ sic adheret mordicus ventris mancipium & inguinis, vt persanctè iurare audeat reliquos cœlibatus cultores meram hypocrisin colere, eosque existimet nomine tenus cœlibes. Hoc interim non aduertens se eò desperationis peruenisse, vt oēs sibi similes iudicet, suamq; turpitudinē omnibus ita esse exploratā, imo (vt verius dicā) deploratā ac perspicuam, vt nec hypocritæ personam (etiā si id cupiat) sustinere possit. Cū enim probitatem simulanti via pateat ad respiciētiā: hic tantū abest vt respiscat, vt impudentia plus quā meretricia suum & apud se tueatur, & apud externos commendet errorem: de quo Propheta ait, Frons meretricis (& quidem incestuosæ) facta est tibi: noluisti erubescere. Apud cœlibatus simulatores temporanea, breuique interitura, ac certis contenta limitibus, regnat malitia: & que suū tantum laudat authorē, nihil secum adferens offendiculi apud externos, dum sua tegitur simulatione. Vos autem & vobis & aliis perniciosissimi, in omnes vestræ turpitudinis venena diffunditis. Apud eos temporaneus torrens libidinis peruagatur apud vos scēdissimi exēpli fons perpetuus perdurat. Atqui, vt ille ait,

Flumine perpetuo torrens solet altius ire:

Ista quidem breuis est, illa perennis aqua:

Vestra impudentia nec finem habet neq; modū. In immensum enim peruagatur. nec vllis continetur littoribus. Pudor autem simulatæ castitatis sua aliquando mole ruēs, pœnitentiæ repagulis tandē reprimitur. Ad rem igitur venio.

Si nuptiæ (vt ais Bucere) cœnseri debeāt vnicū aduersus incontinentiam ad sedandos carnis aculeos refugiū: quid

si salax aliquis aut petulans fortitus sit vxorē aliquam, cuius amplexibus frui nequeat vi cronica agritudinis obfistente: dicturus ne es, quod ad aliam transire possit vxorem? Id aut null^o Christiane mētis admittat, refragāte scilicet lege euangelica, quæ duos non tres admittit in carnem vnā. Quid igitur superest, nisi vt nobiscum censeas hanc carnis imbecillitatem vnico orationis subsidio subleuandam? Id quod in ipso etiam cœlibatu obseruandū contēdimus. Tu ab incontīnētia ad coniugiū nos relegas: ego cōtrā ab incestuoso cōgressu, & cœlo terræq; inuiso deo dicatæ virginis amplexu, ad sacrā orationis anchorā te tuosque inuito. Satius enim est recurrere, quā semper currere male. Vos deum incusatis, qui donum suum quibusdam vltro denega uerit: ego cum Paulo intemperantiam arguo nullo orationis suffragio adiutam. quæ si adesset, statim procella uertetur in auram. Paulus ait, Propter intemperantiam uestra dico, ne tentet vos Sathanas. vbi intemperantiam magis quā dæmonem ipsum incusat. Non igitur ab intemperantia ad dæmonem, verum à dæmone suggerente, non cogente ad tuam ipsius intemperantiam te reuoco. Deest igitur quod tuum tegere possis errorem.

Puderet & hoc vanissimum repellere commētum, nisi scirem insignioris notæ viros in hac ipsa arena fuisse uertētos (Vintoniensem intelligo & Campēsem) quo fingis uerba Pauli dicentis, Oportet episcopum esse vnus vxoris uirum, non bigamum, hoc est, non habere plures simul uxores. Quasi uero hoc genus bigamiæ non sit etiam iure diuino omnibus uetitum, aut adulterium solis prohibeatur episcopis. Est igitur bigamus semel atque iterum nuptiator: sicut dicere solemus, Δις κέραμβη θάλασος. i. crambe non gemina sed repetita, mors: & δις οργη mulierem appellat, quæ bis peperit, non quæ geminos fœtus ediderit. Quæ ratione bis iterum uel consulē dicimus, qui successiue duos gessit consulatus. Sic polygamus hoc loco dicendus est, qui nuptias non semel contraxit. Cui intelligentiæ subseruiant Epiphanius, Chrysostomus. Denique quis non? Falso igitur detorques bigamiam in uerbis Pauli ad plures vno tempore ductas uxores, quæ uerius ad repetitas successiue temporibus nuptias referenda est. Sic ergo est intelligendum

istud, Oportet episcopum esse vnus vxoris virum, hoc est, non plures aut habere, aut etiã habuisse vxores. Polygamus enim est, qui aut pluribus simul, aut aliquoties repetitis fruitur nuptiis.

Mox sequitur responsio ad impias Zuinglij calūnias.

HOs nuptiatores comes adsequitur Tigurinus pseudoapostolus Zuinglius, magno calūniarum & impietatum agmine stipatus. Quem in mediis conatibus contemptæ, & quod grauius est, oppugnata Christiana disciplina hostili perisse gladio ferūt. Sui interitus (qui vtinam suæ animæ fuerit salutaris) tempus & annum Ioannes Carion suo chronico hoc aperuit disticho,

Occubuit patrio bellator Zuinglius ense:

Et victa est armis gens populosa suis.

Quem si ætate priorem, hoc loco in acie posteriorem faciamus, nemo miretur, cum apud eos confusa sint omnia, & prepostera. vt non referat quos primos, quosve faciamus esse nouissimos: apud quos nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Hic inquam Zuinglius, dum perpetui cœlibatus gloriam prosternere ac scœdare nititur, sibi ipsi maculam comparat indelebilem. Nihil enim aliud quàm propriam inscitiam prodit, & notam mentis male sibi cōscia.

Primum itaque censet delirij speciem præferre, si quis promittat amico se illi daturū, quod ex ppria eius officina crumenave hauriat. Cui respondendum est, impium esse hoc negare: imo nihil offerri posse, quod non de manu domini acceperimus: quandoquidem omne datum optimum desursum est. Quare hæreticum est dicere, quicquam posse domino offerri, quod non de manu eius prodierit, qui ait, Sine me nihil potestis facere. Ipse enim est, qui operatur in nobis & velle & perficere. Sed & hæc calūnia ex prædictis abunde refutata est.

Iam deinde temeritatis nos arguit, quod turmatim ad cœlibatum recipiantur, & continentia professionem complures: cum dominus dissuadens absterreat temerè accedentes, dicens, Qui potest capere, capiat. Et ad id quidem responsum est, ea verba hortantis esse, non absterrentis. Ita enim pij omnes interpretati sunt, vt ex citatis in eam rem

k

Literę numerales
annū indicāt
cāt 1536.

locis demonstratum est. Nam si dominus Christianos absterret à cœlibatu, impius esset Paulus, utpote Christo cõtrarius: qui inuitat ad id, à quo dominus absterret. Inuitat autem dum ait, De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do. Quin diuus Ambrosius quinque ex Paulo citat locos, quibus docet eundem hortari quosque ad amplectendum cœlibatum, dicens, Cõsilium non semel datum, sed sæpe repetitum. Et primo dixit, Bonũ est homini mulierem non tangere. Et iterũ, Volo sic omnes homines esse, sicut & me ipsum. Et tertio, Bonũ est illis, si sic maneant sicut & ego. Et quarto, Bonum est propter infirmitatem necessitatem, & hoc placere domino, & hoc honestũ esse. Postremo beatiorem esse in viduitate perseverantem, non tantũ suo consilio, sed etiã dei spiritu definiuit. Quenam igitur talis consiliarij benignitatẽ recuset, qui & voluntati habenas indulgeat, & id suadeat aliis, quod in se expertus vtile iudicauit, non facile comprehendi, nec fastidiosũ & queri? Hæc Ambrosius in lib. de viduis, Mira hereticorum cæcitas, quod nihil ex eorum ore prodire possit, quo non impingant ad lapidem offensionis, & petram scandali: cum impietatem in omnibus pro religione obtrudant, stultitiæ & temeritatis accūsantes eos, qui nihil aliud quàm ex præscripto sacrae scripturae sua vota peragant. Cæterum ecclesia nulli patrocinator temeritati: quæ omnes admonet, & ingenti voce obtestatur accessuros ad cœlibatum, ut diu ac multum implorato diuino auxilio, secum cogitẽt quid ferre recusent, quid valeant humeri.

Quis non miretur pseudographi huius mores præposterios: qui cum videri velit totus pẽdere ab autoritate scripturae, eam tamen nusquã non vitiat, corrumpit, obscurat? Ait enim idcirco de medio tollenda esse vota, quod ea sint extra scripturam. Id quod falsum esse abunde monstratum est in deipara virgine, quæ ait, Virum non cognosco. Idemq; ex Paulo celligi, qui de voto adstrictarum loquitur mulierum, dum ait, Nubere volunt, habẽtes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Est autem huiusmodi fides ex sacrorum conciliorum interpretatione castitatis perferenda iurata promissio. Adde quod ex cap. Ecclesiasticarum distinct. xi. pleraque extra scripturam reperiuntur: quæ ta-

in ecclesia Christi incōcuisse obseruat, & in huiusmodi instituto cōstantissime perseuerat. Quare hic Zuinglius bis peccat. Falsum enim assumit, & ineptissime colligit.

Futilia sunt, quæ præmissimus: sed istud longe vanissimum ac delirij plenum, quod pronunciare audeat, Nullum onus imponendū esse humeris hominū præter mandatū de diligendo plus cæteris omnibus domino. Quare non esse imponendū continentia & cœlibatus iugū hac ratione cōtendit. Hic tot sunt errata, quot verba. Primū nemini imponitur iugum istud ex præcepto. Nemo nisi volēs accedit. Præmonentur singuli, vt magna cum maturitate id faciant: eis que designatur anni interuallum aut amplius, quo acceptare possint aut refutare propositæ continentia fastigiū. Nullus igitur onus imponit, sed pro sua quisque voluntate id accipit, diuino prius suffragio implorato.

Deinde inculcat iste impius Paulum, qui ad hoc omnes passim inuitat, nēpe (vt videri vult) ad nouū onus vltra præceptum de diligēdo deo. Deniq; in Christū ipsum impius est: quem scire debeat nos adhortari ad eunuchismū euāgelicum, etiā vltra mandatum dilectionis dei & proximi. In hoc quoq; suā cæcitatē prōdit: qui scire debuerat cōtinentia professionē nedū non sufficere, imo summopere cōducere ad charitatis Christianæ præceptū implendū. Dū enim scriptū sit, Beati mūdo corde, quā ipsi deū videbūt: hac puritas cœlibatus magna ex parte lippitudinē oculorū abstergit, vt inde diuinæ maiestatis radius purius agnoscat, & agnitus syncerius diligatur. Non igitur vt onus aggrauat cœlibatus, quin potius leuiorē ac faciliorē viā parat ad charitatis culmē assequendū. Hac enim arte non grauat, sed leuatur onus. Quod mirandū est hunc impiū minime aduertisse, qui ex Paulo legisse debuerat, Mulier quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

Illud præterea opponit, sed incassum: sic à domino donari castitatē, vt pro ipsius dātis arbitrio semel atq; iterum quādoq; auferatur oblata, ac vicissim restituat ablata. Non enim in hoc dominus quicquid tribuit vt auferat, imo vt perpetuo perseueret, qui ait, Si quis biberit ex hac aqua, fiet ei fons aquæ salietis in vitā æternā. Non cōfert vt auferat, de quo scriptum est, Sine pœnitentia sunt dona dei. Quin potius

prius deseritur, q̄ deserat: nec à se quenpiam dimitit, nisi dimissus. Nō est ergo cur timere debeas, ne tibi desit inuocatus: imo vt Augustinus ait, Nunquā dominus quæritur, nisi inuehtus. Sic nunquā deseritur, nisi desertus. Timeant potius hæc dona sibi deperire, qui animū ita despondent inuocum, vt audire mereantur illud Psalmistæ, Deū non inuocauerunt: illic trepidauerūt timore, vbi non erat timor.

Necdum ebullire cessat impia temeritas, quæ ait, Irreligiosum esse fidere operibus futuris: contra id quod scriptū est, Nescit homo an odio, vel amore dignus sit. Fidit autem qui in posterū se obligat. Verū si quid haberet salis hæc insulsissima ratio, eo deduceret, vt iniquum fore censetur quicquā in futuro promittere: sicq; omnia vota etiam temporanea, quæ in scriptura passim legūtur, damnanda foret. Dicamus ergo Annā peccasse & Samuelem: peccasse etiam vnā cum suis parentibus Samsonem, atq; adeo totū Nazareorū ordinē: imo & male consuluisse Moysem, Psalmistā, ac Salomonem: qui vota edita de futuris persoluenda numine etiā afflati & inspirati censuerūt, ac districissime mādauerunt. Vides vt nusquā, quocunq; te vertas, apud Hæreticos deest impietas: qui nec verbum sine blasphemia seu prudentes seu imprudentes aut emittunt, aut euomunt. Quid igitur? Nemo audebit promittere conuersionē morum & vitæ: & in exorcismo temere agitur, quoties abrenūciatur diabolo & pōpis eius. Et temere deipara virgo pponēbat se virū non cogniturā, qm̄ illud ex futuro pōdebat.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Iam video satius esse compedibus & flagris huiusmodi appullare errores, q̄ nihil profutura his puicacibus ingenis ratiocinatione, cum eis agere. Satis ergo fuerit ex his specimen intueri eorum, qui intus adhuc delitescunt, errorum. Nam ex his paucis discere poteris reliquos.

Sequuntur rationes elidendæ, quæ aduersus omnia in vniuersum sacræ religionis vota proferuntur.

HVic non satis fuit castitatis institutum inuadere, nisi simul cætera vota impeteret, & hostiliter aggrediretur. Temerarium enim censet perpetuæ se deuere obedientiæ. Sic enim argutantur Zuingliani, Teme-

re id promittat quispiam, à quo si quis requirat, an perpetuo credat se seruaturum, non ausit illud ex fide polliceri. Si quis autem requirat ab eo, qui votorum monasticorū legibus se adstringit, an secū omnia futura reputans, existimet se responsurum conventis & pollicitis, quæ in ipso ingressu pollicetur. Respondebit (adnota conscientia in secretius consilium) existimare se non impleturū omnia, quæ pollicetur. Temere ergo promittit, quod se nunquam exhibiturum confidit. Adhæc neque votum istud esse expediens, his coloribus suadere nituntur. Quoties, inquit, quispiam culpam omnē expiaturus, singula peccata enumerat: quibus enumeratis, proponit se nunquā cōfessis ac deletis peccatis adhæsurum. Verūm vt conuenit ita proponere, non tamen expedit vt voueat se posthac non peccaturum propter periculum lapsus, quo scilicet peccans gemina laboraret culpa, quia præcepti esset desertor & voti. Nunc autem simile periculum imminet ei, qui perpetuo vouet se obseruaturum castitatem, paupertatem, & obediētiam. Non est igitur expediens, vt quis sese huiusmodi votorū vinculis adstringat. Responso. Attigerat olim huius captiuncule calumniam Petrus Mōtius suæ rhapsodiæ lib. xi. Ex cuius lectione istæc (nisi vehemēter fallor) mihi mutuata videtur. Cuius dicta posthac elidēda in vnū conferā. In primis negat Montius opera ex voto prodeuntia deo esse gratiora, quæ sine voto fiunt. Hinc sui erroris ansam accipiens, quod in voto libertas adimitur: non intelligens libertatem arbitrij non esse diminutam. Nam eadē est volendi & non volendi facultas, non autem eadem facultas iure operandi. Nam si obligatio tolleret arbitrij facultatē, ea ratione præcepta diuina arbitrij libertatem adimerent. Aequa est igitur volendi libertas, sed non iuris facultas. Nam & promissio facta alteri obligationem habet, sed libertatem volendi non adimit. Nec minus liberæ sunt beatæ animæ, si ex suo statu peccare non possunt: nec minus liber est voto adstrictus, si iure non licet quod antea licebat. Nam ad volendū & nolendū eadē est ppēssio, à qua radix merēdi defluit, iūcta tamē gratia. Adiūgit autē Montius non esse de posteris iudicandū. Proinde elati animi esse censet de futuris ista polliceri. Verū non intelligit idem obiici posse de qua-

cunq; in posterū promissione. Sicq; eadē operā dicturus est neminē debere in futurū quicq; polliceri. Quid aut de cōiugio dicendū cēset, vbi corporis alterna potestas hinc & inde tribuitur, si non licet se in futurū obligare? presertim vbi vndiq; adfluūt innumeræ præter spem molestiæ. Et tamen sine præsumptione iniri possunt cōiugia: nisi Paulo cōtrarius esse pergat ꝑnunciāti, Honorabiles esse nuptias & thorrū immaculatū. Quod aut de merito contēdit Mōtius, illud seire debet, excellētiori virtuti præmiū maius & cumulatiorē paratā esse gratiā: & plus esse offerre vnā cum arbore ta dicem, q̄ fructus tantū inde prodeūtes. Porro in voto quis abnegat semetipsum tollēs crucē suā quotidie, quo expeditius dominū sequatur. Si ergo, scriptura teste, dominus reddidit vnicuiq; iuxta suū laborē: vbi labor amplior, ibi cumulatius est præmiū. Hac igitur errorū nube depulsa, ad scopū redeundū est, videndūq; quomodo citra præsumptionē quis polliceri possit se cūcta obseruaturū, quæ recepti ordinis regula mādāt. Et ad id quidē respōdet diuus Bernardus in lib. de dispēsatione & præcepto. Quē cōstat ex decursu non dissimiles aduersus monachalē statū audisse calūniās: quas tamē omnes, vt erat & ingenio præditus, & diuino afflatus numine, strenue repellit ac retūdit. Quod notius euidet, si ipsum audiamus loquentē. Primū itaq; hanc præfatur sententiā, Etsi omnis inobediētia sit culpabilis, nulla tamē æternaliter dānabilis est: nisi quā remediū penitentiæ nō sanat. Nulla fataliter criminalis, nisi quæ supbiæ contemptū nō euitat. Quo iacto fundamēto vltra ꝑgredit, inq̄s, Verūtamen nemo, si caute ꝑfitetur, pollicet se vltra in nullo trāsgressurū, hoc est iā non peccaturū. Alioq; aut pierat, aut sanctior eo est, qui ait, In multis offendim⁹ oēs. Nemo itaque ꝑfiteri credatur, quod certū scit nō posse teneri. Particēda igit̄ est obseruatio regularis in præcepta & remediā. Præceptis instituit̄ vita cōtra peccatū, remediis restituitur post peccatū innocētia. Solū itaq; censuerim fregisse votū, violasse ꝑpositū, pactū præuaricasse: qui & præceptū cōripserit & remediū. Securū dico illū, qui se interdū limitē obediētiæ præterierit, consiliū non respuit penitentiæ. Pars siquidem regulæ est regularis correctio, & in ea reperitur nō bonæ vitę instructio, sed etiā emēdatio prauæ. Moxq;

sequitur, Cui iam vel ita professio impossibile, imo per dei gratiam non perfacile sit cauere præuaricationem, vbi non tam inobœdientia, quàm impœnitentia facit præuaricatorum. Tandemque rem ipsam acu tangens, sic ait, Qui se perituum putat, eò quod ad punctum regulam non obseruat, videtur mihi non satis attendere quid iurauerit. Nemo certe cum profitetur, spondet regulam, sed sui quisque conuersionem, suamque deinceps conuersionem iuxta regulam dirigere pollicetur. Quibus Bernardi consummatissimis verbis illud vnũ corollarij vice adiungam, Omnes regulæ monasticæ conditores suarum institutionum efficaciam obligationemve vniuersalis ecclesiæ, ac summorum in ea Pontificum submisisse arbitrio atque iudicio. Iam constat piam matrem ecclesiã nõ intèdere vouetè ad singula mandata lætali culpa innodari. Satis enim est, si culpam voluntaria pœna sequatur. Atqui non superat vires humanas huiusmodi professio, & professionis obseruatio. Proinde qui hæc profundius apud se cogitauerit, plane intelliget nihil superesse in ea re ambigui. Iam si cui hæc non satisfaciãt: indignus est qui doceatur: suis magis seruiens affectibus, quàm rationi, Paulique iudicio sibi relinquendus, utpote vaniloquus & seductor, sanæ doctrinæ impatiens, & qui nulla possit adhortatione domari.

Repellenda est nihilominus Petri Montij calumnia, imprudens, ne dicam, an impudens, quam in vouentes torquet, falso impingens, quòd arrogantiam Petri imitentur, quum diceret, Etsi omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. Sed longe impar est vtriusque conditio, vouentis scilicet, & auxilium dei humiliter implorantis, ac Petri contra verba Christi præsumentis. Ille enim nihil aliud quàm vocatus adest: & interiori à spiritus sancto inuitatus, se suãque omnia vocãtis deuouet arbitrio. Quasi ita dicere velit, Deus meus es tu, mihi nõ est bene sine te, in manibus tuis sortes meæ. Hic autè Petrus Christo præmonenti contrarius ire videtur, vnã & domini verbis repugnans, & se alijs etiam præferens, quin & heroica atque ardua de se promittens.

Desinat ergo Montius eos pari temeritatis iugo premere, qui tam à se inuicem distant, quàm ortus ab occidete seiu-

gitur. Desinat, inquam, aut iustum cum impio, aut innocium damnare cum noxio.

Nunc personatus prodit in aciem Zuinglius, qui reuelata facie nihil promouit. Profert enim laruas, veluti ex sacrae scripturae ærario depromptas: vt his saltem abstercat incautos, & seducat imprudentes. Verum eius generis est larua impostura, vt neque diu, neque multis imponat.

Torquet enim scripturam inuitam ac renitentem aduersus cœlibatum, dum asserit de instituti monastici authoribus Paulum prophetasse his verbis, priore ad Timoth. 4. Spiritus manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, cauterizatam habentium conscientiam, prohibentium nubere, & abstinere à cibis, quos deus creauit ad percipiendum cū gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura dei bona est, & nihil est reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum dei & orationem. Et hæc tã sacra, tãq; suscipienda verba prophanare ac scœdare nõ veretur scœdissima hæc Zuinglianorã colluuijs. Quos certe scire oportuit longius se abesse à mente Pauli, q̃ sit semotus ab Arari Partu aut à Germania Tigris. Nemo enim non intelligit illud Pauli vaticinium ad Manichæos, Tatianõsque relatum ab omnibus, qui hanc sententiam tractauerunt, authoribus.

Cui sententiæ apertissimè subscribunt Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, insuper & Augustinus. Deniq; quis non? Demum & tacetibus etiam ipsis res ipsa apertissime indicat. Quid enim Paulus dicat, audiamus. Spiritus enim (inquit) manifestè dicit, quod in nouissimis diebus discedet quidã à fide, ad hærentes doctrinis dæmoniorum: qui scilicet suis præstigijs fallant auditores. In hypocrisis loquentium mendacium, manifesto argumento significans eos, non per ignorantiam, sed per industriam peccaturos, scientes quidẽ, & volentes, sola simulationis larua tectos & cõtentos. Cauterizatã habentium conscientiam, multa videlicet superstitione inustã. His vitijs, quis tã perfrecta fuerit frontis, vt asseueret laborasse authores omnes cœlibatus ac votorum, quales fuerint illi quondã ecclesiæ heroes? qui suis regulis edictis,

& seruat, miro splendore in ecclesia coruscarunt: adeo vt alluxerint coruscationes eorum orbi terræ: quas vt vidit, cōmota est terra bona scilicet pars hominū: quæ nunc etiam maxima turba est, & Christianæ religionis gloria non infima. Hi olim fuerunt Benedictus, Basilius, Martinus, Bernardus, Augustinus, Fructuosus Episcopus: quo auctore prodijt illud celebre capitulum, Carnem, de consec. distin. 5. Quo manifeste ostendit illud Pauli, vaticinium non officere huic instituto abstinentiæ à carnibus. Carnē (inquit) nec cuiquam monacho gustandi, nec sumendi est concessa licentia: non quod creaturam dei iudicemus indignam.

At Paulus inuehitur in eos, qui idcirco à carnibus abstinent dum ducerent, quod immundæ essent & indignæ, quibus vesci oporteat Christianum. Omnis (inquit) creatura dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Is (inquam) Fructuosus suis verbis ostendit non esse contrarium Paulinæ menti suum de abstinentia institutum. Et hic quidem martyrio claruit apud Tarasconem. Hos tam insignes viros quis audeat pronunciare in hypocrisis locutos fuisse mendacium, adhæsisse doctrinis dæmoniorum, & auzerizatum habentium conscientiam?

Hęc, inquam, cogitare, nedum proferre quis audeat, nisi qui posuit omnem de fronte pudorem? Quod si ad eos verba Pauli non pertinent, quis tam hebes, tamque præpostero ingenio, vt dicat ea quæ sequuntur de ciborum delectu, de que arcendo à legitimo copulæ coniugalis thoro, ad eorum spectare statuta? Sed quid de illis paucis loquor? Stephanus, Nicolaus, Gregorius primus ecclesiastici cœlibatus authores, Calixtus item Papa martyr in capite, Præbyteris. distin. 27. legē de indicendo cœlibatu introduxerunt, introductam probarunt, probatā confirmarunt, confirmatam auxerunt, auctam denique ad nos vsq; perducendā curarunt. Hic tuā conscientiam appello Lutherane, Censes ne hos omnes vita, eruditione ac moribus clarissimos diabolicis delirasse commentis? Cauendū tibi potius est, ne te malus aliquis genius eò dementiæ impulerit, vt isthæc mente tractares. Sed quid mora opus, quādo illi omnes nuptias non prohibent? Prohibet enim nuptias, quisquis inuito legem dicit, quiq; arcet à thoro coniugali libe-

ros & volentes: quasi coniugio aliquid subfit criminis, aut sceleris. Et in hac re reuocanda est memoria ad quartum, & quintum præloquia. Quod autem ad delectum ciborum attinet, non semel illud à me dictum est in Pauli sententia notari Marcionitas. Qui vna eadēq; opera & nuptias damnabāt, cibos immundos censebāt: ob idq; reijciendos, quia ex cōplexu p̄dijissent venereo. Hi ergo nō vno errore contenti, bis peccabant, nuptias iniquas, & cibos immūdos arbitran-tes. Cui errori aperte se totum opponit Paulus, dicēs omne creaturā dei bonā esse. Et huic sententiæ succinit Fructuosus Episcopus in dicto cap. Carnē, inquiens, Non iudicare se creaturā dei indignā. Hinc ergo videre prōptū est hanc Pauli sententiam nulla ex parte pugnare cum sacrosanctis de cœlibatu, deq; abstinentia monastica decretis.

Alios nobis fumos offundit ob oculos solita temeritate Zuinglius, verum ita crasse ac stupidè, vt vix responsione digna videantur, quæ obijcit. Primū ex priore ad Timoth. 1. cap. citat verba Pauli dicentis, Iusto non esse legē positā. Sed quid hoc ad rē nostrā? Cum nihil aliud velit his verbis q̄ hoc, vt nihil opus est frenis calcaribusve equo currere volenti: Sic præscripta legis minime terrent eum, qui animo est propenso in hoc, vt Christi mādata sequatur: cui illud semp obuersatur oculis, Bonū mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Vti enim nullis tenetur repagulis (tametsi clausus cubiculo) qui quoties vult egreditur, & ingreditur, vt pote clauē secū ferens: aut qui in insula est aquis circumseptus, cymbā habens ad manū, se minime putat irretitū, vt neq; auis in medijs aquis, quæ alarū remigio facile delabitur in continentē: Ita nec qui bonę mentis est, & flagrantis erga deū animi, nullis se cōpedibus existimat alligatū. Qui pœna nō terretur, supplicio nō cogitur: quādiū a lege se liberū censet. Deniq; iusto negat legē esse positā, quod pœna legis eum, qui iustus est, non attingat: legem pro pœna legis accipiens. Hoc enim est, quod sequitur: Sed iniustis & adulteris. Et huc spectat dictum Christi ad Pilatum, Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datus esset desuper. Quasi ita dicat, Innocentia facit, vt tibi in nullo sim obnoxius: tibi tamen à deo permittitur quādā potestate, facti potius, q̄ iuris, vt me iudices. Cui & illud al-

Iudit: Venit princeps mūdi huius, & in me nō habet quicq̄
 Hoc insinuans, quod cum princeps terrenus ius non habu-
 erit in Christum: fas tamen illi deo permittente fuit, iudi-
 care Christum. Sed in his omnibus nihil est quod auo-
 cet vouentē ab obœdientia. Hic mihi videtur delphinum
 syluis adpingere, fluctibus aprū. Istud enim extra causam
 vanissimē inductum est, vti & aliud priore ad Corinth. 7.
 Empti estis precio magno, nolite fieri serui hominum. Hic
 nihil aliud agit Paulus, q̄ vt persuadeat non esse seruandam
 in re iniusta & iniqua obœdientiā: vt deū potius sequamur
 mala dissuadentem, q̄ hominē impia iubentē. Sed & in hoc
 conspirat tota religionis disciplina. tantū abest, vt huic di-
 cto aduersetur. Regula enim monastica huc maximē tē-
 dit, vt ad pietatem & dei cultum omnia votorū exercitia re-
 ferantur. Illud etiam iudicio ac mente caret, quod aiunt vi-
 uendi formulas varie inductas ad seditionem sectamq; per-
 tinere: vt solent omnia semper in peius interpretari. Qui
 si vel micā salis haberent, scirēt huiusmodi instituta viuēdi
 vias potius appellari quā sectas, iuxta phrasim Pauli, qui
 Actorum vicesimo quarto ait, Confiteor hoc tibi, quod se-
 cundum viam, quam dicunt heresim, deseruio patrio deo
 meo, credens omnibus quæ in lege scripta sunt, spem habēs
 in deo. Quam viam nos appellamus, Græci ὁδὸν vocant.
 Vnde & periodus nomē habet. Paulo autem odiosius est
 nomen sectæ, tametsi per se indifferens. Plerunq; tamē se-
 cta appellatur, vbi ita quis suum tuetur propositū, vt alienū
 vituperet institutū. Quod genus sectæ lōge abest à piis mē-
 tibus ac verē pietatis cultoribus. Ita enim suæ quisq; regulę
 vacat, vt alienā minimē fastidiat. Imo & quęq; beatum pu-
 tet, si in ea vocatione quā vocatus est, in illa permaneat.

Illud quoq; min⁹ appositē pferunt aduersus monastica
 viuēdi instituta, Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue A-
 pollo, siue Cephas. Neq; enim prohibet quempiam Petri,
 Pauli, ac proinde Francisci, Dominici, aut cuiusuis alterius
 in sacra religione patriarchæ effici imitatore: cum idem
 ipse alio loco dicat, Imitatores mei estote, sicut & ego
 Christi. Hoc solum prohibet quod subiungit, Ne vnus ad-
 uersus alterum infletur pro alio. Quod & ipsum prohi-
 bent omnia viuēdi instituta monastica, ita tamen, vt

liceat praelato subiici & regula, potius quam in illi proprie prudentia. Nam si sic nostra est vita praelatorum, ut eorum etiam imperia nostra cedant utilitati, an non etiam debet esse alterius, ut illi se praestet obediens, qui senioris prescripto & directione indiget? Quare haec verba ad obedientiam magis prouocant, quam auocent. Cur enim non obediendum alteri in meum ipsius commodum, si is, qui mihi praestit, meae seruit utilitati? Quod autem praescriptione votorum libertate a nobis auferri nugantur, id plane falsum est, cum huiusmodi votorum obseruatio ei, quae vera libertas est, viam sternat ac praeparet. Vera enim libertas est, quae a peccato auocat, & ad deum accedere facit, affectus retundit, carnis stimulos extinguit, denique ab omni peccandi occasione animum semouet. Quae omnia praestat votorum obseruatio. Est enim methodus ad libertatem, ad quam nos Paulus inuitat, dicens in Romanis sexto cap. Liberati a peccato, serui facti estis iustitiae. Moxque sequitur, Nunc vero liberati a peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. Verum aliam libertatem quaerunt pseudo isti euangelici, quae verius licentia antichristiana dicenda est, quam Christiana libertas, de qua scriptum est, Non quasi velamē habentes malitiae libertatem, sed sicut serui dei. Iam qui sponte & ex animo obedit, verē liber est: contra seruus, qui licentia ad peccandum abutitur. Haec enim libertas Christi est, ubi quis se subiicit humanae creaturae propter deum. Hoc enim est, quod ait, Subiecti estote quasi liberi. Nam sponte seruire, apud Christum libertas est. Et de Zuinglianis nugis haec tenus dictum sit.

Cæterum vsque adeo irrequietum est studium cōtradi-cendi, ut obuia quaeque in gladium, si possit, conuertat, utpote stipulam tenuissimam in ensē, aut lanceam. Nā quid alienius est a proposito, quam ita argutari, Non quasi dominantes in clero, sed forma facti gregis: ergo non oportet cōstituire leges humanas, seu ecclesiasticos canones, cum potius cōtrarium colligi possit. Dicit enim Petrus prioris epistolae cap. 5. Pascite, qui in vobis est, gregem dei. Haec autē pastura maximē fit bonis constitutionibus, non tam ad utilitatem legem constituentis, quam gregis subiecti. Et hoc

est quod ait, Non quasi dominantes in clero, vt scilicet caueatur ab ea specie tyrannidis, qua propria seruitur vtilitati potius, quam alienę. Hoc enim est pascere, non dominari, dum maximę subditorum saluti consulitur. Et id quidem fit bonis & sanctis legibus.

Aiunt præterea non esse datam pastoribus aliam auctoritatem, q̄ vt doceant seruare euangelica mandata. Quod prorsus non abnuendum est. Nam canonicę institutiones eo sine feruntur, vt viam parent ad obseruationem euangelicę traditionis. Vbi autem duo sunt vnum propter aliud, ibi vnum tantum. Constat autem etiam ipsos apostolos in Actis docuisse præter euangelium traditiones seniorum, Actuum. 15. Et Paulus in Corinth. ait, Cum venero, disponam.

Cum autem volunt nobis vnicam euangelii legem sufficere, reiectis constitutionum humanarum formulis, planè falluntur. Nam sapientibus, & insipientibus debitores sumus, ait Paulus. Cum autem bene habentibus, & qui probè cibos concoquunt, esca necdum planè cocta sufficiat, egrotis tamen ac debilibus opus est aut cibo teneriore, aut certe medicina. Cubiculum iam ingressis, claue nihil opus est, quæ tamen ingressuris necessaria est, vt illis in domum pateat aditus. Opere completo, nihil opus fabris malleo: quod vt perficiatur, eius vsus necessarius est. Sic qui perfectione euangelicam nondum adepti sunt (quæ apud Christianos maxima turba est) constitutionibus humanis indigent, vt faber malleo & incude ad tundendum acuendumve ferrum. Et imbecillioribus lacte opus est, necdum solido cibo.

Aiunt præterea non esse peccatū nisi contra legem dei, ideoque legem hominum non parere obligationem. Verum non attendunt id, quod dominus in euangelio dicit. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Et quasi peccatum ariolandi est nolle obedire. Paulus autem ad Hebræos dicit, Obedite præpositis vestris, & subiaceat eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Sic ergo dum contemnitur prælatus, offenditur deus.

Proferunt & istud. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, ex hoc stupidissime colligentes non debe-

ri hominibus obœdientiam, cum potius eliciatur eontrarium. Vult enim diuus Paulus eo loco, vt singulis reddatur debita. Verum hoc vult, vt soluẽdo amplius non debeatur. Qui ergo debitam persoluit obœdientiam, iam definit in ea re esse debitor: nisi forte in charitate, quę semper & debendo persoluitur, & persoluẽdo debetur. Non ergo tollit obœdientiam, cui semper vult adhærere dilectionem.

Quod autem toties crambem suggerunt recoctam, dicentes, Vbi spiritus domini, ibi libertas, minimè aduertunt eo loco agi de libertate à culpa, non ab obedientia, à sceleribus, nõ à legibus, demum à coactione, non à subiectione. Quin vera libertas Christiana in spontanea obedientia maxime consistit. Liberrimus enim est, qui semper est ex charitate ad obœdiendum paratus.

Sed & illud proferunt ex Deuteronomio. 4. Non ad detis ad verbum, quod loquor vobis. Et Deuteronomii. 12. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito. Quasi verò Christi apostoli suis traditionibus impegierint ad hunc scopulũ. A deo cæci sunt, vt non videant in quam blasphemiam impingant, qui in Actis legunt, Traditiones & mandata seniorum. Sciant igitur notam exclusionis tantum hoc loco excludere contrarium præcepti diuini. Iubet enim sua præcepta seruari dominus, ita vt nihil admittatur contrarium. Humanae autem leges, (quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinent) tantum abest vt obuiant mandatis diuinis, vt illis etiam maxime subseruiant. Sed nec huiusmodi statuta condere, addit ad sacram scripturam. Addit autem qui humana sacris admiscet, & eodem gradu haberi vult leges humanas cum diuinis. Quo maxime errore laborant heretici, qui quicquid illis in buccam venerit, dicunt esse euangeliũ. At verò præter scripturam aliquid disponere, non est addere ad verba dei. Obscura interpretari, hoc non est addere. Nam ad sacerdotem Leuitici generis recurrendum esse dominus ipse statuit pro interpretatione legis de eius ore suscipienda. Si difficile (inquit) & ambiguũ apud te iudicium esse prospexeris, & iudicium videris verba variari, venies ad sacerdotes, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, sequerisq; sententiam eorum. Deuteronomii. 17. Addunt autè ad scripturam heretici, qui eam corrumpunt, inflectunt, torquent,

pseudographè interpretantur, denique in suum sensum repugnantem trahere nituntur. Contra verò licuit apostolis incolumi mandato diuino dicere, Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vltra vobis imponere oneris, quàm hæc necessaria. Eadè auctoritate licuit Paulo ad Titum scribere, Reliqui te Cretæ, vt quæ defunt corrigas. Sic & ipsi ecclesiæ licet in his, quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinet, & premere, & laxas permittere iuris habenas. Nihil enim mirum videri debet, si pro varietate tēporum statuta quādōque variantur humana.

*Reliquam calumniarum turbam inconditam
nullo negotio contere.*

Quo semper inuicta veritas solidum referat de hoste triumphum, quicquid nugarum superest, quo suam tegere conantur impietatem heretici, exhibere conuenit, ac penitus exsufflare velut stipulam ante faciem venti. Superfunt enim puerilia quædam leuioris operæ contra cœlibatum irritamenta, quæ passim in eorū dogmatibus resperfa leguntur, quemadmodum

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Quale istud est, si plerique omnes amplecterentur cœlibatum, quis tandem superesset soboli procreandæ locus? Non minus stupidum erat, quod diuo Hieronymo obiiciebatur, Si solitudinis amore omnes, ferarum lustra peterent, sylvas ac nemora incolerent, qui tandem superessent in ciuitatibus? Cui respondendum, ciuitates fore repetendas pro solitudine, nemoribus in vrbes iam conuersis. Ad hunc sane modum prima legis ratio suam resumeret efficaciam, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, vt iam opus foret bonarū hominum partem cessare à cœlibatu. Sed qui hoc timet, caueat ne cœlum ruat, præsertim cum non desint hoc infelici sæculo in numeri libidinum patroni, adde & improbi exactores: vt stultissimum sit in eo hæsitare.

Sed proficiunt in peius, ita dicentes, Illud non caret præsumptione à deo miraculum exigere. At miraculosum

est angelicam ducere vitam, cum perpetuo continere angelicum potius sit, quàm humanum. Huic ita respondetur. Quid si dominus nos ad huiusmodi miraculum petendum inuitauerit, nobis proponens eunuchismum propter regnũ dei? Nemo præsumptuosus esse poterit, si eo fideliter cõdat, ad quod dominus misericorditer nos inuitat: quanquã de vocabuli ratione nihil moror an istud miraculi rationem mereatur, an secus. Quid si ecclesiæ sponsæ hunc arrhabonem Christus reliquerit, vt nunquam ab ecclesia desint, qui huius castitatis dote polleãt? Hortus est ecclesia conclusus, in quo semper lilia vernãt, cum dominus promiserit futurum, vt in nomine suo Christifideles dæmonia eiiciant, linguis loquantur nouis, serpentes tollant. Nemo igitur hanc cœlibatus excellentiam ecclesiæ Christianæ inuideat, vt quã sciat virtutum ac signorum facultate esse donatam. Nemo item pios absterreat, quin ad huius excellentiæ culmen adspirent.

Pergunt autem sui semper esse similes, imo seipos cupiditate vincunt, dicentes satius fore, vt sacerdotes in coniugio castè viuant, quàm quòd in cœlibatu perpetuo pruritus voluptatis sordescant. At iam dictum est neque vnũ, neque aliud expedire. Quis enim cogit hominem ad sacerdotium adspirare? Si molesta est cuiuspiam continentia, cur à nemine compulsus improbe exigit, quod nemo ab eo requirit? Semper erunt aliqui, qui continentiæ idonei cultores reperiantur. Adhibeatur interim cautio, vt hi tantum ordinandi accedant. Iam cum cœlibatus ipse non præbeat hanc scandali occasionem, sed ipsa potius sacerdotum ambientium improbitas, accusanda est huiusmodi improborũ petulantia. Interim quid commeruit hic ordo continentiu, vt ita flagelletur ab his, à quibus ipse commendandus venit? In summa nihil colligi potest contra cœlibatus honorem, nisi quòd cautio adhibeatur, ne petulantes & improbi facile admittantur. Alias experientia ipsa doceret coniugatum sacerdotem, tacito omnium hominum consensu, pro non sacerdote habendum esse. Nemo certè talem admitteret ad sacra ministranda, maximè ad iniungendas peccatoribus pœnitentias. Hoc docet in Græcis experientia, qui in administratione sacrorum, reiectis coniugatis, cœlibes sibi

adoptant callogeros, à quibus tantum sacra recipere volūt. Idemque factitatum esse in Neustria fideli narratione primo tomo à nobis declaratum est. Iam qui hoc dicunt, simili stultitia mihi laborare videntur, vt quidam olim imperatores, qui vsum vinearum abolere volentes, terram (vt sic dicam) emasculare conati sunt. Quod minime fieri debuerat, sed potius adhibēdi erant fontes, quibus, vino aqua macerato, ab hominibus tolleretur ebrietas.

Illud quoque acutius considerandum erat, quòd nuptiæ sacerdotibus permiffæ non effugerent, quin potius auferrent periculum eo maxime casu, qui frequenter accidere solet, dum sacerdoti cōiugato, & eo quidem adhuc florenti ac vegeta ætate, sua vxor morte interciperetur: iam quid faciat huiusmodi sacerdos? Nubat ne denuò? At id omnino ne Græcis licuit vnquam. Est enim omnibus ex æquo interdīcta bigamia sacerdotibus. Quòd si iam continendū illi est (vt certe res habet) fatius illi fuerat nunquam expertas sensisse nuptias. Nam canis à corio vix absterrebitur vnq̄. Difficilius enim est nuptias semel expertis adhuc florida ætate continere, quàm non expertis. Sic in periculū ducit periculi fuga, dum caret arte. Non igitur nuptiæ sacerdotales prorsus vitarent, sed mutarent tantū, vel potius auferrent periculum.

Verum, inquit, nobis adimitur nostra libertas. Sed quænam est ista libertas, Christiana ne, an antichristiana? Certe si tanti apud te est ineundi coniugii facultas: si non vacat tibi esse cœlibem, non vacet esse sacerdotem. Simile olim fertur audiisse Traianus à vidua quadam, quæ cum præsentissimum ius exigeret à Traiano aliis negociis implicito, ita respondisse fertur: Si non vacat tibi esse iudicem, non vacet tibi esse imperatorem. Cœlibatus ad sacerdotium ita se habet, vti flos ad fructum, theca ad mundum muliebrem, nucleus ad nucem, ad tegendum & ornandum corpus purpura & quoduis preciosum indumentum. Iam si alterum ab altero secernas, adimas de pulchritudine: & quòd superat, veluti truncum reddas ac mutilum. Sed quid libertatem vocas, id quod diuus Paulus asseruit esse seruitutem? Quod idem plerisque in locis Ambrosius annotauit. Primum enim sic ait Paulus in Co-

rinthiis priore septimo, Mulier sui corporis potestatem non
 habet, sed vir. Et mox apertius, Si infidelis discedit, disce-
 dat. Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in hu-
 iusmodi. Alio item loco, Solutus es ab vxore? noli quere-
 re vxorem. Solutionem autem præcedit vinculum. Nec his
 contentus, adiecit, Si nupserit virgo, non peccauit. tribu-
 lationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem
 vobis parco. Quin & sollicitudinem vocat, dicens: Volo
 autem vos sine sollicitudine esse. Imò & sectionem quan-
 dam, dum ait, Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mû-
 di, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Et tamen hæc
 omnia libertatem vocamus. Sic autem faciunt, qui alba de-
 nigrant, & nigra loquendo dealbant: quibus tota opus est
 anticyra. His apertè succinit Ambrosius, dicens: Copula
 carnalis, quanuis licita, quadantenus immunditia est, si ad
 sacræ Eucharistiæ puritatem conferatur, dicente ad Da-
 uid sacerdote, Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus.
 Libertas Christiana spiritualis est, non carnalis, non hu-
 mi repens, sed ad excellentiora semper se extendens. Et de
 hac quidem intelligendum est illud, Qua libertate Chri-
 stus vos liberauit, in ea state. Quis enim tam demens ac
 prorsus mentis in compos dicere audeat Christum in hoc
 venisse, vt nos ad coniugiū incundū, hoc est ad obeundas
 huius sæculi curas, inuitaret, qui nos toto sui euangelii
 decursu ab huius sæculi sollicitudinib⁹ arcet, ac omnino de-
 hortatur? Et tamen non pudet viros istos exæcatissimos
 de seruitute libertatem facere, hoc est, de tenebris lucem.
 Sic huiusmodi pseudoeuangelici totum euangelii ordinem
 peruertunt, cum nulla sit euangelica libertas à viris tradi-
 ta apostolicis potior ea, quæ hominem ab occasione lapsus
 longius arcet, quæque semper inuitat ad ardua. Vt ergo
 in summa rem complectar, si homini alioqui libero semper
 licuit se alienæ addicere seruituti, aut militiæ exercendæ, aut
 victus sibi comparandi gratia: quid (quæso) piculi fuerit,
 aut in quo læditur libertas, si in fauoré religionis sacerdo-
 tem quis amplectatur cœlibatū: cū is olim mos esset stipendi-
 meritis militaria, vt stigmatè aliquo inureretur ad carnem
 tota vita indelebili? Mirū igitur esse debet, cur tā odiosa sit
 viris huius farinæ continentia, quam negent posse annexi

Sacerdotio. Quæ tamen illi sic congruit, vt gemma auro. Nisi quòd canis balnei delectatione non capitur, nec asinus lyrae concentu, nec fera florum odore quanuis suauissimo. Quòd si his rebus minimè delectatur, saltem non inuideat his, qui ad huiusmodi gratiam adspirant, neque absterreant sub his signis merere volentes.

Audet adhuc irreligiosa temeritas tremendum etiam metuendumque omnibus iudicem in ius vocare. Ait enim, Quò nobis indita sunt, auspice deo, natura duce, generationis organa, si non permittitur vti? Qua quidè querela quid aliud faciunt, quàm quod exostulare videntur cum deo: imò verius eum inculcare, quod hortetur suos ad cœlibatum, dum ait, Sunt qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Nam & illud est auocare ab usu cœiugali: Eadè opera dominum accusabunt quod cum in medio paradisi lignum plantauerit scientiæ boni & mali, frondibus decorum, frugiferum ac delectabile, vetuerit tamen ipsius fructibus vti. Incusent etiam eum, qui de cæco nato ait, Neque is peccauit, neque parentes, vt cæcus nasceretur. Nam quò cæcis oculos, surdis aures, claudis ambulationis organa, si his non permittitur vti: quasi vero non in hoc creata sint omnia, vt diuinè seruiant voluntati. Ignis enim, grando, nix, glacies, in hoc potissimum creata sunt, vt faciant verbum eius. Quo fit, vt & usus rerum dum fata sinunt, sed & ipse non usus, si & quando diuinæ placuerit maiestati, nunquam pro vanis habeantur. Diuina quippe voluntas est vna omnium sufficiens ratio. Nam quis potest ei dicere, cur hoc aut agis, aut non agis? Iam constat deo probari, imò & maximè commendari, virginalem excellentiam. An non illud sufficere debet? Nonne oculus tuus nequam est quia bonus sum? Nonne possum facere quod volo de rebus meis? Quis enim restitit ei, & pacem habuit? Et qui sumus, qui diuinæ audeamus resistere voluntati? Iam quid non audebit hæreticorum impudens audacia, si ita os ponunt in cœlum, cum lingua eorum transeat in terra? Qui tamen scire debuerant organa corporis non sibi tantum creata, verum ad ipsius animæ usum. Iam si vtilius est animæ, gratius deo, Reipub. cōmodius, cessare à generatione, quis neget optima ratione, & ordine congruo, cessandum esse? Quid autem deo gratius, quàm sincera suæ maiestatis contemplatio? qui ait,

Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Ad quam quidem contemplationem via rectissima est cœlibatus. Quo etiam ipsa anima sibi comparat virginalis status excellentiam, quæ cœlum magis, quàm terra repletur. Quare vtilior est homini cœlibatus, quàm sobolis procreatio, si eam partem spectes quæ in homine præcipua est. Nec vsui tantum corporeo seruire debent sensilia organa, imò & spiritualibus cõpentijs seu per ocium, seu etiam per negociũ accõmodari oportet. Adde quod continentia ipsa, si non in omnibus, saltem in plurimis, pro data occasione non cõmoda solũ, imò & publicæ tranquillitati necessaria est. Iam enim videmus nõ ciuitates modò, sed & viculos, domosq; ac familias turba hominũ penè vsque ad nauseam esse oppletas. Quòd si iam repleta est terra vsq; ad os, nõ solum nõ opus est, saltem apud plurimos nuptiali vsu, imò cum aliàs tempus foret amplexandi, cum terra suis esset viduata colonis, nunc cõmodum cessandũ est ab amplexibus, ne nimio grauata onere etiã ipsa sit iniqua cultoribus, dum nec omnes alere, nec alius aliũ pro multitudine ferre possit. Organũ igitur generationis nõ solũ ad vsũ, imò etiã, vbi opus fuerit, ad nõ vsũ pro re nata creatum est. Cessent igitur hæretici aduersus rerum æquisimũ sapientissimũque arbitrum suas blasphemias euomere, vna eius voluntate contenti, qui ait: Dabo eunuchis meis in domo mea nomen excellentius à filiabus & filiis: sed potius nobiscum acclament, Quàm mirabilia opera tua domine, omnia in sapientia fecisti.

Nec minus inspidũ insulsumq; est Epicuri partes fouetium futile cõmentum. Aiunt nulli ordini statuue indictũ fuisse cœlibatum, aut interdictum coniugiũ, ideòq; nullum ordinem arcendũ esse à coniugio. Vbi assumunt ineptè, & colligunt ineptius, aut quod verius est, vtrunq; perficiunt ineptissimè. Nam assumptũ falsitatis arguit Paulus, qui veras viduas perpetuo cœlibatui alligatas censet, dicens. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Vbi ex his quæ inde sequuntur, liquet viduali statui annexam esse continentiam. Ait enim, Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in deũ, & instet obsecrationibus & orationibus die ac nocte. Nam quæ in delitijs est, viuens mortua est. Pergit & hoc de

clarare liquidus, qui dicit, Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri vxor. Quae fuerit, inquit, non iam vxor futura. Quod autem sequitur, est apertissimum. Adolescentiores viduas deuita. Cum enim luxuriant fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Vides statum verum viduali annexam esse continentiam? Quia & ipse Paulus mulieri diuortium passae mandat, ut in eo quod superest vite, (nisi marito superuiuat aut illi reconcilietur) seruare coelibatum. Dico, inquit, mulierem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et hunc quidem coelibatum patitur haec mulier etiam inuita. Sacerdos autem non alligatur continentiae, nisi sciens, prudens ac volens. Quid enim mirum, si accessorium rei praecipuae naturam sequatur?

Quod autem attinet ad id quod inferitur, quis ita colligeret unquam, Nulli ordini iniunctum est, ut voueat, aut ut se iuramento obliget, nemo igitur aut vouere debet, aut iurare? Satis esse debet, quod inuitemur ad continentiam, quam perpetuo tenere qui volet, sibi deligere poterit statum aut ordinem, cui maxime conueniat continere. Nemo ex praeccepto obligatur ad contrahendum, plerique tamen obligantur ex contractu. Nulli a domino interdicta est secularis aut civilis vitae conditio, nullus igitur debet euolare ad solitudinem, cum tamen consultius egerit diuus Baptista Ioannes civilis tumultus fugiens, & antra deserti penetrans, ut liberius sibi superisque caneret. Quo etiam sine indico est sacerdoti coelibatus. Nemo obligatur ad ineundum praesulatum, aut Reipublicae praefecturam, qui tamen onus illud recipit, ad ea implenda tenetur, quae illi incumbunt officio. Congruit autem sacerdotio & sacrae studium philosophiae. Nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Congruit etiam sacerdoti praesertim euangelico mundities ac puritas, ut scilicet mundus sit a mulieribus. Nam semper sit purus, qui altari semper adheret. Lauamini, (ait scriptura) & mundi estote, qui fertis vasa domini. Iuste igitur & sancte huic ordini alliganda visa est perpetua continentia, ut sacerdotii indiuidua comes ac perpetuum ornamentum. Quod si ex certa

tribu, vt olim Leuitica, prodirent sacerdotes, non deesset illis occasio querimoniae, cum volentes nolentes ad huiusmodi ministerium traherentur. Hic autem secus res habet, quando ex nulla gente, nulla natione, tribuue, neque ex quouis alio ordine quisquam compellitur, seu ad sacerdotium, seu ad annexum illi coelibatum. Quare nihil hic iniquitatis subesse potest, cum scienti & volenti nulla fiat iniuria, neque dolus. Hinc autem certissima causa redditur, cur sacerdoti euangelico potius quam Leuitico annexus fuerat coelibatus. Nam nascebantur Leuitae, cum sponte tantum accedant euangelici sacerdotes. Aliud autem est necessitate quadam duci, aliud liberè tantum accedere. Sed quid multis moror? Si non expedit nubere propter coniugii molestias, vti apostolis visum est, neque id à domino reprobatum: & viuendū est, donec à domino vocemur. Expedit igitur continere, praesertim homini & sacrorum ministeriis occupato, & rei literariae studiis impedito. Quae duo sacerdotali functioni semper adhaerent. Hoc agnouit, qui dixit, Vix posse quempiam & libris, & vxori pariter inseruire: cui è duobus alterum solidam hominis requirat operam. Quare huic maximè competit continere, praesertim cum nemo id oneris subire cogatur. Inepta igitur est illatio, quae tam multis instantiis interrumpitur. Vt si quis ita ineptè colligat, Nemini interdictae sunt artes pacis, nemini igitur iniungendum est militiae onus. In summa, cuius ordinis citra iniuriam honestum aliquod onus annexitur, vbi nemo trahitur inuitus, dum tamen illi expedire, aut congruere dignoscitur. Et ob eam causam alligata fuit sacerdotio euangelico continentia. Et quia ab initio liberi sunt contractus, ex postfacto etiam ipsius naturae consensu obligationem contrahunt. Sic quod dominus sub consilio reliquit, ex consensu ecclesiae cadit sub praeecepto.

Obstrepunt nihilominus heretici hoc etiā adiungentes, Si licet extremam inedia repellere quocunq; cibo, qui in manum venerit, non obstante contraria voti ratione iam emisit, si, cur non etiam rei vxoriae adminiculo extremum vitae periculum liceat propulsare? praesertim si medicus neget aliud patere effugium ab ingruente mortis discrimine, quam carnalis vsus copulae. Ad id vno verbo respondet

Paulus, ita dicens, Esca ventri, & venter escis: corpus autem non fornicationi, sed domino. Quasi ita dicat, Per me licebit, ait dominus, quocunque escarum genere ventris subleuare necessitatem: at ego mihi reseruavi corporis humani mundiciem, vt non sinam etiam pro vita seruanda vsu libidinis pollui. Tanto magis tenendum est, id quod superius probauimus, nunquam deesse remedium viro probo ac pio, modo in domino iacet cogitatum suum, & ipse illum enutriet. Scriptum enim est, Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Custodit omnia ossa eorū, vnum ex his non conteretur: vt eruat à morte animas eorū, & alat eos in fame. Imitandus potius vir quidam pietate ac religione insignis, qui cum titillatione carnis agitaretur adusque extremum periculū, ait, Malo hinc abire sacris legibus obediens, quàm perfidiæ nota iniustus in contumeliam viuere. Qui autem ansam arripiunt ab vno Aeneæ Syluij verbulo, quales sint, facile indicat. Qui ait se existimare maiore causa reddendam esse sacerdotio ineundi coniugij facultatem, quàm olim adempta sit. Hoc inquam carnalis Aeneas censet. Vetum spiritualium virorum turba reclamationem. Sacrorum canonum vna vox & consensus ex diametro repugnat. Quin & ipse sui conscius erroris, spiritualis viri personam sustinens, seipsum arguit. De amore, inquit, quæ scripsimus olim iuuenes, ô mortales contemnite, atq; respuite: seni magis quàm iuueni credite: nec priuatum hominem pluris facite, quàm pontificem: Aeneæ reiicite, Pium suscipite. Et hæc verba fenestram nobis aperiant futuræ responsioni, vt scilicet pectus vere Christianū non attendat quid Aeneas Syluius ex suspitione tantū iudicauerit, cum dicat, Forsan vtilius. Potius huc admoueat oculos, quo spectare dignoscitur piorum omnium spiritualiumq; virorum consensus: quo etiam magno clamore vocat canonicæ tubæ concentus, nempe ad conseruandum in sacerdotio cœlibatum. Neq; enim par fuerit, vt vnus suspicio tantum viri preponderare debeat, præiudiciūque facere, spiritualium omnium virorum constantissimo decreto: cum ille quadantenus sibi contrarius videatur, isti vero in eodem semper tenore sententiæ permāserint immoti. Deniq; spiritualibus creditur & castitatem semper expertis po-

tius, quàm carnalibus & lapsis. Et vbi textus canonum stat à parte continentiae sacerdotalis, nemo mihi proferat in contrarium cuiusvis commenta commentatoris: nisi quis putet non erubescendum sine lege loqui. Est autem glossa in canone, vt pedamentum in vite, nempe vt seruiat viti: sic debet sequi glossa canonem, non imperare canoni.

Tam frustra se protegunt ac tuentur huiusmodi nuptiatores qualicumq; autoritate Panormitani cap. Cum olim, de cleric. coniugat. Qui cum aduersam sibi sciat sacrorum canonum autoritatem, facile coniectare poterat huiusmodi continentiae autoribus nec iudicium defuisse, nec experientiam: proinde iudicasse nihil obstare suo instituto leues pro nuptiatoribus coniecturas. Nihil enim obicit coelibatui praeter petulantium quorundam incontinentiam: qui cum spiritu coeperint, carne consummantur. Non ignorat, quem nihil in canone scriptum latet, quod delictum personae non debet in ecclesiae detrimentum redundare. Sed quis obsecro, eos ad sacerdotale fastigium traxit inuitos? Quomodo eis vacabat sacris inhiare ordinibus, si non vacet continentiae vota sectari? Ex hoc certe nihil colligi potest, quando ad praeterita non est recursus, nec iusta resiliendi via: neque enim semel iurata vota iure infringi possunt: nisi quod in posterum ita caueatur, vt nemo assumatur, nisi iam prouectae aetatis & longo vsu & experientia morumq; probitate stabilitae. Sic fiet, vt ea, quae imminere incommoda dicuntur, euanescant. Nec satis consulte dictum videtur ab eo, qui in scrinio sui pectoris iura tenebat, expedire vt lex de continentia feratur sub poena tantum, nulla imminente culpa. Sciebat enim cito violari auro iustitiam, & quod reus poenam non timeret, quam pecunia redimi posse putaret. Hoc esset casses captandae pecuniae tendere, non condere leges. Ideo autem non debuit ferri lex de continentia, aut districtissime praecipere. Nam & hoc duplex vinculum culpa & poenae quamuis arctissimum adhuc temere dissolui experimur. Proinde spirituales audiendi sunt, ceteri vero negligendi, vt alio diximus loco. Cur non potius illi veniebat in mentem Urbani secundi decretum in canone, Erubescant. xxxij. distinct. quo censet ac recenset iudicio sancti spiritus arcendos ab omni muliebri con-

fortio sacris ordinibus initiatos? Prospiciebat vir ille integerrimus magno ecclesie commo: sciens ex vsu coniugij idem imminere, quo iam ecclesiam Græcam laborare videmus, periculū. Reccesit enim à filia Sion omnis decor eius, & denigrata est super carbones facies eius. Fallitur autem qui existimat ignem igne extingui posse, cum longè diuersum sit spiritualium virorum iudicium. In quibus est abbas Theonas collatione xxj. cap. xxxiij. Cuius sententiam super ea re subnectere libet, vt collatis vtrinque signis videamus quantum interfit inter carnale ac spirituale iudicium. Non potest, inquit ille, aut vetita concupiscere, aut imperata contemnere: cuius totum studium, totumque desiderium, diuino amori semper intentum, vsque adeo viliū rerum oblectatione non capitur, vt etiam his, quæ concessa sunt, non vtatur. In lege autem, in qua coniugiorum iura seruantur, quanuis cohibita luxuriæ euagatio vni tantum sceminae mancipetur: tamen nequaquam possunt carnalis concupiscentiæ aculei non vigere. Et difficile est, vt ignis, cui etiam studiose pabula suggeruntur, ita præfixis terminis includatur, vt non etiam extra euagatus comburat quicquid attigerit. Cui etiam si sua illa ita semper occurrat obiectio, vt exæstuarè extrinsecus non finatur: tamen etiam dum cohibetur, incendit: quia voluptas ipsa culpabilis est, & ad velocissimos adulteriorum raptatur excessus consuetudo concubitus. Cæterum quos gratia saluatoris sancto incorruptionis amore flammauerit, ita omnes carnalium desideriorum spinas dominicæ charitatis igne consumunt: vt nec tepés fauilla vitiorum refrigerium integritatis imminuat, Legis ergo famuli à licitorum vsu ad illicita prolabantur: gratiæ participes dum licita contemnunt, illicita non nouerunt. Hæc ille.

Proinde qui coelibatui auersionis ac dissuasionis nubem offundunt, sibi cauere debent ab infelici quopiam successu iræ diuinæ eorum ceruicibus imminentis, qui à melioribus auertunt incautos. Ne prohibeas, ait Sapiens, aliis bene facere: sed si vales, ipse bene fac. Scribit enim Baptista Fulgosius de spreta religione huiusmodi facinus in Vitiza Gotthorum Rege fuisse acerrimè castigatum. Qui cum sacris ecclesie decretis obuius ire pergeret, suæ

ditionis sacerdotibus non coniugia modo inducens, sed & polygamiam suadens, non multo post id sceleris diuina sequuta est ultio. Nam prælio victus, & à Rhoderico interceptus, orbatúsque luminibus, quod reliquum erat vitæ, tetro inclusus carcere infelicissime peregit. Ea nimirum sunt contemptæ religionis præmia.

Nec reticebo eiusdem abbatis Siculi sententiam minus caute prolatam in cap. Cùm in cunctis: de elect. vel ob id maxime quod ad Diui Pauli virginitatem attinet, & continentia nitorem, dum ait, Paulus fuit fortior Eustochio, qui fuit virgo: & licet fuit fortior, tamen non potuit resistere stimulo carnis. Illud mihi probatur, quod virginem Paulum appellet, vt res est. Illud tamen falsum est, quod non potuerit resistere stimulo carnis. Resistit enim, cui dictum est, Virtus in infirmitate perfititur. Non caruit stimulo, verum non defuit resistentia: imo certamen forte dedit illi dominus, sed vt vinceret. Nam vt beatus Pater Theonas ait collatione vigesimatertia, cap. decimoquinto, Si crimen subesset, non diceret Apostolus Paulus, Infelix ego homo: sed, Impurus aut scelestus ego homo. Nec, De corpore mortis huius: hoc est, de conditione mortali: sed, A flagitiis atque criminibus carnis huius vellet absolui. Infelicem ergo potius se vocat, quàm nocentem. Atqui nocens esset, si stimulis carnis non resisteret. Quare merito quis desyderet in huiusmodi rebus iudicium paulo spiritualius in eo, qui in cæteris censetur oculatissimus. Quod minime dicerem, nisi quatenus facit ad causam cælibatus tuendam: neve quispiam tanti viri autoritate fallatur.

Sed illis in mentem venit, quæ nunquam non suauiter arridet, vetus illa cantio, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Qua ratione efficerent omnes vinculo coniugali obnoxios, pari que opera damnarent omnes ad vnum quotquot cælibatum, nuptiali posthabito thalamo, coluerunt. Verum in quas, quæso, blasphemias seipso retrudunt: qui omnes cælibes à Christo domino vsque ad nouissimum continentem sua impia sententia damnant? Damnant autem, si existimant huius-

modi præceptum, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, ad singulos pertinere. Quare aut se blasphemus agnoscat, aut nobiscum consentiant huiusmodi præceptum, quod aliquando omnes percellerat & singulos, utpote statim post homines natos, donec amplius terra habitaretur: nunc tantum pertinere ad vniuersos, ut non liceat vniuerso humano generi in totum abstinere à coniugio: tametsi nemo ex eis priuatim huiusmodi obligatione ligetur, ut nihil timendum sit sacerdotibus, quo minus incolumi præcepto cœlibatum colere possint. Verum qua ratione istud intelligi possit, hac similitudine clarius euadet. Iubet Imperator exercitus vni cohorti aut centuriæ tota nocte vigiliis nocturnis insistere. Hoc mandatum non afficit singulos. Satis enim erit, si qui designentur, qui totius nomine cohortis mandato parentes excubias seruent, ceterosque ab huiusmodi onere liberent. Sic in re nostra non desunt, qui iubentis imperio abunde satisfacere possint: ut est tota laicorum, & ea quidem non infima, turba. Quare desinant trepidare timore, vbi nullus timor: sed deam potius inuocent, ut eius numine & afflatu ex professo inchoatam continentiam ad felicem salutis portum perducere queant.

Quid si etiam dicamus non esse de mente imperantis, ut vis obligandi perseveret, si iam finem quis adeptus est, propter quem lex ferebatur? Ut si quis famulo imperet, quod constrato & conscenso equo quempiam ad se vocet, eumque protinus adesse iubeat in remotis agentem: iam si forte is, qui inuitandus erat, præsens adfuerit, tunc cessat obligatio illuc pergendi. Adepto enim fine, cessat labor operis. Non dissimile est quod hic agitur. Dominus enim iubet terram repleri. Quod si (ut res habet) repleta est etiam vsque ad nauseam, adeo ut vix aut ferre, aut alere possit suos habitatores: iam quis dubitet vim cessare mandati? Ut si ita dicam, Iubet Christus Dominus caput vngi, faciem lauare, ut maxime inuigilemus, ne videamur hominibus ieiunantes. Iam si apud aliquem cessat huius periculum ambitionis, nihil certe opus erit, aut ut caput vngat, aut faciem lauet. Sed quid in re aperta diutius immoramur, cum constet ex Paulo hu-

iufmodi præceptum nõ attingere fingulos, qui ait, Bonum eſſe cæteris, ſi permaneât, ſicut & ipſe. Adde & illud ex eodem, Qui nubit, bene facit: qui non nubit, melius facit. Quod nullatenus diceret, ſi iſtud diuino repugnaret præcepto.

Sunt qui ita cauillantur: Quicumque ſacerdotio vult annexum eſſe cœlibatum, efficit, vt duo inter ſe ſacramenta pugnare videantur, nempe ſacerdotium, & matrimonium: quum nullus vtriuſque capax præfertim in eccleſia Latina eſſe poſſit. Ad quod reſpondendum, quòd viduitas & virginitas virtutes ſunt, quæ tamen ſimul in eodem minime conſistere poſſunt: Et vbi crumena argento turgat, ſimul aurum non recipit: non tamen inter ſe pugnant aurum & argentũ, vt nec aqua aquæ cõtraria eſt: quæ ſubintrare nõ poſteſt, vaſe iam interius repleto. Nec ſtellæ apparent, vbi ſol illuxerit: ita nec coniugio locus eſt, vbi afluſerit ſacerdotium: Vel ob id vnum, quòd vnus vtrique ſufficere non poſteſt, quum alterum totum exigat hominem. Non igitur contrarietas in cauſa eſt, verum potius vnus hominis incapitas. Anguſtũ enim eſt ſtratũ, ita vt alterum decidaſt, pallium breue vtrunque operire non poſteſt.

Ad hæc obſtrepunt Paulum ſibi cauiffe, ne cuiquam laqueũ iuduceret, ſi diu ſeparatim viuerent vir & vxor. Proinde cautius agendum cenſent, ne cœlibatus in multitudinem diffuſus det occaſionem ruinæ. Verũ ad id plerumque dictum eſt, quod per ſe ſanctum & iuſtum eſt, vtile & honeſtum, nemini cauſam eſſe ruine. Quæ ſi ſucceſſerit, ex hominis potius laſciua incuriãve p̄ocedit, quàm ex ipſa lege cõtinentiæ. Porro diu^o Paulus vbi de laqueo loquitur, ad eorum ſua verba conuertit, qui vinculo maritali ſunt alligati: ne ſcilicet denegata alterutri partium beneuolentia, alteram, cui denegatur, ad incontinentiam inducat. Iam iſtud ceſſat in ſacerdote, qui nulli ſui corporis fecit poteſtatem. Quòd autem de coniugatis loqueretur Paulus, verba ſequentia docent, Iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas, propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundũ indulgentiam, non ſecundum imperium. Vides vt Paulus etiam apud coniugatos indulgeat potius, quàm conſulat, copulæ carnalis vſu? Alioq̄ dicturus his, qui voto adſtrinxerunt

runt: Vnusquisque in ea vocatione, in qua vocatus est in ea permaneat: Aut certe quod alio loco dicit: Accipite armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, & cuncta inimici tela ignea extinguere. Iam si occasio ruine, aut laquei vndeunque imminens auocare debeat hominem à statu sacerdotali, idem quoque de thori maritalis conditione dicendum erit. Imminent enim coniugio sua pericula, adeo nihil est à periculo immune, quocunque te vertas. Hinc Psalmista ait, In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Nam & aduersarius noster circūit, que rens quem deuoret. Cui, inquit Petrus, resistite fortes in bello. Ceterum qui timet ventos, nunquam seminat: qui cōsiderat nubes, non metet. Nos igitur reddant circumfusa pericula cautiore ad effugiendum, & ad resistendum audentiores.

Demum cū neruosa demonstratione nihil efficere possit nuptiatorum calumnia: quod quidam magni alioquinominis persuadere non valent, rhetoricando (qua pollēnt arte) suadere conantur: vt quum euertere non possint cœlibatum, saltem nutare faciant in mentibus hominum, suis declamationibus à continentia puritate leuissimos quosque absterrentes. Egregium scilicet eloquentia margaritū in lutam proicientes: hoc certe digni elogio, Sicut annulus aureus in naribus suis, sic mulier pulchra & fatua. Hęc, inquam, Rhetoricis adornata flosculis eloquentia. Qui longe felicius collocare suam artem debuerant, qua vsque ad miraculum pollent in continentia laudibus: quàm ad depingendam lasciuia speciem, cuius effigies vix secus, quàm per errorū lineamenta queat adumbrari. Scrutādum potius erat, si quid ad inuentas continentia laudes adiungi posset potius, quàm eius deturpare nitorem. Qua in re dum infeliciter laborant, seipso, tametsi imprudentes & incauti sua arte deturpant & obscurant.

Vt quibus eloquii datur aurea vena poetæ,

Sed cecidit in sordes, inficiturq; luto.
 Ita quādo in eo parū felici argumento rhetoricari libuit, obuiandum est, prouidendumque pusillorum salutis: ne stare videamur iuxta sanguinem proximi nostri. Aiunt continentiam hanc perpetuam more Gigantum natura bellum

indicere: quasi vero non hoc vehementer in mandatis relle-
querit & Christus, & Paulus. Christus dum ait: Si quis vult
venire post me, abneget semetipsum. Et illud, Qui amat a-
nimam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc
mundo, in vitam æternam custodit eam. Item, Nisi granum
frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum ma-
net. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

Quid autem apertius eo, quod dominus ait: Qui non re-
linquit domum, aut patrem, aut matrem, aut uxorem propter
me: non est me dignus. Qui ductam uxorem relinquere man-
dat, quid de uxore ducenda dicturus sit, apud se recogitet
nuptiarius præco ac patronus: & utinam non antichristia-
nus orator, qui absterret ab his, ad quæ Christus inuitat.
An non huiusmodi est, qui à cœlibatu dehortatur his ver-
bis, Tu vel me authore mentem istam mutabis, & cœliba-
tu relicto sterili, ac parum humano vitæ instituto, sanctissi-
mo coniugio indulgebis. Cui ex diametro aduersum se
offert Paulus, qui ait: Tempus breue est, charissimi, ut qui
habent uxores, sint tanquam non habentes: & qui possident,
sint tanquam non possidentes. Alio item loco in Corinthiis
posteriore sexto, In omnibus exhibeamus nosmetipsos si-
cut dei ministros, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in ca-
stitate, &c. Et tamen non desunt magni alioqui nominis
viri, qui his sirenum cantibus sibi patiantur illudi. Qui si se
mel his incantamentis indormiant, plebs tota deinde se-
quetur. At vbi vulnus in cruduerit, vix erit qui malagma ap-
ponat. Proinde me authore, aut (si admittere velint) consu-
le, noxia huiusmodi incantationum venena procul à se a-
mouenda curabunt: nisi se ipsos vnà cum ouili credito cito
perditos iri velint. Dominus hanc illis mentem perpetuo
conseruandam tribuat.

Vt autem conceptum animo negocium vno contextu
prosequar, superesse mihi video telam quandam retexere
varijs errorum licijs operose magis quàm religiose contexta:
ne habeant, vnde gloriari possint hostes sacri cœlibatus,
quin potius intelligant nihil à tergo fuisse relictum, quod
non explosum fuerit atque refutatum.

Coniecit in chaos quoddam apologeticum cauillos non
paucos Bartholomæus cognomento Bernardus, Sambegc

sis ecclesiae (appellatione tenus) pastor & rector, re ipsa pre-
do potius, ac praeco nuptiarius, signorumq; suorum deser-
tor perfidus. Quos omnes, ne forte cuius imponat incanto
sigillatim conterere libet, & cuique cataplasma apponere
vulneri: tametsi quaecunq; deliramenta profert ex his quae
suprà allata sunt, abundè fuerint confutata. Orditur itaque
suam telam aranearum texturæ similem Bartholomæus il-
le Sambergensis à vulgata illa sacræ scripturæ pseudogra-
phia: qui mos omnibus hæreticis peculiaris esse solet: Epi-
curi personam agens his verbis,

Ecce facti mei rationes, Nunquã damnauit aut lex, aut
euangelium, nuptias: nec vlli statui hominũ interdixit. Di-
ctum enim est, Qui potest capere, capiat.

Ad id quidem responsum est nuptias non damari ec-
clesiastico instituto. Non enim prohibetur nubere. Est ta-
men in libertate cuiusuis situm, ex voto amplecti id quod
prius erat liberum. Vouere consilij est, reddere vero præ-
cepti. Vt autem nemo fit clericus nisi volens, sic inuito ne-
mini interdicitur nuptiæ: quare scienti ac volenti nõ fit
iniuria neque dolus. Iam vbi est, qui de iniuria cõqueri po-
test super vinculo cœlibatus sponte recepto? Singuli ne spõ-
te sua vouentes? At volenti non fit iniuria. Status ne ac con-
ditio clericalis? At nullus status iniuriam patitur, vbi nullus
in eo statu iure conqueri possit. Nemini autem superest
querela: locus, qui sua sponte, nemine ad id compellente,
iugum sibi perpetui cœlibatus assumpserit. Et hoc vnum
abunde sufficit ad obturandum os loquentium iniqua. Per-
git nuptiator suam causam defendere, falsum (vt semper so-
let) assumens.

Qui potest capere, capiat. Hac voce meritò terri de-
bent, qui se promiscuè addicunt cœlibatui: quoniam quan-
do non omnium, sed paucorum est donum perpetuæ con-
tinentiæ. Paulus velut exponens Christi sententiam dicit,
Vnusquisque proprium donum habet à Deo.

Responso.

Vnde tu terrorem elicis, sancti patres confidentiã pro-
mittunt, imo & Paulus docet fidendum esse. Nam perinde
est istud, Qui potest capere capiat: atque si agnotheta inui-
set ad præmium. Simile est illud ex Paulo, Qui in stadio

currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. Sic currite, vt comprehendatis, Et methodum tradit ad id assequendum, dicens, Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere. Illud quoque adiungens, Sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in feruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Non sunt isthæc absterrentis, sed potius allicientis, & inuitantis, modumque tradentis, quo quis facile sperari assequatur brauium. Hoc autem ex interpretatione factorum patrum supra diffuse monstratum est. Sed quid facias præposteris istis ingenijs omnia in contrarium peruertentibus? Sequitur ex eodem.

Veretur Paulus, ne si exigat cœlibatum, laqueum iniiciat. Quomodo igitur Pontificum de cœlibatu traditiones vocabimus? Responso.

Vocabimus certè sacras ac sinceras institutiones, vt que ad puram ac sinceram contemplationem faciliem aditum parent. Non enim exigunt à quopiã cœlibatum, quin omnes potius accedere volentes, vehementer exhortantur, vt diuinum implorent auxilium, secumque cogitent, quid ferre recusent, quid valeant humeri. Hoc cœne est laqueum iniicere incautis?

Ad id vero, quod sacrosanctam de cœlibatu legem ore impio animarum laqueum appellare ausus est, hoc vno sibi responsum putet Sapientis oraculo, qui ait Ecclesiastes decimo, In via stultus ambulans, quum ipse insipiens sit, omnes stultos existimat. Ita & qui ebrietate delirioque laborat, ex se metiri solet cæteros.

Ad verba autem Pauli ad Timoth. Oportet episcopum esse vnus vxoris virum, scire debuit digamiam tantum illis verbis esse prohibitam, non iussas nuptias, alioqui peccassent Ioannes & Paulus apostolici viri toto suo æuo cœlibes & innupti,

Sed & falso impingit ecclesiæ, quod suam legem sic exigeret, vt malit violari diuinam, quam suam institutionem perire. Quod nunquam ecclesia vel de somnio cogitauerit. Falsum enim est quod supponitur, quasi vero non sit medium inter nubere & vri. Iam enim docuimus omnibus viam esse apertam, ac medicam temperatam, qua assequi possint, vt nec

vrantur nec nubant. Adde & illud ex Paulo, Esca ventri, & venter escis: corpus autem non fornicationi, sed domino.

Quod autem pseudographe Paulum inducit de his qui in spiritu mendacij prohibent nubere: Tatianos incuset & Manichæos, qui nuptias vetant. Ab eo enim errore longissime absunt ecclesiæ decreta. Non enim nubere vetat inuitum Paulus, qui suo quemque reliquit consilio.

Paphnutii pro nuptijs clericorum intercessio apud Nicenam synodum extra causam est. Illic enim agebatur de his, qui ex professo coniugia cum ordine obseruabant: hic autem de his agitur, qui cœlibatum professi sunt. Non enim æquum erat, vt supra quam professi essent, obligarentur inuiti. Neque enim professi erant cœlibatum. De quibus autē presens sermo est: in qua vocatione, urgente nemine, numinis fauore implorato vocati sunt, æquissimum est, vt in ea permaneant.

Illud quoque minime ad rem facit, quod ex Paulo citatur, Nolite fieri serui hominum. Nam hoc solum iubet Paulus, ne contra diuina mandata hominū volūtati seruiamur.

De iuramenti præstiti ratione nugatur, prætendens generale iuramentum non habere vim obligantem, aliâs omnia plena forent periurijs. Ignorat forsan id quod apud sapientes tritum est, consuetudinem contrariam eleuare & extenuare vinculum iuramenti. At de vxore ducenda in sacris ordinibus, nulla in orbe Christiano apud Latinos est quæstio, quanto minus consuetudo. Vides, vt non curet quid dicat, tantum laborat vt dicat.

Vt autem demus vim obligationis in vniuersali iuramento pendere ab vsu, & consuetudine moribus vtentium approbata, nemo tamen ignorat hanc voti materiam ita esse indissolubilem, vt nullus in contrariū vsus hætenus admissus sit: imo, vt alio ostendimus loco, nec ipsa pontificis recipienda sit dispensatio. Frustra autem vim obligationis eneruare contendit casu aliquo necessitatis, cum nulla possimus impelli necessitate ad huius voti solennis disruptionem. Verum hoc addit,

Quid si iuratum est cum particula, quatenus humana fragilitas permittit? Esto. Humanæ certe fragilitati subueniri potest ieiunio, eleemosyna & oratione. Nam & do-

minus faciet in tentatione prouentū, vt possimus sustinere.

Sed iuratum est, inquit, tantisper cœlibem fore, dum patitur imbecillitas carnis, qua tamen nihil infirmius.

Verū non attēdit quod diuus Paul⁹ ait, Omnia possum in eo, qui me cōfortat Christus. Et illud, Sufficiētia nostra ex deo est, qui nō sinit nos tentari vltra id quod possumus.

Addit, Iuratum conceptis verbis cœlibatum rescindendum fore. Quasi scilicet nemo possit amoliri instans periculum. Quod plane falsum ex suprā dictis ostensū est vno omnium sacrorum interpretum consensu.

Dum autem subiungit, se continere non posse. Plane mētitur iniquitas sibi. Qui enim indiget, postulet à deo, qui dat affluenter, & non impropert.

Minusque audiendus est in hoc quod ait, Iuramenta de cœlibatu esse incauta, vt quæ sine atrocissimis peccatis præstari minime possint. Hoc enim si verum sit, damnabimus impietatis omnes huius ordinis professores, quum Sapiens dicat, Qui amat periculum, peribit in illo. Verum impudentissimus iste est, qui cæteros sua mensura metiendos censet, qui quum in sordibus sit, alios ad volutabrum luti, ne solus sordescere videatur, inuitat: vt de Gryllo apud Vlyxē Circes carminib⁹ in suam mutato Poete fabulatur.

Quod autem nugatur de impuberum cœlibatu, aut incauto minus prudenti iuramento, hæc omnia excluduntur. Nemo enim est ad cœlibatum imprudens, modò cætera adsint, quæ iure cauentur. Cæterum non recipitur, qui allegat simulatè iuratum fuisse cœlibatum, quum nemo ad id cogatur. Quin potius minimè creditur neganti, qui non vult, quod sibi credatur affirmanti.

Mentitur autem Diomedeam necessitatem ad votum deferendum, qui quoties velit implorare à domino perseuerandi gratiam, præsentaneum sibi non defuturum sentiet auxilium. Omnis qui petit, accipit, qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur: nisi de eorū numero esse malit, quos Psalmista insectatur his verbis, Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Secum potius cogitet galeatum sero pœnitere duelli: & quomodo cœptum potius peragat iter, quàm quòd manum mittēs ad aratrū, respiciat retrò: & domin⁹ illi præsto aderit inuocat⁹.

Pater enim est misericordiarū, & de^o totius consolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatiōe nostra. Hęc ad omnia desertoris nostri nugamenta satisfactiōis vice dicta sint.

Novissimum hoc demum specie quadam recti velatū patrociniū quærunt prætenu vulgatæ sententiæ, quæ est in capite, Si vero aliquis de iureiurando. Tantisper seruandum esse iuramentū, donec vergat in deteriore a-nimæ exitū: alias cedere debet occurrenti necessitati. Aiunt autem fieri posse: vt æstus carnis solo coniugio temperari possit. Quod nisi accesserit, imminet præsentissimus lapsus. Quo casu, si non propria autoritate, interueniente saltem dispensatione ab eo qui potest, cessare videtur obligatio voti. Nam si soluto melius est nubere quàm vri ex diui Pauli sententia: & eadem necessitas accidere potest ei, qui voto adstringitur: cur non eadem necessitas pariet voti dissolutionem? Verum hoc est ad eundem semper offendere lapidem, quasi vero non sit inter nubere & vri medium, ac verum accedente tētatione remedium: si modo à deo ea, qua decet, modestia & constantia requiratur. Iam ergo nihil opus relaxatione voti, vbi præsens est subsidium, quod oratione promptissime impetrari potest.

Verum tandem per occasionem huc deuecti sumus, vt inuestigandum sit, an votum continentię aliquam dispensationem admittat, siue prætenu priuatæ necessitatis, seu etiam publicæ utilitatis. Qua de re vberius disserendum est eo, qui proxime sequitur, tomo.

TOMVS QVARTVS.

Votū castitatis solēne nulla ex causa dispensationem in se recipere, quæ ius seu obligationē ppetuò relaxet.

Præfatum primum.

DE Dispensandi facultate in votis, quod vero maximè consentaneum videbitur, dicturo, ne cui in foribus aberrandi detur occasio, ne cui in foribus aberrandi detur occasio, illud præfari visum est, Quod si agitur de dispensatiōe, quæ ius interpretetur ambiguū, nemini dubium, quin circa genus o-

m ij

nne voti cadat dispensatio, nō dico iuris relaxatiua, sed hū-
 tum interpretatiua. Quæ tum demum locum habet, quo-
 ties dubitatur, an conceptum aut pronunciatum votum ra-
 tionē voluntarij de integro sortiatur, quam aut metus, aut
 interueniens dolus, aut certe rei, de qua agitur, ignorantiā
 arrodit, aut detruncat, aut in totum adimit. Eo casu locū ha-
 bet iuris interpretatio, cū scilicet declaratur ob admixtum
 inuoluntariū non esse completā voti rationem, ideoq; cum
 eo dispensatur, qui votū emisit. ita tamē, vt obligatio inte-
 gra voti perfecti non relaxetur. Eo enim casu nec votū est
 consummatū, nec obligatio integra. Idē censendū est, quo-
 ties materia voti in ambiguo est. Vt si dubiū sit, an id quod
 promittitur, licitum fuerit nec ne. an forte succedete euen-
 tu, ex licito transferit in illicitum: Re ita in ambiguo
 existente, locus est dispensationi, quæ ius interpretatur. In
 summa negari non potest, quoties de iure obligandi meri-
 to dubitatur, in quocunq; genere voti locum habere dispē-
 sationē iuris non tam relaxatiuam q̄ interpretatiuam. Re-
 laxatiuam dico, quæ absoluit à debito. vbi citra omne am-
 biguū constat integram & consummatā præcessisse obliga-
 tionē. Et hanc dicimus non habere locū in votis. Quod
 quidem ex his quæ sequuntur, notius euadet.

Prefatum alterum.

Recipiendā insuper censemus, vt certe negari non
 potest, in voto simplici vinculi dissolutionem, nō
 quidem vi dispensationis apud eū qui præest, sed
 ipso iure naturæ. Id enim à natura comparatum, mentibū
 que insitū humanis, q̄ promissio primum facta, citra tamē
 rei promissæ traditionem cedit posteriori: dum tamen ac-
 cesserit ipsi rei traditio. Et ob eam causam votum simplex
 cedit matrimonio. Nam vnà cum coniugali contractū sit
 corporum traditio. Siquidem tum demum possessio acqui-
 ritur, dum res promissa consignatur. Ab hoc fonte effluit
 ratio decreti ecclesiastici, quo cauetur dissolui matrimoniū
 nondum consummatum per religionis ingressum, quia an-
 te consummationem nondum traditio facta est, quæ in vo-
 to solenni consummatur. Hinc etiam oritur ius illud, quo
 decernitur reum fracti voti non haberi, qui quod vouit, in
 religionis institutum commutat. Nam in voto solenni rei

traditæ susceptio fit, quæ abest à voto simplici. Inde etiam tertio sequitur, quod post initū solenne votū, coniugale sc̄dus attentatum nullū est: secus autem si attentetur post votum simplex, hoc enim est, quod passim circumfertur ab eruditis rei theologicæ professoribus, q̄ votum simplex impedit matrimoniū contrahendum: contractum tamen non dirimit, cum vtrumq; faciat votum solenne. Alioqui consistere minime potest, q̄ votum solenne dirinere queat legitime prius emissa vota, & quæ posterius sequi possent irritare, nisi vim suam obtineret à iure diuino. Oportet enim diuinitus probari votū perpetuæ obedienciæ, si tantum habeat virium, vt dirimat obligationem votorum omnium legitime antea contractorum. Est igitur votum solenne diuinitus institutum plus roboris habes, quàm votum simplex. Quod vnum maximè confutat errorem existimantium voto solenni nihil accedere supra votum simplex, nisi quòd iuris humani naturam sapiat. Nemo enim dixerit facultatem humanam posse derogari obligationi diuinæ, quæ voto simplici cohæret. Neque enim ius quæsitum prælato erga sibi subditum cœnobitam tollere posset deo iam quæsitam, voti simplicis obligationem, futuriq; contrahendi facultatem, nisi de consensu tertij, cui iam ius quæsitum est. Quòd ergo votum solenne simplici præiudicet, hoc diuinæ institutioni tribuendum est, quam conceptis verbis pendere diximus ex oraculo diuino, Leuitici vltimo. De anathemate mortis quod redimi non posse, verum ad mortem vsque perdurare, perspicuè eo loco traditur. De simplici autem constat, quòd matrimonio subsequente derimitur, sc̄d de solenni. Plus igitur roboris inest deo ipso authore solenni voto quàm simplici. Horum omnium quæ diximus, vna radix est rei traditio, à qua pendet solidum possessoris dominiū, vt iā transferri in aliū nō possit: nisi de conniuentia, imo (vt verius dicam) solido consensu possessoris. Vt ergo conceptū perficiamus iter, coniugalis copula sequens votū simplex, ipsius vinculū dissoluit, non ex cuiusuis dispensatione, cū nulla interuenerit rei hui⁹ cōscia autoritas, aut voluntas, verū ex iure gentiū, & naturali omniū consensu recepto. Quo fit, vt in possessione & rei traditione acquiratur dominium. Quo semel habito, iure fieri non potest, vt

quius aut pōtifex, aut princeps rei possessæ dominū transferrat, nisi interueniente ipsius consensu, aliās rapina furtimve committeretur auferendo rem alienā inuito domino, nisi forte ex culpa re sua priuari mereatur. Ex hoc ineluctabili fundamento pendet ea, quam venamur, indispensabilitas circa solenne votum. Huius gratia eam, quæ mox sequitur, proponimus adsertionem.

Adsertio de voto solenni quod sit indispensabile.

CVM rei per traditionē possessionēq; adepte dominū nulla autoritate externa citra domini cōsensū trāsferri possit: cūq; nullus alius traditionis modus appareat, dū quis perpetuæ seipsum continentia deuouet, q̄ per solenne votū seu religiōis, seu ordinis sacri, vt iura omnia vno consensu prædicant. Et de sacro quidē ordine sese offerunt luculentissimi canones 84. distin. Cū in præterito. Itemq; 28. capite Diaconi. accedente etiā cap. Quod votū, de voto & voti redēp. in sexto. adiecta etiā Extrauagāte. Antiquæ concertationi. eod. tit. Quo loco plane fallitur glossemata-ri^o p̄ vera causa supposititiā p̄ferens. Miratur enim quomodo tanti esse possit voti in ordine solennitas humanitas (vt ait) adinuenta, vt succedens coniugiū, & ipsum quidem cœlitus institutū, dirimere possit. Sed fallaciā patitur, quam appellant, non causę vt causę. Non enim hoc efficit ceremonia voti, sed vera possessio adepta, ac per rei traditionē cōparata. Quæ iure diuino, gentiū & naturali, dominū tribuit prorsus intransferibile: dum suscipiens ordinē, eo signo se deuouet perpetuæ continentia, ac sui iuris esse definit: adeo, vt alteri per coniugiū attentata traditio nihil efficere possit. Idemq; de voto religionis dicendum est. Iam si quis rem alterius per dominū translatam citra recipiētis consensum auellere nititur, & aliō transmittere, quid aliud q̄ rem alienam aufert inuito domino? Id quod iure diuino omnino prohibetur. Quo fit, vt ne summus quidem pontifex, quanta maxime polleat autoritate, deuotū deo aut sacerdotem, aut monachum post voti solennis traditionem, religionē soluere possit, nisi appareat de eorū consensu, quibus se deuouit, vt nec priuatam supellectilem citra possidentis consensum in aliū trāsferre. Hoc enim esset auferre alienū inuito domino. Quod cum minime valeat in re temporalī

quomodo id iure poterit in spiritualibus bonis? Et si transferre nō potest subditi bona Christiani, quomodo dei omnipotentis solenniter quæsitum peculium suo iure, non expectato diuino consensu, transferre poterit? Iam quæ in contrarium proferri solent argutię, tanquam fumus euanescent. Solennitas (inquiūt) voti humanitus est instituta, quocirca à summo pōtifice dirimi potest, cuius nutui & arbitrio subsunt omnia humana decreta. Ad quod prompta est responsio, Quod quanuis modus traditionis, seu signum adeptæ possessionis, mutari possit, dominium tamen semel quæsitum est de iure diuino, & naturæ: quod nullatenus auferri potest, nisi consentiente domino. Nihil enim moror, quo signo acquiratur possessio, modò dominiū acquisitum domino inconcussum permaneat. Cum enim equi traditio ex usu publico tum demum locum habeat, si per frenum exhibetur equus, poterit, si volet usus, exhibitio huiusmodi fieri per ephippium. Verum signis mutatis res immota manet, nempe inaufribile dominium. Ex hac vna respōsione vno impetu cōteritur argutiarum turba, quæ voti solennis vinculum nititur dissoluere. Quale istud est, Sacerdos potest vti matrimonio contracto, fieri ergo poterit, saltem summæ potestatis accessu & consensu, vt vt possit contrahendo. Nam cœlibatus prior & posterior non nisi tempore differunt. Verum hic subest fallacia, qua vnum pro alio sumitur, videlicet non causa pro causa. Non enim refert quid præcedat, quidve sequatur, verum hoc potius considerandum est, quòd dum coniugatus ad sacerdotium recipitur, non se deuouet perpetuæ continentiæ, cum illud non possit, vtpote qui credebat vxorem defunctam. factus deinde sacerdos eam experitur viuam. Neq; enim deo auferre potest, nisi quod in sua est potestate. At qui liber à coniugio sacris sese deuouet ordinibus, suum corpus perpetuæ tradit continentiæ, cuius dominum deum possessorem constituit: ea inquam deuotione, quæ dicitur anathema mortis, de qua suo dicitur loco. Cum igitur adepta possessio dominium transferat, idque inaufribile, nisi coniuente domino, & tam in ordine sacro quàm in statu monastico, solennis traditio fiat, idem censendū est de indispensabilitate circa ordinem sacrum, & statum monasticum. Nec valet

quod obiciunt, qui diui Thomæ placita sequuntur, dicentes ordinem sacrum iuris esse positium, monasticum autem ad ius pertinere diuinum. Hoc inquam refutatum est ex dictis. Nam quamuis signa traditionis in vsum sacrum vtriusque humana sint, possessio tamen adepta est iuris naturalis & diuini. Vti enim modus contrahendi per formulas diplomatum humanitus instituitur: contractus tamen ac promissio iuramento vallata suum robur habet ex iure diuino & naturali, quod dirimi non possit, nisi de consensu domini. Ita eadem est possidendi ratio in ordine sacro, & statu monastico.

Tertium Præfatum.

EX his omnino principiis facile est discernere quam varia sit dispensandi facultas in solenni & simplici voto, quando (vt mox declaratum est) in voto solenni traditio corporis ad sacros vsus perpetui cœlibatus, efficit, vt res oblata transferri non possit, seu obligatio relaxari in præiudicium domini. Atqui in voto simplici seruanda perpetuo continentia nondum transfertur dominium quo ad illum vsum irreuocabile. Nam reuocari potest, si post votum simplex contrahatur matrimonium, cum votum simplex non dirimat coniugium post contractum. Loquor autem de dominio quo ad illum vsum & modum, (Nam semper domini est terra, & plenitudo eius) sed nondum censetur habere dominium quo ad hunc vsum & modum irreuocabile, nisi celebrata prius traditione. Quare videtur posse relaxari huiusmodi continentiam citra præiudicium tertii in simplici potius, quam in solenni voto. Quod vti que verum esset vbi forte accideret rationabilis priuata necessitas, aut vrgentissima publica vtilitas, quibus cessantibus, dispensatio foret, non dispensatio. Nunc ergo excutiendum est vtrumque.

Primum quidem, quod ad priuatam attinet necessitatem, si quis ea, quæ prædiximus, gustata probè concorerit: planè intelliget esse medium inter nubere & vri, nempe orationis suffragium, quo accedente, agnoscat, qui tentatur, fidelem esse dominum, qui non sinet nos tentari vltra id, quod possumus, continuo affuturum in tentatione proué-

tum, vt possimus sustinere. Cessat igitur ea parte priuata contrahendi nubendive necessitas. Cessabit igitur relaxandi dispensandive ratio.

Quod autem ad publicam pertinet vtilitatem, vt si forte inimineret regni alicuius dispedium Christiani, nisi ad sit præsens nuptiale remedium, vbi solum superstes maneret ex tota regia sobole vnus voto perpetuæ continentia inodatus, iam videtur publica necessitas exigere, vt pro publica tranquillitate paranda, ac sedando in populo futuro tumultu, soluto continentia repagulo soboli procreanda vacet. Verum ad id prompta est responsio, Quod is cui æquale est saluare in paucis & in multis, sicut non deest necessitati priuata, ita nec publica deerit inuocatus. Quis enim scit, quod futura sit ex contractu illo soboles, aut eam non præmaturè interituram? Quod si superuixerit, magno forte regnatura est totius Reipublicæ incommodo, ita vt omnia prius toleranda fuerint, quàm durum ac durum succrescentis inde sobolis imperium. Id quod docuit frequens historiarum lectio in prole post irritam continentia fidem suscepta, vt suo differetur loco. Quare nondum apparet quænam sit illa aut priuata, aut publica necessitas, cui continentia perpetuæ vinculum ita cedere oporteat, vt relaxatione opus sit. Manet igitur inconcussum, quod neque in voto solenni, sed neque in simplici, supersit vlla dispensationis, quæ ius in totum relaxet, iusta ac salutaris occasio. tamen si detur interpretationi locus, vbi non subest plena ratio voti. In forma quidem, vbi aliquid abest de voluntario, in materia autem, cum votum fertur super re inutili aut impediende maius bonum. Id tamen non negauerim, quod si in voto simplici attentet pontifex dispensare, & consentiat dispensatus, cum nulli fiat iniuria tertio, quæ modo id quod est alienum, auferat, sequens est, vt de facto validum sit, etsi culpa non careat in initium coniugium. Quod minime locum haberet in voto solenni. Nusquam ergo culpa vacat post votum attentatum coniugium, tamen si contractum post voti simplicis emissionem viribus subsistat. Si cui hæc, quæ adstruimus, fidem non fecerint, superest, vt rationes propositas dissoluat, & ineluctabiles in contrariū

proferat. Quod si fiat, facile cedemus arena.

Quin potius aduersus eos, qui contra sentiunt, vibrabimus telum propria ipsorum officina & incude percussum: quod emissum proprio vix clypeo elidere possint ac propulsare, tametsi dissolutum putet ac retusum D. cardinalis à Turre cremata super cap. de illo clerico. distinct. xxxij. Si pontifex (vt aiunt) summo iure possit in totum monachum exautorare, & exautorato concedere vt euolet ad nuptias, soluto continentia vinculo. Esto, exempli gratia, quispiam, qui post consummatum cum vera vxore coniugium, ipsa etiam consentiente, ac solenniter continentiam profitente, sese religioni deuoueat: iam fieri potest (vt videri volunt) quòd accidat casus pro totius Reipublicæ vsu ac salute, vt iste religionem professus, vinculo tandem solutus vxorem ducere possit. Quod si admittant, vtique impingent in ius diuinum, quo cauetur vxorem à viro non debere discedere, & contra virum ab vxore, quòd si discesserit, manere innuptam. Nam qui, priore viuente, aliam duxerit, mœchatur: imò vt est in capite Gaudemus, de diuortiis, nulli vnquam licuit simul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum. Quòd si quis priorem vxorem esse neget, certè vxore dimissa superstite duci alia de iure non potest, vt eo loco ex intentione scripturæ Innocentius docet. Cui consentit Augustinus libro de bono coniugali cap. xviii. ita dicens, A viro viuo in alterius transire connubium nec in veteri licuit, nec nunc licet, nec vnquam licebit. Quòd si eo casu nullum per fugium se offert, quo iste euolare posse dicatur ad alias nuptias, sequens est, vt huiusmodi negocium diuino committatur arbitrio quam in huiusmodi rebus sacram statuimus anchoram. Expetendus igitur est & expectandus diuini numinis afflatus potius, quàm religione soluantur, qui suam continentiam deo solenniter dicant. Id quod persuasum esse volumus.

At forsàn nitentur euadere dicentes supradicta locum tantum habere in matrimonio nondum consummato, cuius vinculum religionis ingressu dissolutum existimant. Hoc autem in matrimonio consummato negabunt. Constat (nihilominus matrimonii vinculum presentibus ver-

bis de presenti stabilitū, iure diuino esse indissolubile. De^{us} enim ante consummatum matrimonium inter Adam & Euam ita pronunciauit, Quos deus coniunxit, homo non separet. Quare si vinculum consummatum voto non dissoluitur, neque etiam dissoluetur coniugium verbis presentibus conceptum & stabilitum: Sicque præcedens quaestio recurrit. Eademque redibit ratio uti in consummato coniugio.

Iam si hoc præcipitur in ecclesia dei, ut religiosus aliàs conjugatus quacunque ex causa priore superstite aliam superinducat uxorem, idem quoque de tertia & quarta admittendum erit, utpote si post susceptam prolem vtraque partium ad religionem recurrat, & denuo simili redeunte casu, ac necessitate urgente, vacandum sit generationi etiam post secundo susceptum religioni institutum. Quin pari ratione sequetur iure admitti posse, quod mulier tres habeat viros superstites, & vir tres uxores. Quod nunquam fando auditum est, sed nec cogitatum quidem. Hinc videre potes, quomodo ex hac vna relaxandi facilitate immensum offendiculorum pelagus protinus oriretur. Extinguenda potius est à primo ortu laxa nimium facilitas, ne scintilla crescat in flammam, neve huiusmodi exundans licentia totam culturæ ecclesiasticæ faciem proterat ac laniet. Nam qui parua negligit, paulatim decidet, & ex modico ac primo vadabili fonte immensa prodeunt flumina, quæ etiam vix nauigio superari possunt.

Præter hæc istud quoque sequitur incōmodum. Quod cum voto omnia vno religionis instituto absorbeantur, ut est in cap. Scripturæ. de vot. & voti redempt. Reus fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam commutare, sequens inde est quod quoties pontifex summus quempiã eximeret à monachatu, simul ab omnium votorū prius emissorum vinculis dissolueret. Quod minus æquū videtur, cū videatur priorum votorum obligatio reuiuiscere. Quibus adimplēdis ceterum idoneus pristinæ restitutus libertati, utpote de monacho factus nō monachus, resumpta priorū votorū implēdorum facultate. Qui igitur omnia vota in vnum religionis

institutum cōmutanda cenſuerūt: quid aliud exiſtimabāt, q̄
q̄ perpetuo vinculo foret innodatus, omni ſpe diſſolutio-
nis adēpta, qui ſemel in religionis verba iuraſſet? Ita enim
canon vocat perpetuā religionis obſeruātiā. Alioquinē-
mo dixerit cētera quāuis ingentia vota, quibus nulla ſub-
eſt diſſolutionis ratio, vno alio permutari poſſe: quod &
ipſum diſſolubile cenſeatur. Præſtiterit ergo dicere nullam
ſubefſe diſpensandi facultatem in voto ſolenni.

Iam ne huic cauſæ aliqua ex parte deſuiſſe videamur,
ſcrutandum eſt ex ipſis ſacræ ſcripturæ fontibus quid pro
continentiæ indiſſolubili vinculo ex certo & liquido hau-
riri poſſit. Cuius negocij magna pars pēdet ex eo quod ſcri-
bitur Leuitici 27. Id quod diuus Thomas ſubtili, vt in om-
nibus pollet ingenio, ſagaciſſime deprehendit. Textus ſic
habet, Omne quod domino conſecratur, ſiue homo fuerit,
ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quē
locū ſic interpretantur ad Hebraicā phraſin nōnulli, Nul-
lum anathema, quod homo à ſe abdicauerit, & domino de-
uouerit, ex omnibus quæ habet, ab homine vſque ad pecus
& vſq; ad agrū poſſeſſionis ſuæ, vendi poteſt neq; redimi:
ſed omne taliter abdicatū, ſanctum ſanctorū eſt domino.
Nullū anathema, quod abdicatū fuerit ab homine, redima-
tur, ſed morte moriatur. Appoſitiſſime autē ad Hebraicam
phraſim ſic legitur, Omnis deſtructio, quam faciet deſtru-
ere, ex homine non redimetur, ſed moriēdo morietur. Nō
quod continuo occidi deberent quæcunq; deuouētur ana-
themata, ſed quod in eo ſtatu vſq; ad mortē debeāt perma-
nere, ad eū videlicet vſum ad quem deuouētur. Samuel no-
bis exēplo eſt, quem ita mater deuouit, vt diceret, Dabo eū
domino omnibus diebus vitæ eius. Et votū recenſendo di-
cit Anna 1. Reg. 1. Tradidi eum domino omnibus diebus,
quibus fuit ipſe cōmodatus domino. Vt autē appareat li-
quidior rei huius diſcurſus, cōſtat ex progreſſu huius capi-
tuli duplex eſſe votū, æſtimationis inquā & deſtructionis.
Illud iuſta æſtimatione redimibile erat: iſtud nullo quam-
uis ingēti precio poterat cōpenſari. Ideoq; anathema mor-
tis aut deſtructionis appellabatur, vt quod ſic ſanctificatū
foret, q̄ in eo vſu vſq; ad mortē perdurare deberet. Interim
nihil prohibet quippiā appellari anathema mortis non tam

ad obsequium, quàm ad supplicium. Sic enim dicta est ciuitas Hiericho anathema, & omnia quæ in ea sunt. Hic autè sanctificata dicimus, quæ diuinis officiis perpetuo sint addicta, idq; vsq; ad mortè. Quod non esset, si mox perdèda forent. Nec huiusmodi sanctum immutari poterat aut melius malo, aut peius bono. Moriendo ergo morietur, hoc est, in eo statu fixū immotumq; manebit vsq; ad mortem. Iam quicumq; continentia deuouit sollemniter perpetuo obseruandam: quid nisi voto destructionis censendus est alligatus, & eo quidem irredimibili? Quare relaxari non potest, domino eam facultatè apud se retinènte, penes quem est clauis, quæ claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit. Frustra autè quis obiecerit ea, quæ veteris organi sunt, nihil ad legè gratiæ pertinere: vt quæ sint exhausta viribus, si rationem obligandi attèdas. Nam id quod est morale, perdurat, vtpote iuri affixū naturali & diuino. Quale est id omne, quod deo deuotū traditur: ac per traditionè transit in ius & dominiū eius, cui deuouetur ad certū quidè vsum, vtpote continentia cœlibatūsvæ. Nam de iure naturæ est, q̄ per traditionè acquiratur rei possessio. Si ergo res traditur ad vsum perpetuæ cōtinentiæ, auferri transferrive minime poterit, nisi consentiente domino. Interim nō nego veteres cœremoniariū ritus, vt sunt Nazareitas, nudipedalia, & reliqua id genus viribus non subsistere. Huc respexit diuī Thomæ perspicacissimū ingenium: qui hoc telo munitus, theodidactis omnibus persuadet emissum perpetuæ continentia votum non esse humanitus relaxabile. Qui tamen si neget parem esse in monachatu & ordine sacro vim obligandi, aqua tamè in vtroq; ratio, nēpe traditionis & possessionis, ad perpetuū vsum cœlibatus facile persuadet eandem accedere indispensabilitatis rationè. Quod supra declaratū est abūde. Nam omne quod cōsecratur domino per rei traditionè ad vsum perpetuū, nunquā nisi cōstante domini consensu & apparente, transferri poterit.

Nec refert, an excellentius aliquod cōmodiūsvæ bonū reperiatur, q̄ ipsa continentia, quo scilicet permutari possit. Frustra enim laboratur, nisi adfuerit, de qua constet, apud dominum permutandī volūtas: qui sibi dicatā perpetuo cōtinentiam proprio referuauit arbitrio, iure per traditionem

voti solennis quæ sito. Accedente autem necessitate, prout debet de victima holocausti in re apud homines deplorata, qui Isaac iam iam perituro immolandoq; arietem supposuit ad obeundum sacrificium. Nam si quando huic diuino instituto humana solertia obuiam ire tetrauit: hæc signorum desertio, effectu deinde sequente, non leui animaduersione, nec obscuro exemplo punita est, vt suo loco proferenda exempla docebunt. Sic enim tristis exitus infeliciter attentata probare solet. Nam quoties à voto solenni dispensatum fuisse legitur, vnde tranquilla sperabatur quies: hinc Illias malorum quædam prodigiis visa est. Vnde enim plaustra illa calamitatibus onusta in Appulia, Sicilia, atque adeo vniuersa Italia prodierunt, nisi ex infaustis nuptiis Henrici quinti quondam Imperatoris cum Constantia, Siculi regni hærede, ex cœnobio ad thorum tracta maritalis? Ea res totius Italici incendij fomitem ministravit. Ex quo enim conceptum est tractari de cœnubio inter Henricum Imperatorem & Constantiam iam quinquagenariam, deo dicatam virginem, immanissima sequuta est tragœdia: quæ totam ætatem Clemētis tertij, Honorij, Gregorij noni, Innocentij quarti cruentissima clade fœdauit. Nam Henricus, vbi rerum in Appulia ac Sicilia potitus est, Gulielmum filium Tancredi fraudulenter ad se allectum & tractum emasculauit: sorores eius innoxias tres in vincula cœiecit, nisi quod & ipsæ, Neustria ac cœnobio relicto, Appuliam petiisse feruntur. Quo nomine meritas dederunt pro crimine pœnas. Quid plura? Sua spe fraudatus Innocentius tertius, iura ecclesiæ perturbantem Henricum diris deuouit. Et quæ deinde sequuta est proles, nepes Fridericus & Manfredus, nihil præter factiones in omne tēpus duraturas, necdum nostra ætate extinctas Guelphorum scilicet & Gibellinorum posteritati reliquit. malum nempe, quo non immanius vllum aut patres audierunt, aut vnquam videre nepotes, aut sunt aliquando visuri. Hic certe est Fridericus, quem tamen vnum eundemq; indefessum propugnatorem Romana speraret ecclesia: nunquam tamen grauiore aduersum se hostem, sibiq; & aliis nequiorē experta est. Adeo infesto erat animo aduersus Romanam sedem, vt in proprios liberos fauierit, vel ob id maxime, quod à parte ecclesiæ stare videretur. Dixisses flagellum à deo immissum: quod non prius veram

di finem fecit, quàm tres sibi succedentes pontifices ingenti tedio affectos extrema pati compelleret: si Antoninum ac Volaterranum super his differetes audimus. Hi scilicet fructus sunt posthabite religionis, & quocumque preteritu relicte. Nūquid enim colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Ut appositissime in eā rem à Christo domino pronunciatū legimus, A fructibus itaque eorum cognoscetis eos.

Iam quādo hanc viā accepta occasione sumus ingressi, nōnulla ex rerū toto orbe gestarū sylua proferemus exempla quibus testatissimū erit diuinæ semper displicuisse maiestati signorū continentie ac cœlibatus desertionē: ut inde facile intelligas huiusmodi dispensationibus inhiare, nihil aliud esse, quā ire aduersus imperū fluminis. Adeone impune nunini resistitur: Quis enim restitit ei, & pacē habuit? Felix igitur, quem facient aliena pericula cautum.

Author est Nauclerus in decursu nouissimo sextæ generationis Constantē, Constantij Britāni filiū regnandi libidine seductū, à monachali instituto diuertisse: sed paulo mox à Vortigerno Gerseorum duce, cū vix sui propositū telam ordiretur, interceptum & occisum spretæ religionis pœnas dedisse,

Idem de apostata Iuliano recenseri poterat, nisi scirem omnibus esse notam historiam: qui ex diaconus factus infidelitatem delapsus, misere & infeliciter periit.

Alfonso quartus, Riccio ac Volaterrano authoribus, religioso se addixerat instituto, regni deserto diademate, & Ramiro fratre in suum locum successore: qui posteaquam boni propositi pœnitentia ductus, diadema repetere contendit, excitata aduersus Ramirum seditione, mox luminibus ac regnandi facultate priuatur.

Grauiori exemplo Henricū Anglū eius nominis primū pœnas dedisse, seueriusque fuisse multatum author est Polydorus Anglicanę historie lib. 2. Cū enim regis Scotorū sororē, nomine Matildim, deo dicatā virginē, improbe sibi deposceret vxorē, ita ut cōpulsus Edgarus, sororē matrimonio iungendā Henrico dederit. Quę execrata prole, si qua inde sobolesceret, effecit, ut proles inde sequuta infeliciter pierit. Nam Gulielmus ex Matilde genitus vnā cum Maria sorore, cū Angliam ex Gallia repeterēt, naufragio perierunt.

idq; eo infelicius, quòd cum Gulielmus iam in portu nauigaret, dum Mariam à periculo liberare conatur, cymba aduectus, sese in eam præcipitantium oppressus multitudine vnà cum illis pelagi vorticibus absorbetur.

Idem quoq; author est Ioannē filiū nothum Ferdinādi, qui ab initio monachatu inierat, statim deserto monastico habitu à Lusitanis ad regiū diadema vocatū, regno aliquatisper præfuisse. Fertur nihilominus Urbano pontifice Romano religionis vinculū dissoluēte, ducis Leucastrī filiam Philippā sibi matrimonio iūxisse, nec vtili sane, nec admodū decoro apud posteritatē exēplo. Fuerat enim religionē Militarē professus. Verū recte Augustinus ait, Quidā corrigūtur, vt Petrus: quidā tolerātur, vt Iudas: quidā ignorantur, donec venerit dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarū. Vnū tamē dixerim, q̄ eū iuris probabilis ignorantia post receptū pōtificis indultū à culpa releuare potest: cū ipse arma magis q̄ iura scrutari ac nosse debuerit. Sūt autē nōnulla, quæ per se quidē illicita sunt, sed probabilis ignorantie velamine ipsi authori minime imputada teguntur.

Huc spectat quod refert R. hegino lib. 2. de Carolomano Caroli regis filio, regnātis circiter annū domini octingentesimū septuagesimū. Hic Carolomanus primo clericus, inde diaconus ordinatus, in quo ordine pōtifici missam celebrāti ministrauerat: qua gratia spreta, statim accepto militari cingulo, sibiq; adiūctis prædonū turmis, mox in ecclesiis debacchatut, cuncta diripiēs, & inaudita mala perpetrās. Cui correpto nec emédato iussu patris oculi eruiuntur, iusto (vt R. hegino ait) dei iudicio: vt qui lucē, quæ Christus est, spreuerat, in tenebras mitteretur exteriores: nisi quòd breui ad cor rediēs, ad Ludouicū auunculū suū rediit, calamitatē suā deplorans. Cuius misertus auunculus retrusse eū in Absteriacū monasteriū sancti Vvilbrodi: quo loco penitētię vsq; ad mortē peragēde tēpus illi commissum est.

Poterā citare ex historia Gallica ambitiosi cuiusdā p̄seu domonachi Danielis exemplū, vt inutile sibi, ita apud posteritatē parū plausibile, parūq; decorū: qui nihil inde retulit præter capillaturæ ac syluescētis barbæ proceritatē plus q̄ hircinā, & nominis in super è sacro in prophanū p̄mutationē. Nā pro Daniele Chilpericus appellatus, non multo

post inuicta Martelli virtute in ordinem redactus est.

Ebroinus pari penè exèplo, sed grauiore nota ac infamia, suę temeritatis pœnas luit. Qui auctore Gaguino, post desertũ religionis habitũ, ac Lambertũ Heduoꝝ præfulẽ sua ecclesia extrusum, tandẽq; lingua prius abscissa, oculis erotis, ceruice caesum, vitaq; priuatũ, cùm finem innoxios persequendi non faceret, infidiis demum Ermenfridi interceptus interimitur.

Quid autẽ opus peregrinis lógeq; petitis exèplis tẽpus inaniter cõsumere: cùm nostra nedũ memoria, verũ etiã ætate ipsi viderim? irã dei incubuisse in eos, qui desertis sacre militiæ signis seculi aurã secuti, sese prophanarũt spe prolis habẽdẽ? Qua in re nũq; optatũ adsequi potuerũt. Quotquot certe mea ætate experiri potui huius religionis contẽptores cuiusuis necessitatis vtilitatisve prætextu, hi omnes ad vnũ suæ fabulæ actũ infelici fine clauferũt. Ex quo apertẽ intelligitur multa, quæ apud homines in speciẽ toleratũ digna vidẽtur, summo ac sapientissimo iudici minimẽ accepta videri. Noui siquidẽ duas aut treis illustri admodũ sanguine progenitos: qui cùm fragilitatis prætextu, & spe futuræ prolis habendæ propagãdẽq; sobolis, alioqui id sua stirpe pituræ, sui voti relaxationẽ vndecũq; quæsitis rationibus impetrarint, magno qdẽ fastu ac fuco coloratis: hi omnes ad vnũ præmatura morte præuenti sunt, nullã adhuc ex animi sentẽtia vxore inuẽta, nedũ ple suscepta. Sic domino visum est coruos deludere hiãtes. Sua itaq; spe frustrati, signis desertis, nihil præter desertionis ignominiam referre potuerunt. E quibus vnus, qui adhuc supereſt, ducta vxore paulò mox delirio laborare cœpit, nihil aliud animo agitans, quã assumptæ cõingis interitũ & exitũ. Ode rat siquidẽ illã cane peius & angue. Vidimus illũ aliquãdo sacris initiatum: qui posteaq; vincula dirupit, quãta laborare cœperit infania, certissimẽ cognouimus. Hæc sunt contẽpta religionis certissima documẽta, à quibus abesse non potuit spretæ pietatis vltio, sed culpam mox pœna sequuta est. Nemo igitur nimium fidat Romanæ sedis diplomatibus, cùm videat deo minimẽ probari multa arte quæsitæ voti solennis relaxationes.

Probat id, quod dicimus, Iacobus Meierus Flandricæ

Scriptor historię. Scribit ille fuisse quendā Bochardū Aueniensem, qui cum à teneris literis humanioribus fuisset imbutus vsq; ad iuris ciuilibus professionē, sacerdotiſq; Laudunensis ac Tornacensis ecclesię stipatus & auctus, tandē hypodiaconus factus, vt ei huiusmodi prouētibus frui liceret, alioqui renitēs, nec in eā partē admodū propensus: post aliquot demū annos tori maritalis libidine attractus, ordine beneficiisq; desertis, equestre militiā inuasit (cuius insignibus à rege Anglię donatus est) vxorē duxit ingenuam admodū & illustrē nomine Margaritam, quam multorū liberorum matrē effecit. Re cognita iubet Innocētius tertius, vt se abstrahat ab huius Margaritę congressu, nisi velit diris execrationibus deuoueri: qui omnia prius se passurum respondet, q̄ tori semel initi abiicere delicias. Sed quā infeliciter hæc illi omnia cesserint, certissimus docuit euentus. Ait enim author ille hunc Bochardū in vincula coniectū fuisse, tandēq; capite truncatū, & id quidem per omnia Flandrorū oppida traductū, ludibrioq; habitum. In summa nullū agnoui huiusmodi sacrorum signorum desertorē, qui non suę temeritatis exempla posteritati reliquerit, etiam si obtinuerit quantūuis in speciem iusta & recta à summis pontificibus diplomata. Deus enim non irridetur, proinde caueat licentiosa posteritas.

Deniq; vix vnū aut alterū perlustratis authoribus reperias, qui non contemptę religionis ac suę temeritatis penas luerit, in aliud seculum supplicio minime dilato: vt scias verum esse quod à Psalmista dictum est, Si vtiq; est fructus iusto, est deus iudicans eos in terra.

Eburonum episcopus ex clara Bauarorū ducum familia prognatus, multā sibi à suis conſlauit inuidiā: quę non nisi multorum miliū sanguine extingui potuit, vel ob hanc vnā causam, quòd hypodiaconus factus maioribus factis ordinibus initiari nollet, cupiditate inflatus captandorū magnę maiestatis in seculo principatum, quos spe successio- nis deuorabat. Ideoq; à sacerdotij inauguratione auctum gerebat animum. (Author in Carolo sexto Paulus Agmilius.) qui meminisse debuerat, si vere præfulem egisset, paulinę in Hebręis sententię, Contēplantes ne quis desit gratię dei, ne quis fornicator, aut prophanus, vt Elia, qui

propter vnam escam vendidit primitiua sua. Scitote enim, quoniam & postea cupiēs hæreditare benedictionem reprobatuſ est. Nec inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam.

Iam superest, quæcunque occurrent aduersus hunc immobilem scopulum allisa tela retundere, retusa casto ictu deflectere. Quod enim vulgo primum obiicitur de plenitudine potestatis pontificalis ex verbo Christi emanantis, Quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Id certe verum est, claue non errante, modo ne auferatur alienū, seu ius alteri quæ sitū. Nam si post possessionē adeptā rei acquisitæ summus pōtiffex non possit transferre dominū etiā inter homines alioqui subditos, quanto minus erga deum poterit post traditionem factam per votum solenne ius ipsi domino acquisitum in alium vsum transferre? Dicamus ergo soluta esse, quæcunque pontifex soluerit, modo ne præiudicium fiat tertio.

Illud pariter in procliui est elidere, quod opponūt votum continentię posse in melius aliquid commutari, scilicet in opus charitatis reipublicæ conducibile. Hoc inquam verum est, modo ne fiat eleemosyna ex rapina. Non enim licet alienum transferre citra domini consensum, vt quis alteri subueniat. Humana enim dispendia humanis compendiis repēdenda sunt: & deo, quod suum est, relinquendum, nisi de eius consensu constiterit. Extrema quidem necessitas, quæ hominum sunt, hominibus cōmunicat: at quæ dei sunt, soli dispositioni diuinæ referuātur, nec humano subici debent arbitrio.

Minus vrget quod deinde obiicitur, voluntati & arbitrio pontificis vota omnia ita subesse, vt semper subaudiendum sit, Modo ita summo pontifici placuerit. Quasi vero quæ domino acquiruntur, pontifici ita subiaceant, vt pro ipsius nutu ac renutu figi debeant ac refigi. Quod plane falsum est. Ne quis tamen aberret, illud non nego quædam esse, quæ promitti efficaciter non possunt sine ipsius pontificis voluntate, cū scilicet de iure ipsius agitur. Sicut nec pupillus sine tutore, nec vxor sine viro in ipsorum præiudicium efficaciter votum emittere potest. Dico præterea aliqua vota pendere ab auctoritate summi pontificis,

vt cūm occurrente necessitate commutari & possunt & debent. Ea autem quæ sibi dominus reseruauit, & per traditionem sua effecta sunt, & sui (vt sic dicam) peculiij: ea non pendunt neque ab arbitrio nudo, neq; ab authoritate summi pontificis: quia nec irritari nec commutari possunt. Hoc enim ius diuinum voluntati non subiacet humanae. Iam si excipienda foret pontificis authoritas in emittendis votis, cur non potius attendenda est diuina voluntas in eruenda possessione rei iam quaesita? Quanto magis illud attendendum est, minime lædi authoritatem pontificis, nisi vbi forte in re ad ecclesiam Romanam pertinente iure suo fraudaretur. In aliis manet sua cuique libertas in rem suam, vt aut retineri, aut alienari possit.

Mox autem occurrit aliud, quod merito quis obicere possit. Si pontificis auctoritas eo se extendat, vt ius diuinum interpretari suo iure possit, cur non etiam interpretabitur aduenisse occasionem, casumve emeruisse, in quo continentia deo pollicita publicæ necessitati cedere debeat? Plana ad hoc responsio est, quod interpretatio in dubiis tantum locum habet. Hoc autem citra omne ambiguum est, quod continentia acquisita domino, à nemine transferri debet, nisi constiterit de eius consensu. Aliàs interpretationis prætextu quæcunque homines possident, transferri possent à summo pōtifice. Quod nemo sanæ mētis asserat.

Verum illud obiiciendum occurrit, Si res semel obsequiis tradita diuinis, nec auferri potest, nec transferri, nisi oraculo diuinitus recepto: ergo non licebit sacros semel constare calices in vsus pauperum distribuendos. Quod tamen Ambrosius fecisse legitur: & super huiusmodi factio commendatur. Nam eius eleemosynas enarrat omnis ecclesia sanctorum. Huius rei meminere canones, Aurum habet ecclesia. & Gloria episcopi, 12. quæst. secunda. Verum ad id respondere promptum est, Constare de consensu maiestatis diuinæ, vt sacra etiam vasa pro accedente necessitate dispergantur in pauperes. Hoc enim oraculo Christi fieri posse constat, qui ait, Euntes discite, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium. Qui etiam iubet, vt prius reconciliemur fratri, quàm offeratur munus ad altare. Ex quibus liquet domino magis probari ac præferri.

ri pietatem erga proximum, sacrificiis deo oblati. Hic ergo constat de voluntate domini in pietate colenda: quod minime constat de continentia relinquenda. Laurentium vniuersa ecclesia commendat, quod thesauros ecclesie dispergens pauperibus dederit. At nemo vel sponsi vel sponsa voce laudatur, quod deo dicatam continentiam quocumque praetextu reliquerit. Sic semper immota manet inuicta veritas de non relaxando continentiae voto. Quin potius ex historiarum lectione constat pertristes inde sequentes effectus ingrattam deo fuisse semel dicati coelibatus relaxationem. Non enim licet post traditionem illi semel factam, ab eo auferre quod suum est.

Verum quid dicturus es, inquires, de eo, cui nisi aperiatur via ad coniugium ex benignitate dispensantis, sibi praemature mortem consciscere parat: nec longe abest ut desperet: an huic etiam negabitur dispensatio? Vtique negabitur: sed aperiatur tamen illi via ad salutem, monebiturque, & quoad fieri poterit, persuadebitur: imo & piorum suffragio adiuuabitur ad iactandum in domino cogitatum suum, qui & ipsum enutriet, ut diues est in omnes qui inuocant illum: prope enim est omnibus inuocantibus eum, inuocantibus inquam eum in veritate. Nam quae dei sunt, diuinis sarcienda sunt auxiliis.

Demum explodenda venit Abbatis Siculi à plerisque recepta sententia: ita tamen, ut ex progressu constare possit huius sententiae consortes non parum à spirituali abesse iudicio. Hic inquam Panormitanus in cap. Cum ad monasterium. de statu monachorum. satius habuit Innocentij tum commentatoris ac Ioannis Andreae carnalem sequi sententiam, quam ipsius summi pontificis, à cuius spiritu pèdere oportebat, grauisimam auctoritatem. Qui luce clarius à se, suisque successoribus abdicat dispensandi facultatem in votis monasticis. Ait enim, Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulae monachali, ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere. Nam quod Innocentius licentiam pro abusu accipiens, rimam sibi quaesierit qua euaderet, stupidius est, quam ut refelli debeat. Lusisset enim in re seria pontifex, si licentiam pro abusu à se abdicandam

dixisset : cùm nusquam licitus sit abusus . Rectius autem Bartolus licentiam accipit pro relaxatione etiam rationabili . Quo fit etiam contra Panormitanum , ut textus neget iure , & quidem licito posse relaxari continentiam .

Quæ ex eo sequuntur , ridicula sunt . Ait enim quasi satisfacere volens textui , non posse dari licentiam scilicet ex facili causa . Hoc est torquere textus , non interpretari . Hoc enim est commune cum cæteris , non solum in hoc voto solenni : ideo aliam rimam quærit , quam sibi satis placere profiteretur : sed quàm recte placere debeat , non video . Ait enim debere intelligi non licere pontifici dare licentiam , nisi commutando in bonum melius . Sed cur magis in isto , quàm in aliis ? Adde , quòd verba præcedentia hanc intelligentiam explodunt , cùm dicat , Non æstimet abbas , quòd super proprietate possit dispensare : cùm nec ipse summus pontifex id valeat . Iam nullus est hic de commutatione sermo . Ideo istud est corrumpere potius , quàm interpretari . Multo ergo rectius intelligebat pontifex nullum esse relaxationi locum super voto continentie in præiudicium eius , qui post traditionem factam habebat ius quæsitum , nisi de ipsius consensu constaret .

Verum libet ipsius Panormitani singulos fucos excutere , quibus suum tegere conatur errorem . Primum confutandum est eius exemplum propositæ per eum necessitatis , quod huiusmodi est , Si quispiam rex Ethnicus vellet iurare in verba fidei Christianæ , non nisi ea lege , quòd sibi monialis deo dicata matrimonio iungeretur . Eo (inquit ille) casu huic necessitati cedere deberet continentia etiam voto dicata solenni . Qui si apud se fuisset , recordari debuerat (vir alioqui eruditissimus) contrarium docuisse diuum Matthæum in eo ipso , qui proponitur casu . Neque enim cedere voluit Hirtaco regi Aethiopicum offerenti suam ac suorum in verba fidei obedientiam , modo liceret Iphigeniam virginem deo dicatam sibi accipere uxorem . Tibi non licet (inquit Matthæus) summo principi sponsam addictam auferre , & ablatam tuo peculio adscribere . Quin ipse Diuus Matthæus satius habuit mortem

& desideria carnis non perficietis : p̄inde fluxa est huiusmodi collectio. Quòd vbi pontifex sua autoritate obstrare possit, ne quis voueat, si res ita exposcat pro vrgenti necessitate: q̄ etiã possit eo casu succedēte emissū relaxare votū. Hoc, in quã, nullatenus admittendū est. Nã facilius est rei cuius obuiã ire ne fiat, quã id quod factū est dissoluere. Quod postremum sine iniuria fieri non potest. Nam hoc esset ius alteri quæsitum tollere.

Quid igitur? Dãnabimus ne, & qui relaxandã censurã cõtinentiã pontifices, & qui oblata sibi dispensatione vs̄ sūt reges & p̄ceres? Ad id quidẽ partim respõsū est, p̄babile sūt per factō licito æstimationẽ suffragari potuisse, vt à culpa excusentur, & cū quibusdã ita fuisse actū, vt in voto mutilo ac nō plene cõsummato caderet iuris dispensatio. Nos autẽ quærimus quid reipsa tenendum sit, non quam excusationem ignorantia possit adferre.

Vt autẽ ad rē propius accedamus, excutienda est dispensatio illa facta cum rege Arragonū, ad quam veluti ad sacrã anchorã omnes qui aduersam partẽ tuentur, cõfugere solent. Iste nimirū est Ramirus, quẽ Sigisbertus Remellum, alij Ramirim vocāt. Cuius meminere Michael Riccius, Raphael Volaterranus in re Hispanica. Refert autẽ Baptista Fulgosius tit. de religionis cultu, quod tametsi p̄tificis indulto id obnixẽ petentib⁹ Arragonijs ex cœnobio transferit ad nuptias. nō tamẽ ita existimauit se vsq; adeo religione solutum, seu (vt aiunt) de monacho factū non monachū quin suscepta prole etiã deterioris sexus, hoc est, nō mascula, thori relictis deliciis ad monasteriū reuersus sit. Quod quomodo fieri potuisset, nō video, nisi de vxoris consensu, quã etiã pari vinculo cõtinẽtiẽ innodari oportuisset, si verū erat inter eos cõiugij vinculū. Par itaq; fuerit æstimare, q̄ idcirco ad priora vota redierit, vt propriæ conscientiæ satisfaceret, quæ omnino refragabatur huic relaxationi voti. Sed quid, inquires, attinebat ex toro nō maritali prolem suscipere illegitimã, & ad succedendū minus capacẽ? Quæ omnia sequi necesse est, nisi hoc loco admittatur voti solẽnis relaxatio. Ad quod respõdendū, q̄ cõmunis error facit ius, ex lege Barbarius Philipp⁹: quodq; p̄tificis cõsensus interueniẽs, bona fides & obcœdientia partiū mutuo cohabitãtū

ex p̄babili ignorātia p̄cedens, ac populi consensus effice-
re poterant. vt proles ad succedendū videretur idonea: que
tamē res controuersa non caruit apud posteros, causa peni-
tus inspecta, ac ex omni parte discussa. Nā & difficultatem
auxit bellū in ipsa cognatione exortū p̄ successione regni
Arragoniæ. Ideoq; ab huiusmodi dispensatione abstinendū
esse & priora docent, & quæ sequūtur, exempla.

Simile accidisse intelliget in quodā Germaniæ principe,
qui post monachatū, suscepta prole, cū ad cœnobiū regrede-
retur medio itinere Diuione apud ædem sancti Benigni an-
te valuas chori sepult⁹ est. Inscriptio sepulchri ei⁹, id quod
asserim⁹, plane indicat, quā & ipse perlegi testis oculatus.

Nec dissimili vsus est exēplo Vveremundus Hispaniarū
rex. Qui, vt Fulgosius tradit, post susceptos duos ex vxore
liberos, memor diaconat⁹ ante cōnubiū suscepti monachū
induit, regni diademate cōsobrino hæredi succedenti reli-
cto. Id autē quis facturū eū existimasset, si credidisset se p̄
sus religione solutum? Aliud ergo intrinsecus vnctio sua-
det viris theodidactis, aliud, exteri⁹ humana coniectura tra-
dit. Porro à p̄pria magis cōsciētia, q̄ ab externis, & his qui-
dem non admodum certis, nos oportet pendere iudicijs.

Debet igitur in ea vocatione, qua quisq; vocat⁹ est, per-
manere. Et id quidē laude digno exemplo, quāle olim fuit
facinus Therasiæ sororis Alphonſi quinti. quā (vt ait Mi-
chael Rictius in rebus Hispaniæ lib. 3.) p̄tinacissime recu-
santem nuptias Abdalæ Toletani principis, monuisse ferūt
vt designatū coniugē, ne se contingeret olim Christo de-
sponsatam: quemadmodū & de beata Cecilia legitur. Cū-
q; Abdalas Toletanus monita negligeret Therasiæ, sequen-
tum inde est, vt in grauissimū incideret morbū, eāque ob
causam ad fratrem remissa est, quæ continuò Parthenonem
cœnobiūve diui Pelagij ingressa, vitam cœlibem duxit.
Cur non istud potius proponitur continentię cōseruandæ,
quàm vnum aut alterum dissoluendi voti exemplum?

Ex eodem quoque Rictio legitur, quod Ioannes Ferdī-
nandi ex pellice filius quorundam suffragijs euectus sit in
regni fastigium, quum tamen professus esset religionem,
quæ Militaris appellatur. Verū quo iure, quāve iniuria id
fecerit, quo demū euētū, ex historia facile deprehenditur.

Præclarius multò egerunt, qui fatali quadam necessitate ducti pro patria & publica vtilitate secessum monachalem interrumpentes ad tempus sæculo seruiuerunt: ponte tamen à tergo relicto ad pristina vota redierunt. Hoc enim est seruire præsentì necessitati, non voti vinculis eximi.

Author est Regino Prumiensis sub indicatura anni domini octingentesimi sexagesimoctauì, regem Bulgarorum statim à suscepto baptisinate regni præfecturam exuisse, & loco paludameti regij cucullam induisse, fuffecto filio natu maiore. Qui cum sui oblitus, totus in prædam & libidinem effusus, ad veteres Gentilium ritus populum inuiter: pater sacro deposito habitu, ac militiae cingulo ad tempus resumpto, filiù persequitur, oculos eius effodit, eumq; retrudit in carcerem, assumpto ad regnù minore natu filio, cum interminatione paris aut grauioris supplicij, si paria cum fratre attentare pergat. Quibus peractis, pater religionis habitù vitamq; resumit, & in his ad mortem usque perseuerauit.

Huic simile est quod apud Sigibertum factum legitur, anno ferè domini millesimo centesimo septuagesimo primo, de abbatisa Rummese Stephani regis filia.

Quæ cum malo & irreligioso exemplo à Matthæo, filio comitis Flandriæ, coniugio abducta fuisset: illa tamen deum timens redijt ad religionem, vnde inuita recesserat.

In huiusmodi dispensationis opere terra maledicta docet nihil esse attentandù, vt quæ non nisi spinas & tribulos germinet, quemadmodù in simili diuus Gregorius docet in responsionibus ad interrogationes Augustini Anglorù episcopi capite sexto. Experimento, inquit, didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt iam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda quam diximus, à se omnino debet abstinere. Ecce per effectus docet Gregorius dispensationem nonnunquam iure poli esse inualidam.

Existimarem satis esse factum in refutandis aduersè opinionis qualibuscunque argumentis, nisi & istud quod obijci possit, occurreret. Si pontificis authoritas sacramentorum, quæ diuinitus instituta sunt, materiam irritam & il-

legitimam reddere possit, vtpote circa gradus cognationum modo plures illegitimando, modò pauciores: vt est in capite, Non debet. de consanguinitate. cur non etiam irritare poterit voti solennis materiam, & ante & post votum emissum? Ad quod respondendum est leges irritationis, commutationis, aut redemptionis votorum pendere à præscriptis legis diuinæ. adeo vt si quis infringere, aut dissoluere, seu irritare votum attentaret contra vniuersalis ecclesiæ placita ex scripturæ fontibus hausta, dissipator potius censendus foret, quàm dispensator.

Nemo itaque dicat pontificem posse dispensare contra ius diuinum aut apostolicum. Nemo enim aduersus legislatorem facit, qui nihil exequitur nisi ex eius præscripto. Pontifex autem omnia facit sub iuris diuini concessione, vt nõ plus possit, quod illi à deo permittatur: iure, inquam, aut scripto, aut per spiritum sanctum, & ecclesiam interpretato. Qui enim dedit clauis, potestatemque ligandi & soluendi, dominus est. Nisi enim vota interpretationem acciperent, ea potissimum, quæ imperfecta censenda sunt, aut defectu materiæ aut deliberationis, aut alia quauis ex causa. Hæc, inquam, nisi interpretationem acciperent, deterior foret nostra quàm Iudeorum conditio, apud quos locum habebant votorum irritationes, commutationesve in melius, seu pro re æquali redemptiones. Quorum omnium facultas summo pastori concessa est ouium pascendarum commissione, soluendi que ac ligandi, prout vrget necessitas, aut publica suadet utilitas, indulta potestate.

Quo fit, vt possit illegitimare materiam aut matrimonij, aut penitentia. Hoc enim pertinet ad ouium pascendarum curam, quum tamen circa materiam sacramenti Eucharistiæ vix occurrat, quod immutari possit, vt quæ nihil habeat cum pastura ouium commune. Quod si forte casus occurreret post promulgatum toto orbe euangelium, quo circa panem & vinum in sacrificijs apud antipodes celebrâdis quidpiam immutandum foret, vbi forte apud illos fidei Christianæ sacramenta complexos panis vsus & vini toto orbe suo à natura denegaretur, illud ecclesiæ indicandum relinquo, quæ sic suo sponso innixa est, vt nunquam secretiore ipsius deseratur afflatu.

Cæterum vt ad rem propius accedamus, facultas irritando-
rum votorum robur sumit ab ipsis diuinæ legis decretis:
quæ alias locum non inueniret, nisi ex nutu diuino modum
irritationis tradente, ac quodammodo de suo iure relaxate.
Porro qui irritat: sua voluntate efficit, suoq; renutu, vt à sub-
dito emissa promissio viribus non subsistat. Que irritandi
potestas à domino hominibus permiffa est Leuitici cap. 30.
vt vir vxoris, pater filii, dominus serui, votum promissionem-
ve in sui præiudicium emiffam irritare possit. Idemque li-
ceat tutori ad pupillum, ac prælato ad sibi subditum religio-
sum. Acquissimum enim est, qd sicut offerentis de alieno, ei
oblatio est maculata, sic & promittentis de nõ suo, eius p-
missio est inualida. Et cum iure diuino caueatur, qd iuramẽ-
tum tres debeat habere comites, veritatem, iudicium, & iu-
stitiã, (Veritate autẽ caret res impossibilis, iudicio res inde-
liberata, iustitia vero res illicita) quid sanctius esse potest, qd
in huiusmodi rebus locum non habere voti obligatione? At-
qui horum omniũ interpretatio vires sumit ex meris sacre
scripturæ decretis. Irritabit igitur, aut irritum declarabit
quicquid ex licito efficitur illicitum, ex possibili impossibile,
ex utili noxium, ex decoro indecorum aut vetè inhonestum.
Absurdum enim foret, vt quod pro charitate institutum
est, militet contra charitatem. Cæterum irritari vota non pos-
sunt, nisi ea parte qua suis superioribus nõ præiudicant, aut
vbi decoloraretur status ecclesiæ vniuersalis. Proinde pec-
cat irritans si votum ad se nihil pertinens extinguere cõten-
dit, qua in re culpam in se recipit, cum in dubio subditus ob-
cediendo nõ peccet, hoc tamen adiecto, qd semel irritatum
votum nõ reuiuiscit. Cessat enim obligatio. Nã radice ex-
tineta, ramos esse caducos necesse est, adeo vt si impubes vo-
ueat religionis ingressum in tempus solutæ patriæ potesta-
tis irritari potest. Nam velle in eo nullum est, secus autem
si pubes id ipsum voueret. Nam executio ad tempus impe-
dita reuiuisceret. Cum autem religiosus & impubes ad pa-
triam, iudicentur, sequens est, vt in religioso vota prius facta
expirent, & sequentia viribus non subsistant, nisi quantum
à superiore cõceditur. Hic autem inuertitur ordo nature,
quæ cum faciat de impubere puberem, religio contrã, red-
dit de pubere impuberem. Hæc autẽ omnia magna ex par-

te colliguntur ex Numerorum cap. 30. Quo quidem edicitur impuberes nondum plenæ rationis capaces voto minime adstringi. Indicat enim hoc textus, Si quis virorum votum vouerit domino, non polluet verbum suum. Virorum dicit, non impuberum. Nec sufficit propositum, nisi quoque intentio ad sit se obligandi. Hoc enim Hebraica non ociose expressit, Si quis virorum iurabit iuramentum ad ligandum ligamen super animam suam quo verbo intentio se obligandi exprimitur. Colligitur ex his, quæ dicta sunt, neminem proprio voto irritando esse idoneum. Nemo enim irritat votum, nisi qui patitur ab altero præiudicium. At qui nemo sibi ipsi præiudicium facit, ubi tamen circa materiam licitam ex præmeditato quicquam pollicetur ex voto. Quocirca nec ipse pontifex summus proprium votum mera voluntate irritat, nec circa ipsum salua conscientia sine causa dispensat. Nec audienda est Felini subtilis exceptio in cap. Constitutus. de rescript. qui censet pontificem ex arbitrio dispensare posse in re iurata ad se pertinente, quia, ut ait, subaudienda fuit eius auctoritas. Hoc certe minime releuat. Dum enim seipsum obligauit, cessit iuri proprio sciens ac prudens. Alias nullus apud pontificem contractus esset validus: qui rem alienam præstare non potest, nec in re sua firmiter contrahere. Quod autem ait posse pontificem differre se suspendere vim iuramenti: id ipsum negauerim, nisi ex causa. Scriptum enim iure diuino: Si quid promiseris deo, ne moreris reddere. Non enim solùm ablatio, sed & dilatio præiudicium facit iuramento, ita ut nec differre sine causa possit, nec auferre. Sed istud parergon. Irritantur autem vota mulieris sub viri potestate constitutæ, seu per coniugium ut vxoris, seu per pupillarem ætatem cuiusuis sexus. Quocirca non possunt alienum distrahere, nisi ex consensu. Alienum dico, quod est tutelari potestati obnoxium. Iam si pater requisitus, tacuerit: voti reus est, qui semel vouerit. Silentium enim tutoris habetur pro consensu. Reclamatio autem fieri debet infra diem requisitionis. Hoc declarat Hebraica, Si fregit pater eius eam in die, qua audiuit ipse: vota & iuramenta eius irrita erunt. Moxque sequitur, Si autem audiens vir tacuerit, & distulerit in diem alterum sententiam, firmabit omnia vota eius. Hæc autem dilatio non sic accipienda est de eo, qui

ex causa differt responſionē ſuam. Ea ſiquidem non auferret facultatem irritandi votum. Verū hic agitur de differente, id eſt, de eo qui interrogatur, & nihil reſpōdet, nec dicit ſe velle cōcedere, aut negare, aut differre. Huiusmodi taciturnitas per diē cōtinuata habetur pro cōſenſu. Sic enim Hebraica dicit, Firmavit ipſa ſcilicet ligamina, quia tacuit in diē audire ſui. Quōd ſi poſt huiusmodi ſilētium attētet irritare votū marit⁹: hoc ei imputabit ad culpā, & vxor obediēdo immunis erit à culpa. hoc eſt qđ dicitur, ſi franget poſt audire ſuū, portabit iniquitatē ſuā. Quōd ſi pater ſiluerit, nō tamē cōſenſerit, an in foro cōſciētix reputetur pro cōſenſu quo ad hūc effectū? Quōd nō: quia lex cōſciētix innititur veritati, & nō p̄ſumptioni. Quōd ſic: quia lex diuina etiā ligat in foro cōſciētix, quę dicit, qđ irritas poſt dilationē ſue cōſenſerit ſue nō, facit culpā ſuam. Dicendū qđ verba legis intelligenda ſunt iuxta fori conditionē. Conditio autē fori cōſciētix eſt, qđ innititur veritati, & nō p̄ſumptioni. Ideo nō obſtāt ſilētio, ſi nō cōſenſerit quo ad cōſciētiam nō peccat irritando: in foro verò exteriori propter p̄ſumptionē arcebitur ab irritandi facultate. Simile eſt de proferente verba matrimonii ſine conſenſu in pectore, qui cogitur exterius ad cōtrahēdū, ſi antea ſicte cōtraxerit. Verū quæſtio hic oriri poteſt, An in huiusmodi p̄ſumpto non verò matrimonio ſine conſenſu cōiugalis copulę cōſummato, ſummus pontifex diſpenſare poſſit? Quōd ſic: quia non eſt verum matrimoniū, niſi in p̄ſumptione & foro exteriori. Ceſſat ergo vinculū iuris diuini. In reliquis poteſt ſummus pōtifex. Verū tamē hic aduerſatur ratio. Primum n. ſumm⁹ pōtifex nō poteſt derogare iuri p̄ vxorē quæſito, nec ſicte ita illi prodeſſe debet, vt vxor teneatur credere illum fuiſſe mendacē, dum cōiugii verba proferret. Neq; enim credendū eſt neganti, qui nō vult qđ ſibi credatur affirmātū, & ſibi fidē derogat, qui aſſerit ſe fuiſſe mendacē. Verū demus parē alterā cōſentire diſſolutioni hui⁹ matrimonii. Nec ſic quidē admittēda eſt diſſolutio, vel ob id maximē, quia decoloraretur eccleſię ſtat⁹. Siquidē plurimos videres, qui in odiū inuicē cōiugii p̄ſanctē iurarēt ſe ſicte verba protuliſſe. Sic nuſq; eſſent tuta matrimonia, ſi quā diſpēſationis rimulā inuenire poſſent pleriq; cōiugatorū. Papa autē nō poteſt, niſi ad cōiugii

ficatione, nō in destructione. Ex his omnib⁹ cōstat irritādi
 facultate à deo cōcessam ita ad ius irritatis ptinere, vt alie-
 no iuri præiudiciū nō inferat. Votū autē solēne si relaxare,
 ius deo quæsitū nō expectato cōsensu auferretur: quare va-
 na est illatio ab irritatione ad dispēfationē voti solēnis. Nec
 cadit interpretatio in cōtrariū, quā somniat Rosellan⁹ Are-
 tius falso ius tribuēdo pōtifici, quo decernere possit matri-
 moniū ad tēpus in monacho pro salute Reip. cum in iure
 manifesto nullus sit interpretationi locus in contrarium.
 Quid autem clarius hac lege: Quos deus coniunxit, homo
 nō separet: Nulla igitur cadit indulgētia matrimonii ad tē-
 pus, dū scilicet ples emerferit. Quare frustra laborat Rosel-
 lanus. Nec sequitur, Papa potest illegitimare materiā aliās
 legitimā: erga legitime illegitimā, ratiōe voti solēnis. Cū
 de⁹ hoc sibi reseruauerit, ne sacra ac sibi dicata post quæsitā
 possessionē aliis prophanētur vsibus, vt vberrimē supra p-
 batum est. Omnino autē quod ad vinculū dissolutionem-
 ve attinet, idem existimandum censeo in voto solenni, seu
 sacri ordinis, seu monastico, quod dici solet in matrimonio
 consummato, in quo tam metus quā ignorantia non ligāt,
 aut metū passum aut prorsus ignorantem ob defectum cō-
 sensus. Quapropter si quis in cunabulis (quod aiūt) ordina-
 retur, aut certe metu cōpelleretur ad ordines suscipiendos,
 hūc ego negauerim teneri ad cœlibatū, nisi de nouo cōsen-
 tiret. Ideoq; apud eos, dispēfatio esset iuris declaratio. Ve-
 rum si quis accederet, nēpe tantū dissenties, omnino tamen
 tacēs nullog; externō reluctās iudicio, merito cogere cō-
 sentire in vinculū cœlibat⁹, vt de vinculo cōiugii dici solet
 apud eū qui negat se cōsensisse, cū verba cōsensus ptulerit,
 Cui vt iura clamāt, nō creditur negāti, qui sibi credi nō vult
 affirmāti. Sic & in eo qui suo silētio annuit, & man⁹ dedisse
 cœsetur cœlibatui, nō credetur si dicat se dissensisse. In vtro-
 que enim matrimonio tam corporali q̄ spiritali solēnizato
 ac iā cōsummato, quos deus cōiūxit, homo nō separet. Nec
 minus ius quæsitum est deo & ecclesię in cœlibatu q̄ viro in
 mulierē, aut mulieri in virū, cōsummato semel matrimonio.
 Nulla igitur dispēfatione tolli poterit ius quæsitū, quin etiā
 decoloraretur stat⁹ ecclesię vniuersalis, qua in re cessat au-
 thoritas summi pōtificis. Neque id mirū cū scriptum sit,

Data est nobis potestas in edificationem, & non in destructionem. Quod si insuper inquirere pergas, quid si ecclesia suo iuri cedere parata sit, poterit ne pontifex iugum coelibatus auferre ecclesia cedente iuri suo? In promptu responso est, dominū deum nisi reuelauerit ius quæsitum sibi retinere, sed nec ecclesiam vniuersalē cessionem vnquam iuri suo in detrimentum & decolorationem sui status. Ideoque permanere integrum coelibatus vinculum. Ius autem soluendi Petro & successoribus datum, locū non habet, nisi clauis non erante. Ex his facile est diluere eorum argutias qui contrariam sententiam astruere videntur. Id quod Latius & fufius supra attigimus.

Cardo huius causæ totus in hoc est, quod nec priuari debet, nec potest dominus re sua post ius in ea quæsitum. Quæsitum autem est ius per rei oblata traditionem in voto solenni: ob quam vnā rationem iusto bello captiuitate detentus, se eximere non potest à victoris dominio. Et qui per sententiā damnatus est ad poenā, illam propter ius quæsitum fisco præstare tenetur, præsertim si pecuniaria fuerit. Ideoque inconcussa manet sententia de indispensabilitate voti solennis, quo ad iuris relaxationem in perfecto ac vere consummato voto, prohibente domino rem suam à se auferri, qui etiam ait, Gloriam meam alteri non dabo. Cui vni trino deo semper ac super omnia glorioso & benedicto sit decus æternum, & honor perennis in sæcula.

Amen.

F I N I S.

ACCESSIO.

EX apologia Erasmi ad Pium Carpensem, casu se tulit obuiū loc^o eiusdē Erasmi, qui dum elabi conatur ē manibus persequentis, vnam hanc calumniam, qua sese, si queat, extricet, adinuenit, ita dicens: Vt doceat Pius matrimonium ratum cedere debere professioni monasticā, adducit simile de traditione possessionis, aliāq; frigida monachorum commenta. Sed hæc (inquit ille) est vna pestis theologiæ, ex humanis legibus interpretari diuinas. Nihil perit agro, si rescindatur pactum etiam post traditam possessionem. &c.

Quasi vero donatione transferri dominium, quod reuocari nequeat, prodierit à monastico commento. Ego contra asseruere ausim, diuersum sentire esse hæreticum & apostatarū commentum: cum id iure diuino, naturali, canonico, ac civili caueatur per donationes omnes legitimas irreuocabile in donatarium migrare dominium. Quis enim (vt hinc ordiar) non legit illud ex Paulo, Sine pœnitentia sunt dona dei? Itemque ex diuo Iacobo, Omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio. Rursum, quid est offerre in toto corpore scripturæ aliud, quàm rei oblatæ transferre dominium? vt cum dicitur, Oblatio iusti impinguat altare. Et illud, Honora dominum de tua substantia, & de primitijs omnium frugum tuarum. Et Paralip. ultimo, Latatus est populus, cum vota spontè promitterent, quia toto corde offerebant ea domino. Alioqui frustra diceretur, Date, & dabitur vobis. Itemq; Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, nisi donatione & rei traditione transferretur dominium. Hoc enim intellexit, qui ait: Stultitia est homini deuotare sanctos, & post vota retractare. An id eum fortasse latet, quod nemo ignorat, esse aliquod anathema, quod iure diuino redimi prohibetur, nedum transferri aut auferri? Vnde & illud non ex commento (vt falso calumniatur) monachorum, verum ex edicto totius ecclesiæ inconcusso prodiit, quòd quæ deo dicata sunt, non debent in vsus prophanos transferri. Quid enim aliud voluit, qui ait, Gloriam meā (meo scilicet honori aut nomini rem dicatam) alteri non dabo? Sacilegii pœna in Balthasare docet, quàm graue scelus committat, qui deo semel tradita alijs vsibus applicare audeat. Quis igitur tam vecors stupidusque fuerit, qui id secum considerans,

dicere audeat isthæc esse hominum commenta: cum & ius ip-
 sum naturæ, ciuileque & canonicum, toto ore prædicent do-
 nationes legitimè factas esse irreuocabiles: adeo ut ius quæsi-
 tum donatario non possit in alium quempiam eo inuito trans-
 ferri? Quod autem subiungit, nihil deperire agro, si in alterum
 transferatur, hoc omnes intelligunt. Deperire tamen domi-
 no, si res per donationem legitimè qua sita in alium transfe-
 retur. Iam si donatarius per rei traditionem nihil acquirit, ut
 quid igitur Erasmus munera quæcumque à principibus obla-
 ta apud se retinuit? Quæ si quis auferre voluisset, quo maxi-
 me clypeo ius quæsitum tueri potuisset, nisi eo (quod appel-
 lat) monachorum commento? Aut igitur quæ dono accepit
 restituat: aut ingenuè profiteatur, non commentitio, verum
 iure & eo quidem certissimo & iustissimo tam diuino, quam
 humano, donatione ac traditione rerum legitimè
 transferri dominium. Quod si quis negauerit, in eo
 merito desideres sensum etiam communem. Ma-
 net itaque apud deum & homines ex dona-
 tione & traditione rei irrefragabile
 dominium.

INDEX LOCO-
rum insigniorum hu-
ius operis, ordine al-
phabeticō.

A

Abbatis Siculi rationes dilu-
untur. 197. 198
De Aenea Sylvio iudicium
167

Ananiæ votum persuadetur. 41

Anguillæ hæretici cōparantur. 8

Apostoli magna ex parte nupti-
arum expertes 35

Apostolos vouisse docetur. 38
39. 40

Arator de cœlibatu. 52

Arbitrii libertatem non tollit ob-
ligatio. 17

Augustinianus ordo. 76

Aurum immergere iuto quid fit.
173

Author quare hoc opus compo-
suerit. 10 & 11

Authoritate conciliorum statui-
tur votum continentia- 37

B

Barptolomæi Bernardi argutiæ
refelluntur. 175 & 176

Basilianorum ordo. 76

Benedictinorum ordo. 77

Sanctæ Brigidæ ordo. 81

Buceranæ calumniæ eliduntur.
121 & sequentes.

Futiles Buceri argutiolæ exhibi-
lantur. 126

C

Camaldulensium ordo. 78

Canonici qui dicantur. 74

Capere omnes possunt, nisi qui
non volunt. 28

Carmelitarum ordo. 80

Carnis illecebris mederi vnicum
coniugium, perniciosus error
est. 143

Carnis incendium aliter vinci
potest, quam per subsidiū con-
iugii. 106

Carthusianus ordo. 78 & 79

Castitas turturis laudata. 102

Castitatis votum asseritur The-
ophylacto, Primasio, & Augu-
stino. 36

Cato Censor cur Romanū quæ-
dam veniam petenti non audi-
uit. 12

S. Clare ordo. 80

Cluniacensis ordo. 78

Cœlestinorum ordo. 79

Cœlibatus à veteribus institutus
52

Cœlibatus cum sit utilis, est e-
tiam possibilis. 106

Cœlibatus edictum quos tangit.
16

Cœlibatus Essenorum. 19. et seq.

Cœlibatus ex diuino afflatu pro-
cedit. 23

Cœlibatus institutio fauet legi
diuinæ, non aduersatur. 135

Cœlibatus promissio non est in-
cauta. 178

Cœlibatus religioni tam necessa-
rius, quam paxillus viti. pa. 11

Cœlibatui coniugium compara-
tur. 43. 44

Cœlibatui non officit tentatio,
à ii

- sed ipsum perficit, 132
 Ad cœlibatum hortatur scriptura, non absterret. 146
 Ad cœlibatum potest quis cogi in casu. 55
 Cœlibatum à sacerdotio nemo auferre potest. 53
 Cœlibatum cur defendit author huius operis. 12. & seq.
 Cœlibatum indicere sibi potest hominum conuentus. 23.
 Cœlibatū qui petit, accipit. 29
 Cœlibatum quis obseruare potest, cum nō expediat nubere. 104
 De cœlibatu institutum nulli infert iniuriam. 55
 Super cœlibatu patrum decreta. 58. 59. 60. 61. & cōciliorū 63
 Cœnobita virginum ex prisco instituto. 68. 69
 Fieri potest, vt qui non cogitur promittere, cogatur promissa tenere. 165
 Conclusio in causa. 278
 Cuius cōditio meliorata est, nō censetur dolum passus. 53
 Coniugium cœlibatui comparatur. 43. 44
 Coniugium in sacerdote onerosum. 55
 Coniugium Pauli falso assertū ab Erasmo. 34
 Coniugium sacerdotale vilipenditur apud Græcos. 47
 Cōiugiū vnicū mederi carnis illecebris pniciosus error est. 143
 Incēdiū carnis aliter vici potest, q̄ per subsidium cōiugii. 106
 Coniugii & ordinis sacramenta non pugnant inter se. 172
 Coniugii sacerdotalis incommoda. 45 46 & 161
 Mutuus cōsensus parit verum matrimonium, etiā si nulla suble carnalis copula. 25
 Consuetudo quid. 16
 Continentia oratione impetrari potest. 108
 Continentia non est extra facultatem hominum. 97. 98
 Continentia sacerdotalis assertur. 43
 Continentiæ exempla. 72
 Cōtinentiæ votum statuitur auctoritate conciliorum. 37
 Cōtinentiæ habilis est omnis ætas. 30
 Conuētus hominum potest sibi indicere cœlibatum. 13
 Credēda explicare quorū est. 9
 Nō creditur neganti, qui sibi nō vult credi affirmanti. 102
 Crescite & multiplicamini, quā intelligentiam recipiat. 119
 D. Cypriani sententiæ in specie diuersæ conciliantur. 134
 D
 Daniel virgo. 31
 Decreta conciliorum super cœlibatu. 61
 Decreta patrum super cœlibatu. 58. 59. 60. 61
 Desertores sui ordinis taxantur. 82
 Quod dei est, ipsi deo offerre nō inconuenit. 145
 Deo p̄bari aliud q̄ hoībus multis exēplis demonstrat. 201. 202.

- De deos perādū nō devirib. 30
 Digamos vere quis dicat. 144
 Dionysii Areopagite opa defenduntur. 3. & sequentibus.
 Dispensare aliud quam illegitimare materiam. 203
 Dispensationē à voto solenni deo minime pbari docēt multis exēplis. 190. 191 & sequē.
 De dispensatione voti solēnis quid tenēdum. 179. 180
 Indispensabile cur votum solēne. 182. & 183
 Indispensabilitas voti solennis elicitur ex scriptura 188. 189
 Doctoris est dissolvere quæstiones, nō dubia proferre. 6
 Non censetur dol^o passus, cui^o i^o meliorata est conditio. 53
 Dominicanus ordo fratrum prædicatorum. 80
 Donū dei petētib. datur. 109
- E
- Ecclesiæ Occidentalis ab Orientali differentia. 57
 Edictum quid. 16
 Edictum de cœlibatu quos tangit. 16
 Erasmus dubitatorum antesignanus. 7
 Erasmi cōsiliū exploditur. 48
 Erasmi sētētia cōfutatur de cōiugio Pauli falso asserto. 34
 Erasmi sylva repurgatur. 91. 92. 93
 Erasmicus error est dicere, nullū esse opus laudabile, nisi quod præceptum sit. 140. & 141
 Erasmicū lenociniū taxat. 174
- Eremitarum beati Augustini confirmatio. 80
 Esca ventri, venter escis quomodo intelligatur. 167
 Essanorū mores ex Plinio. 18
 Essorū siue Essanorū cōversatio, vita & modus viuēdi. 19. 20. 21. & eorū laudes. 22
 Eunuchū euāgelicū facit necessitas iuris pot^o q facti. 17
 Eunuchi qui se castrauerunt propter regnū dei, quomodo intelligatur. 16
 Eunuchismus euangelicus perpetuus. 17
 Eusebij autoritas eleuatur Hieronymo. 55
- F
- Non faciēda mala, vt inde eueniant bona. 124
 Fides supat captū humanū, nō tamē aduersatur rationi. 137
 Per fornicationē nō succurrūt periculo vitæ extremo. 111
 Nō p̄cipit, sed indulget Paul^o qui ait, vnusquisq; p̄pter fornicationē vxorē suā habeat 112.
 Franciscanorum ordo. 80
 Fratrum prædicatorū ordo. 80
 Qui fugit, denuō pugnaturus est. 120.
- G
- A generatione cessare, vtile quibusdā & honestum. 164
 Lex de generando respicit vniuersos non singulos. 171
 Godefrid^o Tilmannus opera Dionysij Areopagite aduersus Erasmus defendit. 8

- Grandimontensis ordo. 78
 Gratia à deo speratur in futurū
 idq; citra temeritatem. 151
 Guilielmitarum ordo, 80
 Gryllus apud Plutarchum. 56
 H
 Hæretici huius temporis lōge
 peiores antiquioribus. 4. & 5.
 Hæretici dubitatores & opina-
 tores. 6. 7. & 8
 Hæretici in quamvis partē de-
 flectere solent. 5. 6
 Hæretici cur perfererāt in sua
 varietate. 9
 Hæreticorum temeritas cū deo
 expostulātū flagellatur. 161
 Humiliatorum ordo 78
 I
 Iesuatorum ordo. 81
 Ignis igne non extinguitur.
 169
 Illegitimare materiā aliud est,
 quā dispensare. 203
 Immunditia quatuorplex 162
 Impetrari potest precibus con-
 tinentia. 108
 Impietas maxima nec scire nec
 credere quod ex officio in-
 cumbit, 9
 Incommoda coniugii sacerdo-
 talis. 45. 46
 Incommoda familiæ sacerdo-
 talis. 51
 Institutio cœlibatus fauet legi
 diuinæ non aduersatur. 135
 Institutio Therapentes ex
 Dionysio & Ireneo. 70
 In veteri instrumento commē-
 data virginitas, 32
 Ioannes virgo secretorum cœ-
 lestium capax. 32
 Ioannis Gerson sententia ex-
 penditur. 118
 Ioseph non petitorum vsum
 copulæ carnalis sciebat vir-
 go Maria. 25
 Ioseph sponsus Mariæ virgo.
 36.
 Institutiones veterum circa
 cœlibatum. 54
 Institutum quid. 16
 Institutum monasticum statui-
 tur. 65
 Interpretatio locum non ha-
 bet in manifesto iure. 196
 Ius alteri quæsitum tolli non
 potest nisi de consensu. 200
 Ius inaueribile daret tradi-
 tio. 195
 Iuris compensatio admittitur,
 non pura relaxatio. 185
 In iure manifesto non habet
 locum interpretatio. 196
 Iusto non esse legem positā,
 illud exponitur. 154
 L
 Lagi paradoxum refellitur.
 136
 Leuitarum alia, alia sacerdotū
 euangelicorum conditio.
 166
 Lex quid. 15
 Lex de cœlibatu nulli infert
 iniuriam. 55
 Leges humanæ disciplinam fo-
 uentes, deo probantur & ho-
 minibus. 158
 Libertas Christiana in quo

- consistat. 156
 Libertatem arbitrii non tollit obligatio. 17
M
 Mala non facienda, vt inde eueniant bona. 124
 Maria semper virgo virginitatem vouit. 24
 Prima omnium mater virginitas. 31
 Matrimonium verū parit mutuus consensus, etiam si nulla subfit carnalis copula. 25
 Minorum ordo. 82
 Minorum ordo. 80
 Misericordia immisericors, vni parcere, vt in discrimen mul ti adducantur. 13
 Monachismus ab initio ecclesie ortū habet Hieronymo. 36
 Monachismus an possit ex autorari, 186. & 187
 Monachismus apud Hebræos. 74
 Monachi mi insectator Vadianus refutatur. 83
 Monachismi perseuerantia statuitur. 84
 Monastici ordinis primordia. 73
 Monasticum institutum statutur. 65
 Montoluetensium ordo. 81
 Mortuo sacerdote nuptiario, quid filiis & vxori continget. 13
 Mos quid. 16
 Morum paritas hominum pe-
- etora conciliat. 3
 Si bonum est mulierem non tangere, id quoque natura possibile est. 105
N
 Necessitas iuris potius quam facti facit eunuchum euangelicum. 17
 Non creditur neganti, qui sibi non vult credi affirmanti. 102
 Nemo perplexus inter duo peccata. 100. & 118
 Nemo præsumit eò tendens, ad quod deus inuitat, siue id miraculi rationem habeat, siue non. 160
 Nolite fieri serui hominum, quomodo intelligatur. 155
 Nubere non licet sacerdoti, nec expedit. 49
 Melius est nubere quam vri, quomodo intelligatur. 101
 Inter nubere & vri datur medium. 103
 Cum expediat non nubere, potest quis obseruare cælibatum. 104
 Nuptiæ replent terram, virginitas cælū. 31
 Nuptiarum expertes Apostoli magna ex parte. 35
 Nuptiarum sacerdotalium patroni confutantur. 114, 115. 116
O
 Obœdientiæ votum stabilitur. 86. 87. 88
 Obligatio ad finē, non ad mē a iiii

- dia. 121
 Obligatio duplex. 16.
 Obligatio non tollit libertatē
 arbitrii. 17
 Occidentalis ecelesie ab Oriē
 tali differentia. 17
 Offerendum deo quod ipseus
 est. 145
 Diuersa sunt ista, Non omnia
 capiunt verbum, &, non om-
 nes sūt capaces verbi. 125
 Omnis aetas habilis est conti-
 nentia. 30
 Opinio Cardinalis de Turre
 Cremata refellitur. 41. 42.
 Nullum opus esse laudabile,
 nisi quod præceptum sit, mē-
 titur Erasmus. 140. & 141
 Oratio vice miraculi habenda
 est ad votū continēdū. 129
 Ordo Augustinianus. 76
 Ordo Basilianorum. 76
 Ordo Benedictinus. 77
 Ordo Minimorum. 82
 Ordo sepe ac super benedictę
 Trinitatis seruorū beatę Ma-
 ria, Fratrum prædicatorū, Frā-
 ciscanorum, siue Minorū, san-
 ctę Clara, Carmelitarū, Ere-
 mitarum beati Augustini,
 Gulielmitarum. 80
 Ordo Rhodiensū, S. Brigide,
 Iesuatorū, Montoliuētensū,
 Pœnitētium fœminarum.
 81
 Ordo Siftertiensū, Cœlestino-
 rum, Templariorū, Præmon-
 stratensis. 79
 Ordines Cluniacensis, Vallis
 Umbrosę, Humiliatorū, Ca-
 maldulensium, Grandimon-
 tensis, Carthusianus. 79
 Ordinis sui desertores taxan-
 tur. 82
 Ordinis & coniugii sacramē-
 ta, non pugnat inter se. 172
 Ad ordines suscipiendos ma-
 rior aetas instituenda fortē vi-
 debitur. 120
 P
 Panormitani sententia expen-
 ditur. 168
 Paphnutii sētētia expēdit. 177
 Paraclesis ad lectorem. 12
 Paulus non præcipit, sed indul-
 get, qui ait, Vnusquisq; pro-
 pter fornicationem uxorem
 suam habeat. 112
 De Pauli carnis stimulo. 170
 Pauli coniugium falso assertū
 ab Erasmo. 34
 Pauli virginitas asseritur, &
 probatur. 33
 Paupertatis votum. 71
 Peccatorum peccato minimē
 redimitur. 118
 Inter duo peccata nemo est
 perplexus. 110. & 115
 Periculis veris inepta remedia
 nocentiora. 119
 Perseuerantia monachismi sta-
 tuitur. 84
 Pet. Mōtū elidit ratio. 149. 150
 Philosophię tria genera apud
 Iudæos, ex Iosepho. 19
 Pietas ipiavni subuenire, vt in
 discrimē multi adducant. 13
 Plebiscitum quid 16

- Pœnitentiũ sc̃minarũ ordo. 81
 Potest quis cogi ad cœlibatũ
 in calu. 55
 Hoc possumus, quod deo ad-
 iuuante possumus. 27
 Possunt capere omnes, nisi qui
 non volunt. 28
 Præmonstratenſis ordo. 79
 Aliud deo probari, quã homi-
 nibus, multis exemplis de-
 monstratur. 201. 102
 Proles sacerdotum nuptiariorũ
 infelix foret. 50
 Promissionẽ de cœlibatu non
 esse incautam. 178
 Fieri potest, vt qui non cogi-
 tur promittere, cogatur pro-
 missa tenere. 165
 R
 Rationi non aduersatur fides. 137
 Regula cuius proponitur, im-
 ponitur nulli. 54.
 Remediã inepta veris pericu-
 lis nocentiora. 119
 Rhodiensium ordo. 81
 S
 Sacerdoti Latino resiliire non
 licet. 57
 Sacerdoti nec licet nec expe-
 dit nubere. 49
 Sacerdotũ euãgelicorũ alia cõ-
 ditio, alia Leuitarũ. 166
 Sacerdotum nuptiariorũ pro-
 les infelix foret. 50
 Sacerdotale coniugiũ vilipen-
 ditur apud Græcos. 47
 Sacerdotalis coniugii incom-
 moda. 45. 46 & 161
 Sacerdotalis familia incom-
 moda. 51
 Sacerdotaliũ nuptiarũ patroni
 cõsulantur. 114. 115. & 116
 Sacramenta ordinis & cõiugii
 nõ pugnant inter se. 172
 Scienti & volenti non fit iniũ-
 ria neque dolus. 16
 Scriptura hortatur ad cœliba-
 tum, non absterret. 146
 Scripturarii scripturam ipsam
 corrumpunt. 130
 Sententia Panormitani expen-
 ditur, 168
 Seruorũ beatę Marię ordo. 80
 Sifertiensium ordo. 79
 Socratis dictum, Hoc tantum
 scio, quod nescio, quomodo
 intelligendum. 9
 Sperandum de deo, non de vi-
 ribus. 30
 Sperare licet de futura erga
 nos Dei gratia. 148
 Speratur à deo gratia in futu-
 rũ, idq; citra temeritatẽ. 151.
 Spes partim gratiæ, partim me-
 ritis innititur. 127
 Spiritus manifestẽ dicit &c. ad
 Timoth. 4. quomodo intel-
 ligatur. 152. & 153
 Sponsam Christi offendit, qui
 detrahit voto perpetuo. 18
 De stimulo carnis Pauli. 170
 Subligacula in vet. orgão sibi
 q̃sq; aptabat nemo alteri. 54
 Sufficiat tibi gratia mea, quo-
 modo intelligi debeat. 131
 Sylua Erasmi repurgatur. 91. 92. 93.

T

Templariorum ordo. 79

Tentari aliud est quam vri.
110Tentatio non officit cœliba-
tui, sed ipsum perficit. 132Thalmudica ratio eliditur.
107Therapentę qui apud Diony-
sium Arcopagitam. 75Therapēutices institutio ex
Dionysio & Irēneo. 70Tradiōtio rei datius inauferi-
le. 195Traditiones humanę quibus
profint. 157Trinitatis semper ac superbe-
nedictę ordo. 80

Turturis castitas laudata. 102

V

Vadianus insectator mona-
chismi refutatur. 85

Vallis Vmbrosę ordo. 78

Non omnia capiunt verbum,
& non omnes sunt capaces
verbi, differunt. 125

Vidualis status asseritur. 125

Virginitas commendata in ve-
tēri instrumento. 32Virginitas non est contra le-
gē naturę. 139Virginitas Pauli asseritur &
probatur. 33Virginitas prima omnium ma-
ter. 31Virginitas replet cœlum, nu-
ptię terram. 31

Virginitas commoda. 67.

Virginitatis laus. 66

Virginitatem vouit virgo Ma-
ria. 24Virginum cœnobia ex pisco
instituto. 68. 69Virgo beata sciebat Ioseph nō
petiturum vsum copulę car-
nalis. 25Vnitas diuisionem non reci-
pit. 45Votum Ananię persuadetur.
41Votū castitatis asseritur The-
ophylacto & Primalio, at-
que Augustino. 36Votum continentię authori-
tate conciliorū statuitur. 37Ad votū continuandū, oratio
vice miraculi habēda est. 29Votum est de mente scriptu-
rę. 146Votum obedientię stabilitur.
86. 87. 88.

Votum paupertatis. 71

Votum perpetuum asseritur
Ambrosio. 26

Votum reddendum. 17

Votum solenne ad diuinum
ius pertinere. 182Votum solenne cur indispen-
sabile, 182. & 183Inter solenne & simplex vo-
tum discrimen. 184De voti solennis dispensatio-
ne quid tenendū. 179. 180Voti solēnis indispen-
sabilitas elicitur ex scriptura. 188. et

189

Voto p̄perpetuo qui detrahit,
sponsam Christi offēdit. 186

- A** voto solenni dispensari, deo
 minime pbari docetur mul-
 tis exemplis. 190. 191. & se-
 quentibus.
Vota non possunt irritari, nisi
 ex prauidicio. 204
Quæ vota, & quomodo, irri-
 tari possint. 206. & 207
Vt voueas, nihil opus miracu-
 lo. 128
Ad vouendum nihil opus re-
 uelatione, 27
Vouisse apostolos docetur.

38. & sequentibus.
Vri est tētationi succumbere,
 ideoq; malum est. 110
Vxorem suam habere quid sit
 133
Vnusquisque propter fornica-
 tionem vxorem suā habeat
 quomodo intelligatur. 112

Z

Zuinglius ad omnem impin-
 git lapidem. 147
Zuingli fœdum exitiū. 145

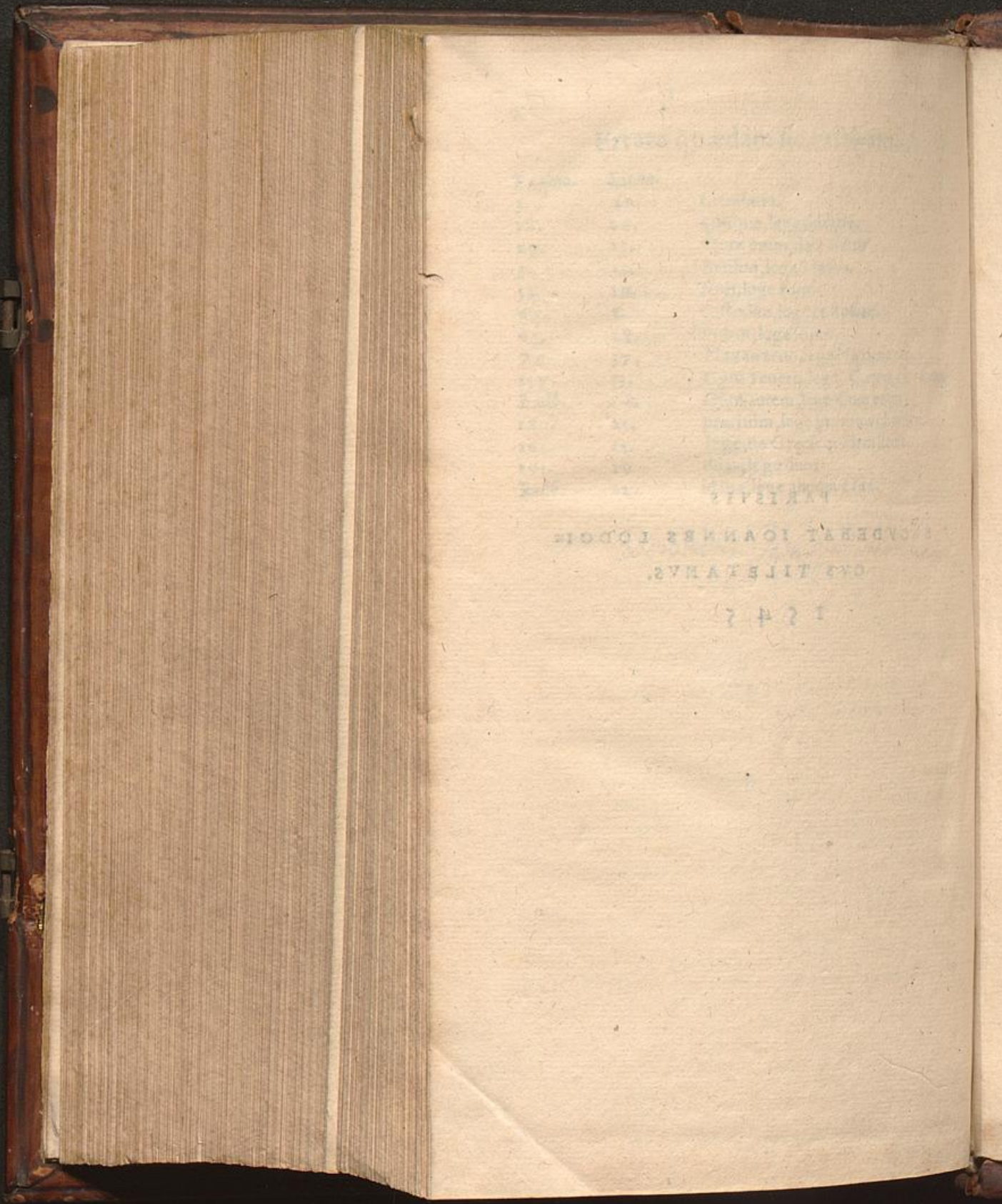
Errata quædam sic castigato.

Pagina.	Linea.	
3.	21.	filentaria.
18.	26.	quisque, lege suisque.
27.	25.	Quot enim, dele enim.
31.	35.	Senson, lege Sanson.
53.	19.	fotis, lege fontis.
64.	5.	costodire, lege custodire.
65.	28.	forpor, lege fopor.
76.	37.	Nazanzeno, lege Nazianzeno.
157.	13.	Cum venero, lege, Cartera cum venero.
Eadẽ.	18.	Cum autem, lege Cum enim
160.	21.	prurimum, lege pruritu voluptatis,
161.	15.	lege, ne Grecis quidem licuit.
193.	19.	duas, lege duos.
Eadẽ.	22.	id sua, lege alioqui à sua.

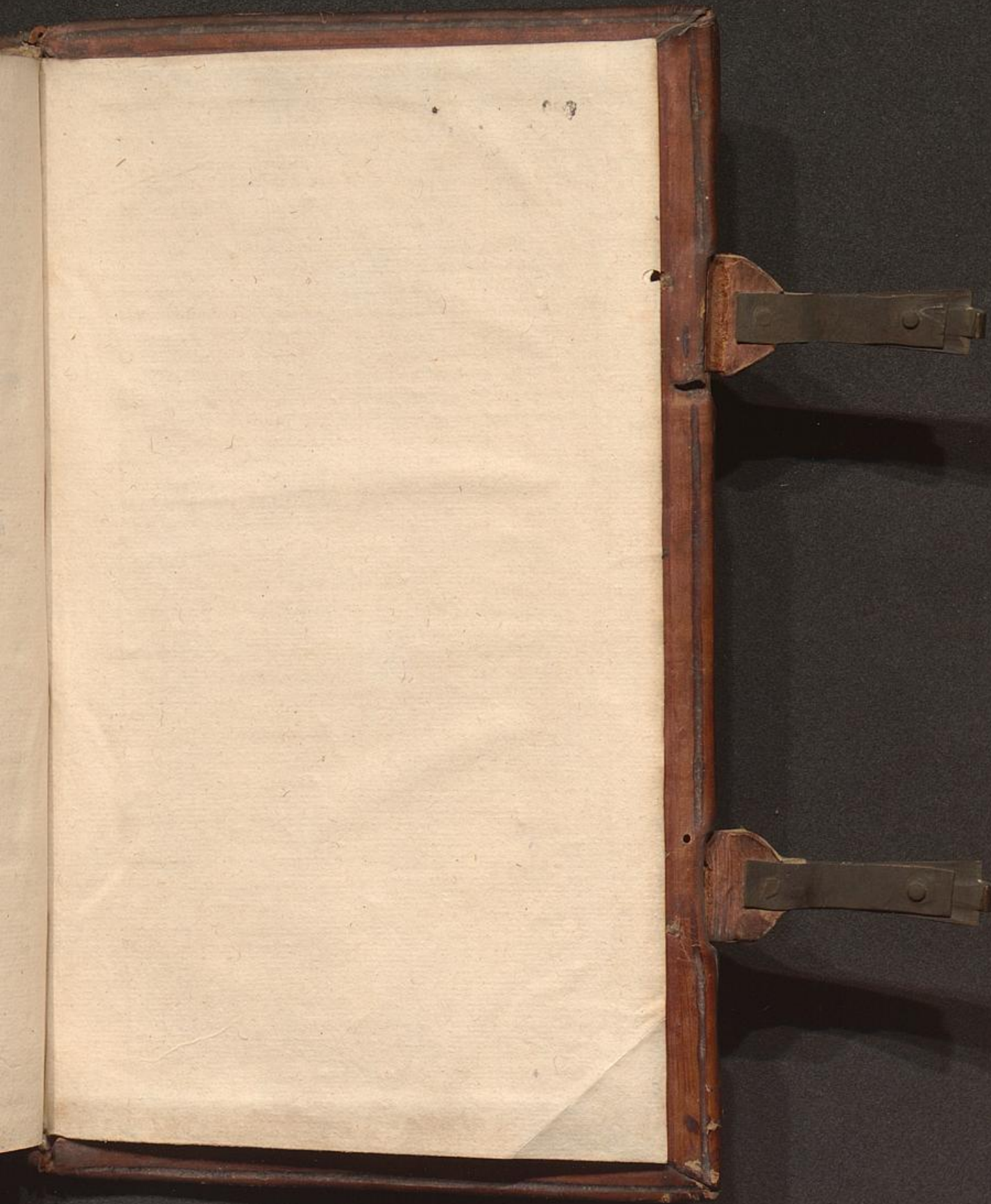
Societatis Jesu Paderbornæ.

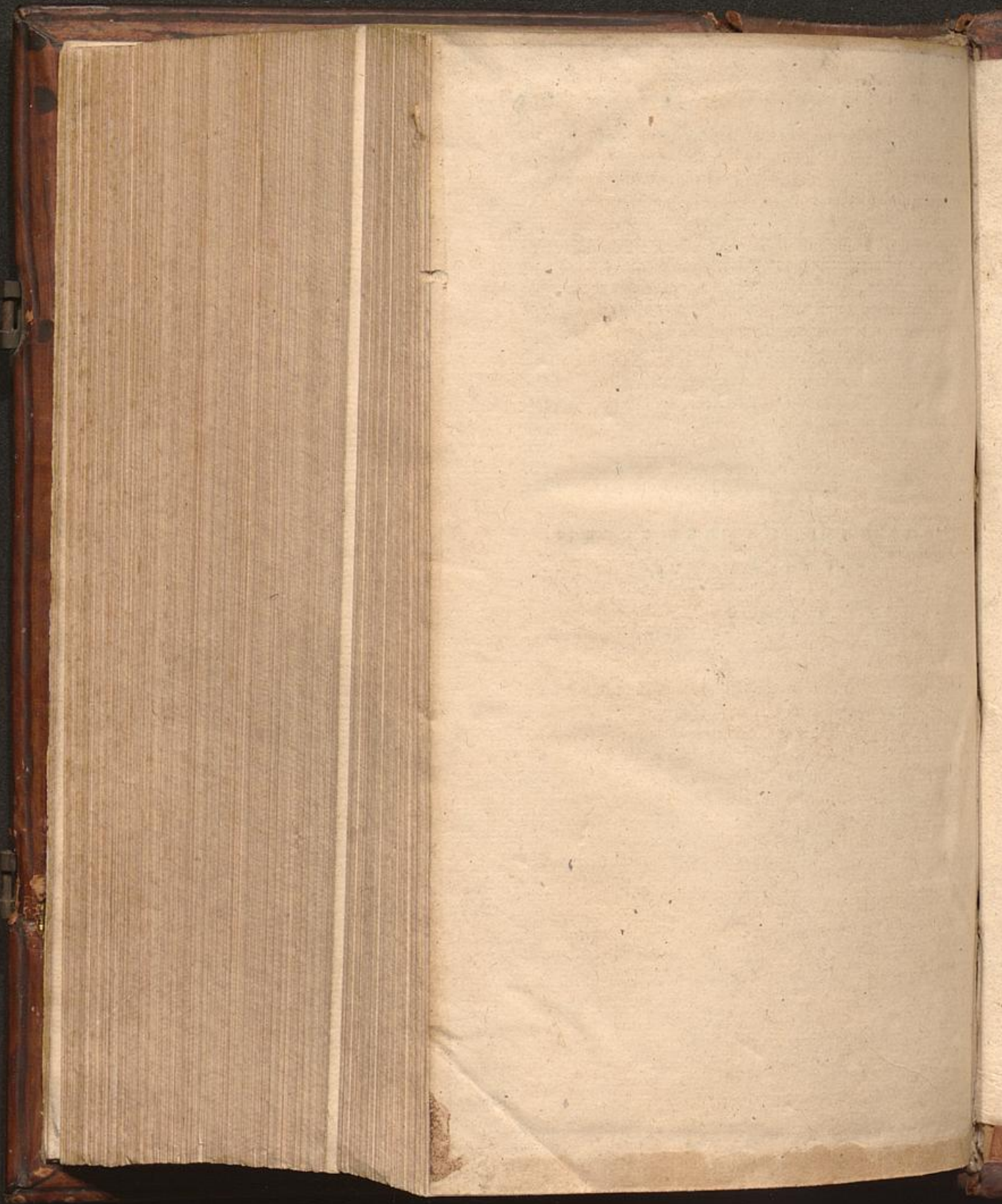
PARISIIS
EXCVDEBAT IOANNES LODOVICVS
TILETANVS.

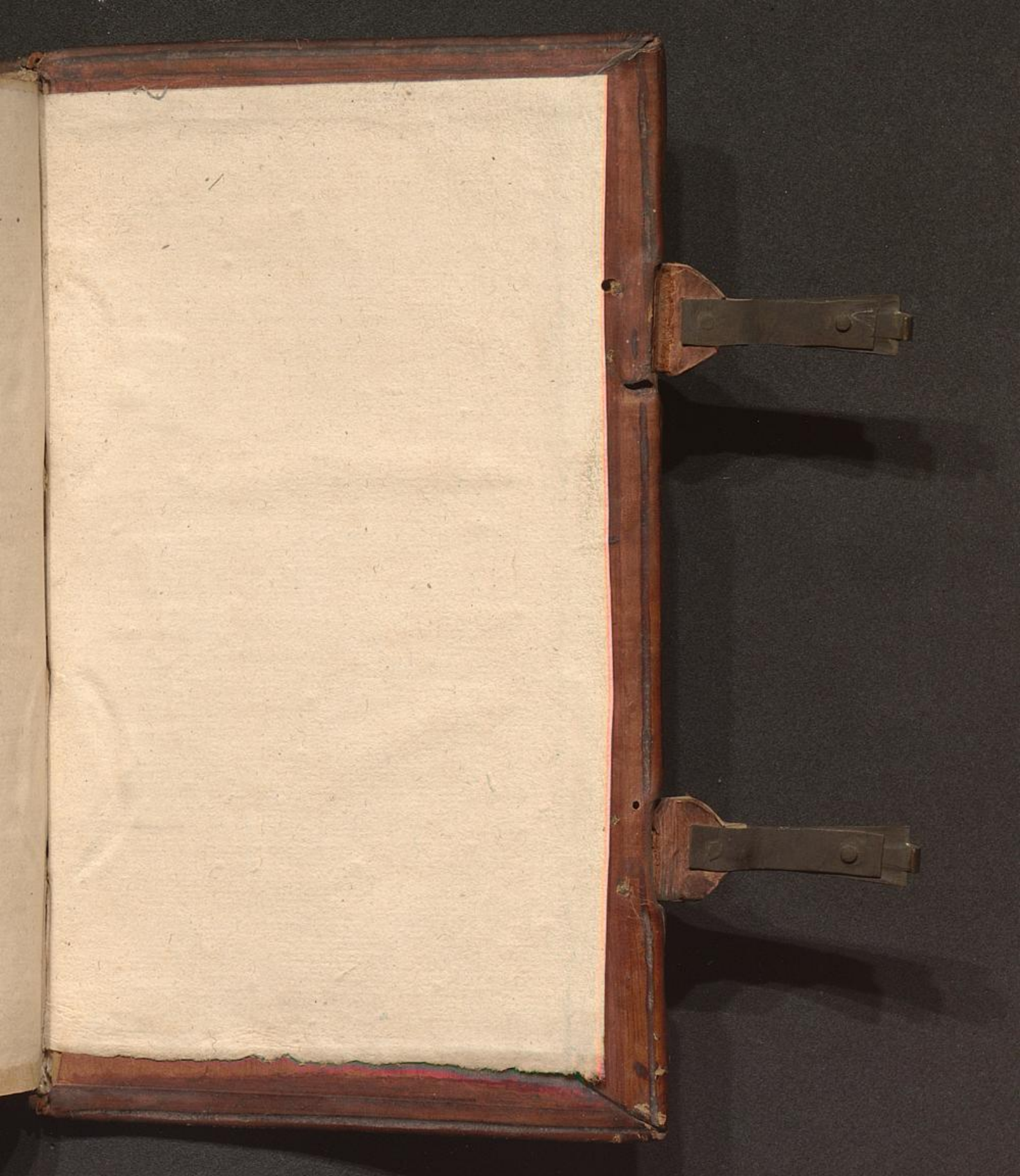
1545

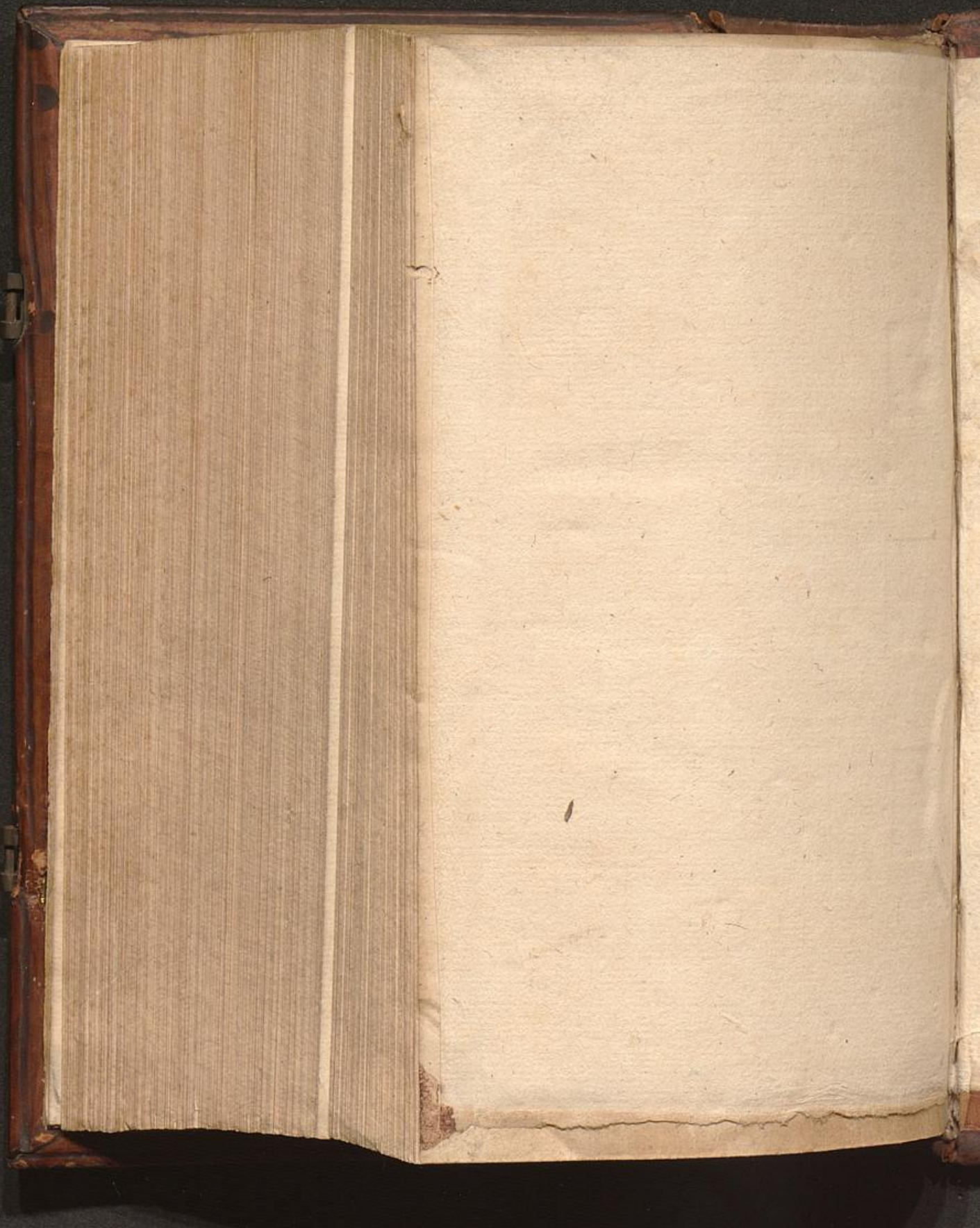

PARISIIS
 JACOBI JOHANNIS LODGII
 1547

Practico
astrologum t
mum cala
III

Th

Th
2957